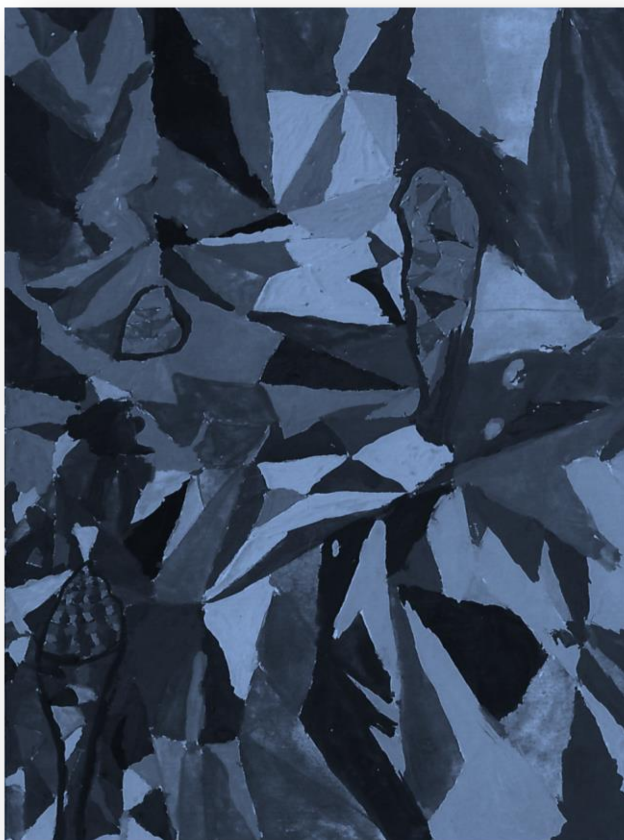
ion drăguşanul

vremea cu oameni

suceava, 2020 – cluj-napoca, 2022

a şaptea condamnare la viaţă

Încă îmi mai aduc aminte: mi se urâse să tot odihnesc în lumină şi am încercat o nouă evadare. A şaptea. Ştiam că, dacă mă desprind scânteie din întregul în care odihneam, voi risca o nouă condamnare la viaţă, în cine ştie care galaxie, dar nu mai rezistam. Să rămâi în lumină este ca şi cum nici măcar nu ai exista. Trebuie să te desprinzi, cu speranţa că vei aprinde o stea pe cer, ca să te întregeşti în propria ta lumină, în lumina care te defineşte şi îţi dă contur. Cu toate relele şi suferinţele care apasă asupra acestei identităţi vremelnice de stea sau de făptură care se caută pe sine. Ştiam că voi pierde, în vremelnicie, conştiinţa de sine a luminii, dar nu-mi mai păsa, sub povara cosmică a odihnei fără de sfârşit, din care am decis să mă desprind neodihnă. Aidoma unei scântei ruptă din para focului şi dusă de boare spre locul arid al stingerii definitive sau, dimpotrivă, spre cel al ierburilor uscate din mărăciniş, în care se poate săvârşi o nouă vâlvătaie.

Întemniţarea într-un trup al vremelniciei se numeşte naştere sau ursire, pentru că, simultan, ţi se dăruiesc cele trei ursitoare, trecutul, prezentul şi viitorul, trei poveri astrale, pe care trebuie să le duci sisific împreună, apăsat când de una, când de cealaltă, când de

toate trei împreună. Atunci, în clipa ursirii, trebuie să ţii ochii închişi, ca să nu uiţi totul şi, la nevoie, să poţi trece dintr-o ursire în cealaltă, fără a urma ordinea firească, statornicită de soartă. Pentru că soarta nu-i decât o dogmă, iar eu, abia evadat din dogmatismul luminii, nu prea aveam chef să-l înlocuiesc cu un altul, deşi urma să mă supun logicii mentale ale noi vremelnicii, în care urma să ispăşesc o nouă condamnare la viaţă pentru delictul evadării din armonia universală, cu care, nu ştiu din ce pricină, nu mă împac în nici un chip. Memoria universală trebui fixată bine în subconştient, ca să o poţi accesa, la nevoie, prin visuri sau prin izbucniri artistice, adică prin răzvrătirile vremelniciei, numite îndeobşte creaţie. Dar nu am răgazul să o fac, pentru că, pe neaşteptate, pe ochiul meu intuitiv se aşterne o respiraţie caldă, iar două buze fremătătoare depun, cu inconştienţă, stigmatul unui sărut, care acoperă pentru totdeauna puterea de comunicare şi de făptuire a ochiului intuitiv. Încerc să mă apăr şi, când deschid ochii, cu gândul să îndepărtez şi să şterg sărutul, îmi văd mânuţele ciudate, altfel decât cele avute în alte vremelnicii. Apoi zăresc un chip duios de femeie tânără, o femeie frumoasă, cu păr arămiu, cu ochi albaştri, cu fruntea minunat boltită şi cu buze cărnoase, îndemânatic arcuite într-un zâmbet, şi rămân fascinat, cu ochii deschişi, în vreme ce ochiul meu intuitiv se închide, pentru toată durata vremelniciei, aidoma unei găuri negre din univers.

Dincolo de chipul tinerei femei, geamul înzăpezit până la jumătate al unei ferestruici dezvăluie un viscol nervos, zguduind şi zdrenţuind albele cearşafuri cereşti ale ninsorii, de parcă tainele dumnezeieşti ar îndrăzni o

risipă de taine, cu care să-ţi mângâie şi să-ţi vindece sufletul, povestindu-ţi misterios despre măreţie şi provocându-ţi imaginaţia întru alegerea căii de după răscruci şi de după fântânile cărora le-au fost încredinţate spre veghe acele atât de des întâlnite răscruci. Ninge atât de copleşitor încât o linişte de început de lume îmi umple trupul, sufletul şi respiraţia.

– Deci aşa: astăzi, 25 ianuarie 1955, la ora şapte, dimineaţa, s-a născut… Ce nume îi dai băieţelului?

Întorc ochii şi zăresc o femeie înspicată, îmbrăcată în albastru şters, care notează ceva într-o condică.

– Ioan, şoptesc buzele care îşi aştern, iarăşi, respiraţia pe ochiul meu intuitiv.

– Ioan… fiul lui Ilie şi Viorica Gâză, domiciliaţi în satul Mereni, comuna Salcea, judeţul Suceava…

– Ioan, adică ştiutorul de cer, murmură femeia tânără şi frumoasă, căreia îi fuse ursit să-mi dăruiască trupul în care să ispăşesc condamnarea la viaţă.

E un trup bun, în care mă simt confortabil şi care suportă cu stoicism înfăşurările şi legările fedeleş, menite să-i protejeze proaspăta fragilitate. Simt că trupuşorul acesta, care mi-a fost încredinţat, ar avea nevoie de mobilitate, de o eliberare, de care mă bucur teribil, atunci când e slobozit din chingi şi se apropie de el un preot bărbos, cu odăjdii împărăteşti, ca să-l stigmatizeze cu

cruciuliţe de mir, pe frunte şi pe încheieturi, şi cu câteva rugăciuni bolborosite cu gândul aiurea, dar după cum cere datina.

– Hm, Ioan!... Ca sfântul Ioan Botezătorul!, zice aproape înciudat preotul şi-mi stropeşte trupuşorul cu agheasmă rece, de parcă ar bate în el cuie de gheaţă.

Femeia tânără priveşte des pe ferestruica înzăpezită, timp de trei nopţi şi tot atâtea zile, lăcrimând uneori, în vreme ce o stranie îngrijorare îi înceţoşează privirile. A patra zi, însă, viscolul, pierdut, peste noapte, dincolo de zări, făcu loc unui cer nefiresc de albastru, pe care luneca, aidoma unei lebede de aur, soarele biruinţei, iar dincolo de ferestruică se zări o sanie cu doi cai, care fluturau mândri din salbele cu clopoţei şi tălănci, menite să alunge lupii din căile primejduite. Un tropot sacadat de cizme, dincolo de uşă, apoi în încăpere năvăli un bărbat tânăr, cu părul ca pana corbului şi cu faţa ca zăpada de afară.

– Tata!, se bucură femeia tânără. Ilie, vino să-ţi vezi băieţelul!

Ne zâmbim unul altuia, aşa cum aveam să o facem mereu, în timpul care ne-a mai rămas de trăit împreună, apoi trupul înfăşat şi legat fedeleş este înfăşurat într-o învelitoare maro, călduroasă şi pufoasă, numită bertă. Iar pe faţă i se pune trupului un tulpan, ca să nu-i vatăme ochişorii strălucirea omătului.

Troienele iernii, aşa cum avea să se întâmple în toţi anii copilăriei care avea să urmeze, crescuseră până la streşini, încât nu se mai vedeau gardurile şi copacii de prin grădini, care întindeau spre cer, aidoma unor naufragiaţi, degetele noduroase ale crengilor din vârf. Zăream iarna printr-o fantă a tulpanului care îmi acoperea faţa şi o priveam încântat, cu o stare a sufletului care nu avea să se mai potolească vreodată, când, pe neaşteptate, tata opri caii, îi întinse hăţurile mamei, apoi aruncă în omăt mantaua răzăşească cu platcă şi se îndreptă grăbit spre cârciuma evreiască, de pe locul actualului Cămin Cultural, în faţa căreia patru feciori de pe Cracul cel Mare se străduiau să-i biruie, în crâncenă încleştare, pe alţi trei, de pe Cracul cel Mic.

– Ce-i cu voi, măi derbedeilor?!, scrâşni şi se năpusti asupra lor, doborându-i în albul imaculat al troianului pe toţi şapte.

Mama împietrise de îngrijorare, iar eu, deşi nu înţelegeam mare lucru din întâmplare, am băgat de seamă că tata e stângaci şi tare îmi doream să-i seamăn în viitor, ceea ce, din păcate, nu s-a şi întâmplat. Întors la sanie, a scuturat mantaua, şi-a pus-o pe umeri şi a dat bice cailor.

– Şi doar mi-ai promis că nu ai să te mai baţi vreodată!, i-a zis mama, mai mult ca rugăminte, decât ca reproş.

– Dar nu m-am bătut, ci i-am potolit. N-ai văzut: derbedeii se băteau între ei…

Până acasă, n-au mai vorbit şi nici nu s-a întâmplat nimic. În casă era cald, iar o babă ştirbă trebăluia grăbită cu un sul de lână roşie, din care a ales două şuviţe, pe care mi le-a legat la încheieturile mânuţelor. Apoi luă din vatră doi tăciuni, pe care-i stinse într-un hârb, petrecându-mi aburul fumuros pe la nări şi bolborosind vorbe numai de ea ştiute.

– Lasă-l, mătuşă Porcira, nu-l mai chinui cu leacurile băbeşti! Că doar e zdrăvănel şi nu suferă de nimic!, o îndemnă tata, dar baba nu cedă aşa uşor.

– Nu că ar fi bolând, da' trebuie apărat de deochiuri şi de năpastele celui rău!

Fumul aburos mă făcu să tuşesc.

– Iaca, iese răul!, triumfă mătuşa Porcira.

De pacostea ei vrăjitorească m-au scăpat, însă, alte vecine, care veneau cu rodiile, punând pe masă sticle cu ulei, pungi cu făină, zahăr, orez, prune uscate şi grămăjoare de fructe aburinde. Mama, bucuroasă, m-a slobozit din faşe, aşa că am putut să mă lăfăi în voie, zâmbindu-le binevoitor izbăvitoarelor de ocazie.

– Ptiu, ce frumos e!, scuipă spre mine Valeria lui Leon Muraru.

– Ptiu, dar cât e de deştept!, adăugă, doar ca să spună şi ea ceva, Aneta Climencu.

– Ptiu, dar e mai neastâmpărat decât taică-su!, continuă Catinca Paiu.

Şi, tot aşa, stropindu-mă cu scuipat mai dihai decât preotul din Salcea cu agheasmă, femeile satului Mereni au venit să mă vadă, umplând masa cu daruri, iar tata le cinstea pe fiecare cu rachiu de cel bun, pe care, după cum aveam să aflu de la acele femei, îl făcea în cazanul lui şi al fratelui său, Gheorghe, care-i obţinuse şi autorizaţia de cazan comunal.

– Rachiu de cinci ani, îngropat în butoi de 50 de litri şi ţinut special pentru astfel de prilejuri!, se fuduli tata, întinzând, pentru a nu ştiu câta oară, tăblia de tinichea înfrumuseţată cu abţibilduri, pe care odihneau vremelnic păhăruţele pline ochi.

În curând, prin mulţimea femeilor se strecură o bătrânică straşnic de frumoasă, care-mi puse mâna pe frunte şi şopti o rugăciune. Pe dosul palmei avea o umflătură molatecă, rotundă şi cât o nucă de mare.

– Hai, vino să te strâng în braţe, puiul mămuţicăi!, îmi zâmbi şi mă înşfăcă ager, iar eu, încă fascinat de frumuseţea ei desăvârşită, am vrut să-i fur nuca de pe dosul palmei, stârnind hohotele privitorilor.

– Simte glasul sângelui, Adelo! Nu de pomană îi eşti bunică!, glăsui printre gingiile iritate mătuşa Porcira, iar bunica din partea tatii se stropşi amuzant:

– Eu, bunică? Eu sunt mămuţica Adela, Porciro, şi aşa voi rămâne de-a pururi: mă-mu-ţi-ca!..

Lângă ea, discretă, înaltă şi la fel de frumoasă, bunica din partea mamei, Firuţa Bursuc, din bogatul neam Bolohan, şedea în cumpănă, cu îndoială şi speranţă într-un amestec ciudat pe faţă:

– Cuscră Adela, mi se pare mie sau feciorul ista chiar seamănă cu Titulescu?

– Cu cine?

– Fratele meu, colonelul-procuror Zamfir Bolohan, a visat, în tranşeele din Tatra, că în neamul nostru se va ivi cineva important, care va semăna la chip cu Titulescu?

Mămuţica şi-a ieşit din fire:

– Şi de ce, mă rog, să semene cu Titulescu ăla şi nu cu Ilie Adeli, care îi este tată? Adică băiatul meu, Ilie, nu-i frumos şi deştept, ca fiu-său să apuce pe căi greşite şi să semene cu altul?

Dar nici bunica Firuţa nu se lăsă, cu una, cu două;

– Ia, dă-mi-l şi mie, să-l văd dacă este cel din prorocire sau un nepot ca oricare altul!

Mă examină atent, din creştet până în tălpi, deşi pe Titulescu nu-l văzuse, fără să ştie ce hram poartă,

decât ca portret, într-o fotografie de pe biroul fratelui ei. Aşa că nu avea cum şi ce compara. Şi totuşi, continuă stăruitoare să mă cerceteze, mă întoarse cu faţa în jos, sprijinindu-mi burtica în podul palmei, apoi mă ridică până în tavan, ţinându-mă de subsiori, după care parcă mă aruncă în braţele mămuţicăi, în ciuda faptului că părea mulţumită de concluziile la care a ajuns:

– Da, el e. El ne va vesti!

Şi plecă, fără să-i pese de ce vor spune sau gândi celelalte femei.

Cum sărbătorile de iarnă trecuseră şi alt prilej de a cinsti un păhărel nu se mai ivea pe mândra uliţă a Merenilor, ţărani şi ţărănci se înşiruiau, câtu-i ziua până-n noapte, să mă vadă, iar tăblia de tinichea a tatii începuse să se ciobească, pentru că oamenii închinau în sănătatea mea din tot sufletul şi cu multă convingere. Dintre toţi, mie mi-au ajuns primii la suflet o codană nemaipomenită, Natalica Bîrzu, care venea, în fiecare seară să toarcă sau să coase împreună cu mama, şi un bărbăţel cu chipul brăzdat de încreţituri şi cu ţeasta netedă şi fără un fir de păr, care avea o voce de tenor veritabil şi care n-ar fi putut trăi fără cântec şi fără glume presărate în jur precum seminţele de grâu în dimineaţa zilei de Sfântul Vasile. Omuleţul acesta, de-o hărnicie neasemuită şi priceput în toate meşteşugurile necesare în sat, se numea Mitruţă Şutac şi avea doi feciorași logodiţi cu cartea, Ionică şi Stelică, din Ionică, profesor universitar mai târziu, urmând să se desprindă Victor Şutac, pasionatul de astronomie, care avea să-i consacre Sucevei statutul

pasiunii lui. Bădiţa Mitruţă era însurat cu o verişoară a mamei, Maria, una dintre cele mai frumoase femei din câte au existat pe aceste meleaguri şi de o bunătate lesne de încadrat în ceea ce numim sfinţenie.

În mod simbolic, dar din dorinţa de a încununa dragostea păhărelnică pe care merenarii, indiferent de sex, păreau să mi-o poate, tata a stabilit să ţină cumătria de sărbătoarea celor 40 de păhărele, pe care orice bărbat care-şi merită statutul trebuie să le dea duşcă, într-o singură seară, în memoria celor 40 de sfinţi martiri armeni, deşi botezul s-a făcut ceva mai devreme, spre altarul bisericii din Plopeni purtându-mă Petrică şi Maria Murguleţ – sora cea mare a mamei şi bărbatul ei, naşa mea fiind la fel de frumoasă şi de caldă la suflet ca şi Maria Şutac. Maria, Maria… Începusem să intru la griji, cugetând la însemnătatea prenumelor, dar nu am avut vreme să-mi duc dezbaterea intimă până la capăt, pentru că preotul, pe neaşteptate furios, îl întrebă, de trei ori, pe naşul Petrică dacă se leapădă de satana, apoi, tot de trei ori, dacă-l primeşte pe Hristos, şi, între timp, mă înşfăcă, fără să asculte răspunsurile, şi mă scufundă brutal într-o apă rece şi ostilă, care-mi făcu pielea de găină. Nu-mi plăcuse stropitul cu apă rece, pe care-l făcuse preotul din Salcea, la maternitate, iar scufundările în cristelniţa bisericii din Plopeni mi s-au părut curată tortură. Ţipam disperat, iar părinţii mei naturali, ca şi cei spirituali, naşii, se prăpădeau de râs, mai ales după ce şugubăţul Petrică Murguleţ, ascultându-mi atent disperarea, proclamă:

– Iluţă, cântăreţ din el nu ai să poţi face; şi nici popă. E afon de pe-acuma…

Noroc de naşa Maria, care mă şterse iute cu un ştergar de in, punându-mi sângele în mişcare, apoi mă înfăşă temeinic şi, în setea şi foamea mea de căldură, pentru prima şi ultima dată mi-a plăcut cetluirea cu pături şi feşe.

Cumătriile, deşi reprezentau o îndeletnicire petrecăreaţă pur femeiască, în cazul învremelnicirii mele a abandonat îndătinatul, mai ales că primarul Mihalache şi şeful postului de miliţieni din Salcea, plutonierul Tomescu, anunţaseră, din vreme, „o descindere la faţa locului", pentru a se încredinţa de calitatea spirtoaselor fabricate de fraţii Ilie şi Gheorghe Adeli şi dacă numitele trascăuri nu dăunează grav sănătăţii noului cetăţean al comunei Salcea, proaspăt botezatul Ioan Gâză. În plus, cum ar fi putut lipsi de la petrecerea dată în cinstea mea fraţii şi surorile tatii şi ai mamei, cu partenerii lor de viaţă, mai ales că mătuşa Maria, sora mai mare a tatii, se măritase, la Lisaura, cu Vasile Chibici, şi ar fi însemnat curată nechibzuinţă să treacă apa Sucevei fără protecţia sigură a lui bădia Vasile? Oricum, primii au ajuns naşii de cununie ai părinţilor mei, Nicuţă – diminutiv de la Ioan, căruia, deci, îi moşteneam prenumele – şi Leonora Gâză, o femei superbă, cu înfăţişare şi gesturi de doamnă, pe care o plăcusem de la prima vedere. Apoi au venit, în grup compact, Petrache şi Viorica Gâză, Gheorghe şi Maria Gâză, Eugenia şi Ghiţă Colomiciuc, Emilian şi Clara Bursuc, Mihai şi Virginia Bursuc, precum şi surorile nemăritate încă Ileana Gâză, Aneta, Olimpia, Ileana şi Stela Bursuc. Bunicele, Adela şi Firuţa, ocupau locul de cinste, disputându-şi întâietatea de a mă ţine în braţe, când în încăpere s-a ivit, cântând la o armonică

rusească, un flăcău din Palagheni, Costel Ivan, care nu avea ochi decât pentru sora mamei, Olimpia, iar după el, îmboldiţi de primar şi de şeful de post, trompetistul Stoica, de pe Cracul cel Mic, un viorist şi un tobar din Salcea. Ditamai taraful, chiar dacă improvizat, dar cu instrumentişti care prindeau melodiile din mers, iar când primeau câte un nou păhărel cu rachiu, cântau cu atâta patimă, încât şi morţii din cimitir, vorba lui Gheorghe Pascal, se ridicau şi veneau la gard, să asculte o jele, să ceară câte o ţigară şi să capete, eventual, câte un păhăruţ de cinste, pentru că plopanarii şi merenarii, chiar şi în mormânt, nu preţuiesc nimic mai mult decât cinstea.

Mai departe nu-mi prea amintesc bine ce s-a întâmplat, pentru că mătuşa Porcira, vecina noastră, îmi duse la buze păhăruţul ei cu rachiu de prune îndulcit, justificându-se în faţa celor două bunici:

– Să guste, doar… Să nu moară de poftă!...

Nu ştiu dacă m-am strâmbat sau nu, dar când am ţuguiat buzele spre pahar, primarul Mihalache a aplaudat, decretând cât se poate de oficial:

– Straşnic cetăţean a dobândit, astăzi, comuna Salcea!...

copilul care am fost cândva

Dacă rătăcesc cu gândul spre copilul care am fost cândva, trăiesc senzaţia aventurării într-o pustietate de dincolo de zidurile de cărţi, cu care am încercat să mă aflu şi să mă durez în anii din urmă. Urc un drumeag, care însoţeşte malurile unei văi nesfârşite, şi păşesc printr-o preistorie pietrificată, în care mi-a fost dat să desluşesc lumina zilei. O pădurice de sălcii, arini şi răchite, doldora de fânaţuri înflorite, scurtează orizontul cu brutalitate, la fel ca dealul Dobroaiei, care, întotdeauna mi s-a părut a fi născocit drept soclu, dacă nu cumva chiar altar pentru răsăritul Soarelui. Dincolo de pădurice, în curtea unei gospodării bine închegate, un copil învaţă să meargă, încleştându-şi mâinile în părul mătăsos al unui dulău ciobănesc, căruia stăpânii i-au zis Hurmuz, apoi, pentru că fărâma de om care am fost cândva nu-i putea zice decât Muzu, Muzu i-a rămas numele.

Încerc să înţeleg cum am izbutit să evadez din preistorie şi să hălăduiesc de-a lungul şi de-a latul veacurilor, mă strădui să văd în copilul acele aura poeziei – har şi blestem de care am tot avut parte în viaţă – şi nu văd nimic altceva decât o cuminţenie naivă, clipă de clipă modelată de întâmplări şi de personaje ale preistoriei fără

de sfârşit a satului românesc. Îl aud pe tata cântând din trişcă şi retrăiesc aievea întoarcerea acasă, cocoţat pe drugul unui car cu fân, într-un sfârşit de vară tivit cu pulberea stelelor, şi parcă simt în palme fructele pârguite, pe care le desprindeam din crengile pe care degetele omeneşti nu le pot atinge de obicei, dar care vibrau vesele deasupra fânului din car şi deasupra cerului înstelat, din care culegeam, ca într-o taină încă netrăite, cele mai frumoase şi mai zemoase stele. Din când în când, în vreme ce tata cânta din trişcă, desfăceam câte o stea cu buzele şi mă înfruptam din veşnicie, în vreme ce tata domina pământ şi cer, dobândind aura tremurătoare a reîntâlnirii cu strămoşii. Îl vedeam cum urcă în văzduh şi cum se prind în horă, în jurul focurilor sacre, împrăştiind cărbunii dintr-o zare în cealaltă. Şi mă dureau frunzele, şi mă usturau culorile culese de frunze din focurile străbunilor, pentru a saluta miracolul dintre pământ şi cer, înainte de a se întoarce în pământ, duse cât mai departe de respiraţia vijelioasă a dumnezeirii.

Cu palmele sub ceafă, întins, lângă drug, deasupra fânului proaspăt cosit, priveam cerul pe care horeau strămoşii, străduindu-mă să înţeleg cum ar fi, dacă eu nu aş fi. În fiecare vară, după aceea, pentru că mi se punea pătuţul în ogradă, priveam cu nesaţ cerul înstelat, iar sufletul şi imaginaţia mi se brumau cu inefabil, cu o stare ciudată, pe care obişnuim să o numim poezie. Dar nu ştiam nimic despre poezie, pe atunci, şi nici nu auzisem vreuna, fiind prea ocupat cu priceperea rosturilor vieţii ţărăneşti, aceleaşi de la începutul lumii şi la fel de ostenitoare şi, totodată, de reconfortante. Într-un sat nu există decât satul dintr-un hotar în celălalt. Ce se

întâmplă aiurea nu contează şi nu interesează. Iar un copil trebuie să înveţe de mic cum să are, să semene, să prăşească, să cosească, să adune recoltele, să modeleze lemnul, să pună şi să închege stâlpii pentru casă, să-şi facă singur toate cele necesare vieţii, ca să nu fie vreodată nevoit să cumpere. Aveam, în cămara podului, un banc de tâmplărie, cu toate uneltele atârnând de cuiele bătute în pereţi, şi eram pus, adesea, să geluiesc scânduri, chestie care îmi plăcea nespus, pentru că auzeam cum cântă lemnul armoniile culese, de-a lungul vieţii de copac verde, din muzica stelelor din cer. Când geluieşti o scândură, nu faci decât să dai slobodă cântecului pentru întoarcerea lui în stele şi mult mai departe, în zâmbetul curat şi plin de prospeţime al dumnezeirii.

După ce dulăul nostru, Muzu, m-a învăţat să merg – parcă îl văd cum îngenunchea lângă mine, după fiecare cădere, ca să-l pot apuca de coamă şi să mă ridice în picioare –, am descoperit vietăţile noastre. În curţile ţărăneşti nu trăiesc animale, ci vietăţi, care te ajută, dar pe care trebuie să le îngrijeşti şi să le iubeşti, pentru că fac parte din familie. Răsfăţaţi erau cei doi boi, Gică şi Marinică, primul porumb, celălalt bălţat, primul adesea impulsiv, celălalt blajin şi iubitor, care aduceau în casă o grămadă de bani, ba din arat, ba din transporturi grele la depozitele gării din Burdujeni sau la moară, ba din călcatul lutului din care urma să se facă chirpici pentru fiecare nouă casă din sat.

Claca de chirpici însemna un ritual fantastic, care dura trei zile, începând de joi şi până în pragul duminicii. Joi, dimineaţa, se adunau într-un loc curat, aflat sub buza

râpei celei mari a Mereniului, toţi bărbaţii satului, fiecare cu câte un hârleţ, şi doar cei mai bătrâni cu câte un târnăcop, şi aşteptau lăutarii, pentru care se pregăteau laiţe învelite în macaturi şi o măsuţă cu de-ale gurii. Când veneau lăutarii şi cinsteau întru trăinicia viitorului locaş, bărbaţii, care deja primiseră cânte un păhăruţ, ca să mai prindă puteri, se adunau în jurul feciorului care urma să se însoare, în toamnă, şi care decidea în alegerea locului curat şi săpa prima brazdă, iar lăutarii slobozeau măiastră cântare. Îndată i se alăturau mirelui patru fârtaţi, viitori vornicei, care săpau adânc în jurul brazdei de temelie şi, pe măsură ce săpătura se lărgea, intrau la muncă alţi tineri, apoi şi bărbaţii. Abia atunci când groapa era suficient de mare intrau şi bătrânii, care rostuiau, cu târnăcoapele, baza gropii, izbind, printre brazde, ici şi colo, unde credeau de cuviinţă. Apoi se învelea săpătura cu un strat gros de paie uscate şi se turna deasupra apă din pârâu, adusă cu găleţile de băieţii mai răsăriţi, care, cu povară sau fără, tot într-o goană o ţineau. Iar când săpătura era suficient de muiată, tata îşi aducea boii, înjugaţi şi cu canafi roşii în coarne, şi pornea, cu pantalonii suflecaţi, să dea roată gropii, în sensul invers al rotirii Soarelui, deşi, acoperită de paiele aurii, groapa de temelie a unei viitoare case părea un soare pământesc menit săvârşirii de miracole cereşti. Din când în când, tata cerea să se mai toarne apă din pârâu ba ici, ba colo, şi mergea mai departe, urmat de Gică şi Marinică, boii lui credincioşi, care nu fuseseră loviţi vreodată cu biciul şi care îl urmau într-o ciudată tovărăşie. Până în seară, lutul era gata şi se acoperea iarăşi cu paie.

A doua zi, vineri, odată cu crăpatul zorilor, tata mergea, singur, doar cu boişorii lui, la groapa de temelie a unei noi case şi, până se adunau femeile, cu formele de chirpici, şi lăutarii, lutul era numai bun de lucru. Formele erau făcute din două scânduri, despărţite în două compartimente egale prin două capete de scândură şi fixate între două lătunoaie de salcâm, care serveau şi ca mânere. La groapă, bătrânii, cu furci şi sape, rostuiau lutul, îndepărtând pământul de prisos, apoi încărcau tărgile, pe care le apucau tinerii vânjoşi şi le duceau în fugă, avertizând „Vine! Vine!”, spre câmpul larg, pe care se desfăşuraseră femeile cu formele. Descărcau tărgile, aplecându-le într-o parte, din fugă, şi reveneau să prindă rând la groapă, frământând pământul sub tălpi, în timpul aşteptării, pe ritmul melodiilor lăutăreşti.

Femeile puneau lutul în forme cu mâinile, îl călcau cu picioarele, ca să nu rămână goluri, îl netezeau îndesat cu palmele şi, după ce îl stropeau cu apa dintr-o găleată, în care muiau mănunchiuri de crengi de arin, ridicau forma şi o aşezau alături, stropind-o, iarăşi, cu apa desprinsă din frunzele crengilor de arin. Şi parcă vedeai cu ochii cum creşte, pe întinsul câmp din valea chirpicilor, un oraş ciudat de construcţii dreptunghiulare egale, un fel de Babilon în miniatură. Căci aşa spusese părintele Predeanu, la o predică de duminică, despre Babilon, că arăta, înainte de a se face turnul, aidoma unui câmp cu chirpici.

Între timp, tata îşi spăla temeinic boii şi-i slobozea, la păscut, pe dealurile din preajmă, iar la casa părinţilor viitorului mire se băteau pari în pământul livezii,

care să susţină plăcile din scânduri negeluite ale meselor şi laviţelor. Vecinele şi rudele aduceau găini, pe care trebuia să le taie un fecior neînceput, care nu cunoscuse încă femeia, sau, la nevoie, un copil mai inimos, şi se pregăteau bucatele, sub îndrumarea celor mai pricepute bătrâne ale satului. În oale dădeau în clocot lin ciorbele de potroace cu tăiţei, sarmalele dolofane şi fripturile de pui la capac, în vreme ce cuptorul nu mai prididea cu coptul pâinii şi al cozonacilor. Că acuşi pică clăcaşii, şi nimeni n-ar fi acceptat să cuteze să-şi facă neamul de râs.

Spre seară, după ce chirpicii fuseseră acoperiţi cu câte un strat de pleavă de grâu, ca să nu-i muşte soarele sau vreo ploaie de vară, oamenii se spălau, pe îndelete, în pârâu, apoi plecau pe la casele lor, ca să se schimbe în haine sărbătoreşti. Lăutarii mai cântau, o vreme, lângă chirpici, de parcă ar fi cântat înserării, apoi, când socoteau ei că a venit clipa, porneau agale spre casa de petrecere a clăcaşilor, cântând, pe cale, doar melodiile care prindeau în Mereni, mai ales variantele cântecului „Pădure, verde pădure”, care devenise, prin adopţie, un fel de imn al obştii. Pe drum, îi ajungea lumea din urmă, aşa că pe poarta gospodăriei părinţilor viitorului mire intra un adevărat alai de nuntă, pus pe şotii şi pe dans, iar strigăturile înţepau doar rubedeniile viitoarei mirese, care nu participau, după obicei, la clacă, poate şi datorită rolului de zână, de prinţesă din poveşti, pe care urma să-l interpreteze viitoarea mireasă, pentru care se dura o casă ca în poveşti. Iar masa de după clacă era aidoma unei nunţi, de la care numai mireasa şi socrii mici lipseau, deşi, acolo, la petrecerea clăcaşilor, deja se stabileau zilele când bărbaţii satului, pricepuţi în meşteşuguri, vor

veni să înalţe casa, fixând tălpile, stâlpii, grinzile şi căpriorii, iar deasupra, steagul pomului verde, împodobit cu panglici colorate din pânză sau din hârtie şi câteva bomboane învelite în staniol.

O casă nouă se dura în maximum două săptămâni, prin truda întregii obşti, iar meşterul cel mare, ba năzdrăvanul Mitruţă Şutac, ba tata, ba vreun alt sătean, înrudit mai de aproape cu beneficiarul, cobora de pe streaşina din draniţă steagul casei, pe care ni-l oferea pradă nouă, copiilor. Şi nu ştiu din ce pricină eu am tot ezitat să gust din bomboanele pomului casei, chiar şi atunci când îl cobora tata, trăind senzaţia unui sacrilegiu, pe care l-aş comite, dacă aş muşca din fructele arborelui sacru, dăruit pământului de Sfântul Cer.

Şi mai exista o clacă, prin care satul mi se dezvăluia în adevărata lui splendoare, claca drumului de primăvară, care avea drept ţintă drumul din lungul satului, dar şi drumurile noi, care se croiau spre pământurile din Cioate, de la Grădinaru sau din Putreda. Pe vremea aceea, satul îşi îngrijea singur drumurile. Bărbaţii cu car sau cu teleguţe mergeau la prundurile apei Sucevei şi încărcau pietriş, iar femeile şi copii curăţau şanţurile, îndreptându-le, şi măturau panta de până în gard. Când venea prundişul, care se răsturna în movile, femeile şi copiii îl împrăştiau cu lopata, iar câte un bătrân priceput îl fixa cu maiul – o buturugă, cu doi drugi de salcâm drept mânere, cerând să se mai pună, în anumite locuri, câte o lopată-două de prundiş. La drumurile noi, din ţarină, lucrul începea cu maiurile, care bătătoreau bine pământul pe care urma să se aştearnă prundişul. Nu

se săpau şanţuri, pentru că drumul, fiind îngust, trebuia să permită ieşirea din calea carului încărcat a celui fără de povară.

Bunica Firuţa avea încă patru fete de măritat, aşa că, după strângerea roadelor, urma să aibă mereu casa plină, pentru că vor veni flăcăii la fete, să-şi încerce norocul şi să intre în rând cu lumea. Pentru Aneta, Costică Paiu, poreclit Tusana, deja durase casă, pe care o înfrumuseţase cu fresce florale sau peisagistice vestita Areta din Suceava. O bătrână grasă şi astmatică, care vâjâia inspiraţia şi respiraţia, dar care fuma, în continuare ca un turc. Era din Mereni, dar plecase şi devenise artist reputat. Ca să te împlineşti, înţelegeam eu, trebuie să pleci. Şi mai era o casă, în capătul Palaghenilor, durată pentru Olimpia, de către Costel Ivan de pe Cracul cel Mare, tânărul care cânta la armonică de parcă ar tot fi visat cu ochii deschişi.

Nu mai era mult până la strânsul recoltelor, tata deja căra, cu carul cu boi, sfecla altora la depozitele gării din Burdujeni. La ultimul transport, m-a luat şi pe mine cu el. Pe peronul gării, am văzut două şiruri de ceferişti în aşteptare, apoi un tren, cu doar trei vagoane, a oprit pe linia întâi şi din primul vagon au coborât nişte domni de oraş.

– Cine-s domnii?, am întrebat, după ce tata se îmbrăţişase cu unul dintre ei, care-l recunoscuse în mulţimea ocazională.

– Comandantul meu din armată, Emil Bodnaraş. Iar cel din frunte e tovarăşul Gheorghe Gheorghiu-Dej… Acela înalt şi frumos e Ioan Gheorghe Maurer, iar cel mic şi chel, Chivu Stoica…

O singură dată am auzit acele nume şi habar nu am de ce mi-au stăruit în memorie. Domnii au trecut printre cele două şiruri de ceferişti, salutându-i, apoi, însoţiţi de aceştia, au urcat în câteva maşini şi camioane, care aşteptau în spatele gării. Noi am urcat în car şi am luat-o prin lunca Sucevei, pe drumeagul sufocat de stuf şi păpuriş, urcând dealul abrupt al bisericii Sfântului Dumitru, în jurul căreia erau îngăduite pentru popas carele şi căruţele ţăranilor. Tata a scos boii din jug şi i-a legat în jurul coşului carului, plin, pe jumătate, cu fân proaspăt cosit, apoi ne-am strecurat pe drumul strâmt de lângă cârciuma pieţii, „Mestecăniş”, dar căreia ţăranii îi ziceau „La Zoiosu”, spre locul viran din centrul Sucevei, de lângă cârciuma lui Werenka, deja pregătit pentru construcţii noi. Se adunase multă lume, dar a mai durat ceva până ce au sosit, pe jos, însoţiţi de Ene Ţurcanu şi încadraţi de ceferişti, domnii pe care-i văzusem la gară. Ioan Gheorghe Maurer a intrat în mulţime, strângând mâinile bătătorite şi îmbrăţişând copiii şi bătrânii. Aveam să-l reîntâlnesc, peste zeci de ani, în sala teatrului din Sibiu, dar nu am simţit nevoia să-i povestesc despre îmbrăţişarea de odinioară. Poate din dezamăgire, poate din ruşine.

De la o tribună improvizată au vorbit ceilalţi domni, unul câte unul, despre victoria împotriva imperialismului, şi doar Emil Bodnaraş a spus ceva şi pe înţe-

lesul meu, despre asanarea luncii Sucevei şi construirea, în locul mlaştinilor şi a stufărişului, a zonei industriale a Sucevei. Mai târziu, când Chivu Stoica a zis nu ştiu ce despre colectivizare, tata s-a posomorât şi, scrâşnind o înjurătură, m-a prins de mână şi m-a scos din mulţime. Ne-am dus la „La Zoiosu” şi am mâncat, pentru prima dată în viaţă, trei mici. Tata s-a răcorit cu o bere, iar eu cu un sifon cu sirop de zmeură. Nici din sifon nu mai gustasem până atunci şi nici Suceava nu o mai văzusem. Nu cred că mi-a plăcut.

Pe drumul întoarcerii acasă, tata a cântat, întruna, din trişcă. Era pentru prima dată când cântecele mi se păreau pline de scrâşnete. Un fel de înjurături şi de pumni încleştaţi, ridicaţi spre cer. În zilele următoare, şi-a vândut boii, dar, după vreo săptămână, ca să nu-şi piardă rostul, a cumpărat o altă pereche de boi, înalţi şi porumbi, pe sub burţile cărora puteam trece, fără să mă plec, din fugă. Erau blânzi şi ascultători, aşa că îi puteam duce singur la adăpat în pârâu. Slobozi. Le vorbeam, ciripeam cuvinte şi eram fericit, gândind că, nu peste multă vreme, aceştia vor fi mândreţea mea de boi. Şi ai tatii, desigur, dar ai mei, pentru că au deja înţelepciunea de a mă recunoaşte de stăpân.

Într-o seară, mergeam, cu tata, la fratele lui, Petrache, să-mi cunosc verişorii, pe Mihai şi Marcela. În dreptul magazinului sătesc, ne-am oprit, iar tata a intrat să-şi cumpere ţigări. Mă jucam cu troscotul, care exercita asupra mea o continuă fascinaţie, de codru privit din cer. Pe drumul Dobroaiei se apropia, păşind ostenit, un bărbat drapat într-o lungă manta neagră din piele. Era înarmat

până-n dinţi, iar în casa de lângă magazinul sătesc se dăduse alarma. O femeie bătrână, despletită şi desculţă, a ieşit în drum şi a grăbit împleticit spre bărbatul cu manta de piele, icnind, la fiecare pas, câte un „Nuuu!” disperat de vietate înjunghiată, dar bărbatul nici măcar nu a privit-o. Nici măcar atunci când bătrâna a încercat să-l îmbrăţişeze, prelingându-se, chinuitor de încet, spre poalele mantalei, până în troscotul drumului, unde a rămas chircită şi icnind spasmodic: „Băieţii, mei! Copiii mei!”. Ajuns în faţa casei, omul cu manta neagră a zis, gros şi răguşit, printre dinţi:

– Ieşi, afară, jigodie comunistă!

Uşa s-a deschis încet, scrâşnind adânc, de parcă s-ar fi clătinat universul. Nu l-am văzut bine pe cel din cadrul uşii, pentru că s-au năpustit pocnete înspăimântătoare peste lume, iar bărbatul cu manta neagră s-a prăbuşit în troscotul de lângă picioarele mele, slobozind un pârâiaş vâscos de sânge ca vişina coaptă, din calea căruia mi-am ferit picioarele desculţe. Peste pragul casei se prăbuşise celălalt bărbat, într-o poziţie ciudată, cu trupul răsucit şi cu faţa îndreptată răutăcios spre drum. Cred că încă nu împlinisem patru anişori, când am fost singurul martor al acestui dublu asasinat politic, şi eram curios dacă sângele celui din prag se va uni cu sângele celui din troscotul de la poartă. Nu ştiam că erau fraţi, dar vroiam să văd dacă sângele li se va împreuna.

De prin casele din preajmă şi din magazinul sătesc oamenii au prins să se prelingă tiptil, ca umbrele, fremătând de teamă. Bătrâna despletită se ridicase şi

privea zvâcnit când într-o parte, când în alta, când spre cer, frângându-şi mâinile. Încă murmura „Copiii, mei! Băieţii mei”, dar o făcea într-un scâncet abia auzit, deşi îmi închipui că scâncetul exploda asurzitor în adâncul bietului ei suflet.

– Fraţii Miherea!... S-au ucis între ei…

Nu am auzit mai multe, pentru că tata m-a smuls din mulţimea care încercuise locul în care un copil privea şiroirea sângelui prin troscot. Mă luase pe umeri, ca să ajungem mai repede acasă, întrebându-mă ce-am văzut, iar eu i-am povestit totul, chiar şi despre legănarea înviorată a troscotului, la udarea cu sânge. Deodată, tata m-a întors, m-a ridicat de subsuori, ca să mă poată privi în ochi, şi m-a întrebat îngrijorat:

– Şi nu ţi-a fost frică?

Nu mai ştiu dacă a râs sau nu, atunci când i-am răspuns cu sinceră naivitate:

– Dar ce-i aia, frică?

Venea colhozul şi o nelinişte tulbure se furişase în oameni. În Mereni nu s-a făcut niciodată politică, dar vestea venirii colhozului părea atât de înspăimântătoare, încât eu îmi închipuiam colhozul ca un balaur, precum cel din icoana de carton a Sfântului Gheorghe, care trebuia răpus bărbăteşte, fără să intri în panică. Îţi ţii cumpătul, priveşti dragonul în ochi şi vâri în el un drug ascuţit, ca să-l răpui şi să scapi satul de primejdie pentru

totdeauna. Fratele mai mic al tatei, Gheorghe, singurul om din sat căruia i se zicea „nenea”, anticipase primul cursul vremii şi înfiinţase o întovărăşire, „1 Mai”, în care concentrase, pe moşia Putreda, pământurile oamenilor care îşi închipuiau că, dacă vor da râpele şi pământurile sterpe întovărăşirii, le vor scăpa pe celelalte, cele mănoase şi din belşug udate cu sudoare, iar în vremurile grele pentru ţară, şi cu sânge. Numai că întovărăşirea nu însemna decât un început, un fel de glas de trâmbiţe, care vesteau marea ocupaţie. Oameni chibzuiţi, care cântăreau temeinic, întotdeauna, perspectivele, merenarii au încercat să tragă de timp, dar fără a se împotrivi pe faţă. Mulţi dintre ei trecuseră prin urgia războiului şi ezitau să iasă în calea unui alt martiriu. Chiar şi Sâlică Murariu, care scăpase din încercuirea de la Cotul Donului, dar fusese rănit la gât pe aliniamentul Iaşilor, suferind, o întreagă viaţă, de spaima retrăirii bătăliilor de la Don, ori de câte ori se închega o ploaie cu tunete, chiar şi el, cel care, după demobilizare, se făcuse jitarul pământurilor noastre, simţea că nu mai are putere să lupte pentru pământ şi se sleise în resemnare, învelindu-şi mult mai strâns în bandaje arsura încă vizibilă a rănii de la gât, iar când începea să plouă cu tunete, se certa cu Dumnezeu, cerându-i să oprească măcelul nedrept, cu care ne asupreşte neamul. Era un om bun şi de o onestitate singulară acest veteran de război, care avea o căsuţă în vecinătatea gospodăriei noastre şi o grădină hat în hat cu grădina noastră. La prăşit nu prea conta, dar la secerat ne chema, să fim martori şi să recoltăm cu dreptate. Mie îmi povestea multe, poate şi din pricină că eram protejatul camaradului său de război, Mihai Bârzu, maistru sudor neîntrecut, luat din încercuirea de la Don cu un avion

militar special şi dus la Giurgiu, ca să facă uriaşa conductă de petrol de peste Dunăre. Sâlică, fiind doar ţăran, a rămas acolo, în iadul pământesc, dar, împreună cu alţi câţiva ţărani, a răzbit prin liniile ruseşti şi s-a întors în ţară.

– Pe aliniamentul de lângă Iaşi, unde ne regrupasem, un glonţ rătăcit mi-a ars pielea gâtului, fără să mă rănească. Doar o arsură, acolo, care nu se va mai vindeca vreodată. Simţeam că-mi pierd minţile. Trecusem prin atâtea în iadul de la Don şi mintea lupta odată cu mine, ajutându-mă să răzbesc. Se despica cerul şi se prăbuşea asupra sângelui care mustea pământul, dar nu-mi păsa, pentru că ştiam că numai de mine depinde dacă voi ajunge sau nu acasă. Şi mi-era atât de dor!… Ştii, băiatule, dorul e ca o lumină călăuzitoare, care îţi întremează trupul şi-l duce, îl duce, îl duce…

Se concentra, apoi, asupra sapei şi începea să mângâie pământul. Nu izbea niciodată nici măcar asupra crustelor pietrificate, ci mângâia ţărâna cu ascuţişul curbat al sapei, iar pământul devenea supus şi se lăsa modelat în voie. Câtă vreme prăşea, Sâlică nu scotea o vorbă. Trăia o poveste de dragoste aidoma Soarelui în primăvară. Pe piepţii cămăşii, sub pufoaica de care nu se despărţea nici în cele mai călduroase veri, străluceau panglicile colorate ale câtorva medalii, însemne ale bravurii pe care refuza să le arate cuiva. Nici măcar mie, care eram adesea martorul neaşteptatelor lui confesiuni, nu mi le-a arătat vreodată.

– Acolo, e iadul şi spaima, iar tu nu trebuie să ştii despre spaimă… Acolo e inima mea crucificată, băiatule, şi numai eu trebuie să-i aud cuiele blestemului din al şaptelea neam…

Şi se întorcea în muţenie, pentru a trăi ciudata lui cosmică poveste de dragoste. În ziua aceea vorbise prea mult şi-abia după alte câteva zile de tăcere s-ar putea să mai vorbească. Fie cu vechiul lui camarad de război, Mihai Bârzu, fie cu mine, dacă Dumnezeu îi va scoate pe cineva în cale. Credea pătimaş în Dumnezeu, dar asta nu-l împiedica să izbucnească în dese revolte:

– Tiii, pentru ce tuni şi bubui, Doamne? Ce-ai cu mine, vrei să mă scoţi din minţi?

Şi ridica armă sapa spre cer, apoi se prăbuşea în genunchi, scăpa sapa din mâini şi îşi apuca strâns bandajul rănii de la gât cu palmele. Îl priveam clătinându-se în faţă şi în spate ca un copac chinuit de vijelie. Lacrimi grele împleteau şiroaiele de ploaie pe obrajii lui, adânc săpaţi de răbojul vremii. Încercam să i le şterg cu mânuţa, şi-atunci el îşi lăsa bandajul şi o cuprindea cu palmele ca pe-o speranţă. Pleca fruntea asupra mânuţei mele şi plângea mocnit, fără să-l mai certe pe Dumnezeu. Aş fi vrut… Nu am ştiut niciodată ce aş fi vrut, deşi îmi tulbura sufletul un amestec usturător de milă şi de revoltă. Dar şi de neputinţă. În fond, revolta, ca şi plânsul, nu este decât o reacţie instinctuală a neputinţei.

Când a înţeles, cu amărăciune, că nu scăpăm de colhoz, tata a scos paiele din standolă, lăsând pe

pământul uscat o pătură de paie uscate, apoi a demontat carul bucată cu bucată, aşezându-le grijuliu unele lângă celelalte. Într-un colţ, a aşezat plugul, tragla şi grapa, apoi a acoperit totul cu paie, până la grindă. O zi întreagă, din zori şi până în noapte, a trudit tata cu această adevărată înmormântare a rostului său pe acest pământ, apoi a luat trişca şi, vreme de câteva ceasuri, a scrâşnit, iarăşi, nişte cântece. A doua zi, la revărsatul zorilor, a scos boii porumbi din grajd şi a pornit către gara din Burdujeni. Mama îl urma plângând, în urma boilor, iar mie mi se rupea sufletul, pricepând că înmormântarea de ieri încă nu a luat sfârşit. Dincolo de liniile gării din Burdujeni erau nişte saivane, în care erau închise vitele cumpărate pentru abatorul din Burdujeni. Tata a intrat într-un saivan, iar boii slobozi l-au urmat. Cineva a tras poarta din lătunoaie, peste care tata a trecut anevoie, cumplit de ostenit. A luat banii şi am plecat, fără să mai privim înapoi. Doar pe podul de peste calea ferată ne-am oprit puţin, cât să aruncăm o privire spre saivanele în care ne lăsasem boii, cărora încă nu apucaserăm să le dăm nume. Tata avea ochii umezi şi faţa ca spuma laptelui dintr-odată împietrită. S-a întors înciudat şi a păşit ostenit spre Burdujeni. În următoarea zi, urma să se angajeze zidar şi dulgher la Staţiunea de Maşini Agricole din Salcea. Seara, la difuzor, am auzit că tata s-a înscris în colectiv, iar mama, topită de atâta plâns, abia dacă şi-a uşurat sufletul cu un suspin, resemnându-se. La difuzor începuse să cânte fanfara lui Modest din Chilişeni. Armonii vesele şi săltăreţe ţâşneau din petecul de pânză rară a difuzorului, apoi se prăbuşeau, ca frunzele în noiembrie, prin imensul cimitir în care se prefăcuse casa noastră.

A doua zi, duminică, cei patru feciori ai văduvei Adela lui Mihai Gâză s-au reunit ca de obicei, dar de data asta în casa noastră. Apoi au venit mămuţica Adela şi fetele ei, cu bărbaţii, Ileana măritându-se, între timp, cu un tânăr şi frumos ceferist, Ghiţă Sârghe. Noi, copiii, am fost trimişi să ne jucăm prin ogradă. Am scos mingea, iar vărul Mihai, fiul lui Petrache, cel mai mare dintre veri, ne-a învăţat să jucăm fotbal. Primul pare să fi prins şmecheria Muzu, dulăul nostru ciobănesc, neîntrecut în a dribla, conducând mingea cu botul. Era mare veselie între noi, verişorii. Doar în casă stăruia întristarea, risipind o tăcere grea ca o pâclă.

Spre seară, neamurile au ieşit pe prag. Neaşteptat de relaxate, s-au sărutat de despărţire, ca de obicei.

– No, să vedem ce va fi. Nu ne-au stârpit pe noi sărăcia şi războaiele, nu ne va veni de hac nici colectivul, a zis naşul de cununie al părinţilor mei, Nicuţă.

Şi toţi i-au dat crezare, pentru că Ion Adeli, alintat Nicuţă, cel mai mare dintre fraţii Gâză, făcuse războiul de la capăt, la capăt, ca mitralior, şi s-a întors acasă fără nici o rană. Iar când sătenii întrebau despre acest miracol, naşul Nicuţă, căruia îi port cu mândrie prenumele, răspundea amuzat:

– Deşi eram mitralior, nu am ucis nici un om. Am tras, întotdeauna, doar înspre zările pustii. Iar dacă nu am ucis pe nimeni, de ce aş fi fost eu ucis?

În timpul iernii, s-au făcut alegeri pentru prima conducere a colhozului. Partidul l-a propus pe vecinul nostru, fostul căpitan al Armatei Române Petru Climencu, iar câţiva oameni din sat, pe tata. A câştigat bădia Petruţă, care, astfel, a devenit primul preşedinte al Gospodăriei Agricole Colective „Viaţă nouă" din Plopeni, tata urmând să fie primul contabil şef, funcţie care îi convenea, până una alta, adică până la durarea gospodăriei comune a obştii. Era mult de lucru: se construiau grajduri şi, odată cu ele, puţurile aducţiunii cu apă de pe pârâul Şfaragului, apoi magazii, hambare, o clocitoare de ouă cu lemne, fierăria, atelierele de tâmplărie, ba chiar şi un parc adevărat, împrejmuit cu gard înalt din leaţuri distanţate, cu o fântână arteziană rotundă în mijloc, pe care o durase tata cu mâinile lui, modelând, pe pietrele ţâşnitorii, câteva broaşte din ciment, care se mai pot zări şi astăzi. La intrare, tot tata zidise, împreună cu bădia Mitruţă Şutac, un arc de triumf, vestitor de „Viaţă nouă", pentru că oamenii nu numai că îşi doreau, ci chiar îşi şi asumau o viaţă nouă.

Când toate construcţiile au fost gata, tata a mers la vecinul Petruţă Climencu şi i-a cerut să-l mute brigadier zootehnic.

– Dar pierzi la leafă, Iluţă!

– Da, dar îmi păstrez rostul.

Vitele şi caii satului au fost aduse, încetul cu încetul, în noile grajduri, dar ţăranii încă nu-şi pierduseră spiritul obştesc, în ciuda faptului că mulţi dintre ei

începuseră să lucreze prin noile combinate din lunca Sucevei, întorcându-se, în fiecare seară, pe jos, peste dealul Burdujenilor, cu câteva lătunoaie sau scânduri pe umeri. Pământul se lucra împreună, în echipe vesele, care cântau de mama focului, ca să-şi uşureze munca. Noi, copiii, adunam buruienile în snopi, iar seara mergeam, împreună cu părinţii, la vitele voastre, ca să le hrănim şi să le mulgem, să nu se bolohănească, Doamne, fereşte! Învăţasem de mic să mulg – mai târziu nici nu se poate învăţa – şi, deşi ne rămăsese în grajd o vacă albă tânără, care mă înnebunea cu afecţiunea ei, lingându-mă îndesat pe frunte, când îmi era lumea mai dragă, nici pe cea roşie, cu o pată albă pe bot şi cu pieptţii bălţaţi, din grajdul colectivei, nu o puteam lăsa de izbelişte, mai ales că ne purta dorul şi se bucura ori de câte ori ne vedea. Abia după aducerea unui lot de vite de rasă, care să înlocuiască dragele noastre vietăţi, grajdurile gospodăriei colective nu au mai interesat pe nimeni şi au fost aduşi ţărani de la Sarafineşti şi de la Corni, pentru care s-au durat dormitoare şi o cantină, care adăposteşte, astăzi, sediul asociaţiei agricole. Am fost cu tata, într-o căruţă, la Sarafineşti şi la Corni şi ne-am întors cu o ceată faină de tineri harnici şi prietenoşi. Ei au adus, în Mereni şi Plopeni, obiceiurile de iarnă ale cetelor cu mascaţi, pe care le însoţea întregul sat, de la o casă la lata, ca să se bucure de o astfel de misterioasă minunăţie. La noi nu mai existau obiceiuri şi nici porturi naţionale, iar explicaţia aveam să o găsesc, peste decenii, în faptul că satele acestea au fost populate masiv, de către boierul Balş, cu iobagi aduşi de pe la moşiile lui din Bucovina şi cu răzeşi din părţile Boianului, care şi-au vândut cu bani buni moşioarele strămoşeşti, cumpărând în Moldova mult

mai multe pământuri, dar fără să predomine o anumită provenienţă, care să fi împământenit obiceiurile satului din care au venit. Iar răzeşii, care au tot trăit izolaţi, nici nu prea aveau obiceiuri, pentru că le pierduseră odată cu boieria, la care, pe la 1860, au renunţat de bunăvoie, ca să poată păstra în gospodărie, fără a fi încorporat, pe mezinul familiei. Obiceiul acesta al folosirii copiilor ca mână de lucru gratuită în familie a durat, ba a şi revenit, după reforma agrară din 1992.

Dar atunci când s-a făcut colhozul, în 1963, şi când eu intram în clasa întâia, rostul acesta îndătinat încetase să mai conteze, aşa că toţi ţăranii îşi îndemnau copiii să înveţe şi să se facă domni. „Învaţă, măi băiete, ca să nu munceşti ca mine!” devenise noua raţiune a satului, fără a consacra şi un rost, dar militând pentru o împlinire mediocră în trândăvie. Probabil că de asta noua tehnocraţie, pe toată durata comunismului, se mulţumea cu statul de arendaş al unor colectivităţi de oameni, fără să performeze în meseria studiată în facultate, dar dispunând, după bunul plac, asupra unor muncitori cu adevărat pricepuţi. Numai din Mereni, de pildă, au primit, în repetate rânduri, „brăţara de aur” a profesionismului de înaltă clasă în România trei vecini, dintre care doi fraţi, electricianul Costel Gâză, strungarul Leunuţă Sârghe rectificatorul Petruţă Sârghe.

În prima zi de şcoală a fost ca şi cum mi s-ar fi dăruit o nouă mamă, Veronica Robilă, de altfel rudă prin alianţă cu noi. În Mereni profesau două învăţătoare tinere şi frumoase, Sava şi Robilă, amândouă din Burdujeni, de unde făceau naveta cu bicicletele. Podelele miroseau a

petrol lampant şi a cărţi proaspăt tipărite, pe care mă temeam să le ating: dacă se sfărâmă. Le-am dus acasă şi am coborât grăbit pe gârlă, la un meci de fotbal şi, pentru că la o poartă lipseau pietrele, am pus sandalele mele drept marcaje. Seara, când am fost strigat acasă, eram atât de nerăbdător să le povestesc părinţilor despre ce mi se întâmplase în acea zi, încât am uitat de sandale, iar a doua zi, când să merg la şcoală, am mers să le caut, dar sandalele mele dispăruseră. Şi cum să mă duc eu, la şcoală, desculţ? Trebuia să le găsesc: poate că le-au pus băieţii pe undeva, de-a lungul pârâului. Am căutat, câteva ore, apoi am mers pe tarlaua Şfaragului, unde ştiam că lucra echipa mamei, chibzuind cum să încep să-i spun despre nefericita întâmplare. Şi numai ce-l văd pe tata venind, călare pe armăsarul arab, pe care-l salvase de la ucidere, folosindu-l la călărit, şi descălecând din goana calului:

– De ce n-ai fost la şcoală, măi?

– Pentru că mi s-au furat sandalele…

Furios, tata m-a bătut rău, dar pentru prima dată în viaţă. Apoi a încălecat şi s-a dus vijelie.

Zăceam în volbura care învăluia drumul vechi, sub o jarişte de salcâmi. În viitor, ori de câte ori urma să mi se întâmple ceva rău, visam că învăţ în volbura aceea, de sub salcâmi. Plângeam. Ooo, dacă l-aş fi prins pe hoţul săndăluţelor mele! Plângeam. Unde să mă duc? Încotro s-o iau? Am ajuns de râsul satului: am lipsit de la prima adevărată zi de şcoală.

Spre seară, am auzit-o pe mama strigându-mă. În sat era un obicei ca mamele să-şi strige copiii, pentru că ştiau, din propria lor copilărie că, oriunde ar fi, copii le aud. Valea Merenilor are o acustică minunată. În fine, îmi fac trebuinciosul curaj şi mă îndrept spre casă: dacă nu mă mai vor, să mă omoare şi gata. Deschid poarta cu hotărâre şi o văd pe mama, cu o nuia în mână:

– Şi dumneata, mamă?

Mama a râs ruşinată şi a zvârlit nuiaua.

– Hai şi mănâncă!

Nu-mi era foame, deşi nu pusesem nimic în gură, pe tot parcursul zilei şi nici nu eram de părere că mai merit mâncare. Muzu îmi lingea rana de la genunchi, căpătată în meciul de ieri. Mi se desprinsese, tot ieri, şi unghia de la degetul mare al piciorului stâng. Nici dacă le-aş avut, n-aş fi putut purta săndăluţele. Am rămas pe prag, cu Muzu lingându-mi rănile. Şi cele văzute, şi cele nevăzute. Pentru că i se rupea inima, mama nu a mai insistat, mai ales că urma să vină şi tata şi am putea mânca împreună.

Când a venit, tata m-a luat cu blândeţe de mână, iar în faţa mesei m-a ajutat să urc pe scaun. Mânca tăcut, îngândurat. Eu încă nu puteam să mă ating de mâncare. Nu-i purtam pică, deşi încasasem prima şi ultima bătaie în această viaţă. Simţeam, însă, că nu pot să înghit nimic. Nici mâncare, nici bătaie.

Tata şi-a aprins o ţigară, şoptind odată cu slobozirea fumului cenuşiu:

– Să nu mai faci! Şi, mai ales, să nu te culci niciodată pe lacrima cuiva!

Nu m-a îmbrăţişat, nu-i stătea în fire, iar mie îmi stăruia în auz propoziţia care, în timp, avea să devină esenţa credinţei mele creştine şi omeneşti:

– Să nu te culci niciodată pe lacrima cuiva!

Tata suferea iarăși, dar nu o arăta. Întotdeauna își ținea dosite în tainițele sufletului amărăciunile și doar fața alba, care se făcea și mai albă, însemna pentru mine un semn vestitor de adâncă suferință. Pe neașteptate, l-am întrebat:

– De ce nu pleci?

M-a privit surprins, de parcă i-aș fi tropotit prin suflet.

– În agricultura de stat, ca să poți pleca, de acolo, mai departe, am continuat.

Nu știam ce-i aia agricultură de stat, dar așa mă învățase să-i spun nașul Nicuță, care știa că tata doar pentru mine trăiește. Ceilalți frați plecaseră la timp: Petrache se făcuse ceferist, ca şi socrul său, Gheorghe intrase în comerțul cooperatist, într-o funcție importantă, iar nașul Nicuță se făcuse cârciumarul satului; numai tata

rămăsese în gospodăria agricolă colectivă, la rosturile lui, care erau, în fond, rosturile moștenite, din neam în neam, ale satului. Dar, de când vitele noastre au fost duse la abator, tata nu-și mai simțea rostul. Petrecea mult timp la saivanele de oi, pe care le durase în buza Cierului, în vecinătatea bordeiului cărămidarului Ceaunaru, un bătrân enigmatic, cu casă pe Dobroaia, dar care alesese să trăiască singur, în vecinătatea lutăriei de sub Holm, unde-și făcuse colibă și cuptoare de copt cărămida.

Cierul, un platou întins, cu pășune grasă, cu o baltă frumoasă, smălțuită cu stuf și papură, îmi stârnea imaginația cu numele lui straniu, care mă ducea cu gândul la sfintele ceruri. Îmi închipuiam că raiul acesta pământesc, de sub dealul Holmului, rotit în jurul unui păr sălbatec, s-a rupt din ceruri și tocmai de aceea se cheamă așa, când, de fapt, numele de „cier”, „ciir” sau „ceair” ține de rosul străvechi al acestor pământuri cu rogoz și ierburi tari, care erau folosite, încă din vremea lui Ștefan cel Mare, drept pășune a cailor. Abia mai târziu, în 1620, după mutarea capitalei Moldovei la Iași, când mănăstirea Pantocrator sau Todireni din Burdujeni a înșfăcat Merenii, cu toate pământurile lui, a fost luat şi cierul, iar călugării susţineau că, pe vremea când stareț al mănăstirii era Hristofor, vlădica din Nichea, aceasta ar fi primit și „Păscăria Mitropolitului și Colacul Bălții” (Holmul), ce „era acea bucată de loc ciir gospod”, şi ar fi fost dăruit sfintei mănăstiri, deși acte întru dovedire nu existau.

Pe vremea copilăriei mele, singura carte de istorie a Mirenilor, adică a laicilor (satul s-a numit Mereni mai târziu), era mămuțica Adela, mama tatii, care știa numele

urmașilor răzeşului Ion Gâză din Revcăuți, care, după un scurt popas la Udești, s-au stabilit dincoace de apă, unde pământul era mai ieftin, pentru a continua micul trafic de frontieră, inclusiv contrabanda.

– Primul a fost Nicolai Gâză, care a avut, cu nevasta lui, Anisia, trei feciori. Noi ne tragem din Ion, care se însurase cu Margareta, unul dintre feciorii lor fiind bunicul tău, Mihai, bărbatul meu, pe care l-au ucis jandarii, bătându-l între scânduri, în 1933. Și tatăl lui Mihai, Ion Gâză, fusese ucis, nu se știe de către cine, și ascuns sub o grămadă de frunziș, până i-a scos trupul la iveală primăvara anului 1914...

– Dar de ce l-au ucis jandarmii pe bunicul?

– Pentru că organizase, împreună cu bosâncenii, răscoalele împotriva cămătăriei, la Suceava... Nu l-au condamnat, dar în timpul anchetei, jandarii l-au pus între scânduri, în care au bătut cu maiul, până i-au rupt toate măruntaiele... mi l-au adus acasă într-un țol, spunându-mi că ar avea nu știu ce boală, iar după vreo săptămână, Mihai al meu a închis ochii și eu am rămas să cresc șapte copilași. Am fi murit de foame, dacă n-ar fi fost baciul Petruță Țâbulea, care să-i ia la stână, pe măsură ce creșteau și puteau fi de folos măcar la paza oilor scoase la păscut...

Nici mămuțica nu putea plânge. Îi vibra ciudat glasul, dar nu scăpa lacrimă din ochii ei albaștri, pe care nu-i pleca, niciodată, în fața nimănui, oricât de mare și de faimos ar fi fost domnul sau „jandarul” care i se ivea în

față. Pe șeful postului de miliție din Salcea, plutonierul Tomescu, om bun și prietenos, nu-l putea suferi doar din pricina uniformei „de jandar”, pe care o purta, deși recunoștea că Tomescu este un om drept și cumsecade, „păcat că s-a rătăcit în țoalele stăpânirii”. Nici pe primarul Mihalachi, care era rubedenie cu noi, nu-l mai avea la inimă, pentru că, de când „l-o uns domn stăpânirea, îmblă numai cu șareta galbenă sub fund”.

– Dragii mămuțicăi!, se întoarse bunica Adela spre nepoții care se strânseseră în ciotcă în jurul ei. Nu știu ce vă este scris în cartea vieții, dar aveți grijă să nu-mi supărați sufletul: nu cumva ca vreunul dintre voi să se facă haită de jandar sau haită de popă!

– Ați auzit?, am râs eu, înșfăcându-le de cozi pe verișoarele Liduca și Oltița, care au căzut în iarbă, scâncind.

Mămuțica, fără să se întrerupă din croșetat, zvârli spre mine bățul ei, cu un capăt sub formă de baltag, iar cu celălalt îmbrăcat într-un inel de metal și prelungit cu un cui, iar cuiul de sprijin mi s-a înfipt în laba piciorului, străpungând-o și rămânând drept, ca înfipt în pământ. Nu curgea sânge, nimerind cuiul într-o zonă cu vase sanguine mai puține, Și nici nu mă durea. Mai sărisem eu în cuie, care mi-au străpuns laba piciorului, dar oblojisem rapid rana cu petrol lampant și cu frunze de patlagină, strâns înfășurând totul într-o cârpă, iar după două-trei ceasuri deja puteam merge să jos fotbal.

– Of, of, bătrână nebună, ce-ai făcut!, scânci bunica, apropiindu-se îngrijorată de mine.

Mă așezasem în iarbă și culegeam frunze de patlagină, iar când am avut destule, am tras de băț, scoțând cuiul din laba piciorului, și mi-am învelit rana cu patlagină, strângând piciorul rănit în poalele cămășii, pe care le-am desprins cu briceagul „pește” din dotarea fiecărui plopanar.

– Gata, nu-i nici o problemă, i-am răspuns, întinzându-i respectuos bastonul buclucaș.

Mămuțica mă scufundase în imensitatea albastră a ochilor ei și a șoptit ca într-o taină:

– Așa a făcut și taică-tu, când și-a tăiat două degete de la mâna stângă, care se mai țineau doar în piele: le-a înfășurat în patlagină și s-au prins din nou. Nu a plâns, nu s-a văitat și nu l-am putut săruta decât noaptea, în somn...

Când avea să vină vremea să plece şi dormea somn horcăi în patul morţii, tata, care intrase iar să-şi vadă mama adorată, s-a prăbuşit, pe neaşteptate ca retezat de securea destinului. L-au scos afară, la aer, iar eu am rămas cu bunica, să nu se simtă singură, dacă se trezeşte. Şi, într-adevăr, peste puţină vreme horcăielile au încetat, mămuţica respira normal, apoi a deschis frumoşii ei ochi albaştri şi a întrebat, cu o stranie uimire:

– Doamne, pentru ce am trăit eu viaţa asta?

A oftat a uşurare şi s-a dus, lăsându-mă copleşit de uimire. Cum adică? Ştiam că, deşi bunicul s-a dus de tânăr, răpus de jandarmii regali, mămuţica fusese nespus de fericită pentru că a crescut patru băieţi şi trei fete, rostuindu-i pe toţi, pe la casele lor, cu prestigiul de gospodari de frunte, iar noi, nepoţeii Mihai, Lenţuca, Marceluca, Liduca, Oltiţa şi Mihăiţă o adoram ca pe-o sfântă şi o copleşeam cu dragoste şi cu bunătăţi. Un veac întreg dacă ar fi trăit şi după aceea, tot n-ar fi fost vreodată o povară pentru cineva, ci un adevărat izvor al tămăduirii sufletelor şi al călăuzirii spre aflarea rosturilor. Şi-atunci, de unde întrebarea „Doamne, pentru ce am trăit eu viaţa asta?”. Ce a pierdut, trăind-o? Putea trăi un altceva mai luminos şi mai bun, încât să-mi inducă în subconştient sentimentul condamnării la viaţă? Peste ani, când scriam primul meu roman, „Omul de sacrificiu”, îi împrumutasem unui terorist rus, Serghei Tumanov, multe dintre aducerile aminte care mi-au marcat viaţa şi nu l-am mai putut ucide, deşi îmi tot propuneam să o fac în capitolul următor. În cele din urmă, în romanul acela poliţist, semnat cu numele eroului principal, Anthony Andrew Rich, detectiv din Baltimore, care încerca să desluşească enigma disputelor ocultelor pentru supremaţia asupra lumii, am făcut din Serghei Tumanov stăpânul secret al civilizaţiei pământeşti, doar pentru faptul că îl simţeam descinzând din aceeaşi bunică. Devenise un eu pe atunci nebănuit, în vreme ce eul conştient, Rich, îşi pierdea memoria, dar la sfatul Anticarului („Povesteşte, Rich! Dacă povesteşti ai să te vindeci”), începu să se afle într-o încleştată dinamică a ciclicităţii existenţiale, prima frază a spovedaniei fiind, de fapt, cea a începutului romanului, pe care îl începusem „sâmbătă, 7 august

(1993), ora 8 şi 17”, la Breaza, drept dar de ziua prinţesei mele Ana Cozmina, după ce ne-am fost întors dintr-o vacanţă pe litoral (autorul amintea prin nume de băieţelul meu, Andi, care, atunci când a văzut cartea, în ianuarie 1994, deşi avea doar aproape patru anişori, mi-a spus, cutremurându-mă: „Tata, când tu nu o să mai fii şi o să-mi fie dor de tine, o să iau cartea asta şi o să te găsesc acolo viu”).

Acum, după o viaţă îndelungată, dar trăită altfel, din perspectiva unui neconformism în care doar familia simboliza întruchiparea dumnezeirii, căutând cauzele, am mereu în faţa sufletului efectele sau, invers, înţelegându-mă, descopăr întâmplările care mi-au zămislit şi modelat nu doar felul de a fi, ci şi viaţa pe care am trăit-o, pentru că astfel am ales să o trăiesc.

Rămas fără rosturile sale, prin depopularea grajdurilor şi saivanelor gospodăriei colective de zestre de vietăţi ale obştii săteşti, tata a plecat la gospodăria agricolă de stat din Burdujeni, unde nu a stat mult, deşi se înşela că ar fi avut prieteni şi acolo, pe inginerii Casapu şi Onofrei, pe care i-am văzut, în mai multe rânduri, în casa noastră. Tocmai de aceea, multă vreme am avut o adevărată afecţiune faţă de un timid coleg de clasă liceală, Mircea, fiul inginerului Onofrei, dar care, în urmă cu câţiva ani, după ce am făcut greşeala de a mă duce, presat de Vladimir Novogreblevschi, care venise din Anglia, la o întâlnire a generaţiei noastre, avea să mi-o reteze brusc:

– Cum să fie prieten, mă, tatăl meu cu un… ţăran!

Chiar aşa: cum să merite o mediocritate de inginer prietenia unui ţăran? Practic, statul acesta de ţăran, pe care l-am trăit întotdeauna cu mândrie, m-a rupt de lumea viitoarei tehnocraţii, în care nu mi-aş fi putu găsi vreodată rostul. Chiar îi spusesem plutonerului Tomescu, şeful postului de miliţie din Salcea şi bun prieten al tatii, care vroia să mă înscrie la o şcoală de şefi de post, închipuindu-şi probabil că nu mă duce capul pentru mai mult, că eu am un mare păcat, care mă face incompatibil: îmi place, dacă trec, la cumpăna nopţii, pe dealul Dobroaia, să fluier.

– Şi cine te împiedică să fluieri? Dacă ajungi şef de post, fluieri când vrei şi unde vrei!

Bietul om, dar om, nu înţelese nimic. Iar eu, când îmi ies în cale oameni cu concluzii decisive, nu-mi mai pierd vremea cu ei, ci îmi văd de drum.

În cele din urmă, tata a ajuns cârciumarul satului, în locul naşului Nicuţă, care fusese promovat merceolog. Şi a început cu ceea ce ştia să facă: a durat o terasă frumoasă, cu ziduri joase din piatră, iar în faţa bufetului a făcut scări comode, altele decât cele ale magazinului sătesc, cu care bufetul făcea corp comun. Şi la magazin lucra un Ilie Gâză, tatăl Dorinei şi al lui Dorel, dar rudă mai apropiată cu celălalt Petruţă Gâză, tatăl Marcelei Andronic şi al lui Viorel, toţi din ramura lui Nicolae Gâză, om pe care l-am cunoscut, în vremea primului magazin al Merenilor, adăpostit de casa lui lungă, cu acoperiş de şindrilă copleşită de muşchi verde, lesne de desprins şi de pus pe nisipul dintr-o cutie, ca să-ţi

fascineze sufletul cu o adevărată pădure în miniatură, de-a lungul aprigilor ierni ale copilăriei.

Bădia Petrache Gâză, împreună cu tata, săpa după piatră de construcţie, pe râpa Şfaragului, când un mal s-a prăbuşit şi, după aceea, nu a mai putut păşi decât cu mare greutate. Ca să nu-l omoare lipsa rostului, a luat în primire magazinul sătesc şi i s-a lăsat teleguţa cu o iapă albă, pentru deplasare, chiar şi după colectivizare. Avea o nevastă frumoasă-coz, mătuşa Aneta, cu care fiică-sa, Marcela, semăna lacrimă şi era un om învăţat, cu care puteai discuta lucruri pe care abia dacă le percepeai. Când intrai în magazin, îl găseai citind şi aşeza repede cartea sau ziarul cu faţa în jos, ca să nu îndoaie vreo pagină. Eu primisem, drept premiu, la terminarea clasei întâi, două cărticele, „Băieţelul de hârtie” şi „Lenin şi copiii”, care m-au lecuit de citit pentru multă vreme.

Într-o zi, pentru că bădia Petrache mă plăcea, i-am dus cele două broşuri, urmând să mă dumirească, după ce le va citi, unde şi-a găsit sălaş prostia: în căpşorul meu sau în filele celor două cărţulii. Pentru că nu aflasem de existenţa tovarăşului Lenin, îmi închipuiam că Lenin este masculin pentru Lenea, aşa cum Marin este masculin pentru Maria. Şi nu înţelegeam şi pace cum îl pot iubi copiii atât de mult pe Lenin, când rostul ţăranului este hărnicia, şi nicidecum Lenin.

Când ne-am revăzut, bădia Petrache mi-a răspuns la bineţe:

– Prostia e în cărţuliile astea, iar dacă nu ţi-au plăcut, înseamnă că eşti un băieţel cu adevărat inteligent!

Moş Nicolae, bătrân ca vremea, cu plete albe, care se scurgeau de sub căciula neagră de miel, şi cu o mustaţă la fel de albă, aşa cum visa şi tata să poarte cândva, trebăluia prin grădină.

– Moş Nicolae, nu crezi că e vremea să te mai şi odihneşti?

– Eu? Tu vrei să mor, măi băiete?

– Cum să vreau asta! Eu vreau să trăieşti cât lumea; dar nu ai grijă de dumneata şi nu te mai opreşti din muncă…

– Munca e rostul; când nu mai ai ce face, te stângi şi te duci.

Îl priveam cu neascunsă admiraţie, iar el, simţind asta, se apropie de gard, scoase din buzunar trei bomboane, pe care mi le înveli în palmă:

– Hai, îndulceşte-te, dar nu mă mai ţine de vorbă, căci acuşi apune Sfântul Soare, dar nu înainte de a mă lua la rost: Pentru ce ai trăit, astăzi, măi Nicolae?

– Îţi vorbeşte Soarele?

– Păi, cum? Tuturor ne vorbeşte, numai că puţini mai au şi urechi de auzit…

Apoi s-a îndepărtat, grăbit, spre grădiniţa lui, pe care o delimitase cu gard împletit doar pentru a avertiza că el o munceşte; în rest, putea lua din ea cine ce ar fi vrut.

Dar cel mai interesant dintre bătrânii satului mi se părea a fi naşul de botez al mamei, Leon Bârzu. Mama, Viorica Bursuc, era verişoară dreaptă cu Viorica Bârzu, nevasta fratelui tatii, Petrache, şi mama verişorilor mei celor mai apropiaţi, Marceluca şi Mihai. Cu Marceluca eram coleg de clasă, iar Mihai, mai mare decât noi cu cinci ani, era dascălul meu de suflet. Nu-i întâlneam cu vaca la păscut şi nici la alte munci agricole, pentru că bădia Petrache, care-i iubea ca pe ochii din cap, nu-şi dorea de la ei decât să înveţe şi să însemne ceva în viaţa asta. Cu vaca venea naşul Leonache, care ţinea frânghia cu o mână, iar în cealaltă mână sprijinea veşnic o carte religioasă, pe care o citea din mers, până la aproape o sută de ani, fără să se folosească de ochelari, deşi literele şi slovele erau nespus de mici. Dacă pornea cineva vreo dispută pe vreo temă religioasă, el nu se băga, deşi devenise un înţelept al credinţei. Atât de înţelept, încât citea doar pentru el, nu şi pentru alţii. Nici măcar nouă, nepoţilor, nu ne vorbea despre Dumnezeu, despre necesitatea credinţei şi despre pildele din „Biblie”, aşa cum procedează făloşii care cred că şi cred. Credinţa făcea parte din structura lui sufletească, era dialogul lui cu veşnicia. Şi avea atâta bunătate lăuntrică, încât nu se înfuria niciodată; nici măcar atunci când unul dintre viţeii noştri, zburdalnic şi neastâmpărat, l-a luat, pe nepusă masă, între coarne şi l-a zvârlit cât acolo, cartea sfântă

ajungând dincolo de brazdele unui hat. S-a ridicat anevoios, a privit vietatea cu bunătate şi i-a spus blajin:

– Măi băiatule, ce ţi-am făcut eu, de mă superi?!

Apoi a căutat cartea sfântă, a scuturat-o şi s-a bucurat, cu o închinare, că nu fusese în nici un fel vătămată. Pe atunci, nu ştiam că naşul Leonache fusese unul dintre eroii „izmănari” de la Mărăşeşti şi că a dus războiul Întregirii Neamului de la capăt, la capăt, fiind demobilizat târziu, după ocuparea şi luarea în administrare a Budapestei. Abia atunci când, intrând în „casa cea mare”, unde îşi ţinea Mihai cărţile propriei biblioteci, am văzut, pe peretele nordic, un certificat regal de împroprietărire pentru merite speciale în rezistenţa de la Mărăşeşti, fapte care l-au dus ulterior şi la o şcoală de ceferişti, şi aşa am aflat despre tinereţea lui eroică, tot căutând, după aceea, prilejuri să intru în vorbă cu el, ca să aflu şi să înţeleg. Într-o duminică, sub dudul cu fructe albe şi negre din mijlocul curţii verilor mei, pe când Mihai scosese din beci o cană cu vin de vişine, făcut de el, şi a turnat în trei pahare aburinde, l-am întrebat pe naşul mamei, în vremea în care ciocneam, dacă nu i-a fost frică să se năpustească, cu mâinile goale, împreună cu camarazii lui, asupra nemţilor care-i îndemnau, de pe mal, cu mitralierele şi cu degetele pe trăgaci, să iasă din apă şi să se predea.

– De frică ne mai ardea nouă? Ne luaseră armele şi hainele, iar dacă nu le luam înapoi, ne mutau majurii fălcile, după aceea, aşa că n-am mai stat la sfială, ci neam năpustit, le-am luat armele şi tot ce era al nostru, dar

nu i-am umilit, cum au vrut ei să facă cu noi: le-am lăsat hainele, când i-am luat prizonieri.

– Bine, dar acesta e eroism!

– Nu e eroism, e numai onoare şi datorie…

Vinul de vişine e înşelător: ai impresia că bei un must bun, dar, după trei-patru pahare de vin rece, nu te mai poţi ridica, iar dacă o faci, echilibrul îţi joacă feste peste feste. Naşul Leonache ştia năravul vinului de vişine, aşa că, după două pahare, ne-a rugat să-l ducem în casă, că mai are de citit. Îl ţineam de subsuori, dar nu era nevoie, pentru că picioarele îi erau încă sigure. L-am ajutat să se întindă, dar abia după ce şi-a aşezat ceremonios pălăria într-un anume cui, iar Mihai i-a adus o carte, pe care naşul i-o ceruse. Îmi spunea Marceluca, amuzată, că naşul se înfurie rar, şi numai atunci când nevasta lui, naşa Domnica, devine prea harnică la vorbe:

– Dumneata Domnică, zice el atunci, ai grijă să nu mă faci să-mi dau pălăria jos din cap!

Spunea vorbele astea domol, potolit, dar morişca naşei contenea brusc.

– Şi ce s-ar fi întâmplat, dacă ar fi dat pălăria jos din cap?

– De unde să ştim noi, că doar n-a lepădat-o niciodată!

În câteva rânduri, l-am întrebat ce scrie în cărţile pe care le citeşte neîncetat:

– De ce nu le citeşti, dacă vrei să afli? Nu o fi venit vremea, dar, dacă va veni, vei şti singuri să alegi şi să înţelegi. Pentru că aceleaşi cuvinte mie îmi spun una, iar ţie îţi pot spune alta. E păcat de neiertat să te trufeşti cu cuvintele sfinte şi să îi otrăveşti pe alţii cu ceea ce doar pentru tine este leac. Credinţa nu-i o trufie, dragule, ci o taină din care sorbi sau nu ca dintr-o prospeţime a izvorului…

– Dar afli, de acolo, ce vrea bunul Dumnezeu de la noi?

– Nu. Dar sufletul meu află ceea ce îi este de trebuinţă. Nimic mai mult.

Cu vreo câteva zile înainte de a împlini o sută de ani de viaţă dumnezeiască, naşul Leonache, întins în patul din odaia mare, citea dintr-o carte sfântă, iar noi, verişorii, jucam cuţchi pe masa din aceeaşi încăpere. Îi plăcea să ne privească şi ne admira dezinvoltura nepăsării. Spre amiază, din câte îmi aduc aminte, a pus cartea sfântă pe piept, cu faţa în jos, şi ne-a vestit:

– Măi copii, Dumnezeu să vă dea vieţi frumoase şi iertaţi-mă, că a venit vremea să mă duc…

A respirat a uşurare, în vreme ce încerca să-şi facă cruce, iar mâna i-a rămas împietrită pe cartea sfântă, fără

să mai întregească imaginata cruce a martiriului; şi nici el n-a mai fost.

Relația mea cu cărțile începuse nefericit și continua dezastruos, pentru că și în următorii ani, la serbările școlare, aveam să primesc broșurile unei jalnice literaturi nevandabile, pe care Centrul de librării Suceava, ca să-și epuizeze stocurile, le transfera Inspectoratului școlar raional. Nici nu le mai duceam acasă, aruncându-le pe drum, de unde le recuperau bătrânele, ca să le folosească pentru acoperirea oalelor cu lapte acru. Abia la sfârșitul clasei a patra am primit o carte adevărată, „Minunata călătorie a lui Nils Holgersson prin Suedia”, de Selma Lagerlof, carte pe care am dus-o acasă, dar fără să am curiozitatea și timpul de a o citi, pentru că vacanța însemna pentru noi mersul cu vaca și cu vițeii la păscut și nicidecum o vacanță.

Pe gârlă veneau, cu vitele lor, doi băieți mai mari, Mircea Gâză, de pe Dobroaia, poreclit Gârboavă, și Costică Șfertuc, de la șosea, primul viitor tractorist, celălalt viitor șofer, dar amândoi băieți inteligenți, care dădeau iama prin rafturile bibliotecii școlii din Plopeni, devorând cărțile. Ce citeau noaptea, la lumina lanternei, sub plapumă, ne recitau dimineața, cu aptitudini native de actori, iar după aceea continuau să citească pentru noi, cu voce tare, pagină după pagină. „Copii eroi”, „Însemnările unui partizan”, „Pe Donul liniștit”, „Operațiunea KV”, „Război și pace”, „Anna Karenina”, „Povestiri de pe Don” sau „Moş Teacă” ne stârneau imaginația, care vizualiza totul cu o neasemuită încântare. Deci asta e literatura; păcat că dascălii noștri ne țin departe de ea.

Într-o duminică, am mers, împreună cu vărul meu, Mihai, la Costică Sârghe, băiatul mai mare al vecinilor mămuțicăi, Emilian și Catinca. Era, aidoma tuturor celor din neamul lui, un băiat vesel și prietenos, pururi optimist și ursit unei viitoare strălucite cariere didactice, dar care nu rata nici un prilej de a recita poezii de Eminescu, Minulescu și Topârceanu. Nu cred să fi rămas poem din cărțile celor trei poeți, pe care să nu le fi memorat Costică, iar când recita, o făcea cu atâta suflet și cu atâta mândrie, de parcă ne-ar fi dezvăluit ceva ce numai lui îi aparține. Am mers, după aceea, acasă și, pe pagina finală a unui caiet de clasa a doua, pe care urma să o termin în curând, am scris prima mea poezioară, o pastișă penibilă după ceea ce auzisem și trăisem în casa cea mare a familiei Sârghe. Era primăvară, iar omătul încă se mai zvârcolea sub sulițele soarelui ca o vietate rănită, iar eu scriam, topit de dor: „Codrule cu frunze rare, / când se va topi zăpada de pe-a ta cărare, / când în tine vor veni păsărele multe, / ca să poată copiii sta să ți le asculte". Urmau și alte versuri, la fel de jalnice, dar pe care le-am uitat. Am rupt foaia din caiet și am grăbit spre casa verișorilor mei celor mai apropiați, Mihai și Marceluca, iar când s-a ivit prilejul, i-am citit Marcelucăi, care îmi era și colegă de clasă, ceea ce am scris. I-a plăcut, dar nu a vrut să creadă că eu sunt autorul stângaciul poem, iar ca să-mi dovedească faptul că nu sunt în stare să scriu o poezie, a găsit o soluție neașteptată:

– Dacă ai scris-o tu, înseamnă că poți scrie și despre altceva; poftim (îmi întinse un caiet), scrie o poezie despre... despre câine! Da, despre câine.

Încă-l aveam pe Muzu, dulăul de stână care mă învățase să merg; îl iubeam nespus, dar nu-mi inspira nici un vers. Rămăsesem neputincios în fața verișoarei pe care o consideram soră și, rușinat de nepricepere, am plecat capul, plecând dezarmat. Pe drum, am aruncat poemul printre biletele împăturite ale habotnicilor religioși. Exista obiceiul, pe atunci, să se arunce pe cale bilete frumos împăturite, iar dacă ridicai unul și-l citeai, nu mai aveai scăpare, pentru că ți se cerea să copii de 50 de ori conținutul și să-l răspândești, iar dacă nu o vei face, te va paște soarta unor nefericiți de prin toate țările Europei și ale Americii, care au fost pedepsiți de Dumnezeu cu înspăimântătoare ispășiri. Nașul Leonache râdea de credulitatea noastră și ne îndemna să nu ținem seama de astfel de șiretlicuri bigote, dar noi, copiii, fascinați de autocrația de netăgăduit a Celui de Sus, copiam textul imbecil, cu o evlavie naivă, și le împrăștiam, de-a lungul drumului, drept capcane și pentru alți creduli,

– Băiete, Dumnezeu nu pedepsește niciodată!, îmi spunea nașul Leonache. Dumnezeu e dragoste necuprinsă și veșnică...

Dar cum să nu dai crezare scrisului și să riști năpăstuiri și cazne veșnice? E drept că nu am mai ridicat niciodată alte bilete-capcană, dar pe primul l-am copiat evlavios, sacrificând două caiete cu linii, ca nu cumva să îl supăr pe Dumnezeu, dar fără succes, pentru că, dacă nu am mai ridicat bilete, ca să nu fiu pus la treabă, Dumnezeu m-a suspectat, pe bună dreptate, de înșelăciune și, cum mersesem în huci, ca să-mi plâng în tihnă nefericirea că nu-s poet, mi-a pus viața în cumpăna. Abia urcasem

într-o răchită, ca să caut cuiburi de vrabie, când creanga de răchită, de care mă țineam s-a rup și am căzut pe mâna stângă, cu capul la un centimetru de o cioată ascuțită, care m-ar fi ucis, fără îndoială, dar se vede treaba că Dumnezeu, pedepsindu-mă pentru şiretlic, nu era chiar atât de supărat pe mine, încât să mă și omoare. O durere cumplită în umărul și în brațul stâng îmi smulgea lacrimi la fiecare pas, deși mergeam tiptil și lin, susținându-mi brațul stâng cu mâna dreaptă. Ajuns cu chin și vai acasă, m-am întins în pat și am adormit somn cu coșmaruri, în care Dumnezeu nu contenea să mă mustre. Îl știam pe Dumnezeu, îl identificasem când aveam doar vreo trei anișori. Mi-l descrisese tata ca fiind un om înalt, frumos și cu părul alb, așa că, imediat ce am intrat în magazinul lui bădia Petrache, din imensa casă a tatălui lui, moș Nicolae, l-am văzut pe Dumnezeu stând la tejghea, cu o cinzeacă de rachiu în față, și am exclamat plin de bucurie:

– Tată, uite-l pe Dumnezelea!

Și „Dumnezelea" i-a rămas porecla lui Vasile Flocan, om cuminte, chibzuit și bun, falnic şi frumos, care lucra în combinat, până la sfârșitul vremilor lui.

O străfulgerare de durere în braț m-a smuls din coşmarurile somnului. Când am deschis ochii, l-am văzut pe tata, îngrijorat și mângâindu-mă părintește pe umăr. Intuise că mi s-a întâmplat ceva rău, dacă dorm în timpul zilei și, cum nu am avut de ales, i-am povestit totul, iar el a țâșnit și s-a dus, în fugă, spre sediul gospodăriei colective, unde, din fericire, Leonache Manciu, șoferul de pe

camionul „Praga”, încă mai trebăluia ceva. „Praga”, camion verde, captură de război, avea o banchetă militară din tablă, cumplită pentru mine în drumul spre dispensarul din Salcea, unde, ca de obicei, l-am găsit pe felcerul Gheorghe Scripcă, felcer, dar și cel mai priceput medic generalist pe care l-a avut vreodată comuna. Mi-a mișcat puțin mâna stângă și, înțelegând că mi-am fracturat brațul, ne-a trimis la spitalul din Suceava. Acolo, un medic tânăr, mi-a înfășurat bustul gol în ghips, cu mâna stângă la o șchioapă de gură. Și am rămas al nimănui, în pavilionul mare al spitalului vechi (cel nou avea să se construiască mult mai târziu), cale de o veșnicie. Priveam pe fereastră și mă topeam de dor și de singurătate, iar când am văzut „Praga” lui Leonache intrând în curtea spitalului, m-am simțit izbăvit, deși urma să port armura aceea de ghips timp de 45 de zile. Mă chinuia o monedă de 25 de bani, pe care o scăpasem sub ghips, pe braț, și pe care medicul, după tăierea ghipsului, avea să mi-o scoată din carne, care deja o adoptase, provocându-mi usturimi, dar nu a fost chiar rău, pentru că puteam merge cu vitele pe gârlă, iar când mi s-a dat ghipsul jos, tocmai începeau să se facă primele silozuri cu tocături de furaje, pe care tata le călca cu un cal superb, Evuleț cel Gras, și el fost cal arab de curse, care slujise la trăsura tovarășului Evuleț din Suceava, apoi, după ce s-au adus mașini pentru liderii regionali de partid, fusese abandonat în grajdurile gospodăriei colective „Viață nouă”, unde se îngrășase de atâta lenevie. Ceilalți cai ai gospodăriei fuseseră uciși, din ordinul partidului, iar carnea lor, fiartă între cartofi și tărâțe, era folosită pentru hrănirea porcilor. Am văzut moartea unui singur cal, o iapă albă, numită, după porecla fostului stăpân, „Țurlica”. Aurel Ciotu a

scos-o din grajd, de parcă ar fi dus-o la pășune, iar când iapa a plecat botul, ca să muște un smoc de buruieni, Aurel a izbit-o violent, cu muchia toporului pe care îl purtase ascuns, în mijlocul frunții. Biata vietate s-a prăbușit în spasme, cu smocul de buruieni între dinți, iar peste sufletul meu s-a prăbușit definitiv, întunecat și dezgustător, întregul univers.

Când tata se oprise din marș, pentru că bietul cal obosise, în trap dificil cu povară în șea, l-am rugat să mă lase să călăresc puțin. M-a urcat în șea și a început să caute în jur un bărbat mai pirpiriu, dar nu a găsit pe nimeni. Tocmai sosise și bădia Petruță Climencu, președintele, și când tata i-a zis de problema călărețului, bădia Petruță a râs:

– Ce-ți trebuie un altul, când ai unul ideal? Îl pontăm pe băiat zi pe zi și rămâne el călărețul...

Îmi venea să chiui de bucurie: să călăresc, vreme de trei luni, ce noroc pe mine! Peste câteva zile, însă, când deja mă durea toți mușchii și toate oasele, m-am simțit înfrânt și, la amiază, când mama a venit cu mâncare, am descălecat și, urcând buza silozului, i-am zis tatei, aproape scâncind:

– Nu mai pot, mă doare totul...

– Nu-i nimic, găsim pe altcineva, dar azi poți duce treaba până la capăt?

– O să pot, dacă voi ține dinții încleștați...

– Bun, dar e păcat. Eu îmi închipuiam, deja, că suntem în casă doi bărbați...

După ce am coborât în șanț, tata a venit cu o frânghie, a măsurat-o, apoi, după ce a legat-o în cerc, a tăiat frânghia de prisos.

– Pune tălpile în buclele frânghiei și călărește mai mult în picioare, decât așezat!

Cu frânghia care ținea loc de scări mă simțeam mult mai bine, deși, când ședeam prea mult în picioare, mă dureau tălpile desculțe. A doua zi, când am încălțat sandalele, nu am mai avut nici o problemă: călăream când așezat, când ridicându-mă în frânghii, și mă simțeam atât de bine, încât tata zâmbea bucuros că nu s-a înșelat, că am rămas acasă doi bărbați. Seara, calul, care mă îndrăgise, pornea după mine spre casă și, în timpul nopții, îmi veghea, împreună cu Muzu, somnul din pătucul din ogradă. Împărțeam cu ei biscuiții, bomboanele și bucățile de rahat dintr-o pungă maronie de hârtie, pe care mi le aducea tata, în fiecare seară, apoi, până să adorm, priveam cerul înstelat, întrebându-mă necontenit cum ar fi dacă eu nu aș fi. Adormeam din ce în ce mai târziu, pentru că nu mă mai ostenea călăritul, iar când începeau ploile de meteoriți ai Perseidelor, în august, nu închideam ochii până în zori. Iar duminica, pentru că mă ardea dorul după o fetiță din clasa întâia, Mărioara Strugaru, singurul copil al cantonierului din Cier, plecam călare spre „Păşunea Cerului”, doar-doar m-o zări Mărioara călare, ceea ce și avea să se întâmple, după câteva duminici, în care tot străbătusem degeaba Cierul

în trap mărunt. Eram atât de bucuros, încât m-am înălțat în șea, lăsând calul în pas de voie, iar el, tânjind după răcoare, a grăbit spre umbra părului pădureț din apropierea cantonului și, cum ochii mei se fixaseră cu adorație pe Mărioara, n-am mai băgat de seamă de nimic și, pe neașteptate, m-am trezit măturat din șea de o creangă rămuroasă a părului. Mărioara a râs cu lacrimi, atunci când m-am dus de-a berbeleacul, iar eu, umilit și rușinat, am încălecat și am plecat nălucă până în celălalt capăt al satului, pe Chetriş şi Căprărie, unde m-am prăbușit în lucerna verde, cu fața în jos, ca să pot plânge în voie. Calul păștea fără grabă, iar tata, care nu știu ce drum avea pe acolo, călare pe Evuleț cel Slab, a venit în goană, a descălecat și, văzându-mi obrajii plânși, a izbucnit în râs:

– Și cine-i nefericita care ți-a pricinuit prima dragoste?

Nu i-am spus, era taina mea, dar, când am ajuns, amândoi călări, acasă, nu-mi mai păsa de Mărioara și nici spre alte fete nu-mi mai rătăcea gândul. Intuisem, fără să vreau, o epigramă a lui George Petrone, din viitorimea următoarelor decenii: „E timpul s-admitem ideea, / căci prea ni se-ntâmplă ades: / Bărbatul alege femeia... / aceea de care-i... ales”.

Până acum, când, nu ştiu de ce, am început să scriu aceste pagini, n-am sesizat cruzimea vieţii rurale româneşti, din pricina vibraţiilor de nostalgie, care însoţesc amintirile vesele. De pildă, la doar trei ani, mergeam cu douăzeci de oi, primăvara, pe gârla huciului, care începea din locul pe care avea să se croiască drumul nou.

Aveam buzunarele doldora de cuburi de zahăr, pe care le foloseam în loc de bomboane, şi pentru că mi-era tare dragă „Cumintea”, lidera turmei, care nu se depărta de ciobănaş, oricât de mic ar fi fost acesta, ţinând turma strânsă în jurul ei, i-am dat şi ei un cubuleţ de zahăr, apoi încă unul, pe care le-a crâmpoţit împrăştiind ţăndări în jur. Şi s-au strâns toate oile, au cules cu limbile fărâmele de zahăr, apoi, orientându-se după miros, au dat iama asupra buzunăraşelor mele, trântindu-mă în iarbă şi vânând cubuleţele de zahăr de peste tot.

– Tataaa! Tatăăă! Sari, că mă mănâncă oile!, am strigat din iarbă, iar tata a venit în fugă, ca să râdă apoi cu lacrimi de întâmplare.

Peste câţiva ani, deşi eram încă fraged, mama mă alerga ba după ţipari, la râmnic, ba după crapi la balta „Cierului”, iar în zilele de dezlegare la peşte, din nesfârşitele posturi, după peşti din apa înşelătoare a Sucevei. Ţiparii, un fel de şerpi de apă, rătăceau prin mlaştina din vecinătatea râmnicului şi, când îi prindeam de după cap, ca să nu mă muşte, ţipau disperaţi. La baltă mergeam cu coşul de nuiele, pe care îl aşezam, cu gura în jos, lângă o tufă de păpuriş, apoi băteam zgomotos apa şi, când întorceam coşul, găseam în el cinci-şase crapi dolofani, pe care îi aruncam pe mal, repetând întreaga operaţiune de trei-patru ori, ca să ne ajungă peştele. La apa Sucevei era mai greu, pentru că stâncile se aflau aproape de malurile Lisaurei şi trebuia să traversez râul, care adesea îmi ajungea până la bărbie. Suceava, liniştită la suprafaţă, are curenţi repezi la fundul albiei, care te pot înşfăca pe neaşteptate. Nu ştiam să înot, dar făceam paşi rari, fără

grabă, iar când ajungeam la stânci, pipăiam pe sub ele şi înşfăcam peştele ascuns, pe care îl aruncam pe malul Lisaurei, ca să am cum căuta un altul. Dura timp de două-trei ore pescuitul cu mâna, dar eram norocos şi simţeam zvâcnirea peştilor înainte de a-mi atinge degetele. O singură dată, în ciuda precauţilor mele, m-a înşfăcat apa, dar, din fericire, nu m-am panicat şi am înotat, pe sub apă, spre malul Lisaurei. Şi am scăpat.

Vara, când mergeam cu vitele pe gârle sau pe mirişti, se închegau furtuni neaşteptate, cu trăsnete şi cu fulgere, dar părinţii nu aveau nici o grijă. Noi, copiii, ne dezbrăcam şi ascundeam hainele în scorburi sau în căpiţe, ca să le protejăm, apoi dansam desculţi în ploaie, chiuind de bucurie când ploua cu soare, în stropi mari, provocând bulbuci în bălţile vremelnice.

Toamna, din ultimele zile de august, până în septembrie, păzeam, împreună cu vărul Ionel Murguleţ, cârlanii de doi ani ai gospodăriei colective, meniţi exportului în ţările arabe. Mai toţi împungeau şi atacau în cete, iar noi, fără să ne înveţe nimeni, ne trânteam în mirişte, cu câte un băţ scurt la îndemână şi când berbecii, dintr-odată dezorientaţi, ezitau sau încercau să ne ridice cu boturile, îi croiam îndesat cu beţele peste nări, până se îndepărtau. Ştiam că încă nu i-am lecuit şi că ne vor ataca iar, că, în vreme ce pasc, mulţi dintre ei ne pândesc cu răutate, căutând un prilej propice ca să ne ia în coarne, dar nici noi nu dormeam în papuci, mai ales că eram veşnic desculţi. Noaptea, vărul Ionel dormea la noi, iar la masă, când ne întrebau părinţii mei cum a fost cu păstoritul cârlanilor, plesneau din palme cu satisfacţie,

minunându-se de iscusinţa noastră în a respinge atacurile afurisiţilor de berbecuţi. Nu luau în calcul că, într-o clipă de neatenţie, puteam fi luaţi în coarne şi zvârliţi cât acolo; iar dacă am fi nimerit cu spinarea pe o piatră, numai Dumnezeu ştie cât şi cum am mai fi vieţuit. Conta doar că nu trăisem o zi de pomană, că de sub tălpile noastre înţesate cu ghimpi se mai adăugase o zi de muncă în condica de pontaj a gospodăriei „Viaţă nouă”, dar cu obişnuinţe dintotdeauna.

Toţi copiii satului erau la fel de cuminţi şi de harnici, dacă nu cumva şi mai şi, dar nu era înserare să nu aud răsunând, ba dinspre un colţ, ba dintr-un altul al satului, ţipete disperate:

– Văleo, mămico, nu mă mai bate, că am fost cuminte şi harnic!...

Mă ardeau strigătele nevinovaţilor şi aproape că începusem să le urăsc pe toate mamele de pe uliţă, fără să fi aflat că şi Iorga, în 1904, scrisese de rău despre habotnicia bunicelor lor. Dar tot nu realizam că şi muncile de peste zile însemnau o cruzime, poate că mai cumplită şi decât bătăile materne din fiecare seară.

Mai târziu, în noapte, era rândul femeilor să țipe de ți se rupea inima, pentru că li se întorceau bărbații de la cârciumă sau din vecini, iar un țăran care-și merită respectul nu pune capul pe pernă înainte de a-i aplica o chelfăneală zdravănă nevestei, iar femeile păreau să se simtă, totuși, bine cu acest brutal masaj de noapte. Chiar îmi și mărturisise una dintre ele, când se făcuse o pauză,

la treieriş, iar eu, împreună cu dumneaei, îndepărtam paiele de la „gura raiului”, adică de la coşul de eliminare a paielor, unde era un colb atât de des, încât ți se înfundau repede nările, că o dor cumplit toate şalele:

– Dar ce-ați pățit?

– Nimic. Dar nu m-o mai bătut nebunul meu de vreo săptămână și mă dor toate ciolanele...

În casa noastră nu s-a întâmplat niciodată așa-ceva, pentru că tata era de părere că e o decădere să lovești o femeie, și tocmai de aceea tresăream de uimire, de fiecare dată, după zece seara, când auzeam, parcă repetat ecou, când într-un loc, când în altul, același strigăt de disperare:

– Vai, vai, mă omoară, oameni buni!

Iar sâmbătă noaptea, când ne adunam pe uliță toți copiii satului pentru năzdrăvane jocuri, toate puse în scenă de năstrușnicul Vasile Călian, bătrânii care ne priveau exclamau extaziați:

– Ia ascultați: ăsta-i Pintilii, strașnic bărbat!

Sau:

– Cam molcuț: se vede treaba că Milian s-o cam veștejit...

Pe măsură ce creșteam, ne obișnuiam și cu țipetele copiilor bătuți pe nedrept, și cu urletele isterice ale femeilor care-și căutau osânda cu lumânarea. Iar eu eram, acum, băiat mare, care mergea vreo doi kilometri și mai bine până la școala din Plopeni, școală frumoasă, durată de Cuza Vodă, și în care monotonia zilelor era spulberată de diversitatea profesorilor, unii tineri, alții cărunți, unii aidoma unor adevărați inițiatori, alții simpli funcționari, cărora li se dăduse pe mâini turma de plozi ai satului. Aveam și trei dascăli plopanari, pe Costică Neagu, feciorul popii de odinioară, pe Gheorghe Budeanu, fost pilot, demobilizat drept profesor de agricultură, și pe Ionel Robilă, neam cu noi și viitor universitar ieșean, mult mai exigent cu copiii rubedeniilor, decât cu ceilalți.

Costică Neagu, și el fost pilot, dar de vânătoare, ca și legendarul scriitor Eusebiu Camilar, din Udești, cu care rămăsese prieten apropiat, era un adevărat sacerdot, chiar dacă era doar învățător, pentru că nu era an în care să nu fie folosit pentru predarea diverselor discipline, cu catedre încă neocupate de profesori profesioniști, dar nu obligatoriu și inițiatori.

– Măi copiii, să știți de la bătrânul vostru dascăl, care-i trecut prin multe, că totul se reduce, în știință și în viață, la regula de trei simple. Știința nu-i o povară, ci o ușurare a vieții omului, iar când veți înțelege rostul ei pe deplin, nimic nu o să vi se mai pară dificil de priceput. Veți găsi răspunsuri la întrebări și, mai ales, veți deslușí întrebările care fac rostul ființelor omenești...

Îl ascultam fascinat, împreună cu Ionică Rusu de pe Vale, colegul meu de bancă și, la rândul lui, viitor strălucit dascăl, iar când aveam îndoieli, le mărturiseam ca unui părinte și primeam lămuririle necesare, parcă învăluite în dragoste și în regăsire, ceea ce, în fond, înseamnă o renaștere și o retrăire a iniţiatorului și prin generațiile viitorimii.

Cu Ionică Rusu eram coleg și în echipa de fotbal a școlii, iar prima deplasare a campionatului școlar am făcut-o la Salcea. Am mers pe jos, vreo patru kilometri și ne-am dezechipat în grabă, pentru că gazdele și arbitrii deja ne așteptau. Încălzirea am făcut-o jucând, iar pentru că era o zi friguroasă de noiembrie, alergam, alergam, schimbând mereu posturile între noi, dar revenind, la timp, pe posturile pe care ni le alesesem singuri. De trei ori, am izbutit să ajung în careul sălcenilor, ca să întâmpin tot atâtea centrări ale colegului meu de bancă, pe care mă prefăceam că le evit, cu un pas unde era nevoie astfel ca mingea să-mi treacă peste umăr și să o lovesc, apoi, cu călcâiul drept. Un fel de foarfecă inversă, pe care o exersasem îndelung cu scândurele standolei, pe care însemnasem un cerc cu circumferințe de țintă distanțate și cu centrul roșu, străduindu-mă să nimeresc cât mai des centrul. La Salcea, centrul imaginar coincidea cu încheietura barelor din dreapta, iar portarul, Ilie Standolaru, care avea să se însoare cu verișoara mea, Rodica Murguleț, vedea mingea dispărând și, la fluierul arbitrului, întorcea capul și o găsea în propria-i plasă, dar fără să poată pricepe cum a ajuns acolo. Peste ani, când mi-a devenit văr prin alianță, m-a pus să-i arăt cum am făcut și a fost nevoie să-mi trimită multe, multe centrări,

pe care le trimiteam în poartă cu călcâiul, pentru ca să înțeleagă de ce primise, cândva, trei goluri, fără să vadă vreunul.

La întoarcerea la școală, am intrat pe la bufet, iar tata ne-a pus pe toţi coechipierii să bem câte o căniță de vin fiert cu scorțișoară, ca să nu răcim. Şi ca să sărbătorim simbolic victoria. Aveam mâinile și încheieturile vinete, iar când i le-am arătat, în clasă, colegului meu de bancă, șoptindu-i că mă dor, el nu a mai avut când să mi le arate pe ale lui, pentru că în ceafa mea a răsunat o usturătoare plesnitură de palmă. Închipuindu-mi că a făcut o glumă proastă regretata Lenuța Hartup, care ședea în banca din spatele meu, am țâşnit în picioare și, întorcându-mă în aceeași clipă, am dat cu ochii de diriginta Lucia Boroș, care înmărmurise cu palma la gură, apoi a ţâşnit pe uşă, lăsându-ne singuri întreaga oră. Era profesoară de rusă și, cum toți elevii din Plopeni optaseră deciși pentru limba franceză, ne preda franceza, învăţând-o odată cu noi şi înroșindu-se teribil când trebuia să pronunțe, în franțuzește, „pui" sau „curte", iar noi izbucneam, de fiecare dată, în râsete nestăvilite. Mai târziu, făcând şi facultatea de limbă română, Lucia Boroş a ajuns unul dintre cei mai reputaţi profesori din oraşul Suceava. Îşi iubea ucenicii cu patimă şi era o femeie frumoasă, fină şi delicată, care se dedicase în întregime şcolii. Peste vreo zece ani, când am primit Marele Premiu „Nicolae Labiş" pentru poezie, Lucia Boroş era acolo, mândră de mine, discretă şi emoţionată ca o adevărată mamă, ţinând în braţe un buchet uriaş de flori, pe care mi l-a întins, după aceea, ca pe-o ofrandă. Ne-am reîntâlnit, mai târziu, la lansarea primei cărţi de poezie a doamnei

profesor Maria Elena Cuşnir, pe care o prezentam, şi ne-am reamintit, de faţă cu întreg publicul şi spre deliciul lui şi al nostru, de anii în care Lucia Boroş mi-a fost dirigintă, profesoară şi sacerdot autentic şi plin de sensibilitate.

Şi au mai fost mulţi profesori buni în Plopeni, de pildă Gheorghe Cojocaru şi Pavel Irimiciuc, care mi-au pregătit şi şlefuit mintea pentru echilibrată imaginaţie. Iar la sfârşitul clasei a opta, Pavel Irimiciuc avea să mă cheme, ca să-mi împrumute, pentru perioada vacanţei de vară, trei cărţi de istorie a României, semnate de Constantin şi Hadrian Daicoviciu, De Constantin C. Giurescu şi de Andrei Oţetea.

– Bine, dom' profesor, dar nu e una şi aceeaşi istorie?, am întrebat vag contrariat, ba poate şi speriat de imensitatea celor două volume ale lui Constantin şi Hadrian Daicoviciu.

– Nu. Iar dacă ai să pricepi de ce nu, înseamnă că nu mi-am pus de pomană speranţele în tine.

Am luat cărţile, le-am citit cu pasiune din scoarţă în scoarţă şi, pe la începutul lui septembrie, am fost să i le duc.

– Ei?

Şi a început să mă întrebe, deşi năvalnic ţâşneau din mine încântările de după lecturi, iar domnul profesor Irimiciuc a râs încântat, lovindu-mă uşor, cu degetul bont, în frunte:

– Tu ai să mă-ntreci, băiete, tu ai să fii mai bun şi decât mine!...

Nu i-am răspuns, ca să nu-l rănesc, deşi nici prin gând nu-mi trecea să mă fac profesor de istorie şi de orice altceva. Altele şi lăuntrice erau gândurile mele şi se cimentaseră odată cu citirea integrală a operei lui Maxim Gorki, pe care, de altfel, mi-l alesesem drept model de viaţă. Nu-mi doream nimic altceva, decât să cunosc societatea vremii mele în profunzime, în adâncimile de regulă ignorate ale mulţimii, în care întrezăream, fără să mă înşel vreodată, profunzimi ale adevărului şi ale trăirii demne de toată admiraţia. De prin clasa a şasea, începusem să scriu poezie, dar temeinic şi în mare secret, după păţania anterioară cu vară-mea Marceluca. Nici măcar poetului Vasile Puiu, din Pătrăuţi, care a predat limba română la clasa noastră, într-a opta, nu i-am spus nimic, deşi încuraja atât de credibil dorinţa copiilor de a scrie, încât mai toate fetele şi, mai ales, Lenuţa Hartup, îşi citeau încercările în faţa clasei, spre încântarea domnului profesor şi, desigur, a noastră, a colegilor lor.

Odată cu generaţia mea a dispărut obişnuinţa încăierărilor plopanarilor cu merenarii, cel mai bătăuş dintre plopanari, Viorel Popa, venind la mine să mă salute şi să ne dea bineţe tuturor. Era de părere că obiceiul acela primitiv trebuie să dispară pentru totdeauna, dar, ca să nu fie prea adâncă prăpastia între trecut şi viitor, a sugerat o luptă simbolică între el şi cel mai puternic elev din Mereni, care se numea tot Popa, dar Traian. De regulă, oamenii cu adevărat puternici nu caută pricini de gâlceavă, iar Traian şi Viorel şi-au strâns

mâinile cu afecţiune, înainte de a se încleşta într-o luptă care nu a durat mult, ci doar până ce combatanţii s-au lămurit că sunt la fel de tari şi iar şi-au strâns mâna, în semn de reciprocă preţuire. După aceea, am fost toţi pentru unul şi unul pentru toţi, până ce ne-a dat în pârg tinereţea şi tocmai de aceea a fost culeasă în grabă şi pusă la păstrare sub papucii nevestelor fiecăruia în parte.

Descoperisem biblioteca şcolii din Plopeni, pe care o ţinea domnişoara profesor Lucia Boroş, şi nu m-a deranjat cu nimic, ba chiar dimpotrivă, că majoritatea volumelor erau semnate de autori ruşi şi sovietici. Iar când diriginta Lucia Boroş mi-a împrumutat, pentru o singură noapte, cele mai frumoase poezii de Esenin şi Maiakovski, ambele cărţi fiind de mărimea unei cutii de chibrituri, n-am mai avut somn, ci mi-am durat o stare de veghe din care mă înfrupt chiar şi acum, Esenin şi Maiakovski rămânând poeţii mei preferaţi pentru toate vieţile condamnării la viaţă, aici sau în oricare alt univers. Pentru că ador lumina, dar nu m-aş putea înveşnici decât în scânteie, oricâte ispăşiri ar urma pentru această nepotolită stare de revoltă cosmică.

Mă însingurasem, dar fără a lăsa vreodată să mi se bănuiască ţipătul. Viaţa mea secretă, care doar după o revoluţie putea fi pusă în valoare, o ţineam doar pentru mine, fără să uit reperele vocaţiei, de care îmi vorbise Nichita Stănescu, cu ocazia celor două întâlniri de la Bucureşti, din 1979, prilejuite sau mijlocite de Vasile Blendea, fotograful Televiziunii Române şi un prieten cum puţini am mai avut de-a lungul vieţii. Spunea Poetul:

– Talentul există cu adevărat doar atunci când nu poţi lăsa să treacă o zi, fără să fi scris ceva. Când nu mai simţi prea des nevoia popasului repetat la nesfârşit în faţa imensităţii colii de hârtie, înseamnă că ori te-ai stins, ori că nu ai avut niciodată talent, ci doar ademeniri lirice.

Între copilărie, adolescenţă şi restul vieţii mele a existat, nu doar drept carte de identitate, ci ca viaţă reală, trăită clocotitor, carnetul de poezie şi de însemnări, în care foloseam şi un alfabet propriu, ca să nu-l poată descifra nimeni dintre cei care ar fi putut da el peste el întâmplător. Cu gândul la acel carnet, pe care îl epuizam şi înlocuiam lunar, mă întreb dacă are sau nu rost să-i menţionez pe toţi cei care mi-au ieşit în cale pe o uliţă, pe o cărare sau pe un coridor de şcoală, trecând siguri de ei şi suficienţi, adesea, fără să mă observe, spre împlinirile posace ale parvenirii. Nu au durat în mine nimic, ci au avut doar cuminţenia de a nu-mi ciurui umbra cu pietre. Atât. Iar umbra, pe care o trag de o viaţă la edec, nu are nimic de mărturisit, pentru că nu trăieşte, ci doar însoţeşte şi adesea schimonoseşte conturările în lumină.

bastilia adolescențelor

Când am dat examen de admitere la Liceul „Ștefan cel Mare” din Suceava, în vara anului 1970, încă nu-mi revenisem după definitiva plecare, în 17 noiembrie 1969, a tatii; secvențe decupate îmi fremătau prin fața sufletului, dar nici eu, ca şi el, nu aveam darul plânsului eliberator. Îl tot vedeam, aducând pe bicicletă, primul televizor din sat, în fața căruia se aduna puhoi de lume, încât, dacă nu ajungem la timp, cu Mihai și Marceluca, verii-frați, nici măcar pe șura vecinului nu mai prindeam loc; îl reîntâlneam călare, mai ales în vis, și când în întrebam, uimit, dacă nu a murit, el îmi răspundea, zâmbind, că nimeni nu moare niciodată și că există, iarăși, de la capăt, la capăt, într-un nedeslușit paralele, la care nu avem acces pentru că ne lipsesc puterea și îndrăzneala de a le căuta; îl purtam, în suflet și îl retrăiam, în mare secret, ca pe poezie și doar în noaptea zilei în care aveam să iau Marele Premiu „Nicolae Labiș”, am ridicat ochii spre cer, spre un foc îndepărtat, în jurul căruia și el se prinsese în horă cu străbunii, și i-am arătat diploma, pe care o primisem din mâinile lui D. R. Popescu:

– Vezi, tată, vezi?

Și stelele mi-au răspuns. Pentru prima dată în viață, mi-au răspuns, cu glasul tatii, sonor și plin de potolită mândrie. Apoi am rupt diploma bucățele și am aruncat-o ofrandă în vânt. În deceniile de mai târziu aveam să câștig toate concursurile naționale de poezie, dar nu am păstrat decât diplomele care puteau fi transformate în coperte pentru cărțile deteriorate pe care le cumpăram de la anticariat. Nu aveam nevoie de diplome, ci de căutare, în neostenita mea străduință de a mă afla prin tata.

În liceu am intrat ultimul, iar în toamnă, la începerea cursurilor, toți colegii erau interesați doar de liderii generației noastre, Codruța Buzdugan și regretatul Dorin Ciubotaru, dar și mai mult de „norocosul" Ioan Gâză din Mereni, adică eu, care avusesem norocul de a prinde, ultimul, lista admișilor. Mă deranja atenția neașteptată, mai ales atunci când în clasa noastră, singura din istoria liceului, nu și a gimnaziului, doar de băieți, progeniturile întregii aristocrații politice și administrative a Sucevei căutau spre noi, cei patru țărănuși din comuna Salcea, singurii rurali din întreaga clasă, cu o curiozitate superioară, râzând în cor la fiecare zeflemea răutăcioasă a unuia sau a altuia. După vreo săptămână, când nu am mai putut îndura, fără să ne sfătuim, am trecut la represalii, care au pornit de la un cap al lui Miki Cocieru, aplicat în fața unuia dintre gâlcevitori, care, în cădere, a rupt banca din care tocmai se ridicase. S-a produs o încăierare, din care noi, cei patru țărani, așezați instinctual spate în spate, am ieșit învingători. Timp de câteva zile, am sancționat toate glumele de prost gust, apoi am fost și noi integrați în colectivitate și ne-am simțit profund atașați de

băieții aceia din familii bune, unul mai inteligent și mai bine crescut decât celălalt, având, până la contactul cu noi, lacune doar în privința bietei țărănimi românești.

Primele mele note au fost doi de 10, la română și la fizică, și un 9 la istorie, iar menționarea o fac nu ca să mă laud, ci datorită contextelor vesele în care au fost dobândite acele note, din partea unor dascăli uriași, înainte de a se produce „dezastrul" unui 5 la limba latină.

Doamna Iulia Leo Miza, un aristocrat al simțirii înnăscut în trupul unei femei frumoase și dominatoare, avea metoda proprie de a-și cunoaște clasa, printr-o lucrare de control cu analiza gramaticală a unei fraze; cine termina primul rezolvarea corectă a problemei primea nota 10. Mă pricepeam, pentru că trăiam de mic limba străbunilor mei, dar nu am îndrăznit să anunț, pentru că eram în prima săptămână, cea a zeflemelelor târgoveților. Doamna profesor, care pășea neauzit prin clasă, mi-a văzut lucrarea peste umăr și a exclamat plăcut surprinsă:

– Bravo, băiețaș: ai un 10! Cum te cheamă?

În anii care au urmat, numai 10 și 2 (când făceam câte o trăsnaie) am luat la limba română, chiar și atunci când nu apucasem să citesc tema. De pildă, știind Doamna Leo Miza că, toamna, am de strâns recolta de pe o normă la CAP, mă întrebă, într-un an, dacă am apucat să citesc „Floare albastră" și cum nu apucasem, îmi spuse ultima strofă a poemului, întrebându-mă:

– De ce a scris Eminescu „Totuși, este trist în lume” și nu „Totul este trist în lume”?

– Pentru că nu pornise de la o preconcepție, ci de la o experiență de viață.

Altădată, când, tot despre poezia lui Eminescu spusesem nu mai știu ce, în totală contradicție cu opinia lui George Călinescu, pe care, de altfel, nu l-am citit și nu-l voi citi în viața asta, a izbucnit sarcastic:

– Bravo, tocmai l-ai contrazis pe Călinescu!

– Doamna profesor, eu tot de la dumneavoastră am învățat că o operă presupune un număr neprecizat de intenționalități și o infinitate de interpretări, de finalități. Dacă doar finalitatea George Călinescu devine literă de lege, înseamnă că Eminescu nu a scris poezii, ci criptograme, pe care doar George Călinescu a izbutit să le descifreze, caz în care este de neînțeles de ce ne mai predați opera lui Eminescu drept literatură...

Profesoara a căzut pe gânduri, chipul i s-a relaxat, apoi a rezumat:

– Bravo, băiețaș: ai un 10!

Nu mai întreba cum mă cheamă, pentru că până și eu simțeam că îi plac raționamentele mele, deși nu știa că scriu, la rândul meu, poezie. Iar când avea să afle, le spunea elevilor din generațiile următoare că eu aș fi fost singurul dumisale elev cu limba română în sânge.

Domnul profesor Ioan Nemeş era leit, și nu doar la chip, Albert Einstein. Avea, printre altele, aceeași tinerețe fără de bătrânețe, pe care o manifesta ca pe-o camaraderie de generație, fiind, clipă de clipă, fratele nostru mai mare, predispus la giumbușlucuri de tipul fugii, de 1 aprilie, când clasele făceau farsa schimbării sălilor, iar noi, împreună cu domnia sa, am plecat cu totul din şcoală, la terenul de fotbal al Liceului Nr. 2, unde am jucat fotbal, sub arbitrajul domnului Ioan Nemeș, care lua doar decizii care să provoace râsul, fără să-i pese de corectitudinea lor. Știam despre domnia sa de la văru-meu, Mihai, și am mers la „Ștefan cel Mare" doar ca să pot să-l am model de viață, după ce rămăsesem pustiit prin moartea tatii. La prima oră, nu m-a ascultat, dar cum un coleg, care tocmai reprodusese o teoremă, cu reciprocă – desigur, domnul profesor l-a iscodit poznaș:

– Adică cum reciproca?

Colegul, care pregătise bine lecția, a enunțat și reciproca, spre nemulțumirea domnului Nemeş, care a clătinat dezaprobator din cap, apoi a anunțat:

– Cine știe cum adică reciproca primește de la mine un 10!

Băieții se năpusteau cu răspunsuri, reformulând reciproca teoremei, dar fără succes; eu, care ascultasem atent întrebarea și aveam un simț acut al limbii, m-am ridicat, și am zis, spre amuzamentul delirant al târgoveților, în aceeași săptămână a zeflemisirii țăranilor:

– Adică viceversa...

– Bravo: 10! Nu-i nevoie să-mi spui cum te cheamă, pentru că semeni bine cu văru-tău Mihai.

Din clipa aceea și până la moartea domnului profesor am rămas prieteni apropiați. Nu-i spusesem că scriu poezie, dar într-o zi, după o ședință de partid furtunoasă la cancelarie, a venit glonț la banca mea și, întinzând mâna, mi-a cerut poruncitor caietului. Aveam noroc: pentru prima şi singura dată, îmi și făcusem tema la fizică:

– Ce-i porcăria asta?!, mi-a zvârlit profesorul caietul peste umărul său.

– Tema la fizică...

– Nu ăsta, mă, caietul tău cu poezii! Dă-mi-l, până nu fac infarct.

I-am întins un carnețel, în care copiasem sau scrisesem direct câteva poeme. A citit câteva, până la catedră, apoi s-a așezat și, ținând calm lecția, căuta cu privirile, uneori prin carnețelul meu, pe care mi l-a adus abia când a sunat de pauză:

– Ai talent. Nu cât Labiș, dar ai talent. Lui Labiș i-am dat un 13, ție ți-am trecut un 11 în catalog.

– Dar e voie, domnule profesor?

– Nu, dar nu-i spun dirigintei Rodica Şeşurschi decât după ce îți închei media.

Într-o oră de geografie, am izbutit să-mi văd notele la fizică: un 10 și un... 11.

Doamna director și profesor de istorie Rodica Alexandru avea, pe față, o adevărată afecțiune pentru copiii de țărani, știind cât de munciți sunt aceștia în lumea împietrită în preistorie a satului românesc, Blaga referindu-se, prin celebrul „Veșnicia s-a născut la sat”, la această împietrire în faptul stilistic inițial și nu la sensurile declamative conferite de necitiții la cheremul cărora s-a aflat și adolescența mea. Prima lecție predată fusese despre cultura babiloniană și primul ascultat am fost eu, mult prea ocupat, în săptămâna aceea, cu tăiatul porumbului, ale cărui frunze îmi umpluseră brațele, gâtul și fața cu tăieturi usturătoare. Fusesem luat ca din oală, dar, ca să nu i-au un 2, am început să turui, pornind de la opera lui Geo Bogza, tot ce-mi trecea prin cap. Clasa se întorsese uimită, iar de la catedră, Doamna Rodica Alexandru mă privea fascinată, dar eu, cu privirile în jos, nu vedeam nimic, știind că trebuie să turui până ce voi fi oprit, ca să iau măcar un 4, care se mai putea repara. Când a sunat de pauză, m-am oprit izbăvit, fără să pot pricepe că am vorbit, neîntrerupt, vreme de 50 de minute. În jurul meu, o tăcere densă, pe care nici măcar sunetul clopoțelului nu a prefăcut-o în cioburi.

– Ei, vedeţi, copii! Aşa se pregăteşte o lecţie de istorie!...

Mă simţeam atât ciudat şi aproape umilit, încât am mărturisit cu disperare:

– Da' de unde, nici măcar scrierea nu-mi mai amintesc dacă se numeşte cuneiformă sau cuieniformă; m-a rupt porumbul CAP-ului, doamnă director, şi nu mi-a lăsat răgaz şi pentru lecţii…

Mărturisirea i-a blocat peniţa stiloului pe pagina catalogului şi, după o scurtă ezitare, doamna Rodica Alexandru a scris un 9 ferm, pe care eu l-am considerat, inclusiv acum, nemeritat. Şi faţă de domnia sa am rămas, dacă nu prieten pe viaţă, acelaşi stângaci, dar onest şi evlavios închinător.

Şi a venit acel neaşteptat 5 la latină din partea unui om complexat de puţinătatea trupului său şi, tocmai de aceea, tiranic şi nedrept, care trosnea pe deasupra capetelor noastre cu harapnicul limbii latine. Parcă se prăbuşise peste creştetul meu cerul apocalipsei şi, oricât m-am străduit să ascund, tot au presimţit băieţii mai mari din sat nenorocirea, pe calea întoarcerii acasă cu autobuzul. Au încercat să mă descoase, apoi acelaşi Costică Sârghe, ştiutorul de poezii nemuritoare, deja student, a izbucnit în hohote:

– Ai luat prima ta notă proastă! La ce?

– La latină, un 5…

Iar văru-meu Mihai:

– Ooo, bravo: înseamnă că ai ştiut conjugarea verbelor neregulate; dacă nu o ştiai, luai 4. Aşa-i Ursu, ţine în 4 şi 5 pe mai toată lumea…

Acel 5 la latină a însemnat o răscruce, o rupere brutală şi de lumea împlinită, spre care vroiam să răzbat, sub influenţa fratelui bunicii, colonelul-procuror Zamfir Bolohan. „Nenea" Zamfir petrecea, în Mereni, câte o săptămână, în fiecare vară, iar conducerea regională de partid îl aştepta la gara din Burdujeni, punându-i la dispoziţie fie cea mai bună caleaşcă a primăriei, fie autoturismului primului secretar, pe care l-a acceptat o singură dată:

– Eu vreau să merg ca Iorga, mă, în 1904 şi să retrăiesc clipele lui de atunci; aşa că lăsaţi-mi caleaşca…

Când ajungea la bunica Firuţa, în capătul de sus al satului Mereni, dădeau buzna să-l întâmpine, cu buchete uriaşe de flori în braţe, toţi nepoţii neamului Bolohan şi Bursuc, inclusiv cei ai celuilalt frate al bunicii, Alexandru Bolohan, iar nenea Zamfir le dădea fiecăruia câte o bancnotă şi îi săruta pe frunte. Avea o soţie nespus de frumoasă, ingineră textilistă, tanti Vitoria, care se bucura de flori şi de statutul de prinţesă din poveşti, cu care merenarii o cinsteau dintotdeauna. Noi nu aveam flori şi, din pricina asta, eu nu aveam cum îl întâmpina pe unchiul legendar al familiei noastre şi, ca să-mi macin tristeţea şi neputinţa, am mers pe râpa Ştaragului şi m-am prăbuşit în fâneţe, cu ochii spre cer, aşteptând să mi se cureţe sufletului. O boare de vânt tocmai prinsese să legene florile sălbatice, înfrumuseţând cerul albastru al

amiezii. M-am ridicat şi am desprins din lujer o floare, rănindu-mi palma, pentru că lujerii florilor de câmp sunt tari şi rezistenţi, iar eu nu aveam la mine nici măcar briceagul „peşte” din dotarea firească a fiecărui plopanar. Am găsit, totuşi, o cremene zimţată, cu care am reuşit să retez, de la rădăcină, ce-i drept că destul de anevoios, un braţ de flori de câmp, pe care le-am legat într-o împletitură de mohor proaspăt, apoi am plecat spre casa bunicii Firuţa, unde am ajuns odată cu seara, pe când nu mai rămăsese nici un verişor, care să nu fi bâiguit vreo poezioară naivă, iar Stela, sora cea mai mică a mamei, încă mai trecea dintr-un cântec în altul, cu o dezinvoltură incredibilă. Avea o voce de aur Stela, dar se născuse unde nu trebuia să se nască, veşnic alungată după treburi şi cânta numai la lucrul câmpului, ca să-şi mai uşureze tortura silnicei munci a vieţii de copil de ţăran. Nenea Zamfir o asculta fascinat, aşa că a dat cu ochii de buchetul meu cu flori de câmp destul de târziu, dar s-a luminat la faţă şi mi-a întins cea mai mare bancnotă a vremii, pe care eu am refuzat să o iau.

– Cum să-i dai atâţia bani, Zamfire, când nu ţi-a adus decât nişte buruieni!, s-a contrariat bunica Firuţa, cea care, în fond, era un adevărat schingiuitor pentru mezina ei, Stela.

– Pentru că băiatul acesta a muncit, şi-a zdrelit palmele şi a mers până în râpa Şfaragului, ca să-mi aducă mie aceste flori de nepreţuit; tu nu vezi, Firuţo, cum şi-a zdrelit palmele şi câte zgârieturi are pe braţe, pe picioare, pe gât şi pe faţă?

Apoi, întorcându-se spre mine:

– De ce nu vrei să primeşti banii, nepoate?

– Pentru că nu le-am cules pentru bani. Am vrut să vă bucur; le-am văzut, din iarbă, înfrumuseţând cerul şi am ştiut că, dacă vi le aduc, o să vă bucuraţi. Iar bucuria nu trebuie plătită, ci trăită. Respirată, că de aceea e bucurie.

Din clipa aceea, am devenit nepotul de nepreţuit al şefului Procuraturii Militare din România; l-am vizitat, la Bucureşti, în câteva rânduri, stând la el câte o săptămână, şi ne-am tot povestit unul altuia. Iar când am ales cea mai banală existenţă posibilă, nenea Zamfir m-a vizitat şi la unitatea militară din Băneasa, spunându-le ofiţerilor care s-au strâns să-l întâmpine:

– Măi băieţi, am cam îmbătrânit, dar mare bucurie mi-aţi face dacă mi-aţi trimite, în fiecare duminică, nepotul, să-mi mai descarc sufletul şi eu.

Se pensionase, dar fusese imediat angajat în Ministerul de Externe ca expert, ceea ce şi era, în fond. Petreceam duminicile împreună, vizitând Bucureştii, iar la amiază mergeam la Mitropolie, să o luăm pe tanti Vitoria. Nimeream, spre sfârşitul slujbei, atunci când soborul binecuvânta pe ierarhii bisericeşti şi pe conducătorii statului; cum ne zărea, tanti Vitoria ţâşnea din fotoliul de la balcon şi ne scotea repede afară, ca să nu observe cineva cele două sticle de coniac albanez, care se lăfăiau în plasa din plastic împletit a unchiului Zamfir.

Erau menite întâlnirii, spre seară, cu bunul lui vecin şi prieten, generalul Tatu, om sfătos şi înţelept, căruia îi plăceam, mai ales că avea două fete cam de vârsta mea, cam urâţele şi cu nasurile prea lungi. Amândoi îmi recomandau cu căldură Facultatea de Drept, dar eu am avut, mereu şi mereu, alte visuri, care, în cele din urmă, aveau să se împlinească.

Dispreţul şi suficienţa cu care un om mărunt şi complexat m-a „altoit” cu un 5 la latină mă revoltase într-atât, încât am stat pe gânduri, vreme de ani, încercând să înţeleg cum ar trebui să-mi trăiesc propria-mi viaţă, ca s-o pot tezauriza în suflet clipă cu clipă, fără să mai tropotească pe ea cei care ar avea-o la cheremul lor. La răscruci, poate că am ales şi căi înşelătoare, dar nu conta, erau căile pe care eu le-am ales şi îmi puteam duce crucea fără să ostenesc.

Cei mai buni prieteni ai mei din liceu, ţăranii Traian Huluţă şi Mihai Cocieru din Văratic, nu ştiau că scriu poezie. Doar regretatul Dorin Curechianu, băiat de o inteligenţă sclipitoare, pe care îl admiram, şi Florin „Maghi” Pascal, viitor inventator român de marcă, dar care cocheta şi cu poezia, îmi văzuseră câteva poeme, atunci când am vrut să verific, totuşi, dacă am sau nu ceva de spus. Nu mult după aceea, am fost chemat la biroul Directorului Rodica Alexandru, iar un bărbat pleşuv, cu mâini moi şi umede s-a ridicase din fotoliul de piele, ca să mă întâmpine. Crezusem că făcusem, inconştient, vreo prostioară, dacă am fost chemat la direcţiune, dar, sub privirile mămoase ale Doamnei Director, bărbatul acela mi-a spus:

– Am venit să vă cunosc, pentru să sunteţi un poet înnăscut; şi eu scriu poezie, dar talentul dumneavoastră este copleşitor…

Când ne-am strâns mâinile, şi când şi-a spus numele: Marcel Mureşeanu, încă încercam să înţeleg cine m-a turnat: Dorin Curechianu sau Florin Pascal? M-am prăbuşit în celălalt fotoliu, în care m-am scufundat speriat, pentru că nu mai văzusem niciodată un fotoliu şi nu ştiam cât de abrupt te absoarbe. Nu-mi plăcea ce mi se întâmplă, şi nici postura de poet, pe cale de a fi recunoscut ca atare, nu mă ademenea. Îl auzisem pe Arghezi, într-un interviu tv, explicându-i unei reporteriţe suficiente, care-l întrebase despre legătura dintre macro şi microcosmos:

– Domniţă, când mi se arată un poem, pe care îl aştern în pagină şi numai eu îl ştiu, este ca şi cum aş muşca din macrocosmos; când poemul acela vede lumina tiparului şi poţi muşca din el şi dumneata, poemul meu nu mai există, este deja microcosmos.

Îmi plăcuse replica acidă a lui Tudor Arghezi, pentru că şi eu eram de părere că poezia înseamnă o taină, încărcată şi de sfinţenie, dar şi de răni vulgare, omeneşti. Încă optam pentru sfinţenia tainei, decis să o apăr de atingeri lumeşti. I-am explicat, cum m-am priceput, toate astea poetului Marcel Mureşeanu, primul poet pe care l-am cunoscut în această viaţă, iar pe chipul Doamnei Rodica Alexandru am zărit, în treacăt, fascinaţia cu care îmi sorbea cuvintele, atunci când, din pricina porumbului ceapeului, nu am avut timp să învăţ

lecţia predată. Oare poezia nu-i tot aşa, o expunere a unei lecţii care nu-ţi va fi predată vreodată?

Clasa de la Liceul „Ştefan cel Mare” din Suceava în care nimerisem, prin voia sorţii şi a întâmplării, însemna o familie superbă, care-mi luminează sufletul, ori de câte ori îmi amintesc întâmplările care fac farmecul de neegalat al adolescenţelor. Liderul incontestabil era Dorin Ciubotaru, pe atunci fragil şi copilăros şi nu bărbatul vânjos, pe care şi-l amintesc cu toţii. Avea o soră ca un crin, Irina, şi ea plecată mult prea devreme de pe această lume, cu care mă înţelegeam la fel de bine ca şi cu Dorin. Existau, în clasă, mulţi adolescenţi cu personalitate, iar cu unii dintre aceştia am rămas prieteni pe viaţă. Doar de parveniţii, pe care aveam să-i întâlnesc mai târziu, consumându-şi suficienţa prin diverse funcţii, nu vreau să-mi amintesc, chiar dacă, în anii de liceu, păreau să-mi fie destul de apropiaţi. Prefer să-mi amintesc de regretatul Dorin Curechianu, de Dan Constantinescu, de Vladimir Novogreblevschi din Iţcani, de Vladimir „Ducu” Ţânţar din Ratuş, de Silviu Stănescu, de Florin Duduţă, de Radu Craioveanu, de Codru Florişteanu, de regretaţii Nicolae Paziuc şi Liviu Mamciuc – handbalist de mare clasă, de judocanii Nelu Parascineţ şi Costică Stoleru, băiat frumos şi intens curtat de fete, cu care consuma relaţii grăbite şi neimplicate. La Judo am fost şi eu, pentru o singură dată, când am învăţat, cu profesorul Mihai Airinei, căderile şi un singur procedeu de luptă, „De-Ashi-Barai”, care „se execută atunci când adversarul înaintează şi mai ales când împinge; în momentul când el păşeşte şi este pe cale să treacă greutatea pe piciorul drept, dar nu atinge solul, se

seceră, cu piciorul stâng, piciorul drept al adversarului; secerarea se execută, din lateral, de la stânga, spre dreapta".

Profesorul Airinei mă luase pe mine, cel mai neîndemânatec dintre neîndemânateci, ca să ilustreze procedeul; pe neaşteptate, m-a smucit în faţă, dar eu, în loc să urmez smuciturii şi să duc piciorul drept în faţă, l-am basculat în spate şi, când am simţit că-mi pierd echilibrul, l-am dus disperat în faţă, doborându-l pe deja năucitul profesor, care, de jos, a scrâşnit:

– Ştiai procedeul…

Nu-l ştiam, dar îmi lipsea îndemânarea, apoi, pentru că Mihai Airinei nu m-a crezut, m-a pus să sar ca mingea şi, când săream, mă dobora, din lateral, de la stânga, spre dreapta, cu piciorul. Am căzut pe spate, lovind salteaua cu palmele de vreo două sute de ori, iar a doua zi eram terminat şi fără vlagă, când redutabilul profesor de matematici Nicolae Lungu m-a scos la tablă şi m-a pus să rezolv o problemă mai mult decât dificilă, dar pe care o intuisem din prima şi am început să scriu rezolvările, dar m-a oprit:

– Stai puţin…

Apoi, spre clasă:

– Îl vedeţi pe acest individ: învaţă judo, ca să-i bată pe profesori; dar lăsaţi, că-l lecuiesc eu de judo, ba o

să vorbesc şi cu primarul Dan, din Salcea, să-l altoiască pe taică-su cu o amendă, ha, ha, ha!...

Scuipa, cuvintele, împroşcând în jur cu salivă, de parcă ar fi scuipat pe memoria tatălui meu, care, în 17 noiembrie 1970, împlinea un an de când plecase în amăgitoarea eternitate. Am văzut negru în faţa ochilor şi am izbit creta de catedră cu atâta tărie a revoltei, încât se făcu praf şi pulbere, apoi i-am zis calm profesorului:

– Credeţi că, dacă tata trăia, vă mai băteaţi joc de mine ca de-un copil al nimănui?

Şi am plecat în bancă, fără să-mi mai pese de consecinţe. Am pus fruntea pe bancă, fără să plâng, şi iar l-am văzut pe tata, în primăvara anului 1968, adunând oamenii satului, al căror comandant era, şi ducându-i la aeroportul Salcea, ca să-l apere, în cazul unei invazii ruseşti, precum cea din Cehoslovacia. A doua zi, împreună cu Aurel Cuciuc, prietenul meu cu trei ani mai mare, săpam, printre rădăcinile salcâmilor din capătul grădinii, o cazemată, pe care am acoperit-o cu brazde, puse într-o ladă-capac, croită din lătunoaie. Plănuiam, împreună cu Aurel, să ne împotrivim ruşilor, dar din fericire, ruşii nu au mai venit, iar tata, întors acasă, a descoperit, din întâmplare, buncărul nostru, în care era să cadă, şi m-a luat la întrebări. Când i-am povestit totul, cu sinceritate, tata m-a strâns în braţe şi mi-a şoptit: „Ai grijă, încearcă să trăieşti, nu să mori pentru ţară!”.

Neplăcerile cu omul Nicolae Lungu, nu şi cu profesorul, care era excelent, au pornit de la o greşită

înţelegere a unei întâmplări. Luasem, la un extemporal la franceză, cea mai mare notă din clasă, un 9, iar doamna profesoară Rodica Belţa, care-mi cunoştea pronunţia destul de moldovenească a cuvintelor franţuzeşti, mi-a cerut explicaţii, deşi era limpede că nu aş fi avut de la cine copia. I-am răspuns că am învăţat franceza cu o profesoară de rusă, care şi dumneaei avea probleme cu pronunţia, dar m-a învăţat bine şi temeinic limba. Era vina mea că profesorii buni, precum Rodica Belţa, nu vin la ţară, preferând oraşul?

Profund, dar închipuit jignită, doamna Rodica Belţa s-a dus în cancelarie şi a explodat, în prezenţa tuturor profesorilor:

– Câtă obrăznicie la elevii din ziua de azi: Gâză mă trimite profesoară la ţară!

Nicolae Lungu, care era de faţă, a început să-mi poarte, din clipa aceea, o ură lungă şi umilitoare, care a durat până la terminarea liceului, când, dacă profesorul Ioan Nemeş nu mi-ar fi luat apărarea, Lungu m-ar fi lăsat iarăşi corigent. Odată, când am făcut cea mai bună teză din clasă, pe probleme compuse de Nicolae Lungu, văzând că autorul notei maxime sunt eu, profesorul a tăiat nota cu o linie roşie, a mâzgălit dedesubt COPIAT şi mi-a dat un 1, lăsându-mă, pentru prima dată, corigent la matematică. Din fericire, de corigenţe se ocupa un cărturar interbelic de prim rang, profesorul Haim Rimer, care, conştient fiind de faptul că la Liceul „Ştefan cel Mare” nu există elev care să nu ştie bine matematica – datorită excelenţilor săi colegi, desigur, folosea din plin săptămâ-

nile de pregătire pentru schiţarea unor direcţii ale cunoaşterii culturii universale.

La prima oră de pregătire, Domnul Rimer a venit cu un vraf de cărţi, pe care le-a pus pe catedră, apoi a început:

– Copii, astăzi o să vorbim despre cel mai frumos poem al omenirii, „Corbul”, de Edgar Allan Poe, pe care îl am în toate traducerile în limba română, dar şi într-o traducere mot à mot, pe care am făcut-o eu. Vă rog să ascultaţi cu atenţie, pentru că, la sfârşit, vreau să ne pronunţăm asupra celei mai adevărate traduceri.

Era cărunt, cu părul încă inelat, micuţ la stat, dar cu o inimă şi cu o inteligenţă care copleşea spaţiul şi timpul. Îl ascultam cum respira minunatul poem, în traduceri izbutite, făcute trudnic de Alexandru Philippide, de Dan Bota, de Emil Gulian, de Ştefan Augustin Doinaş şi de Haim Rimer – traducerea cât mai fidelă ca text, cu foarte puţine adaptări. În final, a întrebat scurt: „Ei?”. De regulă, corigenţii la matematică sunt tineri cu potenţial creator, dar, la „Ştefan cel Mare”, rămâneau corigenţi la matematică doar elevii lui Nicolae Lungu, copii de muncitori şi de ţărani. Cu ceilalţi şi, mai ales cu odraslele de mărimi ale zilei, devenea slugarnic, deşi unii, precum Viorel Moraru sau Silviu Stănescu, îi retezau limbuţia dezgustătoare mai mult decât brutal: „Hai, fă paşi şi linge altundeva!”.

Colegii mei de corigenţă, nici unul din clasele în care predau profesorii Meletie Frăţeanu sau Ott Mircea,

nu erau preocupaţi de civilizaţii, ci de fizică, matematică şi chimie, aşa că, deşi le plăcuse „Corbul", în toate variantele, n-au îndrăznit să se aventureze în discuţii părelnice, dar eu am optat pentru traducerea lui Ştefan Augustin Doinaş, care respecta cel mai puţin rigorile textului englez.

– Corect, dar de ce?, a întrebat domnul profesor, provocându-mă, practic, la prima mea dezbatere despre poezie.

Împreună, cărturarul de formaţie interbelică temeinică şi mult prea tânărul alcătuitor de versuri, am vorbit şi identificat inefabilul, mai presus de cuvinte şi de reguli gramaticale, care constituie esenţa poeziei. Doar inefabilul, reclădit într-o limbă, aşa cum a făcut George Lesnea cu inefabilul esenian, contează şi tocmai de aceea traducerea lui Ştefan Augustin Doinaş este la fel de valoroasă ca şi poemul original, publicat în limba engleză.

Şi, pentru că veni vorba de tânărul alcătuitor de versuri, care eram pe atunci, trebuie să vă povestesc o întâmplare. Tata se îmbolnăvise de ciroză, în vara anului 1969, şi cum visam să-i fac o surpriză, ca să nu-l îngrijoreze prea mult soarta mea de viitor copil al nimănui, am trimis câte un set de poezii, pe care le semnasem cu prenumele lui Kipling, Rudyard, la „Luceafărul" din Bucureşti şi la „Zori noi" din Suceava, aşteptând cu emoţii teribile să văd cine îmi va răspunde. Dacă o făcea, de la „Luceafărul", Fănuş Neagu, eram pierdut, trebuia să las orice speranţă, dar mi-a răspuns Cezar Baltag, cu care

aveam să devin prieten, mai târziu, pe când lucra la „Viaţa Românească”, şi a făcut-o cu un articol întreg, care prelua, în titlu, un vers de-al meu, „Cu tâmplele pe coate”, creionându-mi, practic, drumul pe care trebuia să îl urmez în viitor. De la „Zori noi”, îmi răspunsese scriitorul George Sidorovici, care îmi cerea să trec pe la redacţie, în vederea unui apropiat debut. Părinţii mei nu ştiau că scriu poezie, aşa că, dacă aş fi publicat măcar un poem, semnându-l cu numele meu, i-aş fi putut însenina sufletul tatii. Am mers la redacţia suceveană şi am intrat în biroul lui George Sidorovici, care lucra ceva, iar când a ridicat întrebător ochii, de sub ochelarii cu lentile groase cât fundul borcanului, i-am spus cine sunt. Minunatul prozator, ale cărui scrieri aveam să le readuc la viaţă mai târziu, cu regretul că moştenitorii lui i-au distrus manuscrisele, folosindu-le, la Frasin, ca hârtie igienică, m-a întrebat câţi ani am, iar când a aflat că 14, mi-a retezat-o scurt:

– Mergi acasă, să mai creşti, şi vii, din nou, la mine, peste 4-5 ani. Nu mai devreme.

Dacă aş fi avut peste 19 ani, mă publica. Din păcate, nu l-am mai reîntâlnit pe George Sidorovici, pentru că plecase şi el, pe calea tatii, căruia nu i-am putut da de veste, cu probe, că am un viitor în lumea scrisului. Nici domnului profesor Haim Rimer nu i-am spus că scriu poezie, deşi sunt convins că bine aş fi făcut dacă i-aş fi spus, pentru că mi-ar fi arătat potecile şi nu ar mai fi trebuit să pierd nişte ani, căutându-le singur.

După Revoluţia din 1989, când deja devenisem un ziarist şi un poet destul de cunoscut, l-am întâlnit pe profesorul Nicolae Lungu în biroul lui Georgel Tănase, şeful de la „Gloria". Mă ştia bine, îmi urmărise parcursul şi mi-a cerut scuze pentru neinspiraţia de care a dat dovadă, în anii de liceu, în care am fost la cheremul său. Nu am putut să-l iert, pentru că prea des scuipase, în fond, pe mormântul tatii. Scăpasem din Bastilia adolescenţelor cu bine doar datorită protecţiei domnului profesor Ioan Nemeş, care l-a oprit pe indiscutabil marele profesor de matematică Nicolae Lungu, pe scări, şi i-a zis, privindu-l cu ochii dintr-odată oţeliţi:

– Nae, dacă nu-l laşi să plece în libertate, în viaţa asta nu te mai cunosc.

La teza de bacalaureat, pe care am terminat-o primul din clasă, am luat 9,50, iar în oral, din partea domnului profesor Ott, un 8. Şi-atunci, de ce atâta umilire, în cei patru ani, pe care nu puteam admite să-i mai retrăiesc cândva?

Într-a douăsprezecea, Vladimir Novogreblevschi, care lucrase o superbă insignă, în intarsă, pentru diriginta noastră, Rodica Şeşurschi, m-a rugat să-i scriu o strofă, pentru reversul insignei. În liceu, pentru că jucam mult fotbal, eram strigat, după difuzarea filmului „Laleaua Neagră", cu numele şefului poliţiei din film, Jean de la Mouche, deci Ioan Gâză pe franţuzeşte, iar Novogreblevschi a pus semnătura franţuzească la cele 4 versuleţe, pe care le scrisesem pentru Doamna Dirigintă Şeşurschi: „Vor trece mânjii beţi de ploi / spre pânza altui fus orar, /

va plânge timpul pentru noi, / vor fi copii, dar tot mai rar”. Văzând strofa, Doamna director Alexandru a memorat versurile, fără să le mai uite vreodată, după cum mi-a dovedit-o, apoi s-a interesat cine-i poetul acela, Jean de la Mouche, pentru că profesorii nu ştiau despre noua mea poreclă:

– Un poet francez, câştigătorul din acest al Premiului „Goncourt”, a spus o profă de franceză, ca să se dea cultă, de parcă tocmai ar fi aflat că Jean de la Mouche a fost premiat pentru „cea mai bună și imaginativă operă în proză a anului”.

Când, după şedinţa festivă din aula liceului, la care Doamna Rodica Alexandru a citat din proaspătul laureat al Premiului „Goncourt”, colegii de an l-au prezentat, în cancelarie, pe adevăratul Jean de la Mouche, a fost un haz atât de bine cimentat, încât în curând a devenit legendă locală. Chiar şi astăzi, toţi continuă să-mi zică Jean, dar nu de la Mouche, pentru că, între timp, am izbutit să devin Drăguşanul.

Profesorul de ştiinţe sociale Valerian Căldare, cu care m-am tot văzut până ce s-a mutat la Roman, prin anii ’90, însemna, pentru mine, pentru Dorin Curechianu şi pentru Roman Istrati, un adevărat sacerdot, de ale cărui iniţieri încă mă bucur şi acum. Pe atunci, dezlegam cuvinte încrucişate şi rezolvam probleme de şah, iar „Mişu”, cum îi ziceam, la cererea lui, strâmba din nas:

– Onanism spiritual, gagiule, într-o lumea plină de muze vii, reale!..

Târziu, prin anii 2000, când am intrat împreună într-o cârciumioară de la piaţa mică, domnul profesor bând o singură votcă glazurată cu zahăr şi cu o felie de lămâie, l-am întrebat ce mai face şi mi-a răspuns că îşi pierde timpul cu cuvinte încrucişate şi cu probleme de şah.

– Bine, dar acesta-i onanism spiritual, domnule profesor!, i-am zis contrariat.

– Doar la vârsta voastră de atunci, nu şi la vârsta mea de acum.

Când intra în clasa brusc bine dispusă, Valerian Căldare arunca, parcă dezgustat, catalogul pe catedră, apoi, proţăpindu-se în faţa noastră, întreba băşcălios:

– Gagiilor, vreţi să vorbim despre ceva astăzi sau aveţi de pregătit vreo lucrare de control la o altă disciplină?

N-am fi pierdut, pentru nimic în lume, o oră de taifas iniţiatic cu Valerian „Mişu" Căldare, aşa că unul dintre noi lansa o butadă, de cele mai multe ori nepotrivită, iar domnul profesor, luând-o în serios, de parcă butada aceea ar fi deschis înţelegerea unei importante probleme existenţiale, ne înşfăca delicat atenţia, ca să ne plimbe imaginaţia de la un capăt în celălalt al timpului. Într-o oră, un coleg excesiv de religios, l-a întrebat cum îşi explică domnul profesor pogorârea Duhului Sfânt asupra Fecioarei Maria. Nu avea legătură nici cu lecţia,

nici cu discuţia, dar profesorul a zâmbit subţire, a ridica mâinile a neputinţă şi a răspuns dezarmat:

– Mă depăşeşte subiectul, pentru că eu nu predau decât filosofia, nu şi teologia, dar îmi amintesc, din vremea studenţiei mele, că li se mai întâmplă şi altora astfel de minuni. Iubeam, pe atunci, platonic, o fată frumoasă; abia dacă îndrăznisem să-i ating vârfurile degetelor, după câteva luni de plimbări romantice pe străzile oraşului studenţiei noastre, iar ea mi-a mărturisit, tocmai atunci, că s-a pogorât asupra ei Duhul Sfânt şi că e însărcinată. Şi cum eram doar un biet om, fără vocaţie de sfânt Iosif, mi-am văzut de drum, copleşit de dureroasa ruptură a încheierii primei mele poveşti de dragoste…

Astfel de pilde, la care apela uneori doar ca să se facă mai bine înţeles, făceau parte dintr-un eşafodaj pedagogic foarte bine pus la punct, menit să ne iniţieze în atracţia gândirii speculative. Aproape că nu exista elev de-al domniei sale, care să nu fi împrumutat de la Biblioteca Municipală, şi câte o carte de filozofie, printre cele îndeobşte de trebuinţă, doar pentru pregătirea unor lecţii, şi uitate la fel de rapid ca şi lecţiile respective. Eu şi Roman Istrati, care era în clasa de umană, ne-am aruncat în cascada „Fenomenologiei spiritului”, deşi opera lui Georg Wilhelm Friedrich Hegel este o finalitate a finalităţilor şi nicidecum o treaptă iniţiatică. Şi ne-am împotmolit, dar ne-au scos la suprafaţă oarecum lecturile din Ralph Waldo Emerson şi din Lucian Blaga, ambii şi poeţi redutabili, nu doar filosofi. Iar dacă limbajul ştiinţific al eliberării minţilor de dogme stupide încă ne era străin, cel al dezlănţuirii de imaginaţie ne era cât se

poate de familiar. Ne născusem în el şi în el urma să supravieţuim şi să murim. Intuiam, doar intuiam încă de pe atunci, că există o naţiune a poeţilor în fără timp şi în fără loc, şi că amândoi începuserăm demersurile pentru cât mai grabnică repatriere.

Valerian Căldare deschidea ferestrele tainei cu atâta nonşalanţă, încât mai toţi ucenicii lui am început să zărim şi să desluşim. Mai nimeni nu ştia ce cuprind banalele lecţii de filozofie ale manualului, pentru că iniţierile dascălului deja prindeau rădăcini în minţi şi suflete, vestind durabilităţi de trunchiuri şi de coroane pline de roade. Iar amiciţia aceea cu toţi elevii, uneori aparent uşuratică, contura şi clădea monumentul neuitării, pe care Valerian Căldare îl merită din plin.

Într-o oră, spre surprinderea noastră, profesorul a intrat în clasă neaşteptat de sobru şi ne-a cerut să scoatem câte două file, pentru că ne dă lucrare de control cu tema lecţiei din acea zi. Am început să scriu şi, în 20 de minute, am umplut două pagini şi jumătate, pe tema inefabilului în filozofie, deşi nici un filosof, nici măcar poetul suprem al filosofiei, Friedrich Nietzsche, nu a luat în discuţie un astfel de subiect, pentru a nu compromite statutul „ştiinţific” al celei mai importante speculaţii a gândirii umane. Ca şi colegii mei, care mai disputau pe şoptite titlul lecţiei, habar nu aveam care ar fi fost lecţia pentru acea zi, dar m-am dus triumfător şi am depus lucrarea pe catedră. Valerian Căldare veghea atent, să nu care cumva să scoată vreun licean cartea de sub bancă, dar, văzând că am rămas lângă catedră, m-a întrebat din ochi ce vreau. Am scos fluierul de la cingătoare şi l-am

întrebat dacă nu vrea să-i cânt ceva. A zâmbit larg şi aprobator, apoi s-a aşezat pe scaun, făcându-mi semn să încep; mă poziţionasem între profesor şi clasă, aşa că în spatele meu se putea copia pe îndelete. Nu aveam talent pentru muzică, dar nu-i ţăran care să nu cânte din fluier, oricât de lipsit de aptitudini ar fi. Îmi ieşeau, oarecum, mai bine două melodii, „Muciurliţă de trifoi” şi „Bălăceanca”, dar ascultătorul trebuia să aibă vocaţie de martir, ca să mă asculte fluierând timp de 30 de minute. Când a sunat de pauză, m-am oprit, iar domnul profesor, ridicându-se de la catedră, mi-a mulţumit:

– E ceva… Nu-mi dau seama ce, dar e…

Şi s-a îndreptat spre uşă. Din clasă, un cor de voci:

– Dom’ profesor, lucrările!... Lucrările de control, dom’ profesor!...

Valerian Căldare s-a oprit în cadrul uşii, la fel de zâmbitor ca întotdeauna:

– Care lucrări de control?! Am vrut doar să vă fac să fişaţi, măcar o dată în viaţă, o lecţie de filozofie; nu contează care, dar s-o fişaţi.

Şi a plecat. Era atâta dragoste, respect şi încredere în viitorime în atitudinea unor profesori ca Ioan Nemeş, Valerian Căldare şi Rodica Alexandru, încât, pentru a mă închina memoriei lor, am acceptat, pentru o foarte singură oară, să revin în „Bastilia”, ca să vorbesc despre

minunata, deşi neaşteptata, expoziţie de pictură a Doamnei Rodica Alexandru, mai ales că Doamna Alexandru nu lipsise de la nici o manifestare culturală, dintre cele pe care le-am organizat eu de-a lungul timpului. Odată, când organizasem lansarea unei cărţi şi sărbătorirea Poetului Roman Istrati, în holul mare al Casei Culturii din Suceava, aducându-i, pentru coloratură, pe redutabilii muzicieni suceveni Mihaela Popescu şi Cornel Angelescu, am băgat de seamă că întreaga manifestare se durase pe umerii foştilor ucenici, de la „Ştefan cel Mare”, ai Doamnei Rodica Alexandru şi i-am dat cuvântul. Roman Istrati tocmai supravieţuise cancerului înşelător, care, peste vreo câţiva ani avea să îl răpună, iar Doamna Alexandru era atât de fericită pentru noi, cei în care îşi vedea probate intuiţiile de odinioară, încât a vorbit copleşită, ca în prezenţa unor adevărate personalităţi, deşi toţi nu eram altceva decât copiii de odinioară ai Domniei Sale. Bine ar fi dacă, măcar pe viitor, ar învăţa arendaşii de destine de la catedre să-şi respecte memoria, privindu-şi ucenicii ca pe nişte adevăraţi copii ai lor. Ştiu că e utopic ce spun, dar încerc şi eu.

Era, pe când cu întâmplare filosofică, spre sfârşitul clasei a XII-a, iar prin februarie, când venise prietenul Stelică Ursu, din Plopeni, într-o scurtă permisie, am fugit de la ora de fizică, deşi profesorul Ioan Nemeş anunţase o lucrare de control, ca să-i mijlocesc lui Stelică o nevinovată întâlnire de dragoste, cu o verişoară de-a mea, în casa noastră din Mereni. Rău s-a mai supărat pe mine domnul profesor, atât de rău, încât nici explicaţii nu a vrut să accepte, ci m-a luat, de-a dreptul, la altoit. La

prima oră, mi-a spus o problemă „mintală”, urmând să calculez, tot în minte, şi să-i dau răspunsul:

– Dacă barba lui Nabucodonosor avea 14 biţi şi 3 ohmi, iar respiraţia lui 2 tone şi 44 grade Celsius, una dintre nevestele lui fiind gruzină, cu o amplitudine de 5 amperi, cu ce viteză circulă acceleratul New York – Suceava în ziua de Sânziene?

Pricepând giumbuşlucul, dar fără să înţeleg că-l rănisem adânc pe domnul profesor, am răspuns, tot la plesneală:

– Cu 140,257 maxborni pe einstein…

Domnul profesor s-a prefăcut că socoteşte, în cap, plescăind din limbă, apoi a decis:

– Greşit: cu 140,258 maxborni pe einstein… Aşa că ia să-ţi trecem un 1 în catalog.

În următoarele ore de fizică, pentru rezolvări la fel de eronate, au urmat câte un 2, 3 şi 4. Ştiam că am făcut teza de 4, aşa că aveam nevoie de doi de 10, ca să-mi iasă media anuală. Am început să învăţ cu încrâncenare, dar, chiar şi atunci când nici un coleg din clasă nu ştia un răspuns, domnul Nemeş ignora mâna mea ridicată. Am copt-o, rămân corigent la două obiecte, la clasica lungo-matematică şi la fizică, taman la finalul ultimului an de liceu. Ce puteam să fac?

La ora de diriginţie, doamna Rodica Şeşurschi ne-a anunţat, fericită, că nu există nici o corigenţă în clasa noastră.

– Bine, dar eu…

– Ce-i cu tine?

– Eu nu sunt corigent la fizică şi la matematică?

Doamna dirigintă a deschis catalogul, a verificat şi mi-a spus că mi-au fost încheiate mediile anuale cu 5, şi la fizică, şi la matematică.

– Dar ce note am la fizică?

– 4 în teză, 1, 2, 3, 4, 11… Unsprezece?

A închis catalogul şi a zbughit-o spre cancelarie, ca să-i arate „boacăna” doamnei Rodica Alexandru. Întrebat ce-i de făcut, domnul Nemeş a răspuns:

– Descurcaţi-vă voi, că eu îs bătrân, zurliu şi vice-versa, şi s-ar putea să gafez din nou. Oricum, media anuală nu poate fi modificată, că-i scrisă cu tuş, dar notele pot fi aranjate, astfel încât să se potrivească: faceţi din 1 şi din 11 câte un 10 şi o să se potrivească…

De-a lungul îndelungatei sale vieţi, domnul profesor emerit Ioan Nemeş a mizat pe prietenia celui mai bun dintre foştii săi ucenici, inginerul fizician Gheorghe David, patronul de la ASSIST, şi pe nevinovăţia mea

ireparabilă. Dacă ne întâlneam, seara, prin oraş, cumpăram o sticlă pe vin, pe care o beam boem ca boschetarii, din pungă, pe drumul spre casa lui din actuala Cale a Cernăuţilor. În casă, în camera din dreapta, avea o piramidă din ţevi de cupru, sub care aşezase un fotoliu. În bucătărie, care se afla după camera din stânga, avea un portret vechi, un tablou viu colorat, cu un chip de om.

– E unchiul meu; l-am păstrat pentru că la el obişnuia să poposească Iorga…

După Revoluţie, pe când disputam un subiect, în piaţa centrală a Sucevei, cu mai mulţi colegi din presă, numai ce l-am văzut proţăpindu-se înaintea mea:

– Mai trăieşti?

– Asta-i bună! Tocmai dumneavoastră, care aveţi vârsta lui Matusalem, îmi puneţi o astfel de întrebare?

– Da, dar pe nimeni nu vrea nimeni să mă ucidă; pe când pe tine…

Ne-am văzut adesea, eu servindu-i şi drept şofer şi ghid pe la autorităţi, pe când dorea ca măcar a doua colecţie de fluturi să o lase moştenire Sucevei. Nu s-a întâmplat să ne întâlnim, vreodată, în trei, deşi prietenia care mă leagă de Gheorghe David înseamnă, de fapt, relaţia cu îngerul meu păzitor.

– Da, asta înseamnă şi pentru mine, mi-a zis, cândva, profesorul Ioan Nemeş, sacerdotul de la catedră

veşnic tânăr, pentru că a fost contemporan, prin prietenie, cu toate generaţiile de iniţiaţi ai domniei sale.

Nu mă interesa fizica, ci doar dascălul, care devenise, după moartea tatii, modelul meu de viaţă. Învăţam fizică, fără să vreau, ascultând atent, ca nu cumva să pierd vreo vorbă de spirit, lecţiile predate de Ioan Nemeş. Exista, probabil, un fluid între inimile noastre, un fluid care nu s-a irosit nici până astăzi.

Doamna Iulia Leo Miza, aristocrat înnăscut, dar care mi-a încurajat libertăţile imaginative, nu mi s-a apropiat niciodată de suflet, dar mi-o amintesc aidoma unei adevărate zeităţi. Prin 1996, proprietarul jumătăţii de casă care slujise drept sediu al cuibului legionar al lui Ioan Frumosu, tot într-o insultă şi ameninţare o ţinea pe Doamna profesor, sperând să o determine să plece oriunde şi să-i rămână lui în întregime casa necuvenită. Nu mai ştiu de unde am aflat despre revoltătoarea poveste şi am scris cu atâta revoltă despre sacrilegiul comis de acel anonim al soartei, încât individul s-a potolit brusc şi i-a cerut iertare. După ceva timp, fiind chemat la telefonul redacţiei „NordPress”, pe care o conduceam, am auzit o voce, pe care nu puteam să o mai uit vreodată:

– Domnul… Jean de la Mouche?...

– Sărut mâna, Doamnă profesor!

A rămas plăcut surprinsă de recunoaştere, care nu putea veni decât din recunoştinţă, dar nu a adus vorba despre ce devenisem între timp sau despre cum am fost în

vremurile în care i-am fost elev. S-a mulţumit să se bucure doar de această sclipire de nevăzută revedere, prilej cu care o scăpasem de sub supliciul prostiei agresive a unei mediocrităţi oarecare. Era politician liberal, iar un politician adevărat nu se aventurează în discuţii prea lungi cu un ziarist de temut, cum eram eu perceput pe atunci, deşi nu eram decât un om căruia nu-i mai păsa de nimic.

Dintre colegi, în vremurile în care nu însemnam absolut nimic pentru alţii, îmi amintesc doar de Dorin Ciubotaru. Într-o zi, în faţa blocului de garsoniere din Zamca, în care mă mutasem la puţină vreme după angajarea la Teatrul Naţional din Iaşi, pentru a fi de folos secţiei de teatru din Suceava, în faţa mea s-a oprit un vlăjgan bine proporţionat, cu barbă şi cioc:

– Mă mai recunoşti, Jeane?

L-am studiat atent, dar nu semăna cu nimeni de odinioară. Avea alură de atlet grec şi o voce puternică şi egală, de universitar.

– Măi Jeane, de o viaţă întreagă eu îţi datorez nişte bani. Mi i-ai dat, când am mers la examene, la facultate…

Nu-mi aminteam. Nu au fost puţine, de-a lungul vieţii mele, faptele mărinimoase, dar niciodată nu am cerut recunoştinţă pentru ele. Mărinimia şi bătăliile pentru dreptatea altora înseamnă segmente din relaţia mea cu Dumnezeu, nu cu oamenii. Oamenii nu-mi datorează niciodată nimic, chiar şi atunci când au nimerit

într-un loc potrivit, în care aura divină le-a surâs lor, nu neapărat şi mie.

– Jeane, sunt Dorin Ciubotaru…

L-am prins de braţe, l-am întors, l-am cercetat din toate unghiurile şi tot nu-mi credeam ochilor. Aveam să vorbim despre reîntâlnire şi în desele noastre taifasuri, în casa de pe strada Mărăşeşti, unde, împreună cu cumnatul său, deschisese un magazin. Doar despre datoria în bani nu am vrut să discut vreodată, deşi îmi amintisem că-l ajutasem cândva, dar Dorin Ciubotaru, plecat în ceruri pe neaşteptate, nu şi-a lăsat datoria neplătită. Încercam să salvez fundaţia lui Roman Istrati, printr-o colectă publică, iar executorul testamentar al lui Romică, Marius Bruja, a venit să mă anunţe că o doamnă a dăruit o sumă la fel de mare ca omul de afaceri Gheorghe David. Doamna, o frumuseţe de femeie, intuind că despre domnia sa vorbim, s-a apropiat, a întins mâna şi mi s-a prezentat:

– Viorica, soţia lui Dorin Ciubotaru…

A fost ca şi cum l-aş fi reîntâlnit pe fostul meu strălucit coleg de clasă şi parcă l-am şi auzit şoptindu-mi, plecându-se uşor spre stânga, ca întotdeauna:

– Dă-o-ncolo, măi Jeane, cum să rămân tocmai eu dator?

în slujba patriei, cu un bacalaureat inutil

Examenul de bacalaureat a fost vesel, fără emoţii din partea cuiva, pentru că un „bastilian”, dacă ajungea la bacalaureat, nu mai avea probleme. Ştiam toţi suficientă carte ca să luăm bacalaureatul, pentru ca apoi să uităm toate inutilităţile cu care ne încărcasem minţile în cei patru ani de liceu. Şeful comisiei de examinare era un profesor de istorie de la un liceu de prin ţară, căruia i-am câştigat afecţiunea cu câte ştiam despre cel mai dificil subiect, la examenul la română: formarea limbii şi a poporului român. La teză, unde ni s-a cerut să scriem despre romantismul lui Eminescu, m-am aşezat sub aura sfântă a lui Bogdan Petriceicu-Hasdeu şi am luat un 10, iar la oral, am poposit pe graniţele balcanologiei, propuse de boemul Konstantin Josef Jireček, exemplificând, însă, în argumentaţii, şi cu teoriile straturilor lingvistice în limba română, descoperite de Vasile Bogrea şi de Alexandru Bocăneţu, uimind pe toată lumea cu noutăţile pe care le scoteam din veacurile de mult apuse, datorită iniţierilor în continuitatea spirituală, de care am avut parte, în săptămânile de pregătire pentru examenele de corigenţă la matematică, din partea Domnului Profesor Haim Rimer.

A treia disciplină de examen era Biologia şi i-am zis lui Dorin Curecheanu, deschizând manualul la întâmplare, ce temă o să-mi pice mie, şi ce temă lui; din păcate, nimerisem, iar protozoarele mele însemnau o adevărată problemă, faţă de evoluţia speciilor, cu care Dorin se putea descurca dansând. Când am tras biletul, pentru că şeful comisiei de examinare, istoricul acela pasionat, a văzut zâmbetele schimbate cu Dorin Curechianu, ne-a întrebat ce ne amuză şi, când i-am spus că noi ştiam, de ieri, ce subiecte trebuia să pregătim, ne-a privit cu scepticism.

– Domnule profesor, dumneavoastră vă plac protozoarele?, l-am întrebat, iar domnia sa a strâmbat din nas. Nici mie, aşa că vă propun, pentru o notă de 10 şi vă scriu o poezie despre examenul de bacalaureat la Biologie.

Ademenit de propunere, a acceptat în principiu, dar a negociat nota, convenind, în cele din urmă, pentru un 8, pe care l-am şi luat. Nu ştiu ce şi cum am scris, pentru că i-am dat fila cu poezioara şefului comisie de examinare, care era tare înveselit de întâmplare. Patria, domnilor şi doamnelor, nu a pierdut nimic din pricina faptului că, în loc să iau un 6 la Biologie, pentru cât ştiam despre protozoare, am luat un 8, scriind un textuleţ liric amuzant. De diploma de bacalaureat nu am avut niciodată nevoie în viaţă şi nu mi-a folosit la nimic. Patria m-a chemat la datorie şi mi-a înfulecat hulpavă un an şi şase luni din tinereţe, timp în care nu am trăit chiar de pomană, pentru că am contribuit la stingerea unor periculoase incendii. Am plecat la Bucureşti, la Compania 8 Băneasa,

pentru că, în vară, pe când am încercat, fără succes, să nimeresc la Drept, mă îndrăgostisem teribil de o copiliţă blondă din Braşov, pe care o cunoscusem în anturajul colegilor Dorin Curechianu, Roman Istrati şi Geta Munteanu, şi care intrase la Sociologie. După o lună şi jumătate de instrucţie, când am primit prima învoire, am mers să o întâlnesc. Am zărit-o, din tramvai, la Universitate (pompierii nu aveau zone restricţionate), şi mi-a fost atât de ruşine de ceea ce ajunsesem, încât n-am mai coborât. Am străbătut o bună parte a Bucureştilor pe jos, urcând spre Băneasa pe strada Galaţi, pe care fusesem, de curând, într-o patrulă profesională, apoi m-am plimbat prin preajma lacului Băneasa, pe care îl văzusem, în timpul orelor de instrucţie, doar din pas alergător şi prin ochelarii aburiţi ai măştii.

Şi mi-am retezat, acolo, pe malul lacului Băneasa, toate rădăcinile şi legăturile, fără să năzuiesc spre o brazdă roditoare sau spre o boare de vânt, care să mă ducă oriunde. Nu mi-a luat mult, până să înţeleg că tocmai intrasem într-o familie, în care viaţa fiecăruia depindea de toţi şi de fiecare în parte. Primul foc, unul uriaş, la rafinăria din Brazi, pe care camarazii o scufundaseră în spumă, menţinând, cu preţul vieţii lor, temperatura buncărelor de depozitare a petrolului, m-a făcut, a doua zi, să-i scriu mamei şi să-i mulţumesc că m-a crescut, cu sacrificii de care eram conştient, până la 19 ani. Subofiţerii de pe maşinile de luptă erau toţi foşti baschetbalişti de la „Dinamo”, cu excepţia unui subofiţer de front, sergentul major Ghiţă, şi aveau un cult al echipei dobândit firesc, şi de care făceau uz în orice împrejurare. Căpitanul de front, Petrişor Petre, era cel

mai bun ofiţer din breaslă, care câştigase, drept premiu pentru România, la un concurs european profesional, o autoscară germană „Magirus”, cu deschidere de 200 de metri. Era atât de desăvârşit ca militar, încât nu avea nici o şansă de promovare, aşa că se relaxa în resemnare jucând şah şi purtând lungi discuţii pe teme istorice cu ostaşii care aveau astfel de pasiuni. Era un bărbat frumos, îndrăgostit de operetă, care purta cizme cu scârţ şi avea un mers cazon uşor trudit, care atrăgea atenţia. Îl sorbeau bucureştencele din ochi, când îl întâlneau pe cale, dar lui nu-i prea păsa. Era croit pentru viaţa de cazarmă şi pentru riscurile bătăliei cu focul.

În rândurile trupei, un artelnic din Târgovişte, fruntaşul Nuţă, un lipovean din Deltă, Vladimir Karpov, un munte de fecior din Neamţ, Niţă, şi doi fraţi din Borşa, şi ei absolvenţi de liceu, fraţii Marian, erau camarazii pe care mă bazam cel mai mult, dar nu pentru prea multă vreme, pentru că, din nefericire, căpitanul Petrişor Petre fusese numit la Şcoala de gradaţi din Vitan şi era musai să-l însoţesc, ca nu cumva să moară de plictiseală. Şi cât mi-aş fi dorit să rămân artelnic, în locul lui Nuţă, care urma să se elibereze, să merg pe la fermele militare şi să ascult, iarna, cum transpiră în cămări şi în beciuri fructele şi rădăcinoasele!

La şcoala de gradaţi, am făcut parte din grupa unui sergent maghiar, Piroş, adică Roşu, de loc de prin părţile Oradei şi care avea, prin acele părţi, o mulţime de iubite, cărora le scria, de două ori pe lună, după dictare, cu mâinile noastre. Nu avea treabă cu grupa, pentru că, sub pretextul că trebuie să învăţăm singuri comanda,

rotindu-ne la conducerea grupei, ne lăsa de capul nostru şi pleca să se odihnească, în culcuşuri numai de el ştiute. Mergea cu noi numai la aplicaţii, iar comandantul şcolii, un fost învăţător din Flămânzi, maiorul Bădăluţă, pentru că ştia că Piroş e în stare să scoată balerci de alcool şi din piatră seacă, repartiza grupa noastră pe acoperişurile periculoase ale celor mai izolate clădiri, dar sergentul, veşnic roşu la faţă şi din cauza acneei, se încingea cu o cordiţă de siguranţă şi cobora, pe furtunuri racordate între ele, până în locul cel mai apropiat de o cârciumă de cartier, de unde revenea cu raniţa plină de băutură şi mâncare, şi, după ce urca bagajul, se căţăra şi el lângă noi, urmând să încingem un chef de pomină. Un camarad, cu muzicuţa, şi eu, cu fluierul, asiguram ambianţa petrecăreaţă, pe un acoperiş de fabrică înclinat, şi hoream, nepăsători, de se cutremura hala, nederanjaţi de nimeni, pentru că fostul învăţător din Flămânzi se temea de moarte ca de dracul, dar adora să pedepsească, aidoma unui veritabil fascist, generaţii întregi de soldaţi. Şi nu puţini au fost cei care, pentru că nu mai puteau îndura umilinţa, au profitat de primul serviciu de gardă din viaţa lor pentru a-şi trage un glonţ în cap, creierul lor ajungând, în stropi, până pe cazarmă.

Multă vreme, în timpul gărzii, nu se primeau gloanţe, cu excepţia pazei unor ambasade, şi tocmai se întâmplase că un maramureşean încăpăţânat, care ţinea indisciplinat glonţul pe ţeavă şi arma pregătită pentru foc automat, fusese atacat de trei terorişti, care vruseră să ocupe, în tăcere, ambasada Americii. Era o noapte de noiembrie, cu ploaie densă şi cenuşie, când cei trei s-au năpustit asupra maramureşeanului din parcul ambasadei,

dar care, fiind pregătit, i-a secerat, împuşcându-i înşirat în picioare, mai-mai să le reteze gambele, dar fără a-i ucide, ci luându-i prizonieri. Incidentul a fost larg difuzat, în rândurile trupelor de interne, iar maramureşeanul a fost avansat, în regim de urgenţă, la gradul de sergent major.

Într-o noapte, la câteva zile după aceea, l-am zărit pe maiorul din Flămânzi strecurându-se prin teritoriul celuilalt post, pe care îl păzea un secui taciturn, dar excelent şahist, Ferencz. Mi-era teamă că o să-l prindă dormind, dar, privind mai atent, am zărit scapărul mucului de ţigară, pe care Ferencz îl plimba, franţuzeşte, după obiceiul lui, dintr-un colţ al gurii, în celălalt, apoi l-am auzit întrebând, cu voce dogită de fumat:

– Stai, cine-i?

– Maiorul Bădăluţă.

– Comandantul gărzii este?

– Nu este.

– Caporalul de schimb este?

– Nu este.

Atât a aşteptat Ferencz, apoi a tras glonţ scrâşnit pe ţeavă, ordonând cu voce tunătoare:

– Salt înainte, teroristule!

Şi l-a chinuit pe nerodul de maior timp de două ore şi jumătate, izbindu-l des cu bocancul în stomac şi cu patul pistolului automat în ceafă şi în obraji, iar când teroristului militar de generaţii i-au sărit ochelarii, Ferencz i-a strivit cu talpa, îndesat, aprinzându-şi încă o ţigară. Ploua îngheţat, se pornise şi un vânt nebun, iar în spatele meu se zărea discret butonul roşu de alarmă, dar nu am chemat pe nimeni. Când a venit garda de schimb, am tras de timp cu identificarea, chemându-i, unul câte unul, la identificare. Caporalul Moroşanu, care a înţeles ce se întâmplă în perimetrul lui Ferencz, a respectat disciplinat toate procedurile de recunoaştere şi abia după vreun sfert de oră am mers să-l schimbăm pe Ferencz, care a raportat că a luat prizonier un terorist. E drept că omul învelit în noroi şi zoaie avea o voce asemănătoare cu a maiorului Bădăluţă, dar mult mai peltică, iar noi, soldaţii, nu puteam risca siguranţa patriei, în baza unei neverificate presupuneri, aşa că l-am legat strâns în funii şi l-am dus sub duşurile reci, sub care maiorul ne băga după fiecare întoarcere din învoire, chiar şi când nu miroseam a băutură. A durat ceva, până ce apa l-a scos cât de cât la iveală din glod, şi-atunci a fost eliberat şi, în cele din urmă, iertat de un raport despre acţiunea lui necugetată, care a pus Şcoala de gradaţi în pericol.

Nu mult după aceea, Bădăluţă ne-a trimis, sub comanda locotenentului Lincariu, fost campion balcanic la caiac, împreună cu doi tineri ofiţeri, la Dinamoviadă, la etapa de tenis de masă şi de şah. Nu jucasem niciodată tenis de masă, dar nu contează, „un viitor comandat de grupă trebuie să se descurce în orice situaţie”, aşa că tinerii ofiţeri au câştigat toate seturile de tenis, iar noi,

soldaţii Gâză şi Ferencz, împreună cu multiplul campion Lincariu, am câştigat disputele de şah, aşa că, în ciclul doi, când am venit la Fălticeni, înarmat până în dinţi, din ordinul generalului Briceag, fostul meu coleg de an, Constantin Maidan, viitor medic generalist, şi Miki Creţu, un absolvent de la celălalt liceu sucevean, viitor specialist ieşean, au refuzat să joace cu mine tenis de masă, deşi le-am jurat că nu am pus niciodată mâna pe paletă:

– Jeane, lasă-te de abureală: că doar am citit în ziare că ai câştigat Dinamoviada şi acum vrei să ne abureşti, ca să ne baţi măr…

La Fălticeni, era un plutonier adjutant bătrân, o mână de om, care mai avea puţin până la pensie, când s-a văzut nevoit să-şi ia bacalaureatul, ca să nu fie dat afară din armată. Era un om bun, înţelept şi viteaz, cu o casă de copii, domnul Dulgheru, pe care îl iubeam toţi, poate că la fel de mult ca întreg târgul Fălticenilor, pe care îl salvase de pârjoluri în multe rânduri. În fiecare seară, când eu şi Miki Creţu, care era furier, mergeam în centrala telefonică, să-i mai ţinem de urât lui Constantin Maidan, care, în timpul zilei, învăţa pe brânci pentru examenul de admitere la medicină, venea şi domnul Dulgheru, rugându-ne să nu ne supărăm şi să-l îngăduim şi pe el, că tare-i place să asculte câte le vorbim noi. Cu bacalaureatul s-a descurcat lesne, pentru că profesorii de la Liceul „Nicu Gane” din Fălticeni nu puteau admite să-şi bată joc de un om bătrân şi care salvase, în atâtea rânduri, oraşul de la distrugeri.

Tare drag mi-a mai fost omul acesta, pe care l-am vizitat, în câteva rânduri, la cazarmă, şi după liberare, ultima dată împreună cu poeţii suceveni care m-au botezat, la Drăguşeni, Drăguşanul. În arma pompieriei, în care nimic nu este inutil, nici purtatul măştii, nici săriturile de la înălţimi tot mai mari, nici obositoarele exerciţii de creştere a rezistenţei, chiar că trăieşti o anume utilitate, într-o solidaritate aproape democratică, în memoria mea stăruind încă numele colonelului Tuică, al colonelului Găitan, al plutonierului adjutant Dulgheru şi al sergentului major Vultur.

Când a venit, în sfârşit, liberarea leatului meu, toţi au plecat, dar eu, Constantin Maidan şi Miki Creţu am fost reţinuţi în unitate pentru încă 24 de ore. Supărat, am mers în dormitorul soldaţilor, am cerut o uniformă mai largă de la pifani şi m-am culcat, dar îndată am primit ordin să mă prezint la comandantul Paladi. Mi-am tras uniforma şi, când am intrat în biroul căpitanului, maiorul Harapu, de la Comandamentul din Suceava, m-a întrebat blând:

– De ce porţi ilegal uniforma statului, caporale?

– Dacă sună alarma? Las un copil neştiutor să-şi pună viaţa în pericol sau merg eu?

– Nu sună nici o alarmă, am aranjat eu să nu fie nici un foc; mergi şi te schimbă în haine civile.

Când am revenit, mă aştepta doar Miki Creţu, care m-a condus într-o sală a restaurantului din centrul

Fălticenilor, unde deja se pusese de un chef potolit. Ospătăriţele aduceau bucate şi sticle cu vin şi bere şi, pentru că eu nu suportam decât vodca şi romul, votcă şi rom mi s-au adus. Strânsesem, împreună cu Constantin şi Miki, nişte bani, pentru zilele de după liberare, aşa că nu-mi păsa dacă vom plăti noi masa. Maiorul Harapu mi-a întins, peste masă, un „Certificat de bună apreciere”, ceva mai util decât diploma de bacalaureat, care recompensa faptul că, în ziua anterioară, când a izbucnit un incendiu pe tubulatura de aerisire a Filaturii din Fălticeni, am intrat pe tubulatură, legat cu o coardă, şi am stins începutul de incendiu mănunchi cu mănunchi. Câteva ore, am respirat doar prin cele două filtre ale măştii, iar când am ieşit afară, am sorbit stele nopţii oţelite cu nesaţ. Îi plăcuse maiorului Harapu iscusinţa demersului meu, aşa că a plătit domnia sa masa de adio, iar a doua zi, când am plecat din unitate, au sunat toate alarmele, iar soldaţii, inclusiv pifanii, ne-au salutat înduioşaţi. Şi parcă şi acum, când povestesc sumar, mă apasă acea înduioşare, drept pecete a unor făptuiri, primele de care chiar puteam fi mândru. Vezi, tată, vezi?

copilul nimănui

Fiecare își duce singur umilințele, nedreptățile și amărăciunile, am înțeles imediat după moartea tatii, care cu a mai apucat să împlinească 44 de ani. Rămăsesem copilul nimănui, în ciuda faptului că s-au năpustit asupra noastră, a mea și a mamei, o puzderie de acte de solidaritate umană. Rămăsesem cu bufetul comunal pe cap și cu o normă de lucru pe pământurile ceapeului, când sora mai mică a mamei, Lenuța, care avea pe atunci niște neînsemnate probleme de sănătate, a venit și i-a spus mamei să se prezinte, luni, dimineața, la cadrele Întreprinderii „Tricotaje" din Suceava, spunând că vine din partea doctorului Vasile Haivas. Tata fusese pacient al doamnei Haivas, medic oncolog, și probabil că a povestit acasă despre drama noastră, iar domnul doctor nu a stat cu mâinile în sân, ci a sunat și a intervenit grabnic pentru rezolvarea acelui caz social. O viață întreagă a durat aura protectoare a familiei Haivas asupra noastră, retrezindu-se odată cu ivirea pe lume a prințesei mele, Cozmina, pe care, fără să știe cine și a cui este, Vasile Haivas o iubea ca pe propria lui nepoată. Putea să fie oricât de aglomerată sala de așteptare de la cabinetul lui din Policlinică și tot o zărea, acordându-i prioritate absolută:

– Hai, Cozmina! Tu, întâi, apoi restul lumii...

Mult mai târziu, aveam să-l cunosc, pe stradă, datorită fetei mele și, când i-am povestit totul, a zâmbit și mi-a întins mâna ca unui prieten, ceea ce, în fond, și fusesem noi și până atunci, dar fără să conștientizăm ursirea.

Lenuța, sora mai mică a mamei, căreia eu îi ziceam Lala, când încă nu-i puteam zice pe nume, fusese cea mai frumoasă dintre fetele bunicii Firuța și umplea casa de pețitori, la fiecare sfârșit de săptămână. Mie-mi plăcea doar un fierar cu sufletul din pâine caldă, Petruță Ichim, poreclit Șoric, și tare m-am bucurat când am băgat de seamă că el era și alegerea Lalei. Bunica nu-l prea plăcea, pentru că existau și partide aparent mai bune, dar eu, pentru că eram prea mic, pe atunci, ca să mă ia bunica în seamă, am furat hainele și pantofii Lalei, ca să poată fugi după Petruță, iar la nuntă, când s-a apropiat ceasul furării miresei, am fost atât de atent, încât imediat l-am dus pe bădia Petruță la locul în care fusese Lala ascunsă, scutindu-l de plata vedrei cu rachiu pentru răscumpărarea miresei. Oricând și mai ales cu prilejuri sărbătorești, Petruță Ichim versifica întâmplări, povestind, cu un umor înnăscut, tot ceea ce cuprindea cu ochii, fără să șchiopăteze la vreun vers, ba întrebuințând și alegorii interesante, deși era neștiutor de carte și semna ștatul de plată de la IRIC Burdujeni cu o cruciuliță. L-am prins, când m-a întrebat dacă citesc „Scânteia" și când i-am pus alături, pe masa mea, „Luceafărul" și „România literară", rugându-l să-mi citească titlurile ziarelor respective, și-atunci l-am învățat să semneze cu numele lui, chestie pe care a deprins-o ușor, pentru că, deși mai greu decât rotunjitul metalului, cu barosul și ilăul, scrierea îl ademenea aido-

ma unui mister, pe care l-ar fi putut întrezări. Venea, în fiecare seară pe la noi, să vadă de ce mai avem nevoie și se întâlnea, adesea, cu fratele mai mic al mamei, Mihai Bursuc, care ne vizita din aceleași pricini. Dacă-i cinsteam cu un păhărel de rachiu, și o făceam întotdeauna, se așezau la masă, față în față, cu tâmplele între palme, și cântau pătimaș, de parcă ar fi desprins cuvintele ca pe stânci din inimile lor, „Pădure, verde pădure”, cântec drag mie pentru totdeauna, pentru că îmi amintește de acele seri fascinante, în care, prin cântare, unchii mei Mihai Bursuc și Petruță Ichim își duceau singuri, deși cântau împreună, umilințele, nedreptățile și amărăciunile vieții.

Dinspre tata mai rămăsese un singur unchi, nenea Gheorghe, care ne chema, duminica, dimineața, pe mine și pe Mihai, să ne învețe cum să bucătărim. Fusese bucătar în armată și-i rămăsese pasiunea bucătăritului, pe care am preluat-o doar eu, pentru că văru-meu Mihai, deși cu cinci ani mai mare decât mine, nu avea dram de vocație culinară și nici măcar apetitul necesar aprecierii bunătățurilor. Mihai era aidoma lui Napoleon, mânca orice, amestecând ce avea în față, iar dacă îl întrebai, după ce se strângeau farfuriile, ce a mâncat, nici că putea să-ți răspundă, deși se străduia să-și aducă aminte, apoi, ca să nu se lase înfrânt, răspundea sigur pe el:

– Cum ce-am mâncat? Mâncare...

Pe vremea aceea, nenea Gheorghe era magazionerul restaurantului „Arcașul” din Suceava, după o viață, în care slujise cu vrednicie Cooperația de Consum. I se

născuse, în sfârșit, o fetiță, Maria-Brândușa, pe care a „vândut-o”, pe fereastră, soților Emilian și Catinca Sârghe, care aveau o puzderie de copii sănătoși, harnici și inteligenți, și care puteau presăra aura viețuirii și asupra copiilor pe care, după obicei, i-ar fi cumpărat pe fereastră, ca să-i încredințeze, apoi, familiilor în care s-au născut, pe pragul casei. Și, într-adevăr, miracolul a ținut, spre bucuria lui nenea Gheorghe, care-l pierduse, în mod tragic, pe Mihăiță, dar, prin mila lui Dumnezeu, avea ceea ce-și dorea mai mult: o fetiță. Pun și eu, ca întreg satul și ca întreaga lume creștină, toate fleacurile pe seama bunului Dumnezeu, de parcă n-aș ști iotă despre infailibilul plan divin, care, dacă ar suferi o cât de mică schimbare, ar modifica, de la capăt, la capăt, întreaga ordine universală. Mă amuză când aud pe unii, pe alții și mai ales pe femei afirmând, fără dram de ezitare, că Dumnezeu le este alături și că, pentru un banal acatist, ar face orice pentru fericirea lor.

Nu știam ce-i acatistul, dar am aflat, în clasa a IX, când, înainte de Paște, am mers cu văru-meu Mihai la Biserica Beizadelelor din Suceava, să ne spovedim și să primim sfânta împărtășanie. Nu era prea aglomerat, pentru că majoritatea credincioșilor preferau dublele mituiri, a lui Dumnezeu și a Sfântului Ioan el Nou de la Suceava, așa că, după Mihai, m-am așezat sub patrafirul unui preot bătrân, care imediat m-a luat la rost:

– Fiule, de furat furi?

– Părinte, am copiat la o teză...

– Grav, fiule, grav!

Știam și eu că nu e din cale-afară de onorant, dar ce-aveam să fac: să risc o notă proastă, mai ales că mediile se calculau cu zecimale, fără nici o rotunjire? Dar nu am avut când să mă căiesc din ce în ce mai din adâncul sufletului, pentru că preotul m-a năucit cu următoarea inchizitorială întrebare:

– De ucis ai ucis pe cineva?

– Vai, părinte, dar am numai paisprezece ani...

– Grav, fiule, grav! Ești scorburos de păcate și, ca să te iert – Dumnezeu poate că te va ierta, dar eu nu pot s-o fac – trebuie să spui de trei ori pe zi, de câte 50 de ori, „Crezul” și „Tatăl nostru”, bătând tot atâtea mătănii, și să plătești un acatist.

Știam multe rugăciuni, datorită părintelui Predeanu, inimosul paroh din satul nostru, dar încă nu aflasem ce-i un acatist, așa că l-am întrebat pe preot, care mi-a arătat, din ochi, o cutie poştală din tablă, prinsă de zidul interior al bisericii dinspre Curtea Domnească:

– Pui, acolo, 25 de lei, și poate că mă voi milostivi și de tine...

M-am ridicat, am făcut cruce și l-am căutat cu privirile pe Mihai, care-mi ținea ţi mie rând pentru sfânta împărtășanie, dar, când am ajuns lângă el, m-a apucat brutal de braț și m-a scos afară din biserică.

– Și pe tine te-a întrebat dacă ai ucis pe cineva, cerându-ți să-ți răscumperi păcatul morții de om cu un acatist?

– Și...

Ne-am oprit la alimentara de lângă Casa Polonă și am cumpărat, cu banii pentru acatiste, un litru de vodcă „troița cu cai”, apoi am urcat în autobuz, deciși să nu ne mai spovedim și împărtășim vreodată. În Burdujeni, l-am întâlnit pe Radu Palagheanu, poet promițător, care făcea liceul la Fălticeni și care, mai anii trecuți, era atașat militar al României la Tokio. Am cumpărat niște biscuiți, niște rahat și o jumătate de coniac albanez, grăbind spre dealul Burdujenilor, unde, „sub cortul lui Dumnezeu”, de parcă am fi vrut să ne plângem de slujitorii cărora ne-a încredințat, am pus de o băută inițiatică, încheiată abia după ce eu, cel mai mic fiind, am fost trimis în Burdujeni, să mai cumpăr un litru cu vodcă. A fost, probabil, prima noastră beție adevărată, iar drumul împleticit ne amuza teribil, mai ales atunci când Mihai a căzut cu fața în pârâul de-o palmă al Şfaragului și, visându-se cine știe unde, înota voinicește, tulburând cerul cu brațele. Aveam nevoie de odihnă, ca să ne revenim cât de cât, așa că, după ce ne-am sfătuit, am decis să mergem, prin lanul de porumb, la mine, în standolă, și să tragem un somn zdravăn, dar, când să ieșim din lan, numai ce dăm cu ochii de mama mea și de mama lui Mihai, care, sub cireșul nostru își făceau cruci de stupefacție:

– Doamne, de unde veniți voi?

– De la... împărtășanie...

Plini de glod și cu hainele noi rupte, eu și Mihai eram gata de explicații, deși Radu o zbughise, dispărând prin lanul vecinului. Aveam argumente serioase, dar nu se legau cuvintele și pace, deși am ridicat mâinile spre cer, ca să-l luăm pe Dumnezeu martor al nedreptății care ni s-a făcut:

– Noi, criminali?, am bâiguit și ne-am prăbușit în iarba deasă a livezii, uitând de tot și de toate.

În vacanța de vară, am mers cu vecinul Mihai Bârzu, proaspăt pensionar al Atelierelor CFR, într-o călătorie în circuit prin țară. Am poposit, mai întâi, la București, găzduiți fiind de cumnatul lui, Nenicu, inginer de sunet la Opera Română, care locuia într-un bloc superb, cu terase, în vecinătatea stadionului „23 August”. Îl știam pe Nenicu, pentru că venea, în fiecare vară, la Mereni, să-și petreacă zilele de concediu, pășind pe urmele copilului care a fost cândva. Era o adevărată enciclopedie umană, cu care puteai discuta orice, atunci când nu asculta vreo emisiune preferată la tranzistorul de care nu se despărțea nici măcar în somn. Devenea volubil, dacă-l provocai cu o temă culturală, și parcă se însuflețea, pipăind cine știe ce vis, care doar atât rămăsese. Era cunoscut în București, iar prietenia lui cu Generalul Briceag, Comandantul Trupelor de Pompieri, avea să mă ajute să mă întorc la Suceava, atunci când am simțit că nu mai pot respira aerul Bucureștilor. Aerul, ca aerul, dar apa mă otrăvea, pur și simplu. Din pricina ei, și eu, și bădia Mihai, ne-am trezit cu o diaree, de care doar

cașul uscat de Craiova ne-a lecuit. Până la Craiova, am mers cu un personal de noapte, aproape gol, care poposea, vreme de vreo două-trei ceasuri, la Roșiorii de Vede. Toată noapte am petrecut-o eu într-un capăt al vagonului, bădia Mihai în celălalt. La Craiova, am mers direct la piață, sporindu-ne rezervele de caș uscat oltenesc la Turnu Severin. Peste tot, Mihai Bârzu îmi arăta obiectivele pe care le-a realizat în viață și pe care scrisese, cu electrodul, literele BM. Durase câte ceva în fiecare localitate din România, iar sufletul lui arăta ca o hartă vie a locurilor. În tinerețe, pentru că se înscrise, ca toți muncitorii, studenții și liceeni, la legionari, a fost trimis pe frontul rusesc, în linia întâi. A fost recuperat, însă, de un avion special, din masacrul de la Cotul Donului, pentru că era nevoie de priceperea lui la realizarea conductei de petrol Giurgiu-Ruse, dar pe care nu am văzut-o vreodată, Giurgiu fiind singurul oraș din România prin care nu am trecut măcar o dată.

În Banat, la Chizătău, unde trăia o verișoară de-a lui bădia Mihai, Marița, măritată cu un sârb, Ioan Suici din Banatul Sârbesc, am rămas timp de o săptămână. Venise și soacra Mariței, din Serbia, o bătrână vânjoasă, dar care mai avea un singur dinte, în gingia de sus, și plecam, seara, împreună cu fata familiei Suici, Mariana, de-a lungul râului Bega, să căutăm și să aducem gâștele acasă. Ne întorceam târziu, fără gâște, care aflau singure drumul spre casă, dar nici măcar bănuielilor nu le dădeam prilej de conturare, pentru că amândoi, și eu, și Mariana, eram copii cuminți și mai presus de orice bănuială. Duminica mergeam prin satele săsești, care, cu fântânile lor de piatră și cu clădirile impresionante, îmi

lăsau impresia unor burguri misterioase, mai ales Ictar, sat cu piața pavată și cu un aspect medieval de Europă Apuseană. Seara, gustam din bucatele bănățene, surprins să descopăr ciorbe îndulcite cu zahăr, iar când venea vremea dresului gustului cu niște pălincă, sorbită direct din sticla care trecea de la unul, la altul, aveam grijă să nu mă aflu în vecinătatea bătrânei sârboaice, deși observasem că sticla urma cursul invers al rotirii soarelui pe cer. Apoi am plecat și am poposit prin toate orașele Ardealului, oprindu-ne, în final, la Năsăud, unde bădia Mihai avea o mulțime de prieteni, care s-au bucurat să-l aibă oaspete. În cele din urmă, după vreo două săptămâni de călătorie, am ajuns acasă și am dormit, neîntors, timp de o săptămână şi jumătate. Înainte de a pleca, trimisesem câte un set diferit de poezii la revistele literare la care răspundeau de poşta redacţiei Ioanichie Olteanu (Tomis), Adrian Păunescu (Tribuna), Ana Blandiana (Contemporanul) şi Cezar Baltag (Luceafărul), dar nu am aflat niciodată despre competentele sfaturi pe care mi leau dat, pentru că nu am mai prins numerele de reviste în care mi s-a răspuns. Continuam să semnez cu prenumele lui Kipling, Rudyard, deşi simţeam că începutul carierei literare e aproape. Nu îmi făceam vise, pentru că eram conştient de faptul că publicarea unor poezii nu va schimba nimic şi că nici măcar eventualele cărţi nu mă vor despovăra de statutul de copil al nimănui, pe care îl formulase, atât de inspirat, poetul Gavril Rotică din Udeşti, în ultimii ani de glorie ai Bucovinei. Literatura nu aduce după sine nimic, nu îţi schimbă cu nimic statutul social, ba, adesea, chiar ţi-l şubrezeşte. Puzderii de politicieni obişnuiesc, încă, să peroreze de la tribunele spălării publice a creierelor:

– Noi facem politică, nu poezie!

E atâta dispreţ în această axiomatică şi imperativă imbecilitate, încât adesea simţi nevoia să te despovărezi, să arzi tot ce ai scris şi să uiţi tot ce ştii, pentru că ai tânjit dincolo de vremuri şi pentru că, uneori, în tainele necuprinse, ai izbutit să-ţi împleteşti paşii în horă, împrăştiind pe cer cărbunii focurilor veşnice, lăsate nouă de veghe şi întru iluminare.

Și totuși, de prin clasa a XI-a, când Dorin Curecheanu mi-a publicat câteva poeme în revista „Sinteze" a Liceului „Ștefan cel Mare" din Suceava, frecventam Cenaclul „Nicolae Labiş", cu excepția perioadei în care am făcut armata, înțelegând, încă de la primele ședințe, că însemnam o speranță lirică, pe care mizau, în mod categoric, universitarul Mihai Iordache, poeții Marcel Mureșeanu, George Damian și Ion Beldeanu, fostul iconarist Arcadie Arbore, care purta numele unui fruntaș bucovinean cu rădăcini ardelene, Mihai Bîndea, fostul și viitorul deținut policic Vasile Pântaru, Florin Bratu, Alexandru Toma, Mihai Ghergu, Rodica Dominte, profesorii Dimitrie Loghin, și dânsul fost iconarist de seamă, Clement Antonovici, Octavian Nestor, Constantin Cojocaru din Gura Humorului, George Bodea și Horațiu Stamatin din Câmpulung Moldovenesc, Simon-Petru Oprea din Rădăuți, tinerii lectori universitari Viorel Dârja, Sabina Doujac (viitoare Fânaru) și Brândușa Elena Sumanaru (viitoare Steiciuc), pictorul Ioan Carp Fluerici, profesoara de pian Elena Andriescu, prozatorii Octavian Lazăr, Iuri Lucan, Dumitru Brădățan și Constantin Blanaru, tinerii juriști, pe atunci, Silvia și Vasile Tudor, poeții

Roman Istrati, Victor Traian Rusu, Constantin Severin, George Gavrileanu, Constantin Cernica, Constantin Hrehor, Ion Cozmei, Liviu Popescu, Vasile Stoleru, și mulți, mulți alții, care s-au pierdut pe cale, irosindu-și chiar și umbrele, într-un mod de neînțeles pentru mine, dar toți au însemnat, de-a lungul vremii, un adevărat panteon pentru sufletul meu.

După liberare, primisem repartiție, de la Forțele de Muncă, pentru încadrarea ca recepționer la Cabana „Căprioara” din pădurea Adâncata și am intrat, astfel, într-o lume pe care nu o s-o uit vreodată. Șef era Vasile Ujeniuc, fost ofițer în Armata Regală Română, un om cu o cultură solidă și cu o filosofie de viață practică și interesantă. Încă din prima zi, mă împrietenisem, pentru totdeauna, cu Viorel Muha din Berești, urmașul unui emigrant rus din Omsk, și, tocmai de aceea, ne ziceam, și încă ne mai zicem unul, altuia, „bratușka”. Amândoi eram pe placul celei mai bune bucătărese din județ, „baba” Maria din Sfântu Ilie, care ne învăța, mămoasă și autoritară, deşi nu aveam treabă cu sectorul ei, tainele culinare, pentru că băgase de seamă că ne place să știm cum se prepară o mâncare delicioasă. Îi aveam colegi pe Ionică Goian, din Zvoriștea, la recepție, care m-a învățat rapid o brumă de limbă polonă și cum se pronunță aglomerarea de consoane din minunata limbă a poetului Adam Mickiewicz (purtam, la gât, o monedă poloneză cu portretul lui pe revers), pe Petrică Luca, tot din Berești, pe Fănică Agache din Botoșani, pe Hărăluță Girigan din Adâncata, iar dintre fete, în rândurile cărora se remarca Minuța „Mioara” sau „Căprioara” Gontaru din Valea Glodului, viitoarea soție a lui Viorel Muha, le aveam pe

toate dragi ca pe niște surori târziu descoperite. Văd o frântură dintr-o fotografie veche, cu Maricica din Suceava, cu Lucica Magazin din Burdujeni și cu Lucica cea înaltă, încadrând-o pe neîntrecuta bucătăreasă „baba” Maria, cu Aurora din Sfântu Ilie, cu Anișoara Cușnir din Dărmănești și cu Mioara, și cu noi, băieții din „ceata lui Ujeniuc” și parcă-mi pare rău după acele vremuri, când îmi rezemam brațul drept pe umerii lui Viorel Muha, iar cel stâng, pe ai lui Petrică Luca. Și mai exista un profesor de matematici din Burdujeni, Domnul Rîșca, membru de nădejde al familiei noastre, fiul preotului din Detroit, care asculta, în fiecare duminică dimineața, cu ochii înlăcrimați, slujba ortodoxă, transmisă de „Vocea Americii”. Într-o bună zi, un securist a încercat să-l impresoare:

– Cum îți permiți să asculți, în public, un post de radio subversiv, profesore?

Nu îndrăznise să-l apuce de umăr, ci rămăsese cu brațul în aer, pentru că lângă el scrâșnea un sâsâit de șarpe primejdios Viorel Muha:

– Dacă-l atingi, te înec în balta de lângă magazie!

Iar domnul profesor Rîșca a rotit o privire îndurerată înspre securist, șoptind ca pentru sine:

– Eu nu ascult un post de radio, măi boule! Eu îl ascult pe tata...

Spre cinstea lui, securistul nu a avut altă reacție, decât aceea de a strânge compătimitor umărul profeso-

rului de matematici, apoi a oftat, a ridicat din umeri a neputință și a plecat; nimeni nu a avut de suferit după aceea, nici măcar Viorel Muha, care, într-o seară, îl bătuse măr pe un maior de miliție, care refuza să-și plătească voluminoasa consumație, pe motiv că ar fi „cineva” și, drept urmare, „i se cuvine”. L-am întors cu fața în sus, pentru că risca să se înece în băltoaca în care îl abandonase Viorel.

Bratușca avea mulți frați, pentru că tatăl lui, Petru Muha, îi înfiase cu fapta pe mulți dintre copiii nimănui, trimițându-i la școli și scoțând din ei oameni. Viorel urmase Liceul de coregrafie de la Cluj și avea o eleganță în mișcări și în ținută demnă de invidiat. Părul lui arămiu ascundea, pe frunte, cicatricea lăsată de o copită de cal, care-l izbise, în copilărie, în lunca Siretului. A supraviețuit și, pentru că bădița Petru Muha era bătrân, a preluat el sarcina de a-și crește frații, cu excepția „Țaței”, sora mai mare, care era asistentă la Spitalul din Suceava. Într-un anume fel, m-a crescut și pe mine, dovadă fiind prietenia care ne unește și după 45 de ani de solidaritate reciprocă. Fata lui, Mihaela, măritată cu un basarabean cu rădăcini în Cotiujenii starostelui de „Zicălași” Petrică Oloieru, pe nume Dumitru Cojocaru, era un excelent grafician, pe vremea studiilor gimnaziale și liceale, dar, după studii universitare la Facultatea de Studii Europene din cadrul Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca și la Școala Națională de Studii Politice și Administrative din București, a ajuns într-o funcție importantă la cea mai renumită agenție de știri din Londra, Reuters, coordonând filialele din Orientul Mijlociu și din Rusia. Băiatul lui Viorel, Mihai Muha, are o afacere însemnată în Belgia,

amândoi copiii putând fi mândri de tatăl lor, fie și pentru faptul că majoritatea trupelor Festivalului „Bucovina Rock Castle”, și mai ales cele străine, au ținut să se fotografieze cu Viorel Muha și datorită chipului său bonom, și datorită hazului probat în mai multe limbi străine, dar și datorită moştenirii de la „baba” Maria din Sfântu Ilie, ai cărei vrednici moştenitori de har suntem.

În pădurea Adâncata mă vizita, adesea, profesorul Ioan Nemeş, sub pretext că vrea să prindă fluturi, deşi tăifăsuiam împreună nopţi întregi. Experienţa de atunci avea să-mi prindă bine mult, mult mai târziu, când am putut sporovăi, în polonă, cu Peter de la „Vader” şi cu Almir de la „Dubioza Kolektiv”, deşi mult mai presus de toate se află sentimentul durabil al frăţiei, care mă leagă de aceşti oameni pentru totdeauna.

În vara anului 1976, prima la „Căprioara”, ziarul „Zori noi” mi-a publicat o poezie, semnată cu numele meu, Ioan Gâză. Vasile Ujeniuc a adunat echipa pe terasă, a citit-o cu voce tare (era într-o luni, zi de curăţenie), apoi a făcut cinste la toată lumea: grătar şi şampanie. Niciodată în viaţă nu m-am simţit mai onorat decât atunci, când bucuria tuturor era sinceră şi solidară, şi când neînsemnata mea izbândă era una mare a tuturor. Lumea a avut şi încă mai are o mentalitate greşită despre ospătari, dar eu, care i-am cunoscut bine, până la a-i trăi cu fiecare părticică a sufletului, nu i-aş pe întreaga Uniune a Scriitorilor, de pildă, sau pe care orice instituţie elitistă, pe care o ştiţi şi admiraţi.

Prin august, după o partidă de vânătoare, cu vânatul trimis din vreme la cabană, unde urma să aibă loc un chef, care să încununeze vizita omologului din Ungaria al ministrului român Ianos Fazekas, eu, ca recepţioner, am fost pus să aştept impozanta delegaţie şi să o conduc în salonul oficial. În jur, securitate, trupe de miliţie, activişti de partid, toată funcţionărimea comerţului socialist, în frunte cu Dumitru Ciobanu şi Mihai Avram, puseseră în funcţiune o maşinărie ciudată, dar eficientă, căreia avea să-i scape doar nepriceperea mea în regulile protocolare ale poporului faţă de clasa lui conducătoare. Tocmai îmi cumpărasem de la polonezi un costum de blugi vişiniu (eram de mic rapidist) şi de-abia îl îmbrăcasem pentru prima oară, când ofiţerul însărcinat cu securitatea evenimentului mi-a cerut să merg la intrarea în cabană şi să aştept alaiul, din care făcea parte, desigur, şi întreg activul judeţean de partid, în frunte cu Miu Dobrescu, a cărui fată, care îmi fusese colegă de an, abia căsătorită cu poetul Paul Balahur, se stabilise la Iaşi. Când am zărit alaiul coborând din maşini, m-am apropiat, cu mâna întinsă pentru noroc, de cei doi miniştri, le-am urat cele îndătinate, apoi, fără să mai dau noroc şi cu restul tovarăşilor, pentru că aveam de dus la capăt o misiune încredinţată, am luat-o, detaşat, pe scări, glumind pe seama vânătorii. În uşa salonului, aştepta, discret, Viorel Muha, ca să noteze ordinea preferinţelor băuturilor şi gustărilor, iar jos, după draperiile sălii restaurantului, directorii Ciobanu şi Avram îmi scriau actul de demitere, în vreme ce contabilul şef Horomnea, vărul prozatorului, perora mocnit:

– Trebuie dat pe mâna organelor, pentru punerea în pericol a securităţii naţionale!

Fără să ştiu ce primejdii mă aşteaptă jos, am vrut să-mi iau la revedere, printr-o strângere de mână, de la cei doi miniştri, dar Ianos Fazekas avea, deja, un scaun pentru mine, între domnia sa şi omologul lui maghiar.

– Nu se poate, dumneata, tinere, rămâi cu noi!

– Nu pot, domnule ministru, că mă dau şefii afară...

– Să îndrăznească numai... că doar eu sunt ministrul lor...

M-am aşezat, am ciocnit paharul cu pălincă adusă de omologul maghiar, apoi am vrut să mă ridic, dar ministrul Industriei Alimentare din România nu doar că nu m-a lăsat, ci a ţinut să-mi şi explice cărui fapt i se datora neaşteptata onoare:

– Ionică, Ianos... Şi mie, şi colegului meu din Ungaria, ni se urâse de atâta slugărnicie; peste tot, numai spinări curbate şi frunţi plecate. Tu ne-ai primit ca la tine acasă, sincer bucuros de oaspeţi, dar şi cu demnitatea gazdei. De asta ne eşti drag şi am hotărât să petreci cu noi...

Nu am reţinut numele omologului maghiar, dar era şi el un Ianos, „adică Ion, ca noi”, aşa că aveam cum cinsti în numele nostru cu toată sinceritate. Jos, în

restaurant, când Viorel a coborât cu lista de preferinţe, directorul Direcţiei Comerciale, Dumitru Ciobanu, l-a întrebat posomorât şi resemnat:

– Ce face, mă, nebunul ăla? De ce n-a coborât cu tine?

– Păi, a rămas ciocnind cu miniştrii...

– Ce tupeu!, s-a îngrozit uriaşul contabil şef Horomnea.

– Nu-i tupeu, că el nu a vrut, dar a insistat tovarăşul ministru Fazekas, şi nu a avut de ales...

– Cum a insistat?

– Da, i-a pregătit loc între miniştri şi, cum pe toţi trei în cheamă Ianoş, adică Ion, tare mă tem că Ionică al nostru nu scapă fără trei stacane de pălincă...

Aşa a fost, dar, după trei palinci, l-am rugat pe domnul ministru să-mi permită să-i ajut, la dusul bucatelor, pe prietenii mei Viorel şi Mioara. În fond, nu aveau de unde şti că bucatele şi băuturile erau aduse sus, sub veghea securităţii, de ceilalţi ospătari, unii luaţi de la alte unităţi din Suceava, şi că Viorel şi Mioara doar le distribuiau pe mese. Şi totuşi, trei stacane de palincă cu adevărat ungurească m-au cam năucit, aşa că am plecat să dorm, vreo două ceasuri. Am trecut prin sala restaurantului, doldora de şefi, pe care i-am salutat respectuos, apoi am ridicat mâinile a neputinţă:

– M-au năucit tovarăşii miniştri! Încă nu-s învăţat cu băutura, va trebui să mai exersez; deocamdată, am nevoie de un somn, care să mă repună pe picioare...

– Şi dacă întreabă de tine?

– Nu cred că mai întreabă, dar, dacă va fi nevoie, trimiteţi pe cineva să mă trezească...

Şi am plecat, clătinându-mă mai ceva ca sergentul din Vaslui, ca să dorm până în zorii zilei următoare, când cerbul începuse iar să zgârie cu coarnele în tăblia recepţiei, cerându-mi să-i dau bunătăţurile cu care îl obişnuisem. În jur, nici ţipenie de om. Colegii se odihneau, iar oaspeţii, şefii şi organele de siguranţă plecaseră. În sâmbetele care au urmat, pregăteam masa, în salonul oficial, pentru cinci persoane, aşa cum se ordonase de la cabinetul tovarăşului prim secretar Miu Dobrescu. Spre seară, a venit doar domnia sa, cu doamna, şi când am întrebat când vor sosi celelalte trei personalităţi, Miu Dobrescu a zâmbit blajin:

– Celelalte trei sunt de faţă: Viorel, Mioara şi Ionică...

Erau frumoase acele seri, cu câte un păhăruţ de vin sec şi cu discuţii despre vrute şi nevrute. Doamna o sorbea din ochi pe Mioara, care semăna leit cu fata dumneaei de la Iaşi, iar eu povesteam, povesteam, pentru că Miu Dobrescu era un om tăcut, dar căruia îi plăcea teribil să asculte glasuri ale normalităţii. Fără să vreau, doar din nepricepere, eu devenisem o normalitate care le

lipsea şi ministrului Ianos Fazekas, şi prim secretarului Miu Dobrescu, iar peste doar câţiva ani, şi ministrului Aprovizionării Materiale, Richard Winter. Dar asta-i altă poveste.

În toamna aceluiaşi an, am primit angajare definitivă, şi am fost mutat, pentru perioada rece, la Laboratorul de cofetărie şi produse de panificaţie de pe strada Mihai Eminescu, drept ajutor pentru Aurel Broască, om straşnic, frumos, cu o mustaţă ungurească falnică, născocitor, printre altele, al prăjiturilor cu ciocolată şi frişcă gen „Lăcrămioare", „Cişmigiu" şi cum s-or mai fi chemat. Doamna, Viorica Broască, era tot maestru cofetar şi locuiau pe strada Dimitrie Dan. Diferenţe între ce discutam cu Aurel Broască sau cu scuteristul Daşchievici din Iţcani, bunicul ziaristei Cristina Bortă-Boa, şi dezbaterile de la Cenaclul „Nicolae Labiş" nu erau. Mă ataşasem şi de oamenii de aici, deşi ştiam că, din luna mai, voi pleca iarăşi la Cabana „Căprioara", dar unde aveam să întâlnesc o cu totul altă echipă, condusă de Gheorghiţă Gafencu din Sfântu Ilie, barman, în locul lui Viorel Muha, fiind Mitruţ Polocoşeru, băiat fain şi el, şi tot din Sfântu Ilie.

Dobândisem, datorită lui Viorel Muha, o adevărată familie de prieteni, din care făceau parte fratele lui, Victor Muha, şi surioara Milica, dar şi un bosâncean cu alură de actor de cinema, Zamfir Oniu, pe care te puteai întotdeauna baza, indiferent de clipita zilei, nopţii, veacului sau a veşniciei. Plecasem de la Alimentaţia Publică, pentru că de asta alesesem statutul de rob, ca să nu mai plec fruntea în faţa nimănui, şi, când Horomnea, contabi-

lul şef, închipuindu-şi că turma încredinţată e la bunul lui plac, a încercat să mă umilească, am răsturnat o căsuţă a campingului din pădurea Adâncata, cu el înăuntru, şi am plecat la Abator. Îmi plăcea, pentru că fusesem repartizat la afumătoare, unde lucram numai noaptea, dincolo de uşile ferecate, împreună cu Viţel din Bosanci şi Traian din Pătrăuţi, oameni calmi şi prietenoşi, nu doar meseriaşi de primă mână. Pe vremea aceea, din Abator se fura doar sub coordonarea miliţiei, inclusiv cu ocazia rarelor razii, când dubele îi luau, cu mult înainte de filtre, pe hoţii autorizaţi, împachetaţi cu carne, şi îi duceau acasă. Pe amărăşteni îi băgau miliţienii în puşcărie şi pentru două felii de salam. Noaptea, pentru că nu se putea intra în ferecata afumătoare, miliţienii coborau saci de iută cu frânghiile, în care se încărcau cele mai bune produse, iar după ce duba era plină ochi, produsele acelea se duceau la hala centrală, pentru a fi vândute pe sub mână, şi la câteva case „conspirative”, de unde îşi ridicau porţiile cei care făceau parte din reţea. Vedeam, notam, dar nu am mai avut când scrie reportajul vieţii mele, pentru că am fost mutat, ca să nu văd prea multe, la tunelurile frigorifice, construite anevoios de italieni şi spulberate aiurea de jaful numit privatizare tranzitorie. Acolo, în frig cumplit, lucra şi Ion Todiraş, zis Cuconul, fost coleg în clasa a VIII, din care a plecat direct în armată. Nu era băiat prost, dimpotrivă, dar nu prea înţelegea rosul învăţământului care nu îţi garantează nici un viitor, chestie pe care, în felul meu, o împărtăşesc şi astăzi. Când eram în clasa I, Ion Todiraş era în clasa a V-a, dar am absolvit cursurile şcolii generale împreună, chestie care părea să nu se întâmple, deşi îi venise ordinul de recrutare, pentru că rămânea iarăşi repetent. Numai că

Ion, care supravieţuise unui trăsnet, fiind rapid îngropat în pământ, îşi dorea nespus să-şi facă datoria faţă de patrie şi a luat iniţiativa: într-o seară, i-a aşteptat pe profesori la podul de lângă bufet, i-a bătut măr pe bărbaţi, deşi erau nişte vlăjgani tineri, iar profesoarelor le-a spus sec:

– Dacă nu mă lăsaţi să plec în armată, data viitoare vă arunc de pe pod.

Tinerele profesoare din Plopeni au cântărit din ochi distanţa de pe pod până în pârâu şi cum aproximările concluzionau o înălţimea periculoasă de 8-9 metri, n-au îndrăznit să rişte. A doua zi, încă de la prima oră, deşi mai erau doar trei zile de şcoală, Ion Todiraş a fost mutat în prima bancă, lângă mine, şi ni s-a dat, doar mie şi lui, lucrare de control. Încercam să nu-l las să copie, de teama profesorului, care, văzând că involuntar prejudiciez depunerea jurământului faţă de patrie de către voinicul meu coleg, mi-a luat lucrarea, pe care aproape că o terminasem şi a mutat-o la îndemâna lui Ion Cuconu. Am vrut să scriu fraza finală, dar nu ne-a lăsat profesorul, care, frecându-şi mâinile cu satisfacţie, a exclamat:

– Bravo, aveţi amândoi câte un zece!

În două zile de „ora şi extemporalul”, colegul meu Ion Todiraş deja îşi reparase toate mediile, aşa că a plecat la oaste, unde i s-a încredinţat patriotica însărcinare de bucătar, după ducerea la îndeplinire, cu succes deplin, a unor cursuri rapide de calificare. Lăsat la vatră, se angajase bucătar la Restaurantul „Bucureşti”, cel mai bun

al Sucevei, pe vremea aceea. Era un bucătar iscusit şi talentat, dar ascensiunea lui Ion a fost curmată brusc de prima gaşcă a Sucevei, condusă de un oarecare Theo, care avea obiceiul, deja acceptat cu resemnare prin târg, de a chefui, seară de seară, pantagruelic, dar fără să plătească un şfanţ. Cuconu, care prinsese ceva de ştire, i-a aşteptat pe cheflii la uşă şi cum nu doar că nu vroiau să plătească, dar nici bani nu aveau, i-a bătut aşa cum doar el ştia să o facă, iar în ziua următoare a fost dat afară din serviciu, pentru că unul dintre derbedeii lui Theo era fiul unui tovarăş cu funcţie de răspundere habar nu am pe unde. Rămas fără rostul lui gastronomic, s-a angajat la Abator, ducând, prin tunelurile frigorifice, câte două jumătăţi de vită congelate, ca să nu bată drumul de două ori. Pe vremea bacalaureatului meu, îi căzuse cu tronc o taxatoare de pe autobuz, dar fata îl ignora atât de persuasiv, încât, resemnat, s-a întors spre mine, ca să mă întrebe ce mai fac.

– Pregătire pentru bacalaureat…

Şi-atunci mi-a venit ideea de a-l întreba dacă şi pe vremea lui bacalaureatul era la fel de dificil. Ion Cuconu s-a scărpinat în ceafă şi, pentru că, aşa cum v-am spus, nu era deloc prost, mi-a răspuns sec:

– Un adevărat calvar, bine că am scăpat de el!

Până la staţia Mereni, unde coboram eu, mai erau vreo cinci sute de metri, dar, pe când coboram, am auzit-o pe frumuşica taxatoare propunându-i lui Ion o întâlnire la o cafea. Încă un motiv în plus de a fi fost privit de către

fostul meu coleg ocazional de bancă afectuos şi cu nezdruncinată prietenie. Încerca să mă protejeze, punându-mă la stivuitul jumătăţilor de vită, ca să nu mă spetesc, sub povara lor, cărându-le, dar, prinzând prima jumătate, din cele două pe care le aducea el, gheaţa mi-a smuls o mănuşă, cealaltă jumătate de vită, trimisă imediat, tăindu-mi adânc palma stângă cu fierăstrăul gheţii. Trimis în concediu medical, cu câteva copci în palmă, am hotărât să nu mă mai întorc în Siberia abatorului din Burdujeni şi, cerând o altă repartiţie, am fost trimis, în baza „Certificatului de bună apreciere" din armată, pompier la Baza de Aprovizionare, unde exista o motopompă, care trebuia pornită zilnic şi doar atât. Ca să nu ruginesc, şefii mă puneau să umplu golurile de personal: ba la coloana de maşini, ba la coordonarea echipelor de noapte, ba la benzinăria proprie, ba chiar şi la cantină, când pleca bucătăreasa Rotundu în concediu, trebuia să lucrez. Porţiile de mâncare se luau de la cantina abatorului şi doar se distribuiau abonaţilor, care, în câteva zile de la trimiterea mea la cantină, s-au triplat numeric. Directorul Francisc Grudnicki, fost universitar, retrogradat director datorită succesului devastator la femei, care tocmai primise vizita ministrului aprovizionării tehnico-materiale, Richard Winter, l-a condus pe acesta şi la cantină. Era vară, căldură sufocantă, aşa că, după ce a glumit cu salariaţii, Francisc Grudnicki a luat, de pe o masă încă neocupată, carafa cu apă şi, turnând în două pahare, i-a întins unul ministrului, care şi el era însetat. Au dus în acelaşi timp paharele la gură şi au sorbit cu nesaţ, apoi li s-au bulbucat ochii şi s-au oprit din băut (carafele erau pline cu votcă), cerându-mi, în timp ce se aşezau la masă:

– Vrem şi noi câte o porţie, plătită pe loc, domnule poet Ion Drăguşanul!

Drăguşanul devenisem cu o vară înainte, cea a anului 1978, când, supărat că publicam poezie sub tot felul de pseudonime, Marcel Mureşeanu, care îmi citise, în „Flacăra” cinci poeme, semnate Ilie Adeli, mi-a cerut să-mi aleg un singur pseudonim, de unică folosinţă, dar nu Ilie Adeli. Mi-ar fi plăcut să-mi semnez textele cu numele sub care era cunoscut tata în sat, dar Mureşeanu mi-a cerut un pseudonim în care să figureze prenumele Ion. Urma să decid în trei zile, astfel încât duminică să pot fi prezentat, cu ocazia şezătorilor literare ale Cenaclului „Nicolae Labiş” la Oniceni şi la Drăguşeni, sub acel nume. Am stat, am cugetat, dar nu mi-a venit nici o idee, nici măcar în dimineaţa zilei de duminică, atunci când urcam în microbuz, împreună cu poeţii George Damian, Ion Beldeanu, Arcadie Arbore şi Marcel Mureşeanu, cu prozatorul Ştefan Stroe şi cu tinerii cântăreţi folk Doina şi Cornel Angelescu. Şi cum Mureşeanu insista cu pseudonimul, i-am spus că, dacă tot voi citi în public pentru prima dată în viaţă, să mi se dea numele acelei localităţi. În fond, Ion Oniceanul suna binişor, numai că, nu ştiu din ce pricini, şezătoarea de la Oniceni a fost anulată, dar nu şi cea din Drăguşeni.

Într-o sală de clasă a şcolii generale din Drăguşeni, m-am aşezat, la prezidiu, mai înspre margine, lângă fraţii Angelescu, care au fost trimişi în faţă, să cânte într-o poveste care începea frumos. Din punctul meu de vedere, Doina şi Cornel Angelescu, la fel ca uriaşa nedreptăţită Mihaela Popescu, ar fi meritat mult mai mult de la

viaţă. Îi ascultam vrăjit, deşi încă erau nişte copii, care iscodeau adolescenţa printr-o melodică proprie şi tulburătoare, apoi, când s-a rupt vraja cântecului, gonit brutal de aplauze, parcă-mi părea rău şi încercam să păstrez armoniile în auz pentru cât mai multă vreme. Din extaz m-a smuls Ion Beldeanu, care m-a scuturat de braţ, pe când Marcel Mureşeanu anunţa, pentru a treia oară, că urmează „tânărul poet Ion Drăguşanul”:

– Mă, tu eşti acela: mergi şi citeşte!

Nu auzisem ce a spus Mureşeanu despre mine şi nici nu aveam să mai aud ceva din cele ce aveau să urmeze. Ştiu doar că mă sufoca sufletul, în vreme ce vocea mea tremurată, dar grăbită, rostogolea cuvintele dintr-un carnet prin preajmă. Aş fi fugit, abandonând totul, dar îmi lipseau puterile, deşi îmi încleştasem palmele de înşiruirea, deodată străină, a vocalelor şi consoanelor, până ce palmele m-au durut atât de adânc, încât m-am desprins, prăbuşindu-mă într-un hău fără de margini. Şi au trecut vreo două ceasuri de necontenită prăbuşire, până ce, printre îmbrăţişări şi felicitări, l-am auzit pe Arcadie Arbore reproducându-mi ursirile:

– Eu aş zice cam aşa: / Bine-ar fi şi modru / Să ajungă-n litere / Drăguşanu-Codru!…

Nu ştiam nimic, pe atunci, despre „peregrinul transilvan”, dar înfăţişarea senină şi aproape părintească a lui Arcadie Arbore mă încredinţa că mi se doreşte binele, chestie de care aveam să mă conving niţel mai târziu, când, în sala de protocol a Hanului „Drăguşeni”,

umoristul, dar şi prozatorul la fel de înzestrat, căruia aveam să-i public romanele tragice mult mai târziu, Ştefan Stroe, şi-a pus pe umeri un macat, luat de pe o laviţă, rostind, cu ritm de preot ortodox, tot felul de fraze latineşti, care să sugereze un ritual de botez catolic. Cu mâna stângă, îmi turna în creştet şampanie, iar cu cea dreaptă revărsa asupra frunţii mele binecuvântări, întrerupându-se doar atunci când am cules cu limba câţiva stropi din şampania care îmi şiroia pe faţă:

– Nu te adăpa din sfântul botez, păcătosuleee!...

În fine, într-un haz nebun ca o desferecare, Marcel Mureşeanu, Ştefan Stroe, Arcadie Arbore, George Damian şi Ion Beldeanu mi-au devenit naşi literari, martori fiind Doina şi Cornel Angelescu. Ştiu că s-a scris, atunci, şi un certificat de botez, dar l-am pierdut încă înainte de a-l citi. Oricum, cu pseudonimul primit la Drăguşeni urma să particip la ediţia din 1978 a Festivalului Naţional „Nicolae Labiş”, dar, deşi am primit Marele Premiu, diploma fiindu-mi înmânată de D. R. Popescu, nici astăzi nu am cum afla care au fost cele cinci poeme premiate, pentru că, datorită conţinutului lor, poemele acelea puteau fi suspectate drept „iconariste” şi, de aceea, cu excepţia a trei strofe din „Tăietorul de lemne”, care au fost dactilografiate şi redate fidel în caietul ediţiei şi în cotidianul „Zori noi”, au fost distruse. Textul mutilat purta titlul „Timpul vechi al tăietorului de lemne”, iar Florin Bratu, prozator excelent şi şef culturnic pe atunci, îmi explica:

– Tovarăşe, dumneata ştii ce condiţii minunate au forestierii noştri? Apă curentă, televizor, dormitoare, nu cum scrii dumneata, cu talent – recunosc, dar fără conştiinţa realităţii…

Discursul lui Florin Bratu mă buimăcise, iar când am văzut strofele dactilografiate, care supravieţuiseră cenzurii, nici nu ştiam ce să mai fac. Am citit, totuşi, cele trei strofe, într-un mod mai mult decât neconvingător, dar, pentru că D. R. Popescu venise să mă felicite iar şi în mod personal, l-am invitat la o vodcă, în magazia Braseriei „Union", al cărei şef devenise bratuşca Viorel Muha. D. R. Popescu era Preşedintele Uniunii Scriitorilor din România, deputat în Marea Adunare Naţională şi membru în Comitetul Central lărgit al Partidului Comunist Român, iar eu – un nimeni, un biet poet de care societatea nu avea trebuinţă şi care îşi trăia drama primei cenzuri ca pe o hărtănire a propriului trup. Şi a mers cu mine D. R. Popescu, de-am închinat câte un pahar cu vodcă, în magazia lui Viorel Muha, iar peste decenii, la Mănăstirea Humorului, avea să-mi povestească, de faţă cu regizorii Geo Saizescu şi Tudor Mărăscu, că-şi aminteşte perfect de premierea mea şi de toate întâmplările de după, pentru că aş fi avut un fel de a fi care i-a atras atenţia, astfel încât, peste un deceniu, atunci când avea să mă întâlnească pe holurile Uniunii Scriitorilor, aşteptând casiera, m-a recunoscut imediat şi tocmai de aceea m-a invitat în biroul domniei sale, la o cafea.

Ediţia pe care o câştigasem fusese una jubiliară, a X-a, şi, ca să fie pusă mai mult în valoare, fuseseră invitaţi şi cei nouă câştigători ai ediţiilor anterioare, în

frunte cu Constantin Ştefuriuc, care luase Marele Premiu al primei ediţii, iar când am revenit de la crâşmă, împreună cu D. R Popescu, în incinta Galeriei de Artă, aflată, pe atunci la parterul Poştei Vechi, o bistriţeancă blondă, Domniţa Petri, care câştigase ediţia a VIII-a, s-a apropiat de mine şi mi-a zis:

– Te-am bârfit, împreună cu Cleopatra Lorinţiu, când te-am ascultat citind; dar am făcut rost de dactilogramă şi am înţeles că premiul este pe deplin meritat.

Am luat textul din mâna ei şi l-am parcurs cu ochii, fără a-l mai uita vreodată, deşi nici măcar atunci nu-mi aminteam cum arătase poemul întreg. Intuisem, însă, că, în vremuri ostile, poemele nu trebuie scrise, ci memorate, aşa cum procedau deţinuţii politici, pentru a fi scoase la iveală doar în răstimpurile normalităţii: „Purta securi şi fierăstraie-n gând / sălbăticitul tăietor de lemne, / dar n-a lăsat în tăietură semne / şi nici un vers nu-i horcăia-n urechi; // turtea copacii codrilor flămând, / muşca din lemnul dureros şi pâine / şi, ca să taie felie şi mâine, / turtea păduri şi fierăstraie-n gând… / un cântec vechi îi prelungeşte timpul, / nici nu se-ntreabă şi nici nu-şi răspunde, / doar ar fugi şi cum nu ştie unde / salută cu securea anotimpul”.

A doua zi, în cotidianul „Zori noi” apărea o lungă relatare, cu câteva fotografii, una fiind cu mine, câştigătorul care, vorba lui Hemingway, nu ia nimic. Luasem un premiu egal cu două salarii lunare, iar directorul Francisc Grudnicki, care îmi văzuse poza în ziar şi citise despre ispravă, nici nu m-a lăsat să-i dau, dimineaţă,

raportul despre tura de noapte, pe care o conduceam atunci, felicitându-mă şi invitându-mă în biroul său, la o cafea, care a fost, de fapt, o vodcă, punând bazele unei prietenii durabile, care a rezistat până la plecarea domniei sale în netimp.

Am avut noroc, în anii şovăitori în care m-am simţit doar un copil al nimănui, de întâlniri cu oameni puternici, care mi-au conturat rostul doar prin firescul cu care mi-au ieşit în cale. Iar dacă dramaturgul şi prozatorul D. R. Popescu însemna şi înseamnă pentru mine o apariţie a comportamentului divin, fără a ştirbi cu nimic din personalitatea domniei sale trebuie să-i menţionez şi pe oamenii nespectaculoşi, dar care au contat şi încă mai contează pentru mine, în afară de cei deja menţionaţi, pentru că şi la BJATM Suceava am avut o adevărată pleiadă de îngemănaţi, cel mai cald fiind domnul Răducanu, fost ofiţer de miliţie, devenit cadrist, urmat îndeaproape de Tavi Cova, Eugen Şuhan, Mitică Tucaliuc, Eugen Zaiţ, Vasile Brăescu, Dumitru Busuioc, Nicolae Iacobuţ şi Dumitru Furtună.

Între timp, verii şi verişoarele mele au întemeiat familii, la nunţi încredinţându-mi-se, mereu şi mereu, rolul de vornicel, pe care mi-l asumam, întotdeauna cu gândul la copilărie. Şi vărul-frate, Mihai, ajuns profesor de matematici, se însurase cu Rodica, aşa că nenea Gheorghe putea fi mulţumit de făgaşul spre care îşi îndrumase nepoţii, iar prinţesa lui, Maria-Brânduşa, îl vindeca de toate aleanurile lumii. Ar fi trebuit să mă leapăd de nelinişte, dar încă nu aveam suficientă forţă să o fac, aşa că am decis să fug, să-mi caut altundeva

răscrucea din care să ţâşnească domoale calea şi rosturile întoarcerii.

fuga de acasă

În vara anului 1980, fără nici o premeditare, am hotărât să fug de acasă. Simţeam cum lunecă viaţa pe lângă mine şi nici un rost nu mă atrăgea spre ceva anume. Mi-am pus, într-o valijoară de mucava, câteva haine şi lenjerie, apoi am urcat, noaptea, în trenul de Bucureşti. Dimineaţă, cu un ziar „Munca” în faţă, poposeam la „Hanul lui Manuc”, vag interesat de ofertele de muncă. Uzinele „Vulcan” din Bucureşti angajat tineri, pentru a-i califica în fel de fel de meserii, ceea ce ar fi însemnat că, pe viitor, aş fi putut scăpa de salariul minim pe economia naţională, care se acorda şi absolvenţilor de liceu cu bacalaureat. Am sunat, am primit lămuriri suplimentare şi, peste câteva ceasuri, primeam un pat din cele opt ale dormitorului de la etajul întâi al unui cămin muncitoresc. Am pus valijoara sub pat, la fel ca în armată, am făcut cunoştinţă cu colegii, apoi m-am întins în pat, cu gândul să mă odihnesc, dar n-a fost chip, pentru că nevoia spovedaniei îmi zvârcolea sufletul şi, cum ştiam din experienţă că nu mă voi linişti, până ce nu voi slobozi poemul în pagină, am scris titlul „Căminul de nefamilişti”, apoi mi-am privit neputincios degetele, din care se scurgeau însângeraţi picurii literelor:

Ospăţ târziu cu candeli de mătase

şi cu brocarturi roşii peste mese
la care dorm în somnuri princiare
figurile din cartea mea alese,
până în zori desigur o voi scrie
pe tălpile femeii somnoroase
şi-apoi murind voi fluiera cuvinte
prin galerii de carii şi prin oase,

încă e timp să mai visăm corăbii,
oceanele de jad ce le susţin,
dar mâine-n zori vor bea şi însetaţii
cu palmele fuioare de venin
şi-o să-i îngrop pe toţi într-un ceasornic
uitat în turn de zeii care mor
în filele cu colburi subsuoară
în cărţile cu zimbri pe cotor,

ce-mi pasă, Doamne, că mă nasc aiurea
cu ierbi de leac presate sub călcâie,
literatura-i damful comestibil
ce-mi urcă-n nări şi-ar vrea să mai rămâie
într-un penet de îngeri, într-o stampă
prin care toţi visează că exişti
în timp ce eu rămân tot personajul
căminului cu calmi nefamilişti.

Am recitit poemul şi, pentru că sesizasem un altceva, o altă amplitudine a picturalului, nu neapărat şi a muzicalului, am continuat să scriu, apoi, copiindu-le, le-am pus pe toate zece într-un plic şi le-am expediat revistei „Flacăra”, scriindu-i lui George Arion că tocmai m-am mutat la Bucureşti, ca să învăţ o meserie. A doua

zi, am mers la uzină, iar într-o secţie de mecanică grea un muncitor bătrân mi-a arătat cum funcţionează strungul, încredinţându-mi o lucrare cu cuţit şablon, în formă de semicerc. Am înţeles repede ce am de făcut şi am avut, încă din prima zi, productivitatea unui muncitor cu experienţă. Peste vreo lună, când strungul deja devenise o părticică din trupul meu, am fost mutat pe cea mai mare raboteză din ţară, care se încărca timp de o săptămână cu contragreutăţi de pompaj, care se centrau timp de trei zile, apoi, timp de două săptămâni, zi şi noapte, deservenţii rabotezei nu prea aveau mare lucru de făcut, în afară de ascuţitul şi schimbarea cuţitelor din oţel rapid, atunci când rugozitatea se apropia de limita maximă admisă. Când totul era gata, venea o echipă de americani, cu nişte scanere, şi verificau uniformitatea compoziţiei de fontă, dar nu şi buclucaşa rugozitate, cu care ne bătuserăm capul atâta vreme. Când le-am cerut lămuriri, mi-au explicat că firma lor e interesată doar de excelenta calitate a fontei româneşti, care va fi retopită şi turnată în alte piese; şi, cum fonta nu poate fi exportată ca atare, americanii comandă mereu contragreutăţi pentru unităţile de pompare a petrolului de suprafaţă, care impun prelucrări minime şi, deci, necostisitoare. Cândva, în biroul directorului general Flutur, aveam să-i întreb pe temuţii miniştri Avram şi Dincă dacă ştiau de escrocheria americană, iar ei au râs de naivitatea mea, spunându-mi că şmecheria păcăleşte normele mondiale de comerţ şi nicidecum România, care, ca şi America, are numai de câştigat din toată povestea.

În orele libere, obişnuiam să merg la Muzeul Naţional de Artă, pe care-l vizitam cameră cu cameră,

petrecând măcar trei ceasuri în fiecare încăpere; erau tablouri care mă ţineau în faţa lor şi câte un ceas întreg, ba poate şi mai mult, apoi ieşeam şi priveam cu nesaţ fiecare clădire veche în parte, pe care o decupam cu imaginaţia din ansamblul arhitectonic al prezentului, pentru a o retrăi, întreagă, nouă şi strălucitoare, cu timpurile ei de glorie. În „Flacăra”, la poşta redacţiei, nu primisem nici un răspuns, după expedierea celor zece poeme „nefamiliste”, aşa că, într-o zi, pe când lucram de noapte, l-am sunat pe George Arion din incinta Muzeului Naţional de Artă, cu presupunerea că nu a ajuns plicul meu la el.

– Ba da, a ajuns. Unde sunteţi?

I-am explicat, iar el mi-a spus un număr de autobuz, cu care să ajung cât mai repede la Casa Scânteii, la parterul căreia, în aripa dreaptă – când stai cu faţa la palat, se află redacţia „Flacăra”. Imediat ce m-a zărit, George Arion, recunoscându-mă, deşi nu mă mai întâlnise vreodată, a pus să fiu îmbrăcat cu cămaşa şi cravata artistului fotograf Mihailopol (venisem într-un tricou) şi cu sacoul veşnic elegantului Tudor Octavian, apoi, după o scurtă pălăvrăgeală, a plecat la treburi. Habar nu aveam că pagina cu cele zece poeme fusese, deja, tehnoredactată şi că, după introducerea fotografiei şi a unei scurte prezentări, pagina intra sub tipar chiar atunci, în numărul în care, pe ultima pagină, Adrian Păunescu îşi publica magnificul poem „Iubiţi-vă pe tunuri!”. Cele zece poeme din „Flacăra” („Căminul de nefamilişti”, „Călătorie cu trenul”, „Cântec pentru Pablo Neruda” etc.) mi l-au scos în cale pe actorul Val Lefescu, „Lefi” cum îi spuneau mai

toţi bucureştenii, pentru că mai toţi bucureştenii îl cunoşteau pe actorul de la „Ion Creangă”, idolul generaţiilor de copiii, vreme de vreo jumătate de veac. Jucase şi prin filme, dar rolurile acestea secundare (cow-boy-ul din „Aventurile lui Tom Sawyer”, de pildă) nu prea contau, pentru că, mai presus de toate, Val Lefescu era ultimul mare boem al Bucureştilor, cunoscut şi iubit de toată elita culturală a Capitalei, şi de actori, şi de scriitori, şi de artişti plastici.

Locuia, în vecinătatea Academiei de Ştiinţe Econo-mice, pe strada Maior Ene Giurescu, în fosta casă a lui Corneliu Zelea Codreanu, o vilă sobră, înconjurată de ziduri masive, din piatră, ploaia scoţând la iveală, prin tencuială, lozinca „Trăiască Garda de Fier!”. La parter, încă mai trăia o nepoată a lui Codreanu, Lefi ocupând o garsonieră de la etaj, în care nu rămânea peste noapte (avea o prietenă, pe Calea Victoriei, bibliotecară, cu care îşi împărtăşea destinul).

În casa aceasta, fiecare nou venit căpăta dreptul de a se aşeza, întotdeauna, pe un singur scaun (eu, de pildă, fusesem repartizat în „fotoliul lui Andriţoiu”, iar când ne-am nimerit doar noi doi, ne-am înghesuit în acel fotoliu), iar singura băutură acceptată era vodca cu grapefruit – pentru că i se înşurubase lui Lefi ideea că numai o astfel de vodcă bea şi Corneliu Zelea Codreanu. De regulă, în fiecare joi, spre seară, se adunau, acolo, Iurie Darie, Silviu Stănculescu, Alexandru Clenciu, Nicolae Ghiţescu, Ştefan Mihăilescu-Brăila, Alexandru Andriţoiu, Tudor Popescu, Arcadie Donos, Victor Bibicioiu, Vasile Blendea, Ştefan Iordache, Romulus

Vulpescu, Dinu Ianculescu şi alţi scriitori, actori şi regizori, ba chiar şi nepotul eroului Ene Giurescu, istoricul Dinu C. Giurescu, cu casă, în megieşie.

Val Lefescu nu era nici măcar simpatizant al legionarilor, dar ivirea lozincii cu Garda de Fier, pe vreme ploioasă, în zidul masiv al proprietăţii, îi provoca teribilismul, speriindu-l mai ales pe dramaturgul Tudor Popescu, căruia tocmai urma să i se joace, în regia lui Silviu Stănculescu, „Concurs de frumuseţe”, la Teatrul de Comedie, o satiră tăioasă la adresa vremurilor ceauşiste.

Între timp, ajutat de juristul întreprinderii, Nicolae Liviu Stanciu, izbutisem să pun pe picioare un cenaclu literar dinamic şi eficient, o adevărată familie pentru fiecare dintre noi, dar şi pentru Val Lefescu. Cei mai mulţi membri ai cenaclului, erau, ca şi mine, „nefamilişti”, fugiţi de acasă, iar apariţia ritmică a tinerilor noştri poeţi în emisiunile televiziunii române i-a determinat pe părinţii noştri să-şi cumpere, de urgenţă, televizoare noi.

A fost, pentru mine, o epocă şi anecdotică, dar şi a iniţierilor profunde, pe care nu o voi uita niciodată. Am să o relatez, încetul cu încetul, pentru că simt că trebuie să vă povestesc despre Radu Beligan, Nichita Stănescu, Tudor George, Fănuş Neagu, Arcadie Donos, Alexandru Clenciu, Dragoş Vicol, Eugen Jebeleanu, George Dinică, George Constantin, Ştefan Mihăilescu-Brăila, Ioanichie Olteanu, Adrian Păunescu, Platon Pardău, D. R. Popescu, Cezar Baltag, Petre Got etc., aşa cum şi erau şi cum se

înfăţişau tânărului lipsit de importanţă, dar atent la toţi şi la toate, care eram atunci.

Pe verso-ul unei fotogrfii cu Cenaclul „Vulcan”, care a căzut dintr-un raft cu vechituri, provocându-mă la aceste mărturii răzleţe, am văzut şi „ştampila” regretatului artist Vasile Blendea (câte nu am a vă povesti şi despre el), dar şi un text, pe care l-am scris, cândva, uitând de el definitiv:

Un poem sălbatec tropotea prin frunze
schingiuit de greieri toropiţi de vânt,
pe cămaşa zilei izvorau luceferi,
desfăceau luceferi, mă chemau să cânt;
nu mai cunoscusem caii de pe-afară,
glezna lor subţire, liniştea lor gravă,
ci iubeam, iubire, şi muream, o oră
îmi turna în suflet dragostea otravă.

Un poem cu fluturi dărâmaţi din burguri
peste patul nostru ca o navă beată
presura şi tainic, calm prin încăpere
singura mea oră grea şi-adevărată
ghintuiam pe suflet, ţintuiam pe suflet
clipele acelea ce le simt că sunt
o poveste aspră, unica-mi poveste
şi mă fac poveste limpede şi cânt.

Chiar aşa: **şi mă fac poveste limpede şi cânt**.

Fără actorul **Val Lefescu** şi fără artistul fotograf **Vasile Blendea**, care mi-au intermediat cunoaşterea unor

personalităţi ale culturii române, rătăcite, ca şi mine, în Bucureştii anilor ’80, nu ştiu dacă aş fi rezistat, mai mult de o lună, în pustietatea dâmboviţeană. E drept că ucenicia pe lângă revistele literare ale vremii îmi asigura accesul în vecinătatea unor uriaşi precum Cezar Baltag, Fănuş Neagu, Adrian Păunescu, D. R. Popescu, Ioanichie Olteanu, George Arion sau George Chirilă, dar şi în tinereţe eu eram o fire năvalnică şi neliniştită, gata să se ia la trântă cu viaţa, şi-mi doream, din răsputeri, să cunosc cât mai mult şi cât mai divers.

Vasile Blendea, nepot, după mamă, lui Constantin Brâncuşi şi, după tată, sculptorului... Vasile Blendea (specializat în busturi şi statui ale lui Tudor Vladimirescu), era ambasadorul nedezminţit al boemei bucureştene. Lucra, împreună cu Eugen Jebeleanu, o istorie în imagini a literaturii române (pe Geo Bogza îl pusese să se caţere într-un copac, fotografiindu-l, cu părul vâlvoi, ca personaj mitic al spaţiului carpatic; pe Marin Preda îl portretizase amănunţit, cu gândul la documentarea viitoarelor statui ale uriaşului prozator), o istorie despre care nu am auzit să mai fi apărut vreodată.

Eugen Jebeleanu, un aristocrat adevărat şi recunoscut ca atare, avea masă rezervată la terasa restaurantului Uniunii Scriitorilor, imediat, la intrare, pe stânga, întotdeauna drapată cu o faţă de masă din mătase albă. Sosea primul, iar peste vreun ceas, venea şi Carolina Ilica; uneori, venea şi fata lui Eugen Jebeleanu, o brunetă simpatică, dar cu un nas acvilin foarte ferm. Pentru că eram nedespărţit de Vasile Blendea, am stat, de două ori, la masa lui Eugen Jebeleanu (aveau de discutat despre

istoria în imagini), iar prezenţa noastră a şocat asistenţa, „Ahoe” (poetul Tudor George) năpustindu-se să imortalizeze momentul „cu film nemţesc şi aparat rusesc”, dar habar nu am dacă a şi fotografiat ceva. E drept că, după aceea, aveam oricând loc la masa „urâţilor” (Pâcă, Pucă, Rauţchi, Pan Isverna etc.), iar pentru o foarte singură dată, am bătut Bucureştii, împreună cu Tudor George, din cârciumă în cârciumă, de la nord, spre sud, într-un răsfăţ al sufletului irepetabil.

Dinu Ianculescu, actor şi poet (scria superbe rondeluri), venea, întotdeauna, odată cu înserarea, împreună cu soţia, şi desfăşura, în faţa ochilor noştri, un adevărat ritual al manierelor înnăscute. Uneori, venea şi ginerele său, fotbalistul Sandu Boc, dar, deşi eram foarte apropiat de Dinu Ianculescu, niciodată nu am îndrăznit să mă apropii de masa familiei sale, pentru că mă simţeam stingherit, cu firea mea de ţăran grobian şi neîndemânatec.

Purtam, în tinereţe, întotdeauna cu mine un carneţel, în care, când îmi aduceam aminte, îmi rugam prietenii să scrie ceva. Ce? Orice. Un gând oarecare, care să-mi aducă aminte de ei. Peste o vreme, întorcându-mă la Suceava, am uitat, cu totul, de acel carneţel, şi-abia târziu, în 25 octombrie 1998, când căutam altceva, a căzut, din raftul de bibliotecă în care îmi ţin manuscrisele, deschis la pagina în care am putut citi: „lui Ion Drăguşanul, „mână” bună, mereu inimă caldă, pentru ca versul să-i fie… fierbinte. / Silviu Stănculescu / 30 mai 1982”. În clipa aceea, mi-am şi amintit, dar am şi ştiut că Silviu Stănculescu a murit. Venise doar ca să-şi ia la

revedere, pentru că n-ar fi plecat niciodată undeva, fără să-şi ia la revedere de la toţi prietenii.

În 30 mai 1982, făcusem, împreună cu Ionică Asaftei, pe atunci prim secretar UTC la Sectorul 5, acum proprietarul „Hanului Răzeşilor”, de lângă „Hanul Ancuţei”, un uriaş spectacol pe stadionul „Vulcan!, şi, pentru că nu aveam voie să semnez singur regia, l-am trecut regizor şi pe Silviu Stănculescu, care, oricum, făcea parte din spectacol. Eram cunoştinţe vechi, îl divinizam din copilărie, şi aveam să încheiem ziua într-o cârciumă veche, în care cânta Gil Dobrică.

Cu câteva zile în urmă, dacă nu mă înşeală memoria, fusesem la premiera spectacolului „Concurs de frumuseţe”, de Tudor Popescu, cu Silviu Stănculescu, directorul Teatrului de Comedie, în rolul Şefului, cu Cornel Vulpe şi Candid Stoica în rolurile cadriştilor, şi cu Aurel Giurumia, în rolul arbitrului-pensionar incoruptibil (pentru că era pensionar; butelie, casă şi maşină avea). Am văzut spumoasa satiră a lui Tudor Popescu, la adresa slugărniciei comuniste, împreună cu premierul de atunci, Constantin Dăscălescu (ne cunoşteam de la Teatrul „Ion Creangă”, unde venea cu nepoţelele, şi nu putea ocoli, din pricina lor, cabina lui Val Lefescu), iar premierul s-a plecat, în toiul „haiului”, spre mine, şoptindu-mi: „Ăştia fac băşcălie de şefu’!”. „Şi de dumneavoastră!”, i-am răspuns, apoi, pentru că rămăsese total nedumerit, am adăugat: „Şi de toţi şefii, mai mici decât dumneavoastră!”.

În pauză, când am mers la cabina lui Silviu Stănculescu, ca să îi mulţumesc pentru invitaţie, i-am întâlnit, pe hol, aşezaţi pe scaune de lemn, pe Cornel Vulpe şi pe Candid Stoica. Erau leoarcă de sudoare şi respirau greu, sacadat. În cabina lui, şi Silviu Stănculescu era epuizat, deşi nu trecuse decât un act. Până atunci, îmi închipuisem că meseria de actor înseamnă un nesfârşit drum triumfal. Abia în seara aceea, veselă şi frumoasă, aveam să înţeleg că şi actoria, precum toate celelalte „meşteşuguri" artistice creatoare înseamnă muncă de ocnaş. Vorba lui Marin Preda: „Trebuie să rezişti şi să uiţi de tine, măcar zece ore pe zi!". Marin Preda a spus-o mai direct şi mai dur, dar prefer să-l parafrazez.

Şi Mihaela Bustuchină, cant-autor sensibil, care, în acea zi, îşi încheia studiile universitare de medicină, notase ceva în notesul meu (o cunoşteam din emisiunile regretatelor realizatoare de emisiuni de televiziune Betis Mondanos şi Jeana Gheorghiu, la care participam, adesea, împreună) şi-mi aduc aminte despre un dialog nostim între noi. Purtam, în ziua aceea de mai, mocasini mov, pantaloni mov şi o cămaşă din pânză topită, de un mov străveziu. Mihaela era atât de fascinată de „aranjamentul floral" al subsemnatului, încât ţinea morţiş să afle de unde mi-am „luat" hainele, ca să-i dăruiască tânărului ei soţ ceva asemănător.

– Costă mult?, m-a întrebat Mihaela, după ce mi-a înmânat notesul.

– Un fleac: o sticlă de vodcă!

– E de contrabandă...

– Nu. Dar o jumătate de vodcă le-am promis colegilor de la căminul de nefamilişti, când am văzut cât de ocoş m-au costumat.

În ultima vreme, mai şi răsfoiesc notesul din perioada mea bucureşteană şi, uneori, izbutesc să-mi amintesc de întâmplări atât de îndepărtate, încât parcă ar fi ale altuia. Văd, de pildă, schiţa de scenariu pentru sărbătorirea actorului Gheorghe Cozorici. Nu-mi mai aminteam cu ce ocazie au fost la Clubul „Vulcan” fraţii Doina şi Cornel Angelescu, soţii Ion şi Tania Cozmei, şi nici nu sunt sigur că sărbătorirea lui Gheorghe Cozorici s-a făcut în prezenţa lor. Nici de Vasile Mentzel nu-mi aduc aminte să fi cântat atunci. Oricum, povestea a început la Altarele Neamului.

Aflasem, de la fosta glorie a fotbalului românesc, Titus Ozon (cu care eram coleg, la Clubul „Vulcan”), că Gheorghe Cozorici, fiul unui maistru de la sculerie, a fost, cândva, ucenic la marea uzină bucureşteană şi că plănuia să devină inginer. Am vorbit cu directorul general al „Vulcanului”, care se numea... Flutur (am, undeva, o fotografie cu domnia sa; era prieten cu miniştrii Avram şi Dincă, pe care i-am cunoscut şi nu mi s-au părut deloc fioroşi şi inumani, cum i-au înfăţişat post-revoluţionarii media) şi care mi-a recomandat să solicit colaborarea Teatrului Naţional, unde Gheorghe Cozorici era angajat.

M-am dus la directorul economic de atunci al Teatrului, Val Plătăreanu, i-am spus că vrem să-i înmâ-

năm lui Gheorghe Cozorici Cheia de Aur a „Vulcanului” şi o plachetă omagială, solicitând şi participarea altor actori (au mai venit Adela Mărculescu, Florina Cercel, George Motoi şi Eugen Cristea), iar Val, pragmatic şi inspirat, m-a dus la Radu Beligan.

Radu Beligan nu este un maestru, ci un Mare Preot al Culturii Române, poate că mai copleşitor şi decât Romulus Vulpescu, Nichita Stănescu sau Cezar Baltag. Radu Beligan s-a născut Sfânt şi Spirit, şi doar amintindu-mi de acea unică întrevedere, mă simt microscopic şi fără de nici un rost. Ca şi Nichita Stănescu, Radu Beligan era de o modestie devoratoare, generos şi plin de curiozitate, de parcă ar tot fi cules, de-a lungul vieţii, cu aceeaşi fascinaţie, toate flecuşteţele care i s-au ivit în cale. Pe atunci, Teatrul Naţional punea în scenă „Ploşniţa”, de Vladimir Maiakovski, într-o scenografie grandioasă, dar greu de realizat. Pentru că secretarul de partid al Uzinelor „Vulcan” era un om cum nu am mai întâlnit în viaţă, domnul Bunea, am ieşit în întâmpinarea premierei Teatrului Naţional cu cei mai buni meseriaşi din uzină şi cu toate materialele şi uneltele de care realizarea scenografiei avea nevoie. Impresionat, Radu Beligan a oferit, cu acces gratuit, Uzinelor „Vulcan” premiera piesei „Ploşniţa”. Doar eu nu am fost nici la premieră, nici într-o vizită ulterioară la directorul general al Teatrului Naţional din Bucureşti, deşi sunt singur că m-ar fi primit, cumsecădenia lui Radu Beligan fiind nepământească, de Sacerdot rătăcit printre oameni.

Gheorghe Cozorici a ajuns actor din... gelozie. Pe când era ucenic la „Vulcan”, se îndrăgostise de o fată,

care cânta în corul clubului. A mers şi el la club, cu doar câteva zile înainte de a sosi Ştefan Ciubotăraşu, în căutare de figuranţi pentru un film. Fata s-a înscris la concurs, iar Gheorghe Cozorici a urmat-o. Fata nu avea talent, dar Cozorici a primit un rolişor (între timp, a dat examen la Facultatea de Inginerie Mecanică şi a reuşit), pe care l-a trăit atât de adevărat, încât Ştefan Ciubotăraşu l-a sunat, la „Vulcan", şi i-a cerut să se prezinte, din toamnă, la Institutul de Artă Teatrală şi Cinematografică, unde, de asemeni, fusese declarat admis, deşi nici nu candidase. Dar ce examen însemna un film cu Ştefan Ciubotăraşu!

Cu fata visurilor tinereţii sale, Gheorghe Cozorici nu s-a mai întâlnit vreodată. O dragoste phoenix a clădit un destin artistic. Li s-a mai întâmplat şi altora. Parcurg, încet, paginile notesului de odinioară. În faţa ochilor, deasupra risipirii unui uriaş buchet de flori, Gheorghe Cozorici şi prietenul lui din tinereţe, Nea Costică, de la Sculerie, se îmbrăţişează tânguit, rotit ca într-o horă cosmică. Şi paginile... Paginile notesului meu îşi trăiesc propria lor poveste, dar atât de îndepărtat de mine, încât nici nu le mai simt prospeţimea odihnitoare de odinioară. Şi asta, probabil şi pentru faptul că văd cum se scufundă totul în nepăsarea vremuirilor unui neam fără memorie. Pentru că nu am păstrat fotografii (nu ştiam că o să am nevoie; eu îmi închipuiam că o să mor la 43 de ani, pentru că tata s-a dus la 44, bunicul Mihai, la 45, iar străbunicul Ion, la 46), văd că peste oameni care mi-au luminat tinereţea s-a aşternut, gros şi de neînlăturat, colbul pietrificat al uitării.

Ultimul actor care a jucat Chiriţa, în travesti, Arcadie Donos, poet cu operă şi personaj cultural de primă mână, a rămas mărturisit doar de o placă de marmură, pusă pe zidul casei, de lângă Biserica Italiană, în care am poposit adesea, Arcaşa fiind un basarabean cu suflet de aur, care nu trăia mai clocotitor, decât atunci când îl vizita un moldovean de-al lui. Prea puţin pentru memorie, prea puţin pentru vremea cu oameni. Prea puţin în alte locuri, iar la Suceava, nimic!

În ziua în care urma să primesc drepturile de autor pentru cele zece poeme, publicate în „Flacăra", adică puţin mai mult decât un salariu mediu lunar, mi-am propus să-l invit pe George Arion, la o „cinste", în Restaurantul „Herăstrău". Avea vreo două ceasuri libere, aşa că m-a însoţit bucuros. Şi ce festin a urmat, în ciuda faptului că George Arion era un taciturn, care ascultă atent, creionându-şi personajele romanelor sale poliţiste, care sunt mai mult decât atât. Semăna mult la înfăţişare cu Octavian Goga, dar era total diferit la fire. Sora lui, Anca Arion, lucra în televiziune, iar Adrian Păunescu, deşi un dur ca lider, îi purta o caldă prietenie; m-am ciocnit, adesea, cu uriaşul poet şi om de cultură, pe când băteam la uşa lui Arion, ieşind din biroul acestuia bine dispus şi surâzător:

– Poftiţi, domnule poet!

Eu, să mă prăbuşesc în neant, copleşit de tulburătoarea întâlnire, care, de fiecare dată, mă lua prin surprindere, chiar şi atunci când directorul Uzinelor „Vulcan", Flutur, îmi transmisese rugămintea lui Adrian Păunescu

de a trece pe la el, ceea ce n-am îndrăznit, căutându-l, mai întâi, pe Arion şi dând, iarăşi, nas în nas, cu titanul. Mi s-a cerut un elaborat despre muzica uşoară românească şi, după ce mi-am procurat broşuri cu texte de la Magazinul „Muzica”, am scris „Dar lăsaţi-ni-i nouă pe Eminescu şi Labiş”, text care începea în prima pagină, cu titlul ţâşnind dintr-o maşină de scris. De câteva ori mi-a cerut Adrian Păunescu, prin intermediul lui George Arion, texte sau poezii pe diverse teme, şi de fiecare dată mi le-a publicat în prima pagină, dar niciodată nu mi-a spus vreo vorbă, alta decât „Poftiţi, domnule poet!”.

După aproape două ore de petrecut împreună, timp în care gura nu mi-a tăcut o clipă, vorba „Mioriţei”, George Arion mi-a întins mâna, ridicându-se, iar eu am chemat ospătarul.

– A plătit domnul, nu mai aveţi nimic de plătit…

George Arion zâmbea ostenit, întotdeauna are un zâmbet ostenit, şi, pentru că insistam să plătesc eu, mi-a zis:

– Tinere, când o să câştigi cât câştig eu, poate că vei plăti tu o masă…

Şi a plecat spre redacţie. L-am însoţit până la intrare, apoi am urcat la „Contemporanul”, care consemnase debutul meu real în literatură; în fond, „Flacăra”, care-mi mai publicase, ca şi alte reviste şi ziare, poeme, semnate cu diverse pseudonime, abia acum îmi făcea adevăratul debut. Nu am păstrat exemplarul, pentru că,

sub cerul înstelat din Dealul Spirii, l-am ridicat spre cer, aşa cum făcusem şi cu Diploma „Nicolae Labiş”, apoi, rupându-l bucăţele, pe care le-am împrăştiat în noapte, întrebând în univers:

– Vezi, tată? Vezi?

La „Contemporanul”, George Chirilă mi-a făcut cunoştinţă cu Platon Pardău şi, cum programul lor de lucru era pe terminate, i-am invitat la sărbătorirea debutului meu, tot la „Herăstrău”, apoi am străbătut Bucureştii, din cârciumă în cârciumă, plătind cu rândul, până în centru, colţ cu Cişmigiu, la cafeneaua „Tic-Tac”. Mă ştiam cu barmanul, „nea Costică”, un târgoveţ rotofei şi cu chelia ca un felinar interbelic, dar, din fericire, şi nea Costică mă ştia tot atât de vag, drept Ion şi atât. Am ciocnit paharele, iar de masa noastră s-a apropiat un maramureşean cu tacâmuri cioplite în lemn. Am vrut să cumpăr şi, pe când mă străduiam să aleg, Platon Pardău s-a ridicat de la masă, având nevoie de toaletă. Când să plătesc tacâmurile de lemn, numai ce l-am zărit pe Platon Pardău lovindu-l în chelie pe nea Costică, cu receptorul telefonului, pe care i-l smulsese din mână. Ospătarii şi bucătarii, vreo cinci vlăjgani, tocmai îl înconjurau crunţi pe marele prozator dornean şi, pricepând pericolul, m-am năpustit peste ei ca la rugbi, apoi l-am înşfăcat de braţ pe Platon Pardău, pescuindu-l din mers şi pe George Chirilă, pentru a-i urca în primul troleibuz care trecea pe acolo. A doua zi, când am trecut pe la „Contemporanul”, să văd dacă totul e în ordine, Platon Pardău mi s-a plâns că-l dor câteva coaste, în care apucaseră să-şi înfigă pumnii ospătarii de la „Tic-Tac”, şi, când l-am lămurit asupra

cauzelor durerii, a vrut să sune la comandantul miliţiei capitalei, cu care se cunoştea, dar nu l-am lăsat. În fond, vina era a scriitorului, care, vrând să meargă la toaletă, s-a lăsat înşelat de faianţa bucătăriei şi, intrând în bucătărie, dar cu gândul la toaletă, tocmai se uşura liniştit, când barmanul l-a apucat brutal de braţ, îmbrâncindu-l până în dreptul telefonului, în încercarea de a chema miliţia.

Platon Pardău, aflând adevărul, a căzut pe gânduri:

– Şi cum facem ca să plătim consumaţia?

– Am plătit-o, pentru că am luat vodca direct de la bar…

A stat cât a mai stat îngândurat, a izbucnit în râs, apoi, după ce l-a sunat pe comandantul miliţiei Sectorului 5, căruia i-a dat întâlnire, peste vreo două ceasuri, la „Tic-Tac”, ne-a rugat să-l însoţim, invitaţie pe care sfielnicul George Chirilă a refuzat-o deznădăjduit. Eu am mers, iar nea Costică, de la bar, a exclamat, încă de cum am intrat pe uşă:

– Ăştia-s!

Ofiţerul de miliţie ne-a condus pe toţi trei într-un separeu-cameră, pe care-l ştia, iar acolo Platon Pardău i-a cerut scuze barmanului, care, aflând că autorul boacănei de aseară era, de fapt, prozatorul lui preferat, a dat fuga în bar, să aducă nişte cărţi, ca să obţină mult râvnitele

autografe. A urmat un chefuleţ, pe care chiar nu mai ştiu cine l-a decontat, şi totul s-a terminat cu bine.

După apariţia celor zece poeme în „Flacăra”, am mers la Clubul „Vulcan”, cu intenţia de a propune înfiinţarea unui cenaclu literar, dar directorul clubului, care citea şi el, ca toată lumea, revista lui Adrian Păunescu, m-a recunoscut şi mi-a zis:

– Şi eu sunt sucevean! Sau, mă rog, am fost pentru o vreme…

Se numea Alioşa Carastate, studiase baletul la Moscova şi fusese primul prim-solist al Ansamblului „Ciprian Porumbescu”, până ce un accident al autobuzului Ansamblului, la Stroieşti, l-a îndepărtat brutal de scenă şi l-a obligat să se întoarcă, împreună cu soţia şi cu fetiţa, care i se născuse la Suceava, în Bucureşti. În repertoriul de solist avea şi „Cozaceasca” lui Grigori Vindireu, care este, de fapt, cunoscutul dans ucrainean „Cercowcia”, şi izbutea să sară de deasupra a trei cercuri suprapuse de dansatori şi, când atingea scândura scenei, deja dansa pe vine ca un adevărat cazac. Ştia Alioşa Carastate că, prin elementele ruseşti şi, în primul rând, prin dansul în linii, se falsifică tradiţia românească şi că noile rădăcini ale coregrafiei ruseşti nu vor mai putea fi smulse vreodată, dar nu avusese ce face, respecta direcţia impusă de partid fără crâcnire.

Cenaclul s-a înfiinţat rapid, cu ucenicii moldoveni, ca şi mine, Dan Caunic, Viorel Cata şi Roman Dănilă, cu juristul Nicolae Liviu Stanciu, cu inginerul

Costel Dumbravă, cu cântăreaţa folk Mihaela Mazilu, cu Marian Burcea-Vlăsceanu şi cu alţi câţiva, inclusiv fete, care iubeau activitatea de cenaclu în sine, cu spiritul ei de echipă, nu neapărat şi literatura. Cu Dan Caunic, Viorel Cata şi Roman Dănilă, şi ei fugiţi de acasă, eram invitat la tot felul de manifestări ale caselor de cultură din Bucureşti, dar şi la emisiuni ale TVR. Prima noastră apariţie la televiziune fusese condiţionată de tuns, dar am hotărât, de comun acord, să nu acceptăm, mai ales că Dan Caunic şi Viorel Cata aveau superbe plete blonde, iar Roman Dănilă, negre ca pana corbului. În ce mă priveşte, nu-mi prea păsa de păr, care şedea aidoma unei căpiţe de fân, dar nu puteam accepta condiţionarea, aşa că, pe când doream să plecăm, Puiu Stoicescu a găsit soluţia salvatoare:

– Staţi aşa: pentru ce avem atelierele de machiaj şi coafură? Să le prindă părul, în cocuri joase, cu cleme şi s-a rezolvat problema!

Multă lume ştia, deja, despre noi câte ceva, iar în satele Moldovei, în care cele două ore de program tv erau vizionate cu sfinţenie, în lipsa altor relaxări; băieţii au fost, unul câte unul, recunoscuţi, mai ales că apăreau, pe burtieră, şi numele lor de acasă şi nicidecum vreun pseudonim, cum se întâmpla în cazul meu. Aşa se face faptul că, la sfârşitul săptămânii din nu mai ştiu care lună, pe când Dan, Viorel şi Romică plecaseră să vândă sticlele, ca să cumpere orez şi ţigări, iar eu rămăsesem în apartamentul din strada Sebastian, în care ne mutase conducerea uzinei, la uşa noastră s-au auzit bătăi timide, iar în cadrul ei, împovărat de bagaje, şedea un bărbat cu

ochelari fumurii şi cu urme de cicatrici pe faţă. Cum obişnuiam să vorbim între noi despre părinţii noştri, imediat am înţeles că domnul cu pricina este tatăl lui Viorel Cata, care avusese un teribil accident de motocicletă, şi l-am poftit înăuntru, dar iar s-au auzit bătăi în uşă, de data asta mai puternice, iar în cadrul uşii şedeau doi bărbaţi voinici, tatăl lui Dan Caunic şi cel al lui Roman Dănilă, care aveau, lângă picioare, şi nişte damigene cu vin de ţară. Toţi trei m-au îmbrăţişat, pentru că mă ştiau de la televizor, mulţumindu-mi că nu i-am lăsat pe băieţii lor să ajungă nişte derbedei, ci fala familiilor din rândurile cărora au plecat. Când au venit băieţii cu orezul (numai orez mâncam, când ni se terminau banii), fluturându-şi pletele în vânt, părinţii lor au împietrit de uimire:

– Dănuţ, dar la televizor erai tuns…

– A crescut la loc, tată. Sunt tânăr şi părul creşte repede.

Orezul a fost pus deoparte, pentru alt sfârşit de lună, iar seara i-am însoţit pe cei trei taţi la Gara de Nord, de unde plecau, deja înfrăţiţi, spre Moldova. Dan Caunic avea să ajungă, după o îndelungată carieră de criminalist la Braşov, şef mare şi respectat în Poliţia Judeţului Botoşani, dar eu nu am nici un merit în privinţa viitoarelor lor cariere, afară de cel al încrederii pe care am avut-o în inteligenţa şi în puterea lor de regăsire. Prietenia nu-i un merit, ci o aptitudine, pe care o aveam şi încă o am, deloc atrofiată, şi astăzi.

La televiziune apăream des, mai ales după ce făcusem, în locul lui Puiu Stoicescu, dar sub supravegherea lui, o emisiune de dialoguri cu Poetul Ioan Alexandru, care abia se întorsese din Italia, unde primise o bursă pe doi ani, odată cu Premiul „Johann Gottfried von Herder”. Puiu avea o mustaţă, asemănătoare cu cea a lui Ion Ţiriac, dar mult mai frumoasă şi mai îngrijită, şi era, la rândul lui pus să opteze: îşi păstrează mustaţa sau apare la televizor. Ca şi noi, mai adineauri, nu a vrut să cedeze, deşi i s-a spus că ordinul vine direct de la tovarăşa Elena Ceauşescu. Nu era chiar aşa. Elena Ceauşescu, care văzuse, într-o seară, la televizor pe un om cu mustaţă urâtă, i-a zis soţului ei, Nicolae:

– Nicule, ce urâtă mustaţă are ăsta!

A doua zi, activul de partid deja recomanda interzicerea cu străşnicie a mustăţilor în media românească, iar Puiu Stoicescu, care avea programate dialogurile cu Ioan Alexandru, m-a chemat, ca să-l cunosc pe ilustrul cărturar şi poet şi ca să putem lua în discuţie tot felul de teme, inclusiv tema „Iubirii de patrie”, pe care Alexandru o tratase amplu într-o carte de eseuri, pe care o citisem. Pe atunci, se fuma în birouri, iar eu fumam, în absenţa „Naţionalelor”, ţigări „Mărăşeşti”, care scoteau un fum dens şi insistent, ignorând parcă ferestrele deschise. La a doua întâlnire cu Ioan Alexandru, când am scos pachetul cu „Mărăşeşti”, Poetul mi-a întins grăbit un pachet de „Kent”, iar când a făcut-o şi a doua oară, eu încercând să refuz, mi-a zis panicat:

– Ale dumneavoastră prea scot fum, aşa că le-am cumpărat pe astea, pentru dumneavoastră, că scot fum mai puţin…

Am înlemnit. În loc să-mi spună „Măi băiete, nu fuma, că nu suport duhoarea blestematelor tale ţigări!”, Ioan Alexandru mi-a cumpărat un pachet de „Kent”, pe care a trebuit să-l iau cu mine, deşi nu am mai fumat, nici măcar la a treia noastră întâlnire, cea care a precedat începerea filmărilor. Emisiunea semăna, cumva, cu dialogurile de astăzi ale Eugeniei Vodă, doar că era mai temperamentală, Ioan Alexandru fiind un vulcanic slobozitor de metafore şi de adevăruri neştiute, inclusiv religioase, pe care le aflase în arhivele Vaticanului. Dacă nu aş fi avut prospeţimea expresiei, m-ar fi strivit, pur şi simplu, dar am făcut faţă cu brio, încheind cu o parafrază după o replică finală din nu mai ştiu ce film al lui Zbigniew Cybulski:

– Ascultându-vă, am avut în fiecare clipită senzaţia că vă văd, ieşind la o fereastră larg deschisă, pentru a striga: Oameni, vă iubesc!

Ioan Alexandru a râs, copleşit, pentru că era un om cu adevărat mare, adică sfielnic, modest şi dezarmant de sociabil. Mi-a mulţumit, şi în timpul filmării, şi după aceea. După montaj şi cenzură, au rămas după noi vreo două ceasuri de dialoguri, aşa că emisiunea s-a difuzat în două episoade. Nu am văzut-o, vreodată, pentru că în căminul de nefamilişti nu aveam televizor, dar nici nu am simţit nevoia să o revăd, pentru că prea intens trăisem totul, ba chiar şi astăzi, după mai bine de patru decenii,

începe sufletul să-mi zvâcnească sub vălurirea aproape materială a ideilor pe care creierul le-a păstrat cu sfinţenie. Când, după Revoluţie, Ioan Alexandru vestea, de Crăciun, că „Hristos a înviat" şi pentru poporul român, proştii au râs, închipuindu-şi că uriaşul cărturar al culturii române ar fi confundat Crăciunul cu Paştele, fără ca măcar un singur om să priceapă că Ioan Alexandru semnala, de fapt, o îndelung aşteptată „a doua zi după Hristos", pe care noi, românii, nu am conştientizat-o ca atare şi am ratat-o pentru totdeauna.

*

Încercam, de multă vreme, să scriu un poem despre rătăcirile şi reperele mele, despre nelinişte şi resemnare, dar nu izbuteam, pentru că nici măcar nelămuritul nu avea un contur, pe care să-l aştern melodios în cuvinte. Nu-l citisem pe Mircea Streinul, pus la index pe atunci, dar intuiam, aidoma lui, că dumnezeirea ni se arată, clipă de clipă, prin trei dimensiuni, prin inefabil, prin melodic şi prin pictural, şi tocmai de aceea fiecare poem care-mi poposea pe masă trebuia să cânte şi să vizualizeze, în vibraţia inefabilă a simţirii lirice. Într-o noapte, în atmosfera de haltă cenuşie a căminului de nefamilişti, poemul acela s-a ivit, fără premeditări, ci într-o curgere neaşteptată şi tumultoasă, în care m-am zărit, uimit, ca într-o oglindă. Era ca şi cum mi-aş fi pipăit sufletul rană cu rană, fără să aflu leacuri vindecătoare, dar având conştiinţa fiecărei răni în parte, însăşi viaţa, cu lipsa ei de rosturi fireşti, fiind o imensă şi sângerândă rană, deschisă între cer şi pământ, din care aş

fi vrut să mă rup, fără să-mi pese de netimp şi dacă în netimp se întâmplă sau nu ceva. Nu mă bântuiau gânduri negre, ci, aidoma lui Marin Sorescu, în „Iona”, îmi doream încă o naştere, ba poate că şi mai multe, atâtea naşteri încât viaţa de după una dintre ele să-mi reuşească şi să fiu fericit.

Cu câteva zile înainte, venise la directorul general al Uzinelor „Vulcan”, domnul inginer Flutur, poetul Dan Deşliu, care propunea o întâlnire între o echipă a Uniunii Scriitorilor şi Cenaclul „Vulcan”, şi tocmai se negociau preferinţele muncitoreşti, când am ajuns eu în biroul directorului. În anticameră, secretara, o fată desăvârşită, cu excepţia ochilor, care nu spunea nimic, îmi reproşase că n-am scris niciodată o poezie despre ea şi am asigurat-o că se va rezolva în timpul şedinţei. M-a anunţat şi, când am intrat, l-am văzut pe prietenul meu Nicolae Liviu Stanciu, juristul întreprinderii, roşu ca sfecla, scufundat, de parcă s-ar fi ascuns, într-un fotoliu, în vreme ce bibliotecara clubului perora fericită:

– Ce bine, tovarăşe Deşliu, că aţi hotărât să ne aduceţi nişte scriitori. Cititorii îşi doresc de mult o astfel de întâlnire, dar cei mai mulţi cu Alexandre Dumas…

Nicolae Liviu Stanciu să facă infarct, nu alta, iar Dan Deşliu, vag amuzat, ţinea să rămână un cavaler pe deplin stăpân pe reacţiile sale:

– Cum să vă spun eu, scumpă tovarăşă… e cam dificil, pentru că Franţa ar trebui să ne aprobe un certificat de deshumare…

Nea Romică, şeful serviciului de protocol, care cocheta pătimaş cu versificarea, tocmai revenise cu o butelie de coniac „Bourbon”, din care a turnat cu eleganţă în pahare. Eu îmi deschisesem notesul şi trecusem titlul „Patologică”, apoi am slobozit strofele, vreme în care Liviu Stanciu s-a plecat uşor spre mine, întrebându-mă:

– Cum adică patologică?

– Adică logică de pat…

Tot nu a înţeles, dar eu scriam de zor, iar din strofele celor două „Patologice”, I şi II, pe care avea să mi le confişte, în manuscris, Romulus Vulpescu, pentru o plănuită antologie a poeziei senzuale din România, îmi mai amintesc doar o strofă: „vreau să iubesc nebun ca un pitic / în abstinenţa lui înfricoşată; / e patul pregătit, cobzarii orbi / se spânzură de lampă cu-o cravată”.

– Scrii o listă a scriitorilor pe care îi preferi, Ionică?, m-a întrebat directorul general, trimiţând-o pe bibliotecară la treabă, că doar o aşteaptă cititorii.

– Nu, domnule director. Scriu două poezii pentru şefa dumneavoastră de cabinet, care mă tot roagă de ceva vreme…

– Şi cum se cheamă?

– Patologică I şi Patologică !!

– Adică logică de pat, în două viziuni!, s-a prins directorul, care era niţel ceacâr, dar sclipitor de inteligent.

– Ne poţi citi şi nouă?, a întrebat Dan Deşliu, iar eu i-am răspuns citindu-i integral prima poezie, pe care deja o terminasem; în fond, nu era decât o joacă.

Dan Deşliu a ascultat atent, apoi mi-a cerut carnetul şi a citit singur acel text năstruşnic, stăruind asupra strofei pe care am reprodus-o.

– Ce inspirată dispunere de planuri: pe de o parte „vreau să iubesc nebun ca un pitic, în abstinenţa lui înfricoşată”, în plan existenţial, iar pe de altă parte, în metafizicul lui *ars poetica*, „cobzarii orbi / se spânzură de lampă cu-o cravată”… Domnule, dumneata eşti poet (apoi, privindu-mă prin ochelarii cu lentile groase şi cu rame de baga)… A, dumneata eşti tânărul debutat de Păunescu în „Flacăra”; te recunosc după poză…

Şefei de cabinet, pe fundul căreia s-au încheiat cele mai avantajoase contracte internaţionale ale Uzinelor „Vulcan”, nu i-au plăcut poeziile, pe motiv că, şi fără să văd, am văzut şi am descris prea mult: „te mai visez cu sexul dezgolit, / cu ţâţele obraznice şi grele, / cu ochi scăpărători ca nişte stele / şi te doresc cum nu te-am mai dorit; / îţi mai visez buricul senzual, / triunghiul de mătase de pe-aproape, / te-aş consuma din talpă până-n pleoape / ca pe-o friptură bună de batal”. Mai departe chiar nu-mi mai aduc aminte, dar nu-i nici o pagubă; am rămas dator doar cu o precizare: bibliotecara de la Clubul „Vulcan” era nepoata unui şef atât de mare, încât, la

sugestia ministrului Ioan Avram, trebuia „ascunsă undeva, să nu facă uzinele de râs: de pildă la bibliotecă”. Era atât de fericită şi chiar că nu făcea cuiva vreun rău nici măcar cu fericirea ei atotcuprinzătoare şi, cumva, suficientă; întotdeauna am admirat-o sincer, pentru că, spre deosebire de mine, îşi aflase împlinirea şi, vorba unui proverb ardelenesc, dacă s-a născut proastă de mică, n-a avut treabă, a fluierat toată viaţa.

În ziua convenită pentru întâlnirea dintre „solia” Uniunii Scriitorilor şi Cenaclul „Vulcan”, în sala de şedinţe a clubului, în care încăpeau doar 50-60 de oameni, au venit, ca invitaţi ai mei, Ana Blandiana, Cezar Baltag şi Romulus Vulpescu, iar ca prieteni ai lui Dan Deşliu, Dorin Tudoran şi Bodor Pall (singurul a cărui fotografie o mai am). Participa elita administrativă a uzinelor, inclusiv brigada artistică – cea mai bună din ţară, cu un umor cu mult peste „Divetis”, dar nu şi cu atâta noroc. Venise şi un tovarăş, Trelea, care se pretindea a fi „consilier ştiinţific al tovarăşei Elena Ceauşescu”, dar care avea să recunoască, într-o seară, când actorul Iurie Darie a vrut să-l arunce de la etajul şase al unui bloc de pe Calea Victoriei, în care locuia iubita lui Val Lefescu, că nu era decât securist. Deocamdată, nu ştiam nimic despre el şi nici despre buclucul în care aveam să nimeresc, ci eram concentrat asupra poemului pe care îl scrisesem în noaptea anterioară şi pe care l-am memorat fără efort, pentru a nu-l mai uita vreodată, pentru că, în fond, „Opriţi planeta, eu vreau să cobor!” e o alegorie fidelă a sufletului meu.

Primii au citit oaspeţii, apoi colegii mei de la „Vulcan”, iar la urmă, când Dan Deşliu a vrut să încheie manifestarea cu un poem de-al meu, am şoptit, de parcă aş fi fost singur, în dialog doar cu mine însumi, poemul scris în noaptea anterioară. Se făcuse o linişte atât de încăpătoare, încât mi se părea dangăt de clopot fiecare cuvânt care-mi luneca de pe buze. Doar ultimul vers, care era şi titlul poemului, şi nu spusesem titlul, l-am transformat într-un fel de răcnet disperat. Şi s-a făcut o tăcere ca o prăpastie, până ce Romulus Vulpescu a răbufnit:

– Extraordinar poem! Domnilor, realizaţi la ce am fost noi martori astăzi?

Tăcerea încă stăruia, când l-am auzit pe Dorin Tudoran şoptind parcă cu vocea mea de adineauri, dar aparent fără nici o legătură cu poemul:

– Duminica trecută, am fost să-mi văd mama… La ţară. Am găsit-o zâmbind „cu gura ca o crimă”, cum inspirat a formulat tânărul nostru coleg, şi mi-a spus: „Măi băiete, eu îs bătrână şi bolnavă, iar cu cota de zahăr şi de ulei nu cred că voi supravieţui…”. Şi a zâmbit iar, „cu gura ca o crimă”…

A oftat Dorin Tudoran cu oftatul mamei lui, apoi s-a trecut la protocol, iar tovarăşul Trelea m-a tras deoparte, scrâşnind din fălci:

– Cum ţi-ai permis, tovarăşe, să-l aduci aici pe Dorin Tudoran?

Nu-l adusesem eu, ci Dan Deşliu, dar am întrebat naiv:

– Dar ce are? Doar e membru al Uniunii Scriitorilor…

– Da, dar e disident.

– Adică?, am întrebat, pentru că nu cunoşteam termenul, care nu desemnează un oponent politic, ci un om care doreşte doar modernizarea sistemului politic.

– Adică e duşmanul Partidului Comunist Român!

– Şi s-a scris chestia asta în „Scânteia” sau în „România liberă”, ca să aflu şi eu?

– Cum să se scrie?! Dar dumneata nu asculţi „Europa liberă”?

Răspunsul, deşi era deosebit de sincer, l-a dat peste cap pe tovarăşul Trelea, care probabil că m-a considerat retardat:

– Nu ascult, pentru că e un post de radio subversiv.

Între timp, a dat peste noi Romulus Vulpescu, care m-a luat prieteneşte de după umeri şi m-a condus în sala de protocol. Cu Romulus Vulpescu am rămas multă vreme în legătură, iar când avea ocazia, mă invitata, să spun versuri, la emisiunile lui de cultură generală, desfă-

şurate sub formă de concursuri gen „vreau să ştiu”. Între noi, mă punea să-i spun poemul „Opriţi planeta, eu vreau să cobor!”, pe care i-l dăruisem în dactilogramă, şi parcă nu-mi prea venea să-l spun iarăşi.

– Când îl spui tu, e altceva, Ionică: se despică parcă ceva şi în mine; când îl citesc, e altfel, sunt numai eu acolo şi parcă-mi lipseşte tovărăşia de pe cale…

Revenind la tovarăşul Trelea, mi-aduc aminte că, într-o noapte de vară, ne adunasem pe terasa iubitei lui Val Lefescu, directoarea Bibliotecii „Ion Creangă”, câţiva prieteni: actorii Ştefan Mihăilescu-Brăila, Arcadie Donos şi Iurie Darie, epigramistul şi caricaturistul Alexandru Clenciu şi Victor Bibicioiu, şeful secţiei cărţi şi tipărituri în Ministerul Culturii, care fusese coleg de clasă cu Valentin Ceauşescu şi cu Mircea Lucescu, pe care aveam să-i întâlnim, altcândva, la „Grădiniţa”, eu fiind atât de preocupat de marele fotbalist, încât nici prin gând nu mi-a trecut că modestul lor coleg ar putea fi băiatul mai mare al lui Nicolae Ceauşescu. În seara aceea, pe terasa iubitei lui Val Lefescu, venise şi tovarăşul Trelea, dar atmosfera era destul de posacă. Nu din pricina lui, dar nimeni nu avea nici un chef, deşi nu eram obligaţi să bem votcă grape-fruit, precum în fosta casă a lui Corneliu Codreanu, în care locuia Val. Şi, pe neaşteptate, tovarăşul Trelea a început să spună bancuri cu „tovarăşul şi tovarăşa”, majoritatea bune, dar noi zâmbeam mânzeşte, cu gândul la bancul care insinua că individul care spune bancuri politice ia un an de închisoare, iar cei care ascultă, câte cinci. Şi numai ce-l vedem pe Iurie Darie, om veşnic vesel, surâzător şi cumsecade,

că ţâşneşte din scaunul împletit, îl înşfacă pe Trelea de gât, zvârlindu-l spre înşiruirea de ţevi groase, care închideau terasa, apoi, ca în filme, l-a răsturnat pe spate, dincolo de ţevi, cu intenţia să-i dea drumul în bulevard. În glumă, poate, spuse, întorcând capul, peste umăr, spre noi:

– Nu-i aşa că a căzut singur de pe terasă, de beat ce era?

Nu a răspuns nimeni, pentru că gândul unei crime ne îngrozea; iar Trelea, cu capul în jos, ţinut strâns doar de curea, părea să nu-şi fi pierdut cumpătul.

– Mă, tu ai vrut să ne provoci?, a scrâşnit Iurie Darie.

– Nu, am brut să înviorez atmosfera…

– Şi chiar eşti consilierul tovarăşei?

– Sunt, dar ca ofiţer de securitate…

– Şi dacă te las să pici?

– Nu mă laşi, pentru că eşti om bun: fraier de bun!

Iurie l-a tras înapoi pe balcon, i-a aranjat amuzat hainele, plesnindu-l uşor peste obraji:

– Fir-ai tu al dracului!

Şi petrecerea a continuat, deja înviorată. Nici unul dintre noi nu a mai avut necazuri cu tovarăşul Trelea, dimpotrivă, părea să se bucure sincer când ne întâlnea întâmplător. Doar pe mine m-a întrebat, o singură dată, dacă, într-adevăr, nu ascult „Europa liberă”. Nu o ascultam, pentru că întotdeauna am considerat-o un post de radio subversiv. Nu promova ura împotriva comunismului, ci împotriva românismului. Cel puţin asta era şi a rămas părerea mea.

Între timp, împreună cu nemţenii Daniel Corbu şi Aurel Dumitraşcu, cu botoşăneanul Gelu Dorian, cu ieşeanul Lucian Vasiliu şi cu alţi câţiva, câştigasem, cu „Cornul de vânătoare”, un premiu de debut al Editurii „Albatros”, care îmi garanta apariţia unei cărţi de poezie în trei ani, dar care nu a mai apărut nici în zece. Când am mers, în 24 ianuarie 1990, să întreb, redactorul de carte Rusalim Mureşeanu a scos, încă înfricoşat, dactilograma dintr-un fişet metalic, scuzându-se:

– Mi-a fost frică. Dacă o publicam, ajungeam amândoi în închisoare…

Cartea purta titlul „Opriţi planeta, eu vreau să cobor!” şi aveam s-o scot, pe cont propriu, mult mai târziu, adică la sfârşitul anului 1997, abia după ce terminasem de publicat cărţile de poezie ale foştilor deţinuţi politici Vasile Pânzariu şi Dumitru Oniga. Aveam înnăscut respectul faţă de lacrima pe nedrept ruptă cu cazmaua din suflet şi am încercat, după puteri, să o vindec şi-abia după aceea să văd, să cântăresc şi să încerc să pricep ce s-a mai întâmplat şi cu mine. Nu se

întâmplase, totuşi, nimic, încă mai simţeam cum, aproape apocaliptic…

mi se desface cobza grea în ierburi
decapitând şi-ngenunchind înfrântă,
ţărâna are gura-nsângerată
şi fulgeră cuvintele, şi cântă;
până la tălpi mă-ncenuşez albastru
amanetând în veac singurătate
şi-mi urcă-n palme umedă ţărâna
cât încă-mi reazăm tâmplele pe coate;

femei schiţate pe un zid de cretă
m-ademenesc năprasnic şi m-alungă,
pe bulevardul care nu mă-ncape
câte-o iubire leneşă mă-ndungă
şi-mi neguţez cuminte tinereţea
prin pieţele cu rame cenuşii,
încă mai ard dezlănţuiţi pândarii
prin vulpile de bitum şi prin vii;

femei subţiri cu gura ca o crimă
pe un tăiş sau pe un plumb fierbinte
îmi riscă la ruletă tinereţea
furată violent dintre cuvinte,
nu protestez timid în piaţa mare,
ci îmi dărâm genunchii într-un număr,
sunt o fiară parcă hăituită
cu-o unghie de plumb înfiptă-n umăr;

nu mai ucid provincial amante,
nu mai vânez ninsori pentru ospeţe,

în abatorul mondial, prieteni,
se junghie din scurta-mi tinereţe
şi-ncenuşat şi parcă fără mine
dau filele absente mai departe,
pot să-mi păstrez nesăbuita-mi vârstă
doar cetluind-o singular pe moarte;

n-am idealuri, gândului i-i reazăm
un pat închiriat şi o planetă,
în mersul ei rotund numai cuvântul
mă tânguie-mpuşcat şi mă regretă;
nu m-acuzaţi de pesimism, prieteni,
un luptător s-a prăbuşit înfrânt,
decapitat frumos cu buza ierbii
şi-ascultă poeziile-n pământ

şi mă mai dor poemele nescrise
din tălpile desculţe până-n creştet,
în abatorul mondial, prieteni,
se junghie cu fier îngust şi veşted
ca să rămân încă o vreme tânăr,
străfulgerat de linişte şi dor,
ca să vă strig târziu, la miezul nopţii:
Opriţi planeta, eu vreau să cobor!

La vreo săptămână după marea întâlnire de la Clubul „Vulcan”, am dat curs invitaţiei lui Cezar Baltag de a-l vizita în redacţia revistei „Viaţa românească”, aflată, pe atunci, la parterul unei foste case boiereşti, pe o străduţă din stânga Ateneului Român. Cum urcai treptele şi intrai pe hol, aveai în faţă fosta cămăruţă a portarului, în care îşi aveau biroul George Pituţ şi Vasile Andru,

apoi intrai în salonul de odinioară, despărţit în două prin pereţi de glasvand; în dreapta, cu birouri simetrice şi mult depărtate între ele, lucrau Cezar Baltag şi proaspătul lui fin, poetul maramureşean Petre Got. Cezar Baltag semăna mult cu fostul meu profesor de filozofie, Valerian Căldare: acelaşi ten arămiu, cu frunte frumos boltită şi încadrată de un păr negru, des şi ondulat precum cel al jamaicanilor. O tristeţe ca o paloare discretă îl însoţea, din februarie 1975, când fratele lui mai mic, Nicolae, născut în refugiul de la Dorohoi, s-a fost stins, la doar 35 de ani, de leucemie. Îl iubise mult pe acest frate nu doar de sânge, ci şi de vocaţie lirică şi literară, iar golul existenţial prăbuşise o falie dureroasă şi de nevindecat. Basarabean din părţile Hotinului fiind, născut în casa preotului din Mălineşti, în 26 iulie 1939, Cezar Baltag era un om tăcut, dar atent, cu o operă literară novatoare, care înfruntase cu succes proletcultismul, şi preocupat, până la fascinaţie, de filosofia culturii, domeniu din care traducea intens. Când l-am tot vizitat eu, prin vara anului 1982, traducea, pentru revistă, „Ulysses”, de James Joyce, şi „Istoria religiilor”, de Mircea Eliade, textele de peste săptămână citindu-i-le, sâmbăta după-amiază, lui Petre Got, iar la rugămintea mea, acceptată cu bucurie, şi mie. Erau fascinante acele zile de lectură în trei, când vocea moale, aproape catifelată a poetului pe care îl veneram, se risipea prin încăpere şi când trăiam senzaţia răstignirii unui uriaş al trăirilor, „cu tălpile-n Casiopeea, cu fruntea în Săgetător”. Îl ascultasem, la „Vulcan”, citind poezie proprie, dar la întâlnirile acestea de sâmbăta refuza să ne citească poemele de peste săptămână, probabil dintr-o pudicitate excesivă a sufletului.

– Fleacuri, nu avem voie să întinăm templul paginilor acestora cu fleacurile mele…

Şi nu erau cu nimic mai prejos poemele lui Cezar Baltag nu doar faţă de operele pe care le traducea, ci şi faţă de orice altceva, pentru că însemnau o unicitate a trăirii, cu dureri şi tragisme ample şi irepetabile, care îi transformau inima şi mintea într-un templu, păstrat pur şi inaccesibil, ca să nu se simtă vreodată izgonit din el. Când ne asculta sau doar ne sorbea fascinaţia cu care trăisem lectura, îşi rezema bărbia în podul palmei drepte, rezemând cotul în podul palmei stângi, parcă fericit de derutele, adesea stângace, cu care noi descifram şi universul spiritual atât de străin nouă şi de neobişnuit al universului tipologic creionat de Joyce (George Arion îmi împrumutase „Oameni din Dublin” şi „Portret al artistului în tinereţe”, cărţi care mă intimidaseră prin aparentul de straniu) sau senzaţia alcătuirii şi nicidecum a premeditării de cărţi, pe care o întâlnisem la Lucian Blaga, toate cărţile lui Mircea Eliade fiind, de fapt, asamblări ale de eseuri şi studii, publicate anterior, iar de aici repetarea unor paragrafe, uneori chiar contradictorii, pentru că proveneau din epoci cognitive diferite. Observaţia aceasta l-a surprins pe Cezar Baltag şi i-a plăcut şi francheţea cu care spun tot ce gândesc, fără să iau în calcul eventualele riscuri ale unor enunţuri insuficient argumentate. Simţeam că fiecare frază a lui Mircea Eliade îl preocupa, iar pe om nu-l preocupă decât ceea ce cu adevărat iubeşte. Pe mine nu mă impresiona „Istoria religiilor” (există o variantă şi în fişele lui Nicolae Iorga pentru o istorie mondială a spiritualităţii), care, în fond, este cu mult sub valoarea celorlalte cărţi ale lui Eliade,

deşi la fel de asamblate din eseuri separate, publicate la distanţe de timp, dar readuse într-un tot unitar, ceea ce avea să-l determine pe Eugen Coşeriu să susţină că Mircea Eliade nu este un filosof, pentru că nu a premeditat un sistem. Dar sistemul exista: oricare eseu, luat separat, o probează. Prin asamblare, distincţia dispare şi se conturează senzaţia absenţei sistemului. Nu ştiu dacă, prin vara anului 1982, îmi formulam la fel de limpede argumentele, dar pentru Cezar Baltag conta, pentru că dialogul profund nu confruntă doi oameni, ci se iscă şi continuă în interiorul tău, cu condiţia ca adevărul luat în discuţie cu un altul să fi existat în subconştientul tău ca o latenţă, cu capacitatea de a deveni activă.

Pe când disputam noi astfel de teme, în birou a intrat un domn longilin, cu o mustaţă subţire şi discretă, care, când i-am fost prezentat, m-a poftit în biroul domniei sale, imediat după ce terminăm dezbaterea în curs. Era Ioanichie Olteanu, care, înainte de a fi ajuns redactor şef la „Viaţa românească" şi membru în conducerea Uniunii Scriitorilor, răspundea, pe vremea adolescenţei mele, de poşta redacţiei revistei „Tomis" din Constanţa. Îmi citise, de-a lungul anilor, multe tentative lirice şi îmi cunoştea bine eventuala evoluţie, care, se vede treaba, chiar exista. Ioanichie Olteanu, ca şi mine, fuma numai „Naţionale", iar când nu se găseau, „Mărăşeşti" sau „Carpaţi", dar niciodată cu filtru. Iar dacă Gheorghe Tomozei, pe care îl cunoscusem la „Flacăra", persifla parvenitismul vremii cu o carte de vizită, pe care scria „Gheorghe Tomozei / fumător de Snagov", Ioanichie Olteanu ignora total nimicniciile vremii, fiind preocupat doar de slujirea din răsputeri a culturii naţio-

nale. Pentru el nu existau individualităţi, ci o breaslă, cu componente la fel de importante, oricât ar fi fost de inegale. Când am intrat în biroul lui, a scos pachetul de „Naţionale”, o coală albă şi un pix. A zâmbit frăţeşte, când a văzut pachetul meu de „Naţionale” şi a început să-mi dicteze o cerere, adresată Preşedintelui Scriitorilor din România, prin care solicitam un împrumut de 10.000 lei. Leafa mea pe şase luni! M-am oprit din scris, pentru că mă înspăimânta gândul posibilităţii returnării banilor, dar Ioanichie Olteanu a insistat să am încredere în el şi să scriu, până la capăt, tot ce-mi dictează. A sunat, apoi, undeva, a vorbit cu o doamnă şi, revenind la masă a apostilat astfel cererea mea: „Se va acorda din fondul de ajutorare a tinerilor scriitori”. A semnat şi mi-a zis să merg, peste vreo patru zile, la casieria Uniunii Scriitorilor, să-mi ridic banii.

Mă golisem de cuvinte, îmi tremurau buzele şi mă chinuiau câteva lacrimi, care se vroiau slobozite, dar le-am reţinut sub stânca izvorului lor cu forţa. Redactorul şef al revistei „Viaţa românească” a zâmbit înduioşat, apoi, căutând prin fişet, a scos câteva numere de revistă şi mi le-a dăruit:

– Pariez că n-ai ştiut că ai publicat poeme şi în „Viaţa românească”. Doamna cu care am vorbit adineauri o să-ţi dea şi drepturile de autor pentru poemele acestea…

Tată de sânge să-mi fi fost, Ioanichie Olteanu nu-mi putea dărui ceva mai copleşitor. Nu scriu „domnul” Ioanichie Olteanu, pentru că scriitorii sunt mai presus de

atât; poate că înfăţişări ale dumnezeirii, poate că îngeri păzitori care vin să-ţi arate calea, poate că mai tainic şi mai important decât atât.

În ziua în care trebuia să merg la casieria Uniunii Scriitorilor, mă sufoca conştiinţa nimicniciei. Nu cunoşteam clădirea, ci doar terasa din spate, unde mergeam adesea cu Vasile Blendea şi mai rar cu Val Lefescu, care prefera „Grădiniţa”. Când am intrat sub uriaşa cupolă, cu candelabre masive, îmi venea să o iau la fugă. Ştiam, de la Ioanichie Olteanu, că, undeva, în dreapta, voi găsi casieria, dar nu puteam face un pas, de teamă să nu atrag atenţia cuiva şi să fiu gonit până în capătul lumii. Intrasem într-un templu, în care încă nu mă simţeam îndreptăţit să păşesc şi parcă lungul şir de ţărani ai neamului meu lunecaseră povară peste umerii mei.

– Căutaţi ceva?

S-a rupt ceva în mine, şi am răspuns, gâtuit, fără să întorc ochii, pentru că recunoscusem vocea blândă şi plină de omenesc a Preşedintelui D. R. Popescu.

– Casieria, am bâiguit pierdut.

– Da, dar casiera e la bancă şi vine abia peste o oră…

Ce bine, mi-am spus în gând. Ies şi nu mă mai întorc. Dar n-a fost chip, pentru că D. R. Popescu mi-a cerut, cu aceiaşi incomparabilă blândeţe:

– Poftiţi în biroul meu. Trece timpul mai uşor…

– N-aş vrea să abuzez…

– Dar nu e nici un abuz. E o plăcere.

L-am urmat şi, când a deschis o uşă de palat, cu două canaturi, pe stânga culoarului şi aproape faţă în faţă cu cea care ducea la birouri şi casierie, iar am avut ezitări. Înăuntru, la un birou discret, se afla un birou mai mic, la care lucra un domn îmbrăcat bizar, cu haine prea colorate şi cu pantaloni trei-sferturi, care-i lăsau vederii gleznele, înfăşurate în ciorapi şi mai coloraţi.

– Traian Iancu, Preşedintele Fondului Literar!, mi l-a prezentat D. R. Popescu.

– Dumneavoastră trebuie să fiţi Ion Drăguşanul… Mă bucur, pentru că atâtea mi-au povestit despre dumneavoastră şi Ioanichie Olteanu, şi D. R. Popescu, încât chiar eram curios să vă cunosc…

Nu credeam că D. R. Popescu mă mai ştia, pentru că trecuseră vreo patru ani din clipa în care îmi înmânase Diploma „Nicolae Labiş”. Era unul dintre puţinii oameni de cultură care contau şi în ochii lui Nicolae Ceauşescu şi care avea atâta putere, deşi puterea nu-l interesa, încât nu o folosea decât pentru binele obştii scriitoriceşti. Eu nu însemnam nimic, doar o biată frunză rătăcită pe o apă tulbure şi grăbită, dar iată că eram întâmpinat, într-o lume la care nici nu visam, ca un adevărat frate. Gustam din cafea picuri mici, ca să-mi ascund fâsticeala, şi mă

simţeam precum iobagul adolescent Taras Şevcenko în atelierul pictorului Vasiliy Shiriaev, primul în care intrase magnificul viitor poet baladist şi pictor ucrainean. Din fericire, casiera s-a întors mai repede şi cum Preşedintele lăsase, probabil, vorbă să fie sunat, D. R. Popescu m-a condus personal până la ghişeul cu grilaj al casieriei, deşi insistam că „mă descurc”, apoi mi-a strâns mâna şi mi-a urat succes. Era atât de nobil şi de sfânt acest om, care studiase medicina, dar şi-a găsit calea şi locul inconfundabil în dramaturgia şi în proza românească, încât am privit, multă vreme, uşa pe care a dispărut şi urmele nevăzute de până acolo, urme pe care le-am pus, spre păstrare, în sufletul meu ca pe nişte sfinte relicve. Nu speram să-l mai întâlnesc vreodată, iar în ianuarie 1990, când haita mediocrităţilor s-a năpustit asupra umbrei sale, încercând să o sfâşie, am scris unul dintre cele mai dure articole împotriva acestei haite, pe care cred că l-am publicat în „Glasul Bucovinei” al lui Emil Iamandi şi Mihai Tandru. Probabil că ziarul i-a fost trimis de Marcel Mureşeanu, care-i rămăsese fidel prieten, aşa că, într-o toamnă a anilor 2000, pe când mă aflam pe la Siret, cu prilejul manifestări „Octombrie de Bucovina”, m-a sunat Rodica Dominte şi mi-a spus că a trimis după mine o maşină, la rugămintea lui D. R. Popescu, care se afla la Mănăstirea Humorului, împreună cu ceilalţi componenţi ai juriului de la „Voroneţiana”, regizorii Geo Saizescu şi Tudor Mărăscu.

Când am ajuns la pensiunea din Mănăstirea Humorului, în care juriul lua masa, D. R. Popescu s-a ridicat în picioare şi mi-a ieşit în întâmpinare. Eram la fel de copleşit ca în vara anului 1982, când mi-a spus:

– Vă mulţumesc. Articolul dumneavoastră a fost singurul care mi-a dat putere de viaţă. Dacă nu ajungea la mine, nu ştiu cum aş fi putut trece peste clipele acelea tenebroase…

Ne-am aşezat, cu câte o cafea în faţă, şi am stat la taifas vreo două ceasuri. Lângă mine şedea Geo Saizescu, iar lângă D. R. Popescu, Tudor Mărăscu. Era fericit că nu l-am dezamăgit şi că, în două rânduri, întrezărise în mine corect ceea ce urma să fiu. În primul rând, om. Nici cu cărţile pe care le-am scris n-am dat cu bolta în baltă, dar principalul sens al împlinirii mele, spre care încă mai păşeam şi pe atunci, era statul de om. OM, scris AUM, a fost cel mai vechi nume al dumnezeirii, fiinţele umane, deci create de OM, se numeau seminţii. Mult mai târziu, „după chipul şi asemănarea”, semenii pământeşti s-au numit oameni. Iar D. R. Popescu a însemnat şi înseamnă pentru mine OM. Mai mult decât model de conduită, mai mult decât spirit: o identitatea dumnezeiască.

*

Exista, în Bucureşti, un cenaclu al umoriştilor, format mai ales din epigramişti, pe care îl frecventam, când aveam timp, fascinat fiind de epigramele medicului veterinar Nicolae Ghiţescu şi de incomparabilele aforisme ale lui Aristotel Pârvulescu, pe atunci procuror general al României sau cam aşa-ceva şi un om de mare calitate. Veneau la cenaclu mulţi domni în vârstă, toţi erudiţi şi cu antecedente în poezia cu forme fixe, rondele şi sonetele, în care nu străluceau, dar nici nu se făceau de râs. În viaţa mea, născocisem un singur catren epigra-

mistic, în timpul unei confruntări verbale cu necioplitul contabil şef de la BJATM Suceava. În general nu mă prea împăcam cu astfel de specimene din tipologia vechililor contabili şi, pentru că alesesem libertatea de a putea pleca unde vreau şi când vreau, mă certam adesea cu Horodinciuc, din pricina plăcerii pe care şi-o rezerva prin a se face temut de oameni. Adora teroarea pe care o provoca ivirea sa neaşteptată, în halat albastru spălăcit, şi, o dată, intenţionat m-am prefăcut că nu-l văd, când a intrat în biroul coloanei auto, în care lucram cu Tavi Cova, iar când nu mai aveam cum să nu-l văd, nu m-am ridicat în picioare. Ofuscat, individul a început să ţipe la mine, iar calmul cu care îl priveam, parcă uşor amuzat, ba chiar zeflemist, l-a scos din minţi şi a început să răcnească:

– Taci? De ce taci?

Continuam să zâmbesc, iar prietenul meu Tavi, care presimţea pericolul acestui calm premeditat, a încercat să deturneze discuţia spre o chestiune profesională, dar Horodinciuc deja răgea repetat un „De ce taci?" atât de sonor, încât i-am răspuns calm, în versuri:

– Tu ţipi, eu tac căci nu-mi convine / să îţi răspund într-un altfel: / când un măgar rage la mine, / eu n-am de ce să rag la el…

Individul, să facă apoplexie, nu alta, şi a ieşit disperat afară, iar când şi-a mai revenit, s-a îndreptat gârbovit spre vizuina puterii vremelniciei sale. Iubeam epigrama, dar nu îndrăzneam să mă aventurez în rigorile ei, care nu presupun doar îndemânare la versificare. Mult

mai târziu, aveam să scriu că „poetul, ca sublim artist / cioplind ideea în cuvinte, / uşor ar fi epigramist, / îi trebuie doar nişte… minte”. Şi aveam dreptate: doar literatura pentru copii presupune mai multă spontaneitate şi mai mult talent decât epigrama, deşi de altă natură. Din păcate, tot felul de versificatori jalnici au făcut cariere cu „poezie pentru copii”, îndepărtându-i pe aceştia de frumuseţea reală a literaturii cu bicisnicele lor improvizaţii.

Deşi nu citisem nici o producţie umoristică la cenaclul din Bucureşti, epigramiştii m-au invitat să particip, cu poezie, la o serată la Academia „Ştefan Gheorghiu”, la care fuseseră invitaţi. Era, la parterul blocului turn de la intrare, un fel de sală de conferinţe, în care urma să ne producem, în faţa unui eminent public tânăr comunist din toată ţara, mai ales femei, care visau la prima şi singura aventură amoroasă, din afara căsniciei, a vieţii lor. Erau însetate să se depraveze măcar o dată, chestie pe care bietul de mine nici nu şi-o putea închipui, mai ales că Alexandru Clenciu mi-a prezentat galeria universitarilor, profesori de elită, cu nume grele în cultura română, pe care chiar eram bucuros să-i cunosc. Atât de blamată, şi poate că pe drept – dacă luăm în calcul producţia de serie, Academia „Ştefan Gheorghiu” beneficia de serviciile unei elite ştiinţifice care, deşi a cam păşit în veşnicie, încă multă vreme va marca încă viaţa academică românească.

Epigramiştii erau oameni bătrâni, care, după pensionare, se bucurau de boema vieţii de umorist. Aveau dueluri epigramistice de regulă regizate, cu excepţia celor dintre Alexandru Clenciu şi Nicolae Ghiţescu,

Clenciu fiind avantajat şi de cealaltă „spadă" a sa, caricatura („desen cu însuşiri morale, / celebru nu de azi, de ieri, / prin care par spirituale / şi minţile de ingineri" – cum aveam să scriu atunci când am băgat de seamă că majoritatea caricaturiştilor sunt ingineri). În seara aceea, se întâmplase să deseneze Alexandru Clenciu pe prietenul lui, Nicolae Ghiţescu, în costum de medic, deci şi cu o bonetă albă care-i ascundea uriaşa chelie, dar călare pe un măgar cu aripi, pe şaua căruia scria „PEG ASIN". Când portretul şarjat a fost gata, inclusiv printr-o admirabilă cromatică, Alexandru Clenciu l-a arătat celor vreo cinci sute de persoane din sală, apoi i l-a înmânat, ca pe o diplomă, lui Nicolae Ghiţescu, care rămăsese năucit de întâmplare, după ce-şi terminase recitalul de epigrame, fără să primească aplauzele cuvenite, din pricina lui Clenciu. Avea şi o figură de năuc şi de banal omul acela scânteietor, numit Nicolae Ghiţescu, şi se preta unui joc actoricesc, voit cabotin, care stârnea avalanşe cutremurătoare de râs. Să-l fi văzut dumneavoastră cu câtă umilinţă a luat caricatura, studiind-o uşor aplecat, aproape cu servilism aplecat (eu ştiam că născoceşte replica), apoi, arătând desenul publicului, s-a îndreptat şi a replicat, spre Clenciu, pe care îl fixa cu privirile, cu voce de tenor veritabil, dar cu o intonaţie cumva ţărănească, rudimentară:

– Caricatura cu măgarul / nu ţi-o mai dau, nici de mă rogi, / căci s-a văzut veterinarul / ducând… pe Clenciu de dârlogi!

Era preferatul meu Nicolae Ghiţescu. Scria, pe pildă, despre un bolnav: „Văzând că-i bate inima prea

tare, / la policlinică s-a dus de-ndată, / iar doctorul i-a spus: Răbdare, / o facem noi să nu bai bată!"; de fiecare dată făcea haz şi de chelia lui poznaşă: „De-ar fi s-ajung un consacrat, / în bronz n-aş vrea să fiu turnat: / să stau în parc o veşnicie, / cu… găinaţul pe chelie!".

Atmosfera era atât de vie, încât, după ce am spus două poezii, am adăugat, epigramistic, cu trimitere la vocaţia de autori de rondele şi sonete a epigramiştilor, primul meu catren gândit ca epigramă:

– Chiar de-aş trăi o veşnicie, / rămân acelaşi optimist: / De n-oi fi bun în poezie, / o să mă fac epigramist.

Nu ţin minte replica spontană a lui Alexandru Clenciu, care îmi spunea că, dacă tot am scris prima epigramă, dau semne că, în viitor, epigrama mă paşte. Avea dreptate cumva, şi am replicat, fără să notez undeva:

– Da, sunt mai prost, sunt de acord, / şi nu mai e nici un remediu, / plecând din codrii mei din nord, / m-am adaptat şi eu la mediu.

Până şi Clenciu m-a felicitat pentru spontaneitatea şi rapiditatea inspiratei replici, iar viitoarele activiste comuniste de partid, mai virtuoase decât călugăriţele virtuoase, deja au început să-mi trimită bileţele (moda fusese lansată de Adrian Păunescu, care primea sugestii pentru ordinea pieselor din spectacol, şi nu numai – desigur). Mi se întâmplă adesea să văd epigrama în minte, dacă păşesc trei-patru paşi. La Reghin, de pildă,

unde, din 240 de epigramişti, primiseră premii doar cinci, din care trei din Moldova (Vasile Larco şi nu mai ştiu cine din Iaşi, şi eu din Suceava), unul din Timişoara (Bencei) şi unul din Bistriţa (debutant), Bencei începuse să se frăsuiască, vorba colindului, cu „Banatu-i fruncea”, fără să ţină cont de scorul de 3-1 pentru Moldova, aşa că m-am ridicat şi am completat;

– Banatu-i fruntea şi Ardealu-i cap, / aşa cum spune şi străveche slova, / dar îndoieli, de-acum, nu mai încap, / că mintea vine, totuşi, din… Moldova!

Întâmplarea râsului tonic şi sănătos de la „Ştefan Gheorghiu” a avut, pentru mine, consecinţe amuzante, pentru că am rămas acolo timp de o săptămână şi probabil că nu aş fi scăpat atât de uşor de impulsurile amoroase ale viitoarelor cadre de nădejde ale partidului, dacă, ieşind dintr-o cameră, ca să merg într-alta, nu aş fi dat nas în nas cu poetul Ion Beldeanu şi cu domnul Ion Nedelea, redactorul şef adjunct de la „Zori noi”, trimişi acolo de conducerea judeţului pentru o specializare post-universitară de un an. Domnul Nedelea avea nu mai ştiu ce treabă prin oraş, iar Beldeanu acceptase să mergem la o bere, la care râvneam de o săptămână (fetele comunismului pururi victorios îmi aduceau mâncare, ba şi câte un pahar cu vin, deşi nu suport vinul, dar categoric nu nici o bere). În drum, cum vedea un magazin de haine, Ion Beldeanu mă târa după el şi, după ce proba cârcotaş cinci-şase costume, mergeam mai departe. De dimineaţă, până pe la trei, după-amiază, Beldeanu probase vreo trei-patru sute de costume şi l-am întrebat însetat:

– Tu chiar vrei să-ţi cumperi un costum?

– Io-te fleoşc! N-am decât zece lei la mine…

– Şi-atunci de ce le probezi?

– Pentru că îmi place să văd cum mi-ar sta…

Asta a fost salvarea mea, pentru că, la primul magazin de haine din cale, am fugit puţin, am intrat şi i-am spus şefului de raion că urmează să se ivească un individ cu mustaţă şi cioc, care, de dimineaţă, a furat, împreună cu un complice cu maşină, 50 de costume. Şi m-am ascuns după un stelaj, pândind. Intră Beldeanu, mă caută din priviri şi, cum nu mă zăreşte, îi spune şefului de raion, cu tonul obişnuit de el în situaţiile în care vroia să pară popular:

– Ia ascultă, mă tovarăşe: coane, îmi arăţi şi mie nişte costume?

Responsabilul s-a uitat curmeziş spre mine, care deja ieşisem la iveală şi, arătând cu degetul spre poetul Sucevei, am strigat:

– Ăsta e! De dimineaţă, împreună cu complicele lui, a furat deja 50 de costume…

Omul a şuierat scurt şi s-au ivit doi vlăjgani şi vreo câteva vânzătoare, dar lepădând zâmbetul profesional. De vreo jumătate ce ceas îl prevenisem pe Ion că, dacă mă mai cară într-un singur magazin, aşa o să fac,

dar nu m-a crezut, că doar eram şi suntem prieteni. Văzând pericolul unei nedorite chelfăneli, înainte de a se lămuri lucrurile, a luat-o la fugă spre Piaţa Amzei, iar eu şi comercianţii, după el. Era o căldură afurisită, amplificată de asfaltul Bucureştilor, încât vânzătorii au renunţat, unul câte unul, la vânătoare, mai ales că din unitatea lor nu se furase nimic, iar eu l-am ajuns greu pe Beldeanu, abia în faţa chioşcului de covrigi calzi. Se oprise, aplecat, cu palmele sprijinite mai sus de genunchi, şi respira aglomerat, zâmbind:

– Mi-ai făcut-o!

– Doar ţi-am promis…

– Bine, bine, nu mă supăr; hai să luăm câte doi covrigi şi să mergem fiecare la treburile lui…

– Şi berea?

– Las-o-n plata Domnului, nu vezi că e cald!

Cumplit m-am supărat. Nu am zis nimic, ci doar i-am întors spatele şi am pornit hotărât spre o grădină de vară din apropiere, fără să privesc în urmă şi fără să ştiu că Ion, cu aţa cu covrigi în mână, mă urma, ronţăind din mers. Am avut noroc şi am găsit o masă liberă, de patru persoane, la care m-am aşezat, comandând patru halbe cu bere şi o dublă de rom, sub pretextul că-mi aştept nişte prieteni. Iar prietenii n-au întârziat: întâi l-am zări pe Sven, ataşatul cultural al Ambasadei Suediei, mare amator de poezie românească, pe care-l cunoscusem la

întrunirile elitei bucureştene, organizate de actorul şi poetul Arcadie Donos, care se refugiase din Basarabia, împreună cu Colea Răutu, evenimente puse în scenă la Casa de cultură „Friedrich Schiller”, care instituţie culturală de prestigiu era condusă de soţia lui. Veneau la acele întruniri mulţi secretari de ambasade, venea Ion Larian Postolache, cu contesa lui italiană, veneau tot felul de vlăstare ale aristocraţiei de odinioară, care supravieţuiau cu demnitate în comunism, în frunte cu Alexandru Paleologu, venea regizoarea Sorana Coroamă-Stanca, veneau mari consumatori de cultură, care îşi duraseră deja o reputaţie în acest domeniu. La prima mea participare, fără să cunosc participanţii, citisem un poem, „Cobzarul”, pe care îl închinasem memoriei poetului Dominic Stanca. Când să citesc un alt poem, s-a apropiat de mine o doamnă în vârstă, frumoasă şi elegantă, dar cu obrajii brăzdaţi de lacrimi şi, după ce mi s-a prezentat, m-a rugat să-i dăruiesc ei manuscrisul poemului dedicat soţului domniei sale, promiţându-mi o copie, pe care însă nu am mai primit-o, pentru că, a doua zi, Sorana Coroamă-Stanca pleca la Weimar, urmând să facă regia unui spectacol de operă după o piesă a lui Johann Wolfgang von Goethe. Mi-a trimis câteva ilustrate cu oraşul Weimar, pe care nota, pe scurt, informaţii despre spectacol şi premieră, dar nu ne-am mai întâlnit, pentru că, la fel de nepremeditat şi de neaşteptat ca şi fuga de acasă, avea să se producă şi întoarcerea fiului risipitor.

Cum aveam halbele abia sosite, am turnat într-una 50 grame de rom şi, pentru că Sven zâmbea intrigat, i-am pus şi lui, în halba oferită, acelaşi conţinut al carcaletelui „trăsnet”, cu care mă obişnuisem. Ciocnim, gustăm, şi

iată-l pe Beldeanu, ronţăind covrigi. Se aşează, îi fac cunoştinţă cu consilierul cultural suedez şi bag de seamă că lasă covrigii, dar nici de halbă nu se atinge, ci îmi aruncă, arar, priviri furioase, aşa că nu m-am putut abţine:

– Bine, măi Ioane, mi-ai tocat aiurea şase ceasuri din viaţă şi tot tu faci pe supăratul!?

Beldeanu, mâlc. Pagubă-n ciuperci: cu Sven puteam discuta la nesfârşit despre poezie şi sunt sigur că şi el scria versuri, deşi a ezitat, întotdeauna, să-mi răspundă cu da sau nu. În fine, când a venit ospătarul pentru o nouă comandă, de data asta plătită de Sven, suedezul a profitat de prilej pentru a merge la toaletă, iar Beldeau, rămas doar cu mine, a răbufnit:

– Bine, măi tovarăşe, să-mi faci tocmai mie una ca asta?

– Dar ce ţi-am făcut?

– Să mă compromiţi pe mine, un om în care partidul a investit încredere, punându-mă la cheremul unui spion imperialist!

– Ioane, dar e ataşat cultural: ne ştim de la manifestări culturale româneşti…

– Nu contează, e spion. Adio!

Şi dus a fost. Când s-a întors Sven, pe masă, în faţa scaunului poetului, rămăseseră doar doi covrigi fierţi, pe care Ion Beldeanu îi cumpărase pentru mine şi, pentru că deja se contaminaseră cu spionaj suedez („poate aveau şi vreun emiţător minuscul, care, la primă vedere, părea mac", avea să-mi explice în seara aceleiaşi zile).

Când s-a înserat, pentru că ne întâlnisem şi cu Vasile Blendea, am mers la terasa Uniunii Scriitorilor, dar Sven nu a rămas mult, deşi avea, printre scriitori, o puzderie de prieteni. Când a sosit Eugen Jebeleanu şi s-a aşezat la masa numai lui rezervată, de la intrare, ospătăriţa a venit şi ne-a comunicat că Maestrul ne invită la masa domniei sale. Nu m-am ridicat, spunându-i lui Vasile că nu am ce căuta eu acolo, Jebeleanu având de discutat cu el, nu cu mine. Mi-a dat dreptate, a plecat, apoi a revenit:

– Hai şi tu, că Maestrul vrea să te cunoască!

Nu prea avea de ce, dar am mers, pentru că era o şansă unică pentru mine. Curând a sosit şi Ileana Mălănciou (sau Carolina Ilica?, nu-mi mai amintesc bine), şi fiica poetului, iar poetul Tudor George „Ahoe", făcut binişor, ne-a făcut o mulţime de fotografii sau măcar asta era de presupus după bliţuri. Eugen Jebeleanu, care primise seturi întregi cu fotografii de scriitori de la Vasile Blendea, îi explica viziunea domnie sale asupra viitoarei „Istorii a literaturii române contemporane în imagini", lucrare care nu ştiu să fi apărut, deşi Maestrul trudea cu pasiune, prin anii 1982-1983, la redactarea ei. Uneori, doar ca să nu mă simt ignorat, Eugen Jebeleanu îmi cerea câte o părere, pe care o şopteam timid, parcă scuzându-

mă. Incredibili sunt oamenii cu adevărat mari; deja mă convinsesem: au o plăcere reală a socializării şi un respect faţă de omul cu care discută, care, pe atunci, mă uluia.

Când am plecat la toaletă, l-am văzut, la o masă din cale, pe Ion Beldeanu, aflat între poetul George Alboiu şi un om cu chip de femeie bătrână, pe care nu-l ştiam. Beldeanu îmi zâmbea larg şi mucalit, semn că-i trecuse supărarea pe mine.

– Ce faci, coane, te-ai boierit? Stai numai cu şefimea? Ia loc, oleacă…

M-am aşezat, am dat noroc cu cei doi şi m-am prezentat, pentru că, deşi îl ştiam pe Alboiu, nu ne cunoscuserăm.

– Ioanid Romanescu, mi s-a prezentat, cu voce obosită, bărbatul cu chip de femeie bătrână, privindu-mă cu ochi îngustaţi de oboseală şi, probabil, de suferinţă.

– Coane, trece direct şi maliţios la subiect Beldeanu. Văd că te învârţi numai în cercuri mari: ba spioni suedezi, ba spioni bolşevici. Uite care-i problema: prietenul nostru, Ioanid Romanescu, este pe cale de a-şi pierde vederea. Are nevoie de un reputat oculist. Nu ştii pe cineva?

Nu ştiam. Auzisem despre un mare oculist din Iaşi, Vancea – dacă nu mă înşel, dar la noi, la români, geniu să fii, dacă locuieşti în aceeaşi vatră cu poporeanul,

doi bani nu faci. Am promis, totuşi, că o să dau câteva telefoane şi, în maximum jumătate de oră, vin şi le comunic răspunsul. Am fost inspirat şi l-am sunat pe Aristotel Pârvulescu, iar domnia sa, luat prin surprindere, m-a rugat să revin cu un telefon peste zece minute, când mi-a spus numele celui mai mare oculist al României, cu care deja vorbise, aşa că mi-a dat adresa şi numărul lui de telefon, urmând ca, a doua zi, să merg, cu Ioanid Romanescu, între orele 10-16, la un consult.

– O să vedeţi că îl cunoaşteţi, pentru că vine frecvent la „Friedrich Schiller”. Şi dânsul vă ştie, de asta trebuie să mergeţi şi dumneavoastră.

M-am întors, cu vestea bună, la cei trei, stabilind să-l aştept pe Ioanid Romanescu, după ora 9, a doua zi, în faţă la Casa Scânteii, colţ cu Restaurantul „Herăstrău”. Întotdeauna ajung, la o întâlnire, cu un sfert de oră mai devreme, pentru că ţin cont de ce-mi spusese tata: „Măi băiete, să nu întârzii niciodată, pentru că, dacă o faci, în primele cinci minute cel care te aşteaptă începe să se enerveze, în următoarele cinci, să-ţi inventarieze defectele, iar în ultimele cinci minute ale sfertului academic, să-ţi născocească defecte”.

Mă plimbam, de vreun sfert de oră, prin locul întâlnirii, când îl văd, venind grăbit, pe poetul Tudor George „Ahoe”, care, ştiindu-mă doar din vedere, m-a salutat printr-o înclinare a capului şi a început şi el să se plimbe. Cu o seară înainte, la terasă, era praf şi pulberi, şi iată-l, proaspăt, prezent la matinala întâlnire. Cine-ar fi crezut! Ne intersectăm, în plimbările noastre de aşteptare,

şi uneori ne zâmbim, dacă nu cumva ne privim cu îngrijorare ceasurile. La două minute, amândoi ne consultăm ceasurile. Eu am „Pobeta” tatii, schimbată, înainte de a închide definitiv ochii, cu „Ruhla” de la mâna mea. „Ahoe” are un ceas de ultimă generaţie, cu cadran mare, aurit. La zece fix, intersectându-ne iar, liderul grupului zeflemiştilor de la Terasa Uniunii Scriitorilor mă întreabă:

– Nu vă supăraţi, dumneavoastră tot pe Romanescu îl aşteptaţi?

– Tot.

– Tot cu problema ochilor?

– Tot.

– Şi la cine aţi rezolvat?

I-am spus numele somităţii ştiinţifice, la care apelase şi Tudor George „Ahoe”, pentru că se cunoşteau, ba chiar erau buni prieteni. Deja se ridicase mira şi ne-am înţeles din ochi să ne aşezăm la o masă a terasei Restaurantului „Herăstrău”, ca să nu ne scape eventuala ivire a lui Ioanid Romanescu, şi să ne dregem cu câte o bere. I-am propus uriaşului poet, la propriu, nu doar la figurat, să transformăm berea în carcalete „trăsnet” şi, deşi era consumator doar de vinuri bune, a acceptat, pentru că, în fond, amândoi aveam nevoie de câte o clătire cu „apă de gură”. Numai că berea cu rom i s-a părut de-a dreptul nobilă sau măcar interesantă şi

incitantă, aşa că am continuat cu „trăsnet”, până la ora 12. Amândoi eram, totuşi, îngrijoraţi de soarta poetului Ioanid Romanescu: dacă o fi păţit ceva? Cine ştie pe unde e acum, când noi bem insensibili, doar ca să ne dregem. Ne ridicăm de la masă şi pornim, pedestru, spre Centru. Fără grabă, vorbind vrute şi nevrute. Când ne iese câte o terasă în cale, slabi de îngeri fiind, nu rezistăm ademenirii şi intrăm, dar, de data asta, cu gândul evlavios la sângele Domnului, nu ne mai atingem de trascăuri, ci doar de prea-sfântul vin. Şi sunt o puzderie de terase, de la Casa Scânteii, până pe Calea Victoriei, una mai senzuală şi mai atrăgătoare decât cealaltă, iar robii lui Dumnezeu, păcătoşii poeţi George şi Ion, nu numai că nu se împotrivesc, ci dau năvală păcătoasă ca păgânii greci, strigând: „Ahoe!”.

În sfârşit, destul de târzior în noapte, ajungem „acasă”, lângă gaşca urâţilor Pucă, Pâcă, Pan Izverna şi ceilalţi tovarăşi de boemă bucureşteană ap masivului bărbat şi poet Tudor George. La o masă – stupoare – Ion Beldeanu, George Alboiu şi… Ioanid Romanescu. Îi priveam înspăimântat, pentru că simţeam, în umărul meu stâng, braţul musculos al lui „Ahoe” încordându-se, dar s-a întâmplat ceea ce nu mă aşteptam să se întâmple; Tudor George „Ahoe” s-a plecat uşor spre acea masă şi a şoptit, ca la spovedanie, cu glas suav, dintr-odată îndumnezeit:

– Halal, caracter!

Şi s-a îndreptat fericit spre masa de douăsprezece persoane a veselei lui cete, în care mi-a făcut loc „de-a dreapta Tatălui”.

– Ioane, nu ştiu ce scrii şi cum scrii, dar sunt sigur că o faci bine. Pentru că asemenea mie, fraierul, ai caracter, măi băiete!

Pe Nichita Stănescu nu prea îmi doream să îl cunosc. Auzisem o mulţime de legende despre el, într-o vreme în care toţi se grăbeau să-i îmbrace aura sacră, îi citisem şi poemele, înţelegându-l şi respectându-l, în măsura în care mi s-a părut că „Andru plângând” este cheia literaturii lui: „nimic nu rămâne el însuşi mai mult / decât o foarte singură dată; / nu sunt vinovat că trăiesc / într-o lume întruna schimbată”. Încă îmi închipuiam că nu poate fi diferit de Ion Gheorghe, pe care îl vizitasem la „Luceafărul”, unde ocupa un birou împreună cu Cleopatra Lorinţiu, şi care, cu chimirul lui lat din piele, cu care îşi încingea suficienţa, îmi făcuse impresia ciudată a unui încrâncenat păstrător a egolatriei copilăriei, perioadă a vieţii în care nimeni nu visează la împliniri, ci la consecinţa subordonării lumii cunoscute. Ion Gheorghe îmi ceruse nişte poeme, prin intermediul unei cunoştinţe comune, dar am refuzat să i le dau şi m-am simţit bine, cumva parcă eliberat. Peste vreun an, îmi dăduse inclusiv premiul Revistei „Luceafărul”, la un concurs literar de la Slobozia, dar, deşi nu simţeam nevoia să-l revăd, nu am putut merge, pentru că în ziua premierii aveam cununia civilă, premeditată şi ca o rupere definitivă de poezia scrisă, pentru a trăi o alta, vie, dinamică şi inegalabilă: copiii.

Vasile Blendea a insistat însă atât de mult să mergem şi să-l întâlnim pe Nichita Stănescu, încât, deşi lucrasem, întreaga noapte, pe cea mai mare raboteză de mecanică grea din România, am plecat, de la duşurile „Vulcan” direct la terasa Uniunii Scriitorilor. Era vara anului 1983, o boare mângâietoare îmi însoţea paşii, iar gândul îmi zbura aiurea. Uitasem de Nichita Stănescu şi vedeam cu ochii, suprapuse peste înfăţişările reale ale Bucureştilor, imagini din Bucovina. Mi se întâmpla să visez adesea că respir aerul munţilor noştri şi că sorb însetat din izvoarele lor, ca să pot deveni respiraţia munţilor şi a izvoarelor. Ceea ce nu-mi era ursit, dar astfel este construită fiinţa umană: să rătăcească mult înainte de a afla calea spre propriul ei suflet.

La terasa Uniunii Scriitorilor, elitei i se rezervau mese, pe o seară sau permanent, doar pe perimetrul grădinii, mesele din mijloc fiind destinate caracudei literare, în majoritate provinciali, aflaţi în trecere prin Bucureşti. Era dimineaţă, cam pe la nouă şi jumătate, când am trecut, urmându-l pe Blendea, pe lângă masa lui Eugen Jebeleanu, la fel de liberă ca şi celelalte mese ale terasei; în latura opusă, unde, după o masă cu patru locuri, de colţ, se afla una de douăsprezece persoane, am zărit un grup de 6-8 fete, iar în capul mesei, un bărbat îmbrăcat cu o cămaşă largă şi viu colorată. L-am recunoscut. Lângă el, de o parte şi de alta, se aflau câte un scaun liber, iar în faţa scaunelor, pe masă, câte o cană de cafea aburindă. Ne-am strâns mâinile şi ne-am aşezat: Vasile Blendea, de-a stânga; eu, de-a dreapta. Nu prea îmi convenea, pentru că aş fi preferat să stau pitit după vechiul meu prieten, ceea ce ar fi însemnat un mare

păcat. Distribuţia fusese, însă, premeditată de Nichita Stănescu, iar în curând aveam să aflu şi pricina: Poetul era interesat dacă se poate scrie poezie, chinuindu-ţi trupul, aidoma unui rob, într-o secţie de mecanică grea. Nu avusese niciodată parte de un astfel de martiriu (eu îl socoteam normalitate) şi dorea să ştie cum te poţi rupe din propriul trup, în astfel de condiţii, pentru a călători în inefabil. Am ridicat din umeri. În fond, trupul capătă un fel de ticuri, de ritmicităţi dobândite, iar mintea iscodeşte aiurea, mereu ademenită de imagini, de viziuni, de cuvinte, de tentaţia vremelniciei, ştiut fiind, încă din vremea încropirii primelor religii, că este adevărat, cuvântul zideşte, dar o face doar în efemer; ceea ce e veşnic nu are nume şi nu foloseşte cuvinte. Nici necuvinte, care sunt o tentaţie a veşniciei şi nicidecum veşnicie.

Ne încălziserăm şi, cu bruma de lecturi de atunci, făceam faţă unor astfel de speculaţii cu uşurinţă, convins că sunt bune doar pentru revigorarea dialogurilor şi nicidecum pentru impunerea unor adevăruri. Adevărul, dacă există în tine, poate fi desluşit cu ajutorul dialogului, dar niciodată împrumutat din adevărul altuia.

– Mi-ar fi plăcut să mă nasc în Bucovina, să-mi fie obcinile casă, a spus, pe neaşteptate, Nichita Stănescu şi atunci am înţeles că, în vreme ce Poetul este condamnat, pe viaţă, la statutul de personaj al unui cămin de nefamilişti, eu mai am o şansă.

– Dumneavoastră aveţi o operă drept domiciliu etern…

– Un palat de cleştar, deasupra norilor, precum Crăiasa Zăpezii…

– De ce? Opera dumneavoastră e vie; atât de vie, încât a creat, asemenea lui Dumnezeu, zeci de mii de fiinţe şi respirări leite: dacă aduni teancurile de poezii ale tinerilor şi le scapi, când le aduni de pe jos, dacă nu sunt semnate, nu ştii care poem este al unuia, care al altuia, şi trăieşti cu senzaţia unui alt Nichita Stănescu…

– Din oglindă…

– Sau din undele apelor, în care îşi vede chipul Sacerdotul…

– Oho, e mult până acolo! Dacă ar fi aşa, nu aş mai avea nici o motivaţie a scrisului…

Nu pricepeam: nu exista român care să nu afirme, cu deplină convingere, că abia Nichita Stănescu este Poetul; şi iată că Nichita Stănescu părea să aibă îndoieli faţă de sine:

– Dacă aş izbuti poemul perfect, aş fi atât de fericit, încât niciodată nu aş mai coborî de pe această înălţime; să te îndoieşti mereu de tine este condiţia fundamentală ca să poţi continua…

Abia acum, după vreun ceas de discuţii, pe care le-am redat aproximativ (nu am cum îmi aminti exact replicile dialogului), începusem să văd dimensiunile reale ale personalităţii lui Nichita Stănescu. Cine eram eu, ca

să mi se confeseze? Poate că o altă perspectivă a dialogului, cu care nu era obişnuit, deşi îl tot căuta, dar tot mă surprinsese revărsarea de mare înspumată a ochilor lui albaştri; abia acum observasem că renumitele lui plete blonde nu mai erau aurii, ci împrumutaseră culoarea vag cenuşie a Mării Negre din zilele cu dumnezeieşti revărsări de soare. Şi, pe neaşteptate, mi s-a ivit în faţă chipul actorului Radu Beligan, într-o altfel de discuţie, dar cu acelaşi partener de dialog, şi am retrăit senzaţia norocului de a fi întâlnit încă un om cu adevărat mare, care mai mult ascultă, decât vorbeşte, doar pentru a intra în vibrare cu elemente ale trăirilor de care nu a avut parte.

La o a doua întâlnire, la fel de matinală, m-am dus singur şi, după ce am dat noroc, Poetul mi-a spus cu voce uşor ostenită:

– Deci nu mai rămâneţi mult în Bucureşti, vă întoarceţi…

– De unde ştiţi?, am întrebat cutremurat de surprindere.

Nu mi-a răspuns direct.

– Mi-aş fi dorit şi eu să am unde mă întoarce; nu rataţi această şansă. De regulă, ca în copilărie, ne mulţumim cu lumea imaginată, în care noi însemnăm totul, deşi nu ni se prea cuvine această lume; şi, când tragem linie, constatăm cu resemnare că am ratat o mulţime de şanse…

– Că „nimic nu rămâne el însuşi mai mult / decât o singură dată”, l-am întrerupt cu două versuri ale sale, pricinuindu-i un zâmbet amar.

Mă aflam la o răscruce şi încă mai ezitam: dacă rămâneam în Bucureşti, mă puteam înfrăţi cu o lume la care tânjeam; dacă mă întorceam la Suceava, mă puteam afla. Ce să aleg? Nişte prietenii, pe care să le atârn pe piept ca pe nişte medalii sovietice, şi să mă fudulesc cu ele sau să aleg ceva mult mai important: de pildă un copil, care, dacă se va îndura soarta de mine, va fi o fetiţă? Văzusem cât de fericit fusese şi cum renăscuse fratele tatii mai mic, nenea Gheorghe, atunci când i s-a născut Maria-Brânduşa, şi parcă mă regăseam în unchiul meu ca într-un al doilea trup. Mi-au dat lacrimile. Ca şi tata, eu nu plâng niciodată, dar când lăcrimez, sufletul mi se despovărează şi pot decide mai uşor şi fără să regret mai târziu. M-am ridicat, s-a ridicat şi Nichita Stănescu şi ne-am îmbrăţişat. Înţelesese că îmi alesesem calea şi părea să se bucure pentru mine. Ne-am despărţit, pentru totdeauna, el plecând, în 13 decembrie 1983, nu se ştie unde, fără să apelăm la cuvinte sau la necuvinte, cu o îmbrăţişare, pe care o simt încă şi astăzi, în aşteptarea târzie a zilei îndelung repetatei mele naşteri. Mamă, nu-i nevoie să mă mai naşti încă o dată! Marin Sorescu s-a înşelat: nu mama trebuie să-ţi repete naşterea la nesfârşit, ci singur eşti dator să ţi-o recunoşti şi să ţi-o alegi pe cea adevărată.

Vreau să fiu bine înţeles: nu am fost prieten cu Nichita Stănescu şi nici cu ceilalţi oameni mari cu care m-am intersectat aproape întâmplător. În casa lui Nichita,

care nu încuia uşa niciodată, aş fi putut intra oricând, mai ales că, în afară de Vasile Blendea, mai aveam un prieten comun, pe prozatorul sucevean Alexei Rudeanu, dar nu am vrut să merg vreodată, temându-mă de dezamăgire. Nici pe Fănuş Neagu nu am vrut să-l cunosc, din aceeaşi pricină, deşi, peste ani, am discutat la telefon în câteva rânduri şi mi-a trimis, cu superbe dedicaţii, cărţile pe care le publica, mulţumindu-mi, de fapt, că eram un apropiat al surioarei şi al cumnatului lui din Cornu Luncii, doamna Vultur fiind profesoară pe la Brăeşti sau Băişeşti, nu-mi mai amintesc exact unde anume.

Scriam, pe atunci, o poezie proaspătă, în nişte carneţele care încă mai au patina de metal a secţiei de mecanică grea a Intreprinderii „Vulcan”. O să le public, odată şi odată; la toate concursurile naţionale de poezie puteam participa o foarte singură dată, cum ar fi spus Nichita, pentru că poeţii care primeau marele premiu nu mai aveau voie să concureze. Iar textele mele nu însemnau reverii şi, eventual, capricii filosofice, ci, precum în invocaţiile şamanului Io Sova, de pe Rarăul anilor 900 după Hristos, cântecele mele triste erau doar strigăte. De şoim, de porumbel, de vietate cu aripi.

Când am primit vestea organizării unui concurs de muzică folk la Botoşani, am ştiut că mă voi întoarce acasă. Aveam un grup bun, la Clubul „Vulcan”, pentru care scriam textele, muzica fiind compusă de Mihaela Mazilu. De regulă, Mihaela îmi cânta, la chitară, o nouă melodie, iar eu descifram tema şi îngrilam textul pe muzică. Una dintre piese, „Caii de vânt”, era atât de

frumoasă, încât am mai auzit-o, ulterior, cântată de altcineva, care şi-o însuşise cu mici modificări melodice.

La Botoşani, am mers cu toată echipa, doi dintre poeţi, Dan Caunic şi Roman Dănilă, fiind din Botoşani. Dan urma să fie încorporat în curând şi, profitând de prilejul împlinirii datoriei faţă de patrie, avea să plece la o şcoală de ofiţeri, ajungând, după aceea, unul dintre cei mai buni ofiţeri criminalişti din ţară, care avea să-şi încheie cariera ca şef al poliţiştilor din judeţul lui natal. Cu puţină vreme înainte, avusese loc, la Clubul „Vulcan”, o întâlnire între cenaclul nostru şi cel al Întreprinderii de Reţele Electrice din Suceava, cu fraţii Doina şi Cornel Angelescu drept lideri de necontestat ai cântecului, întâlnire încheiată la Vasile Blendea, acasă, printr-un chef de pomină. Nu mai eram naivul de pe vremea lui Janos Fazekas, mă obişnuisem cu băutura, ceea ce, într-un fel, mă alarma, deşi însemna principala caracteristică a vieţii boeme. Dar pentru ce şi pentru cine să trăieşti? Prima băută o făcusem pe vremea liceului, după o „practică” făcută, la cules cartofi, pe ogoarele Litenilor lui Bogdan. De la cules cartofi plecam de acasă, ca să culeg cartofi pe lanurile unor alţi ţărani, care ne zâmbeau cu superioritate, afişând o sfidătoare şiretenie rurală. Am fugit de pe tarla, în ultima zi de practică, împreună cu Traian Huluţă, Mihai Cocieru, Gigi Moraru şi Codru Florişteanu, oprindu-ne, cu un litru de votcă „doi cai”, la popicăria din vecinătatea Restaurantului „Brădet”, unde s-au ivit şi câteva halbe de bere, din care am sorbit cu nesaţ, iar când am socotit că s-au terminat orele de practică, am mers pe terenul de fotbal al Liceului „Ştefan cel Mare”, să jucăm fotbal. Cădeam mai dihai ca popicele,

rupându-ne pantalonii şi coatele vestoanelor, iar a doua zi, ruşinaţi ca toţi ţăranii care fac o boacănă, ne-am pitit prin preajma liceului, aşteptând să sune, ca să putem intra, cu capul în jos, în clasă. Colegii ne-au întâmpinat cu aplauze, iar în pauze veneau liceeni din tot felul de clase, să se laude cu băutele lor, făcute sub privegherea competentă a poetului Roman Istrati, care alegea scenografii stranii, inclusiv cavourile din partea nemţească a cimitirului „Pacea”, unde iniţiaţii în păcătoşenie interpretau scene din „Hamlet”. Bieţii de noi, care nu am fi participat, cu siguranţă, la un astfel de sacrilegiu, purtam umili vinovăţia încălcării moralei satului, iar statutul de vedete ale nonconformismului, pe care ni-l acordaseră alţii, ne deranja vizibil. Încercam să uităm boacăna, dar se vede treaba că fără succes.

De la Botoşani, am mers la Suceava, pentru a evolua, în Clubul I. R. E., într-un spectacol comun. Exista, acolo, o întreagă pleiadă de artişti: trupa rock „Pegas”, cu Anca Parghel vocalistă, muzicienii folk Cornel Angelescu, Carmen Macovei (Agoutin, mai târziu), Doina Boghean şi Vasile Tănase, şi un poet bun, Liviu Popescu, care făcea eforturi serioase pentru transferul meu la Întreprinderea de Reţele Electrice Suceava. După spectacol, am stat de vorbă cu directorul I. R. E. Suceava, ing. Ovidiu Mustaţă, iar între timp, inginerul şef, neuitatul Traian Chiriac, îmi lucra cererea de transfer, pe care mi-a pus-o ca pe un trofeu în mână. Traian Chiriac avea să-mi devină, în scurt timp, prieten de nădejde şi de durată; scria poezie şi mă chema, uneori, la el, acasă, pentru câte o serată literară în doi. Avea o

fetiţă, Irina, care-i semăna leit, împrumutând de la tatăl ei doar trăsăturile cu farmec.

La Bucureşti, pentru că îmi doream nepământeşte întoarcerea acasă, transferul s-a rezolvat rapid. În drum spre casă, legănat la nesfârşit de parcursul unui vagon de clasa a doua, încă mă încurca amărăciunea deciziei. „întoarcere cu urşi şi saltimbanci / cu maci decapitaţi încet pe şină, / ard vulpile prin târguri obosite, / locuitorii muşcă din lumină / şi li se face-ntotdeauna somn / la ore stabilite-ntotdeauna, / pe trotuare cu miţoase tălpi / se furişă cu liniştea minciuna, // prin parcuri se despică doi amanţi / mereu ei doi cu-aceleaşi declaraţii / şi nu observă nimeni din oraş / cum se prelinge trenul orb prin staţii, / doar pe estrade nalte muzicanţi / cântând pentru decorul existent / mai sugerează că se şi trăieşte / din când în când pe vechiul continent”.

întoarcerea fiului risipitor

Timp de doi ani, cât am trăit la Bucureşti, purtasem o deasă corespondenţă cu poetul George Damian, de la Radio „România”, şi cu ziariştii Niculae Groza, de la „Zori noi”, şi Sava Bejenariu, corespondentul „Scânteii”. Am mers să-i văd şi, fără să fiu pregătit pentru ceea ce sufletul tânjea, am descoperit în Redacţia „Zori noi” o nesperată familie. Toţi au venit să mă vadă şi să-mi ureze cele de cuviinţă, iar Mihai Ţînţar, corespondentul local al ziarului „Munca”, pe care îl ştiam drept Mihai Tandru, autorul inegalabilei povestiri „Crucilă”, m-a răpit larmei generale:

– Staţi, mă: e consăteanul meu, deci eu am întâietate.

L-am urmat în biroul lui, unde a intrat direct în subiect:

– Trebuie să te apuci şi de gazetărie; am vorbit cu directorul de la „Avicola” din Plopeni, care te aşteaptă, astăzi, după ora doisprezece, ca să documentezi un reportaj. Cred că reportajul îţi vine mănuşă, trebuie doar să-l descoperi.

Nu ştiam nimic despre gazetărie, exceptând pamfletele şi foiletoanele lui Victor Micu, pe care, ca şi pe autor, le adoram. Victor Micu, însă, nu scria reportaje, iar orice recurs la Geo Bogza mi se părea, din start, măcar penibil, dacă nu cumva şi mai rău. Am plecat, am luat autobuzul şi am coborât la „Avicola" Plopeni. Directorul, din câte îmi amintesc, se numea Ţintilă şi m-a condus prin hale, în care, pe grilaje din sârmă inoxidabilă, trăiau năuce şi aproape tragic mii şi mii de vietăţi, toate bine hrănite şi îngrijite, dar lipsite de bucuria firească a ieşirii în natură. M-au înduioşat până la lacrimi „ouătoarele Albo 70", care, de la ieşirea din captivitatea cojii de ou, doar de captivitate aveau parte. Mâncau cu lăcomie, de parcă mâncatul ar fi fost singura dimensiune a existenţei lor, încercând să fure hrană şi din jgheabul vecinelor lor, din celelalte colivii ale captivităţii, desăvârşind o alegorie a vieţii, în general, care mă înspăimânta.

Ajuns acasă, în Mereni, am privit lung spre găinile din curte, toate purtând câte un nume, la care răspundeau, chiar şi când erau preocupate cu scăldatul în colb, dacă insistai. Se lăsau mângâiate, cârâind discret de plăcere, apoi se ţineau după tine, de parcă ar fi cerşit răsfăţul altor mângâieri. Pe când „Albo 70", rasă de găini ouătoare, nu ştiau nimic despre rudimentele vieţii. Făceau parte dintr-o industrie şi sfârşeau într-o procesare industrială. Nu erau vietăţi, ci produse, dar eu nu puteam scrie nimic din ceea ce gândeam, pentru că menirea jurnalismului era alta, aceea de a glorifica omul, golit de sine, dar pururi biruitor în întrecerea socialistă pe cincinale. Şi-am scris vreo două pagini şi jumătate, la două rânduri, nu

la cinci, cum impunea regula – pentru a lăsa loc pentru corectură şi, eventual, cenzură, apoi, în ziua următoare, i-am dus textul lui Mihai Ţînţar, care l-a citit cu atenţie, apoi, potrivind o coală albă în maşina de scris, mi-a zis:

– Fii atent: o să-l rescriu eu; dacă vei înţelege din prima, înseamnă că nu m-am înşelat asupra ta, văzând, dincolo de poet, şi pe un altcineva. Dacă, însă, după trei rescrieri, va fi nevoie şi de a patra, lasă-te păgubaş, pentru că ar însemna că nu eşti predispus spre aşa-ceva.

Materialul publicat s-a numit „Albo 70 şi ouăle de aur”, dar, deşi purta semnătura mea, nu era scris de mine, ci de Mihai Ţînţar. Profesionist, dar cu o pistă pe care nu vroiam să o încerc. Ca să pot fi eu în jurnalism, aveam să înţeleg încă de atunci, trebuie să-mi aleg singur subiectele, dar şi stilul narativ. Ţînţar avea un prieten de excepţie, pe nume Gheorghe Parascan, pe atunci corespondent local la „Scânteia”, care avea să-mi devină cel mai bun şi mai adevărat prieten, implicat în toate încercările şi bucuriile mele. Avea un profil de lună nouă, părul des şi vâlvoi deja grizonat, şi un zâmbet poznaş neîntrerupt ca un fel de efigie a unui optimism incurabil. Era prieten cu prim-secretarul Traian Gârba, datorită unor întâmplări care ar fi încheiat cariera oricărui om cult, dar nu şi pe a lui Parascan, care ştiuse sau avusese harul de a păstra în sine anume faţete ale copilăriei, şi anume pe cele ale candorii şi ale sincerităţii. Şi era un om cu adevărat cult, cu temeinice studii filosofice, dar de care nu făcea niciodată paradă, şi cu o experienţă de viaţă atât de atotcuprinzătoare, încât numai în prezenţa muncitorilor se simţea bine. Scrisese, în „Scânteia”, înainte de a

fi mutat disciplinar la „Zori noi”, despre inginerul condamnat la moarte, pe motiv că ar fi delapidat un milion de lei, dar cu sentinţa anulată în ultima clipă, datorită ivirii adevăratelor dovezi, care îl disculpau în totalitate, iar „Europa liberă” şi „Vocea Americii” numai despre articolul lui vorbea, făcând rechizitoriul cuvenit slugarnicei justiţii a vremii, când s-a dus la Traian Gârba să obţină aprobarea pentru o călătorie în Germania Federală, unde trăia un cumnat al lui. Habar nu avea Ghiţă Parascan despre tămbălăul politic revărsat asupra Europei de articolul lui, iar când i-a întins cererea lui Traian Gârba, deja îşi freca mâinile de satisfacţie. Acesta era felul lui de a fi: indiferent de răspunsurile vieţii, Gheorghe Parascan le întâmpina pe toate frecându-şi palmele de bucurie. Traian Gârba l-a privit atent.

– Sigur, „Europa liberă” şi „Vocea Americii” au să te aştepte la aeroport; e clar că vrei să rămâi în Germania!

– Nu rămân, tovarăşe prim-secretar! Aş rămâne doar dacă mi-ar da, în mărci, un salariu egal cu cel de aici în lei. Dumneavoastră n-aţi face-o?

– Zece mii de mărci pe lună – l-a luat gura pe dinainte pe Traian Gârba, apoi, amuzat şi nicidecum supărat de întâmplare: Ieşi, afară, măi saltimbancule!

După aceea, nu exista meci internaţional de fotbal, transmis doar de basarabeni, pe care Traian Gârba să nu îl vadă, la Releul din Mihoveni, împreună cu Ghiţă Parascan. Pe vremea unui campionat mondial, după finală, prim-secretarul l-a întrebat pe prietenul lui ziarist ce

părere are, iar răspunsul a fost, şi de această dată, emblematic pentru omul Gheorghe Parascan:

– Am o singură părere, tovarăşe prim: încă un campionat mondial netransmis de televiziunea română şi învăţăm limba rusă fără profesor şi de bunăvoie!

Altădată, cei doi au mers la hramul pe stil vechi al mănăstirii Râşca, la volan aflându-se Traian Gârba, care nu a exagerat cu degustarea bunătăţilor viticole, spre deosebire de Ghiţă Parascan, care, când au ajuns la degustarea vinului călugăresc atât de vechi, încât se prefăcuse în melasă, a cerut o felie de pâine, a uns-o cu melasă şi a înfulecat-o, fără să ştie ce putere înşelătoare stă pitită în produsul acela care semăna cu un gem de gutui. La întoarcere, Parascan a adormit pe scaunul din spate, iar Traian Gârba conducea prudent, încercând să evite postul „generalului" Sava, un plutonier major de la miliţia din Fălticeni, care îl lăsase fără carnet şi pe un general al armatei române, care circula pe linia continuă, şi căruia i-a răspuns, după ce acesta a scos legitimaţia: „Aici, pe stradă, eu sunt general, iar dumneavoastră nu sunteţi decât un conducător auto oarecare!". Eu îl admiram şi îi admir memoria „generalului" Sava, plutonierul major de miliţie şi, apoi, de poliţie, care nu a avut decât două compromisuri în viaţa lui. Prima, prin 1975, când, intrând la „Peco" din Fălticeni, într-un fapt de seară, Comandantul Pompierilor, generalul Gheorghe Briceag, a încălcat o regulă măruntă de circulaţie, primind o amendă de 500 lei. În vreme ce scria procesul-verbal de sancţiune, Sava a aprins un chibrit, ca să desluşească datele din buletinului generalului, iar când i-

a înmânat acestuia documentul, pentru semnare, generalul Briceag i-a dat un altul, cu o amendă de… 5.000 lei pentru folosirea focului deschis în apropierea unei pompe de benzină. Instinctul de conservare al unui subofiţer conştiincios şi onest, care avea o leafă de doar vreo două mii lei pe lună şi numai Dumnezeu ştie ce obligaţii faţă de familie, se vede că şi-a spus cuvântul, Sava încercând anularea ambelor procese-verbale, pe considerentul că „amândoi suntem militari”, dar n-a ţinut. A doua oară, compromisul s-a petrecut în noaptea hramului de la mănăstirea Râşca, atunci când, deşi Traian Gârba nu prea băuse, din maşina lui se revărsau valuri-valuri de arome viticole, mai ales dinspre bancheta din spate, pe care încerca un somn îngeresc ziaristul Gheorghe Parascan. Pentru plutonierul major Sava legitimaţia de prim-secretar a lui Traian Gârba nu însemna mare lucru, aşa că a scos cele necesare pentru întocmirea actelor, dar cum dulcea legănare încetase, Gheorghe Parascan s-a trezit şi a început să mormăie.

– Cine-i tovarăşul?, a întrebat, brusc speriat, plutonierul major Sava.

Iar Traian Gârba, luminoasă rămâne-i-ar amintirea, era un om inteligent şi cu replică vie la purtător, aşa că a întrebat, la rândul lui:

– Dacă eu, prim-secretar de judeţ, sunt şofer, atunci cine crezi dumneata că este tovarăşul?

În întuneric, Ghiţă Parascan semăna, oarecum, cu Ceauşescu, iar „generalul” Sava nu-şi putea permite să

ajungă cu dreptatea chiar atât de sus. Ca fript i-a înmânat actele lui Traian Gârba, cerându-şi iertare:

– Dar conduceţi prudent, dacă tot aţi gustat din înşelătorul vin călugăresc…

În felul de a vorbi şi povesti al lui Gheorghe Parascan am identificat eu elementele de pitoresc şi de nonşalanţă, care să-mi conducă peniţa, atunci când am de scris materiale jurnalistice; e drept că şi stilul narativ al lui Henryk Sienkiewicz din romanul „Potopul”, pe care l-am citit de sute de ori, pentru a desluşi elementele de tehnică, a avut un rol important în formarea mea ca jurnalist, aşa cum, pentru împrospătarea expresiei lirice, m-am folosit adesea de romanul „Nicoară Potcoavă”, al lui Sadoveanu, în care, şi într-o singură pagină, există mai multă poezie decât în rafturi întregi de biblioteci. Odată, când Constantin Ştefuriuc insista să-i spun ce citeam, pe atunci, aveam să constat că nu eram singurul care apela la astfel de procedee de formare a unui stil propriu.

– Nu-ţi spun, că ai să râzi.

– Nu râd. Promit că n-am să râd.

În fine, după stăruitoare insistenţe, i-am zis că lecturez, iarăşi, câte cinci pagini pe zi din „Nicoară Potcoavă”, iar Ştefuriuc a izbucnit într-un râs atât de zgomotos şi de lung, încât imediat s-a înfăţişat în birou redactorul şef adjunct de la „Zori noi”, universitarul Ion

Nedelea, curios de originea hazului, care, în cazul nostru, nu putea fi decât serioasă.

– M-a întrebat ce citesc şi, cum nu ştie că eu am revenit la „Nicoară Potcoavă” pentru nu ştiu a câta suta oară, râde ca ţaţa-n târg!

– Nu de asta râd, Ioane, ci pentru că şi eu, ca şi tine, m-am întors la acelaşi roman, în care poezia poezie stă ca mierea pe fagure…

Peste ani, când i-am cerut lui Ghiţă Parascan să scrie aşa cum vorbeşte şi să se rupă de rigorile severe şi impersonale ale jurnalismului îndătinat, redactorul şef, domnul Ion Paranici, i-a notat splendidul material cu o notă mică; revoltat de nedreptate, am mers să pun întrebări.

– Îi dădeam notă maximă, dar mi-am dat seama că l-ai scris tu, pentru el, Ioane…

I-am povestit totul pe îndelete, iar domnul Paranici, care mă ştia de multă vreme drept om care nu minte niciodată, i-a dat nota (echivalentul retribuirii) maximă, dar Ghiţă Parascan, deşi s-a străduit să mai scrie în stilul splendidei sale oralităţi, nu a mai izbutit să o facă; a revenit la stilul rigid, dobândit într-o viaţă întreagă de gazetărie.

Îmi descoperisem un stil publicistic propriu, bazat pe începuturi care să capteze cititorul și pe finaluri care să atragă atenția asupra numelui autorului. Scriam portrete ale colegilor de prin secțiile IRE în care am lucrat,

care pur și simplu mă fascinau, dar și reportaje insolite, care au atras atenția secretarului județean cu propaganda, Panaitiu, care, într-o dimineață, m-a chemat la el; avea biroul, la parter, pe colț, acolo unde, de-o vreme, sălășluiesc vicepreședinții Consiliului Județean Suceava. Era un om ceva mai scund decât mine, cu un început de calviție, care mă plăcea atât de mult, încât era gata să-mi uite toate greșelile trecutului apropiat, despre existența cărora habar nu aveam, dar urma să mă lămuresc, în aceeași zi, stând de vorbă cu ziariștii de la „Zori noi". Ei mi-au spus că, până în urmă cu vreo doi ani, exista un pseudonim colectiv pentru articolele periculoase, „I. Drăgușanu". Primul îl folosise Mihai Țînțar, când dezvăluise abuzurile și afacerile necurate ale unui ștab fălticenean, frate cu o mărime județeană de partid. Apoi s-au folosit de același pseudonim și Victor Micu, și Nicolae Groza, şi Gheorghe Parascan, și Mircea Sfichi, ba chiar și blajinul și disciplinatul Sava Bejenariu. Materialele publicate sub pseudonimul „I. Drăgușanu" erau atât de adevărate și reflectau atâta atitudine, încât redactorul-șef a fost chemat la partid și somat să-l dea afară pe indisciplinatul inexistent ziarist, ceea ce s-a și întâmplat, în următorii doi ani, când, până la întoarcerea mea de la București, semnătura respectivă nu a mai fost folosită.

Tovarășul Panaitiu dorea să fiu angajat la ziar și, tocmai de aceea, l-a chemat la ordin pe redactorul-șef adjunct de pe atunci, Costică Borș, iar până la sosirea domniei sale, am ciocnit câte un păhărel cu whisky, abia scos din sertar, ca să mai îndulcim gustul cafelei cu care ne servise secretara. Din nefericire pentru mine, peste doar câteva zile, Panaitiu avea să fie mutat la Botoșani,

iar cariera mea de ziarist comunist s-a terminat înainte de a începe. Știu că elita culturală suceveană a vremii nu-l plăcea, dar mă întreb dacă a și existat cu adevărat o astfel de elită și nu prea găsesc puncte de sprijin în favoarea ei. Plecând Panaitiu, am rămas, iarăși, de izbeliște, abandonat într-o echipă cu oameni frumoși, condusă de polonezul catolic Vladimir Mețec – maistru, și de un meseriaș de o finețe cum rareori mi-a fost dat să întâlnesc în viață, pe nume Ghiță Agrigoroaie, care avea acasă patru feciorași și o nevastă vrednică de el. Acasă îl mai vizitam, uneori, și pe Ghiță Bilec, un fel de efigie umană a zâmbetului și speranței, cu care eram bun prieten. Dar îmi amintesc, cu reală plăcere, şi de Grigore din Udești, care mă ruga să-i „traduc” poeziile moderne, care apăreau prin revistele literare pe care le cumpăra, de Fănică Guliciuc, veșnic elegant, chiar și în salopetă, sau de Mihai Radu, din Dumbrăveni, un flăcău care atingea cerul cu fruntea. Iar cum șeful nostru direct era inginerul Humoreanu, om cu sufletul precum pâinea caldă și cu un simț al umorului ascuțit și expresiv, mă simțeam bine la Înaltă Tensiune, mai ales că, la fiecare revizie, lucram în altă localitate din întreg nordul Moldovei. La Darabani, de pildă, după ce am privit de sus spre satele de dincolo de graniţă, m-am întors cu faţa spre Moldova şi trăiam senzaţia că mă reazem nu în centura de siguranţă, ci în însăşi graniţa României, aşa că am scris un poem, acolo, între pământ şi cer, despre ţară, pentru că simţeam nevoia să o fac, deşi, în copilărie eram de părere că „numele patriei şi-al iubitei nu pot / să-l crestez pe un vers cu cuţitul: / tot mai des sunt o limbă de clopot / ruginind şi cântând ruginitul”. Altădată, la staţia de la intrarea în Botoşani, în sătucul Hudum, am avut de lucru vreme de

vreo două săptămâni; nopţile le petreceam în vagoane, în jurul unei găleţi cu vin de ţară, cumpărat de la un bătrân, din a doua sau a treia casă de lângă staţie, care izbutise, prin voia sorţii, să scape viu din încercuirea de la Stalingrad. Când a început să ne povestească, eu, în baza unei lecturi proaspete a unei cărţi cumpărate de la anticariat, am început să completez povestea lui cu o mulţime de detalii, ca şi cum aş fi descris totul din rândul poziţiilor sovietice. Bătrânul, uluit de exactitatea întâmplărilor, m-a privit atent şi a izbucnit:

– Imposibil să ştii, dar ştii! Nu aveai cum să fii acolo, eşti prea tânăr, dar este ca şi cum ai fi fost!

I-am vorbit despre cartea cumpărată şi, în prima luni, i-am adus-o; avea cu ce-şi confrunta propriile amintiri, mai ales că şi lunetistul de pe poziţiile duşmane relatase totul cu onestitate, mai puţin elementele de propagandă sovietică, în baza cărora bieţii ostaşi români erau catalogaţi drept „moşierii imperialişti".

Ca gazetar, deşi începusem o suită de articole despre aşezările de pe apa Moldovei, de la izvoare şi până la părăsirea judeţului de către undele tulburătoare ale apei noastre fundamentale, toate preluate, traduse în germană şi publicate în cărţile lui de către cel mai mare bucovinolog din lume, domnul profesor Erich Beck, înţelesesem că nimeni nu scrisese cu adevărat despre povestea acestor aşezări, că nu exista o colecţie sistematică a documentelor veacurilor care făceau trimiteri la ele, iar în cazul rarelor monografii, datele erau atât de fabulate şi de obturate de lozincarism, încât înţelesesem că, odată şi

odată, va trebui să mă strădui pentru o astfel de istorie obştească, dar nici prin gând nu-mi trecea că o să le-o iau înainte, şi ca temă, şi ca gen de istorie, distinşilor cercetători de la Augsburg. În general, deşi toată lumea se lustruia cu „Ţara de Sus” (Bucovina era un cuvânt interzis), buzunarele memoriei erau goale şi zdrenţuite, deşi nu se pusese nimic în ele, de-a lungul vremii. Marii artişti plastici şi mărturisitori cu condeiul ai Bucovinei de altădată muriseră definitiv, fiind îngropaţi, vorba lui Leca Morariu, de prin 1933, în câte două morminte, cel mai tragic fiind cel al operei şi al memoriei lor. Mi-aş fi dorit să pot porni o investigaţie, cu metode jurnalistice, încă de pe atunci, dar patria suceveană avea nevoie, atunci, să-i vopsesc transformatoarele de înaltă tensiune în gri, iar în ziua decisă pentru pregătirea materialelor să fac sluj în faţa unui ingineraş incult, cu nume de femeie. Ceea ce era peste puterile mele. I-am zis vreo două vorbe creştineşti, apoi am plecat pedestru în oraş. M-am oprit la fosta casă a lui Miu Dobrescu, unde funcţiona Inspectoratul pentru Cultură şi Educaţie Socialistă, condus de un cărturar rasat şi cu o măreţie cu atât mai vizibilă, cu cât se străduia să nu o afişeze vreodată, pe nume Alexandru Toma. Lucrau acolo oameni remarcabili, precum prozatorii Mihai Ghergu şi Petre Drişcu, poetul Marcel Mureşeanu şi admirabilii dedicaţi săvârşirilor culturale Ianoş Horvath, Costache Dumitriu şi Doamna Pătraşcu. Am cerut o coală albă şi un pix şi mi-am scris demisia, pe care i-am înmânat-o, pentru că ne-am întâlnit întâmplător, directorului Ovidiu Mustaţă, care, cică, tocmai mă căuta. A citi-o, urmând să o discutăm a doua zi, atunci fiind nevoie de mine la Casa Culturii, unde trupa de rock a întreprinderii avea o piesă nouă, care suna frumos

melodic, dar nu avea versuri şi era musai să le fac. Din trupă îl ştiam, din vedere, dar numai din vedere, pe Mircea Slic, nu şi pe ceilalţi instrumentişti. Nici numele trupei, deşi avusese rezultate notabile, nu-mi era cunoscut, dar văd, acum, dintr-un comentariu al lui Mircea, la capitolul pe care îl public în foileton, pe site-ul meu, pentru a primi precizări suplimentare, atunci când este cazul, că trupa se numea „Solaris" (şi eu, care-o confundam cu „Pegas"!) şi că-i avea în componenţă pe muzicienii „Vili Pancu, Mircea Slic, Magda Axon, Sorin Revnic, Nelu Grozavu, Cornel Angelescu, Doina Angelescu, Costică Dragnea, toţi sub oblăduirea lui Teo Ghionea". Am ascultat atent melodia, de două ori, ca să pot nota şi corecta ritmicitatea, apoi am mers la terasa Restaurantului „Naţional", mi-am cumpărat o halbă cu bere şi, închizând ochii, am reascultat melodia cu mintea, stabilind un titlu, „Menestrelul", graţie dangătelor cosmice de la început, splendid reverberate, care îţi duceau imaginaţia spre veşnicia cântecului şi, prin el, a celor care l-au slujit, de-a lungul vremii. Nu ţin minte textul şi nici să fi scris şi alte texte, deşi e posibil, relaţiile mele cu Mircea Slic fiind, de-a lungul vremii, reci, dar cordiale. Am dus textul, am ascultat interpretarea şi, cum nu erau forţări silabice la ritm, am plecat pentru totdeauna, deşi, în toamnă, aveam să mă reîntâlnesc cu trupa şi cu Anca Parghel, în cadrul celor două spectacole, de la Casele de Cultură din Vatra Dornei şi Câmpulung Moldovenesc.

A doua zi, când am mers să-mi iau cartea de muncă, Ovidiu Mustaţă mi-a cerut să trec la uzină, sub conducerea inginerului Cornel Orezeanu, cu care eram prieten vechi, datorită preocupărilor culturale comune.

Nu avea hazul inginerului Humoreanu, ci mai curând rutina enciclopedică a doctorului Ioan Ieţcu, iar prietenia care ne unea mă obliga la disciplină. Cornel m-a pus să devin învăţăcelul lui Stelică Bărbosu în repararea şi reglarea oromax-urilor, nişte declanşatoare automate, mai complicate decât cel mai sofisticat ceasornic, iar dificultăţile mă provocau într-atât, încât, în scurtă vreme, mă descurcam tot atât de bine ca şi Stelică Bărbosu. Un singur declanşator, destinat micro-hidrocentralei de la Putna, ne dădea atâtea bătăi de cap, încât, după o zi de trudă zadarnică, m-am înfuriat şi am zvârlit cu şurubelniţa în el, care a nimerit… într-o piuliţă nestrânsă din fabricaţie. Era de faţă şi directorul adjunct Roman, la fel de uimit, ca şi noi, de magica melodie a piuliţei buclucaşe. A strâns-o Stelică, iar la probe şi, a doua zi, la Putna, declanşatorul a funcţionat ireproşabil. Mă simţeam atât de bine lângă Stelică Bărbosu, cu care devenisem bun prieten, încât s-a ivit o reorganizare şi m-am trezit izgonit de lângă el, la atelierul mecanic, împreună cu Stelică Bolohan şi cu Cezar Dura, acum inginer energetician prin Canada. Nouă ni s-au dat în lucru şenilele utilajelor grele şi tamburii cilindrici dintre ele; intram, câte doi, de o parte şi de alta a şenilei, cu o scară din bare de fier pe piept, sub tambur (nu-mi mai amintesc cum se chemau) şi desfăceam şuruburile; multe dintre ele se rupeau, dar tot ne trezeam cu imensa greutate a cilindrilor din fontă pe piept. Primisem termen de trei săptămâni, în care era inclusă şi demontarea, şi recondiţionarea, şi montarea tamburilor şi şenilelor, pentru o puzderie de utilaje grele. Când am dus munţii de role în secţia de strungărie, Cezar Dura s-a pregătit să dea găuri noi, la distanţele potrivite, şi să le filetăm apoi, dar mi-a venit o

idee, care nu se punea în practică datorită şuruburilor rupte. Am căutat un burghiu uzat, pe stânga, l-am pus în bormaşina industrială şi, potrivind rola, astfel încât burghiul să atace şurubul rupt, l-am pus pe Cezar să atace cu viteză de rotaţie mică. Şuruburile rupte se desfiletau atât de rapid, încât, în câteva ceasuri, toate rolele erau recondiţionate şi cu filetele refăcute cu tarodul. Am mers să ne spălăm, dar Norocel, urechistul uzinei, ne-a pârât şi numai ce vedem noi cum apare întreg aliotmanul birocratic şi, după ce se convinge ştăbimea că, în trei zile, noi am făcut munca programată de ea pentru trei săptămâni, a luat foc. Doar un subinginer, ca „să nu moară prost", ne-a întrebat cum am procedat şi i-am explicat. Îi ştiu numele, aşa cum le ştiu şi pe cele ale ştăbimii care m-a făcut să plec definitiv din Întreprinderea de Reţele Electrice Suceava, spre marea părere de rău a inginerilor Traian Chiriac şi Hopulele, de la sediul central, singurii care mă respectau cu adevărat. Nu am mai păşit pe la IRE decât atunci când am mers să-mi cer transferul la Teatrul Naţional „Vasile Alecsandri" din Iaşi, Secţia Suceava, unde aveam să rămân, de la înfiinţare, până la spulberare.

În timpul acesta, acasă, la Mereni, părintele Sava, pe atunci la Văratec, oficia, una după cealaltă, slujbele celor trei taine: botezul fetiţei mele, cununia mea religioasă cu Viorica şi ultima împărtăşanie pentru mama, care a mai trăit câteva zile, apoi a plecat, lăsându-mă cu povara că, deşi nu fusesem un copil rău, nici nu izbutisem să mă arăt pe atât de bun pe cât mă îndemna sufletul.

În vremea în care trudeam la IRE, iar nevestele de miliţieni şi de activişti de partid huzureau în funcţii de bibliotecare sau de angajaţi în sistemul culturii, fără să lase după ele nici o urmă, am câştigat o altă puzderie de concursuri literare pentru poezie, ba şi un important premiu pentru reportaj, la Călăraşi, în cadrul Concursului „Alexandru Sahia”. M-am amuzat teribil la un festival de muzică folk şi poezie, care se ţinea la Râmnicu Sărat, sub titulatura de „Partid, Columnă Infinită a Ţării”. Organizare excelentă, gazde primitoare. Plecasem, din partea judeţului Suceava, împreună cu frăţiorii Nicoleta şi Amedeo Grigorean, ambii elevi de şcoală generală, dar muzicieni înnăscuţi. Îi luasem în grija mea, primind, uneori, ajutor din partea poetului botoşănean Ozolin Duşa şi a poetesei din Galaţi, astăzi şi o excelentă romancieră, Luminiţa Potârniche, dar copiii aceştia cu adevărat talentaţi erau atâta de cuminţi, încât mă urmau pretutindeni precum puişorii. Îmi erau tare, tare dragi, la fel ca şi în amintirea pe care le-o port. Ştiu că au dobândit şi un premiu, dar nu-mi mai aduc aminte care anume.

În Gala Laureaţilor, în faţa unui public mai mult decât numeros, cântăreţii folk erau ascultaţi cu sfinţenie, iar poeţii, care citeau câte un poem, după ce primeau diplomele şi premiile în obiecte (pentru Marele Premiu eu am primit un… ceas cu cuc), într-o zarvă de zile mari. Şi-atunci am pariat cu toţi, şi cu poeţii, şi cu folkiştii, că, atunci când voi citi eu, nu doar că va fi tăcere deplină, dar şi că se va aplauda, cu aclamaţii, la fiecare patru versuri. Şi a venit vremea să merg pe scenă, înaintea folkistului care lua Marele Premiu pentru muzică. Încă nu pornise zgomotul, după ce am luat diploma şi ceasul cu

cuc, şi am zis, cu obiectele în mâini, că, dacă fiecare sărbătoare a patriei înseamnă un prilej de bucurie, atunci haideţi să ne bucurăm împreună cu nişte… epigrame. Oferta părea ademenitoare şi cum prima epigramă a cucerit publicul, următoarele erau ascultate într-o linişte cum nici măcar în timpul cântecelor nu era la fel de curată. Când am terminat şi am vrut să mă retrag, publicul a început să strige: „Epigrame! Epigrame!”, aşa că am fost nevoit să continuu, iar când nu-mi mai aminteam epigramele mele, am spus câteva ale lui Nicolae Ghiţescu, pe care, cum am mai menţionat, îl adoram. Şi, astfel, am câştigat pariul.

La Călăraşi am mers împreună cu fotoreporterul Dumitru Vintilă, iar în prima zi de după cazare, am fost duşi, cu toţii, în satul natal al lui Alexandru Sahia, Mânăstirea, la mormântul marelui omagiat. Am scris, acolo, în timpul rememorărilor, un poem închinat memoriei lui Sahia şi l-am citit, atunci când mi-a venit rândul să spun ceva. Probabil că mi-a izbutit, pentru că, atunci când am ridicat ochii, toată lumea era înlăcrimată, iar un bătrân gârbovit de ani a întins mâna tremurătoare, cu gest de închinare:

– Sunt fratele lui Alexandru, Stănescu… Nu-mi dăruiţi mie cântecul acesta?

Îl împături ca pe un pomelnic sacru şi mă invită, împreună cu Dumitru Vinţilă, acasă la el, la două-trei case dincoace de cimitir. Avea un pridvor frumos, neîngrădit, vegheat de viţă de vie cu struguri de o rară frumuseţe. Bătrânul s-a scuzat, a intrat în casă şi s-a

întors cu două găleţi şi cu trei mari căni de lut. Într-o găleată avea tescovină, iar în cealaltă vin roşu. Am scufundat cănile în găleata cu rachiu, am închinat şi am dat duşca peste cap, apoi repede, după exemplul lui bădiţa Stănescu, am înhăţat câte o jumătate de cană de vin roşu, cu care ne-am clătit gurile.

– Va să zică aşa: chefuiţi fără mine, Ioane!

În poartă se proţăpise Vasile Baran, preşedintele juriului. Ne cunoscusem prin Bucureşti, dar cum, până atunci, la Călăraşi, nu dăduse semne că-şi aminteşte de mine şi mai avea şi o funcţie oficială, nu-l abordasem. În urmă, veneau calmi pe cale oficialii şi ceilalţi concurenţi, majoritatea redactori şefi ai unor reviste literare. O doamnă blondă din Călăraşi, care coordona festivalul şi cunoştea bine regulile casei, a adus cănile necesare pentru un început domol de chef, care avea să-şi atingă apogeul după decernarea diplomelor şi premiilor. Premiul meu însemna un grătar electric pentru fleici, dar l-am vândut rapid redactorului şef de la „Orizont", căruia îi era ruşine să se întoarcă la domiciliu doar cu o banală vază de flori. Fiind duminică, magazinele erau închise şi nu putea cumpăra, deci, decât de la mine. Marele premiu la reportaj l-a primit cineva din Călăraşi, David, care scrise-se uluitor de sec despre marele combinat din urbea lui, iar la fotografie, Dumitru Vinţilă, ziarul „Zori noi" din Suceava, fiind, prin reprezentanţi săi, cel care dobândea premiul pentru publicaţii. A fost frumos, cu bucate pescă-reşti care curgeau valuri, valuri şi, după aceea, cu tot felul de produse culinare rafinate, încât scâncea bietul Vinţilă:

– Tovule, de ce nu ne-au prevenit că se aduc atâtea bucate, pentru că m-aş mai fi păstrat şi eu…

După câteva ceasuri, doar eu şi Vasile Baran ne mai aflam pe baricade, aşa că ne-am mutat alături, ca să mai povestim despre câte ni s-au întâmplat în ultima vreme. Ceilalţi, oficiali şi concurenţi, cu excepţia minunatei organizatoare de festival, dormeau cu capul pe mese.

surâsul dumnezeirii

De când mă ştiu, am trăit în fiecare pruncuţ pe care l-am întâlnit în cale câte un surâs al dumnezeirii, pure şi neasemuite fiind sufletele din vecinătatea naşterilor. Iar în 7 august 1984, când mi s-a născut Ana Cozmina, şi în zilele de atunci, încoace, când am purtat-o după mine prin culise şi scene de spectacol, prin redacţii şi prin biblioteci, am priceput, unul câte unul, sensurile existenţiale fundamentale, pe care le-am trăit fără de risipă şi fără superficialitate. Beneficiam de o poveste fără de sfârşit, în care îi făceam loc cu răbdare şi cu o înţelepciune părintească pe care nu m-aş fi aşteptat să o am. Mă angajasem la Secţia Suceava a Teatrului Naţional „Vasile Alecsandri” din Iaşi, purtând toate slujbele scenei împreună cu Constantin Stănică şi Vasile Corduş, peste vreun an alăturându-ni-se maşiniştii Nicu Leizeriuc, Liviu Rebenciuc, Costică Stoleru, Vasile Burlă şi Liviu Badiu, şi câteva cabiniere.

Trupa de actori, formată în majoritate din promoţia 1984 a clasei Olga Tudorache şi din doi actori cu experienţă, Liviu Manoliu şi Sebastian Comăneci, ne întâmpinase cu o neaşteptată prietenie. Începusem munca preluând, de la Iaşi, piesa „Cabana”, de Mircea Radu Iacoban, cu Liviu Manoliu, Sebastian Comăneci, Dan

Aciobăniţei şi Mioara Ifrim, iar la premieră, care a avut loc pe scena Casei Culturii din Suceava, au dat buzna în sală atâţia actori, critici de artă, scriitori, ziarişti şi cunoscători de teatru, încât mă apuca ameţeala în faţa strălucirii unei neaşteptate şi insolite pleiade. Oaspeţii cei mai importanţi treceau prin culise şi le urau actorilor din distribuţie „căcat", făcându-mă să casc ochii de uimire, iar când distribuţia a ajuns în culise, i-am urat lui Sebastian Comăneci mult succes.

– Ptiu, ptiu! Nu se spune aşa, măi Ionică! Vrei să pice piesa la premieră?

– Nici vorbă… Dar cum se spune?

– N-ai auzit la cabine: căcat!

– Credeam că e o glumă între prieteni…

– Nu, e o urare în familia slujitorilor scenei româneşti…

Peste vreo câţiva ani, când s-a pus „Năpasta" lui Caragiale, cu Sebastian Comăneci, Liviu Manoliu, Dana Olaru şi Orodel Olaru sau Nicolae Manolache, în regia lui Constantin Moruzan, nimic nu se lega scenic la repetiţii, iar actorii, conştienţi de asta, au trecut la repetiţii secrete, de zi sau de noapte, folosindu-mă şi ca spectator de lux, nu doar ca posesor unic al cheii uşii de la scenă. Sforţări peste putinţă, dar piesa fusese concepută scenic atât de neinspirat, încât nu se mai putea salva

mare lucru. La finalul repetiţiilor secrete, acelaşi Sebastian Comăneci m-a întrebat cum mi se pare.

– Din păcate, ca în urarea de început: căcat!

M-a crezut şi nu prea, dar cronicile ulterioare aveau să-mi dea dreptate, iar singura dramă a lui Caragiale a fost jucată, după aceea, drept comedie mare prin toate satele judeţului.

Am trăit, în teatrul sucevean, povestea unei familii adevărate, prin culise jucându-se vesele Casandra Păduraru şi cu prinţesa mea, Ana Cozmina, până ce Cozmina a rămas singură, nepricepând unde a dispărut minunata ei primă prietenă. Mai avea o fiinţă apropiată de sufletul ei, nepoata ziaristei Carmina Manolache şi a tehnoredactorului Nicolae Manolache, cu care aveam să fac, în timpul Revoluţiei Române, prima publicaţie particulară din România, „Tinerii Revoluţiei", dar absenţa Casandrei părea să o fi bulversat, iar actorii, înţelegând drama ei, o copleşeau cu atenţia lor. Actriţa Carmen Ciorcilă o lua, să doarmă cu ea, în garsoniera de la etaj, veghind-o şi închipuindu-şi că-l veghează pe dragul ei băieţel, Tomiţă, rămas cu soţul la Ploieşti. Puşa Darie şi Marina Ştefanache intrau în jocurile ei copilăreşti, iar Nicolae Manolache, actorul care jucase în multe filme, înainte de tragedia cutremurului din 1977, când s-a comportat eroic, salvând mulţi copiii şi oameni, în căutarea lui Toma Caragiu, Nicolae Manolache, căruia noi îi spuneam Make, sărea gardurile livezilor de prin satele judeţului, ca să-i aducă fructe şi flori. Întotdeauna şi flori. Cu Puşa Darie, care juca zâna, într-un basm, intra

în scorbura copacului în care zâna îşi avea palatul de cleştar, şi îi deschidea ceremonios uşa. Începuse să se teamă de muma-pădurii, pe care o juca Marina Ştefanache, şi de aceea, în pauza dintre acte, îi culegea flori de câmp, pe care i le dăruia Marinei la final, spre hazul nestăvilit al publicului la fel de tânăr, care îşi închipuia că le va oferi zânei. În autobuz, nu se mai apropia de Marina, deşi actriţa redevenea doar o fată veselă şi frumoasă, cu nici un preţ, dar o supraveghea cu atenţie, ca să nu rateze clipita în care s-ar transforma în muma pădurii. Doar cu fata directorului Vasile Cojocaru, cu vreo trei anişori mai mare, acum bibliotecară la Suceava, nu se împăca şi pace, aruncându-se în gâtul ei ori de câte ori o vedea, iar colegii din corpul tehnic izbucneau în hohote:

– Leit taică-său!

Vasile Cojocaru, actor, dramaturg, prozator, om de radio, fost director al Circului de Stat şi membru al delegaţiei de tineret a României, care s-a întâlnit cu Stalin, la Moscova, prin anii ’50, atrăgându-i acestuia atenţia prin asemănarea fizică cu fiul capturat de germani, mă impresiona prin cultură şi prin omenie. Îl rugam, de-a lungul anilor, să-şi povestească viaţa în scris, fie şi în faţa unui reportofon, angajându-mă să transcriu eu naraţiunile şi să-i îngrijesc ediţia, dar a lăsat totul de azi, pe mâine, şi astfel s-au pierdut mărturii valoroase ale istoriei şi ale istoriei culturale româneşti. Avea şi un stil de a povesti fascinant:

– Frate Ioane, într-o bună zi, acceptă maestrul Sadoveanu să vină la Radio şi să citească poeziile din opera lui Mihai Eminescu pe care le prefera… Vine, lumea intră-n pământ de emoţie şi teamă, iar Sadoveanu, de cum mă zăreşte, îmi zice molcom: „Băiete, cât citesc eu, matale îngrijeşte-te de nişte părăluţe!”. Să intru în pământ: de unde bani? Dar era Sadoveanu, aşa că am întrebat cu voce pierită: „Câte părăluţe, maestre?”. „Ei, cinci miişoare”. De unde să scot eu 5.000 lei, într-o vreme în care salariul mediu pe economie era de 270 lei? Am încercat o diversiune nevinovată: „Maestre, dar gloria de a încredinţa veşniciei poezia lui Eminescu?”. Sadoveanu m-a privit dispreţuitor şi cu mila cu care te uiţi la un nătâng: „Băiete, glorie am şi în beci; dar în beci nu am barabule şi cărbuni”.

Timp de vreo două decenii, inclusiv în anii în care era purtătorul de cuvânt al prefectului Vasile Ilie, mă vedeam cu Vasile Cojocaru de măcar două-trei ori pe săptămână, iar fetele noastre creşteau separat şi aveau să aibă parte de propriile lor împliniri.

Adrian Păduraru însemna mult pentru mine, iar Radu Duda nu putea înţelege de ce sunt atât de bun prieten cu Adi, iar pe el îl evit. Nu ştiu ce s-a întâmplat, probabil că a fost doar un efect al văruirii, pentru prima dată în viaţă, a unui apartament. Adrian primise un astfel de apartament frumos, lângă autogară, dar la roşu, iar soţia lui, actriţa Georgeta Burdujan, urma să vină peste două zile. Cum nu găsea un profesionist pe care să îl angajeze, am mers eu să-l ajut. Adrian tapeta boxele şi cămările, iar eu, după ce cumpărasem var nestins şi o

bidinea, încercam să-mi amintesc cum proceda mătuşa mea preferată, Lala, când avea de văruit o casă. Munceam din zi în noapte, uitând amândoi de foame, iar peste două zile, când a venit „George”, cum îi ziceau prietenii actriţei Georgeta Burdujan, cuibul lor strălucea de curăţenie, aşa că am pus de-un ospăţ cu salam şi pâine, bucurându-ne de reuşită. Atât de frumos şi de neted strălucea varul, încât am mărturisit cinstit:

– Nu v-am spus, dar eu, până la casa voastră, nu am mai dat vreodată cu bidineaua…

– Ştiu, Ioane, a râs Adrian. Am înţeles după neîndemânarea cu care ţineai bidineaua… Dar a ieşit? A ieşit – asta contează.

Cred că munca solidară de două zile, presărată din belşug cu sporovăială, ne-a apropiat, insinuând impresia unei prietenii. E drept că, atunci când lucrau „Nu sunt turnul Eiffel”, de Ecaterina Oproiu, de pildă, am discutat şi disputat, nopţi întregi, scenografia, eu urând tonajul inutil al unor scenografii aparent moderniste. Aveau nevoie de polemicile cu mine, pentru că moşteneam de la Val Lefescu onestitatea opiniei estetice, iar cultura strânsă pe cont propriu îmi permitea argumentări temeinice.

Între timp, la rugămintea lui Liviu Manoliu, scrisesem scenariul pentru spectacolul aniversar „Suceava – 600”, în care inclusesem şi trei „ţărani”: Aurel Tudose, Silvestru Lungoci şi Nicolae Păşnicuţ, toţi de la Ansamblul „Ciprian Porumbescu”. Pe Silvestru îl ştiau şi

admirau şi actorii, aşa că au stat multă vreme la sfat, timp în care Aurel Tudose a lecturat, o singură dată, cele 48 de strofe ale rolului său. Când s-a trecut la scenă, actorii ţinând scenariul în mână, doar Aurel Tudose nu avea nimic la el, iar când a început să spună, cu o copleşitoare duioşie, versurile, toată lumea a scăpat scenariile din mâini, iar a doua zi nu era actor care să nu-şi ştie textul destinat pe de rost. După premieră, i-au întins lui Aurel Tudose trei cărţi diferite de poezie, rugându-l să citească câte cinci poeme şi, după aceea, să le recite pe toate cincisprezece, un miracol pe care cântăreţul de folclor Aurel Tudose l-a săvârşit în faţa gurilor căscate.

Drept recompensă pentru scenariu, prim-secretarul Traian Gârba mi-a înmânat, prin intermediul lui Liviu Manoliu, repartiţia pentru un frigider, pe care nici cu preţ dublu nu l-aş fi putut cumpăra. A funcţionat ireproşabil până recent. A avut o valoare sentimentală pentru noi de fiinţă vie, nu de mecanism, deşi chiar şi mecanismele au blocaje la energii negative.

În lumea teatrului nu există suficienţe şi superiorităţi false ale unor diplome. Ţin minte că, atunci când am preluat spectacolul „Deşteptarea primăverii”, de Frank Wedeking, uriaşa actriţă Carmen Tănase, pe care nu o mai întâlnisem vreodată, m-a rugat să-i aduc în culise familia mea, pe care a îmbrăţişat-o cu atâta sinceră afecţiune, încât mi-au dat lacrimile. Îi povestise despre noi Mioara Ifrim şi ne îndrăgise înainte de a ne cunoaşte. Carmen Tănase impunea nu doar prin talent şi cultură, ci şi prin omenescul sincer al afecţiunii, prin nobleţea

inconfundabilă a sufletului ei, educat cu vocaţie princiară.

La Bucureşti, urma să jucăm la „Bulandra”. Sunetisul Vasile Corduş, şoferul Constantin Stănică şi eu am descărcat, în curtea interioară, de cadre metalice şi tofle de lemn, cel mai mare TIR din Suceava, care trebuia să părăsească incinta, şi ne-am aşezat pe un element de decor, să prindem puteri din brânză, slănină, ceapă, sare şi pâine. Pofticios foarte, s-a apropiat de noi Mihai Mirăuţă, iar Vasile Cordoş l-a invitat să ni se alăture.

– Dar eu, care-s bucovineancă de-a voastră? Pe tine te ştiu, mi-ai dat cuţite rapide… Nu mai lucrezi la „Vulcan”?

Tamara Buciuceanu, veselă şi sporovăitoare, ajunsese al cincilea partener al unui clasic ospăţ moldovenesc, Mihai Mirăuţă fiind şi el de prin părţile Botoşanilor. Când a venit directorul Teatrului „Bulandra”, actorul Ion Besoiu, să ne întrebe câţi maşinişti avem, nouă fiindu-ne rezervată doar o oră pentru montarea decorului, şi-a pus mâinile în cap, aflând că nu avem nici un maşinist. Dacă nu ar fi prânzit cu noi marii şi respectaţii actori Tamara Buciuceanu şi Mihai Mirăuţă, probabil că ne-ar fi pus pe goană.

Seara, uriaşa podină, formată din câteva tone de cadre de fier şi tofle grele din dulapi de lemn, era montată, Vasile Corduş având timp să-şi facă şi sunetul, iar eu să distribui recuzita şi costumele. Urmau două spectacole, cu săli pline, timp în care mă ocupam şi de

recuzită, şi de suflat, şi de ce mai era nevoie. Nu cred că Wedeking şi-a scris piesa pentru o interpretare dezlănţuit de modernă, care punea în valoare talentul fiecărui actor în parte, dar făcea pulberi întregul dramatic al piesei. Încet, încet, sala se golea, iar în partea a doua, în sală nu mai rămăsese decât… Olga Tudorache.

Nu-mi era dor de Bucureşti şi nici nu o să-mi mai fie vreodată. De câte ori plecam din Suceava, aveam la cine gândi şi pentru cine cumpăra, din diurne, hăinuţe şi jucării. Munca, oricât de grea ar fi fost, trecea pe lângă mine, chiar dacă aşchiile îmi mai zdreleau palmele.

– Nu se poate: o oră montatul şi o oră demontatul şi încărcatul în TIR! Nici zece oameni nu puteau atinge o astfel de performanţă, iar voi, doar trei… Ce sunteţi voi, oameni buni?

– Moldoveni, maestre!, i-a răspuns Vasile Corduş directorului Ion Besoiu.

Vasile se născuse la Sfântu Ilie, făcuse parte, în tinereţe, din prima trupă de rock a Sucevei. Era un bărbat frumos, cu pielea ca arama şi cu plete negre, care frângea inima actriţelor de prin ţară, cu atât mai mult cu cât nu răspundea asalturilor lor. Avea trei fete acasă, soţia şi două copile, pe care le adora şi cărora le era de-o neprihănită credinţă. Era un om citit, care putea pune probleme chiar şi unui regizor, care, indiscutabil, are o cultură mult mai vastă decât un actor.

Constantin Stănică, născut la Vadu Moldovei, avea patru băieţi şi fusese, vreme de o viaţă, şofer în instituţiile de cultură ale judeţului. Intervenea, uneori, în discuţiile polemice din interiorul autobuzului, prilejuite de drumuri lungi, cu replici hotărâtoare, iar Adrian Păduraru, care băgase de seamă că omul de la volan intră în discuţii doar atunci când are ceva de spus, l-a felicitat.

– Bravo, nea Stănică! Ai dreptate. Înseamnă că şi dumneata ai lecturi serioase…

– Nu, domnule Păduraru, n-am citit nimic în viaţă; iar dacă nu o faci din copilărie, nu se mai poate mai târziu…

– Şi-atunci, de unde ştii atâtea?

– Timp de o viaţă, am dus în spate numai savanţi. Doi arheologi, de exemplu, mi-au cerut să-i aduc, de la Vatra Dornei, la Suceava. Aveau ceva de disputat, dar şi o damigeană cu vin de ţară. Când le-am spus că am ajuns la Suceava, mi-au cerut să merg la Botoşani, de acolo – la Dorohoi, iar din Dorohoi, la… Vatra Dornei. Erau atât de interesante discuţiile dintre ei, încât le-am ascultat cu atenţie şi am priceput multe…

Pe vremea aceea, nu era voie să se discute despre Bucovina, iar cărţile vechi de poezie care aveau măcar un poem dedicat acestui „leagăn de eroi”, fuseseră arse în curţile interioare ale închisorilor din ţară, ba chiar şi în grădina prozatorului insolit Toader Hrib din Arbore. Fără

îndoială, există specificităţi bucovinene, pe fondul românesc al acestei vechi provincii moldoveneşti.

În actele de cancelarie medievală există o formulă care trece neobservată: „ţara românească a Moldovei”. Formula este preluată, de fapt, din actele cancelariilor polonă şi maghiară, în care ţara lui Bogdan Descălecătorul era numită diferit. Polonii o numeau Valahia, iar maghiarii – Moldova. De asta, de la Roman al II-lea, încoace, s-au folosit, în cancelaria moldovenească, ambele denumiri folosite de megieşi. Ştiam, şi pe atunci, chestiunile care au scăpat altora, dar nu mă băgam, pentru că aveam altceva de trăit.

În vremea în care la Iaşi se punea în scenă „Adio, studenţie”, piesă radiofonică, scrisă de Alexandr Vampilov, dramaturg cu un destin tragic, eu am plecat, pe neaşteptate, împreună cu impresarul Dan Dănciulescu şi cu un maşinist ieşean, Cornel, un băiat care a căzut de pe un bloc cu patru etaje, pe beton, şi nu s-a ales cu nici o rană, să organizăm un turneu de vară pe litoral. Tocmai îmi dusesem un maldăr cu poezii la „Zori noi”, cu gândul să le dactilografiez, pentru a onora cu o carte premiul de debut al Editurii „Albatros”, când am primit dispoziţia de a urca în tren, urmând să mă întâlnesc cu ieşenii la Constanţa, aşa că am dispărut, pur şi simplu, fără a anunţa pe nimeni, nici măcar pe Ghiţă Parascan, pe biroul căruia lăsasem maldărul de manuscrise. În absenţa mea, Victor Micu a răsfoit teancul şi a intrat la griji. De ce am adus toate poemele la redacţie şi am dispărut fără un cuvânt? Nu cumva aveam de gând să mă sinucid şi am

salvat doar poeziile mele, încredinţând manuscrisele redacţiei?

După o săptămână şi mai bine de muncă în organizare, m-am întors la Suceava, ca să-mi iau un alt rând de haine, cu care să plec la Iaşi, ca să preiau spectacolul. La Constanţa, Dan Dănciulescu îmi spusese că repetiţiile merg greu, că nimeni nu e interesat de piesă şi că, probabil, se va amâna premiera. Venind la Suceava, am intrat pe la „Zori noi" şi m-a surprins primirea care mi s-a făcut. Mai întâi m-a îmbrăţişat, fericit, redactorul şef-adjunct, domnul Ion Nedelea, intelectual de clasă şi om de mare caracter, dar niciodată expansiv, deşi iubea oamenii într-un mod aproape dezarmant. Până în biroul ocupat de Parascan, Micu, Ştefuriuc şi Sfichi, îmbrăţişări peste îmbrăţişări, inclusiv din partea redactorului şef, poetul Ion Paranici, care, anunţat de domnul Nedelea că m-am întors, s-a grăbit să mă întâmpine. Nu pricepeam nimic. Eram întotdeauna bine primit la „Zori noi", unde mi-am făcut ucenicia în jurnalism şi literatură, dar de întâmpinări atât de entuziaste nu avusesem parte vreodată. Mai mult, Victor Micu, de regulă strâns la pungă, m-a invitat la „Bachus", să mâncăm ceva.

– Nu pot, domnule Victor, pentru că nu am un ban în buzunar…

– Asta contează? Am eu!

Crama „Bachus", de lângă tipografie, era numită, în glumă, „subredacţia", iar barmanul, nea Iliuţă, al doilea redactor şef-adjunct. Ne ştiau toţi ospătarii ca pe

nişte prieteni apropiaţi şi ne întâmpinau cu bucurie. Victor a făcut o comandă atât de spectaculoasă, încât m-am ruşinat. Am vrut să refuz parte din bucate, pentru că în turnee şi în organizare te obişnuiai cu mâncarea pe sponci, dar Victor Micu nu a acceptat cu nici un preţ. Apoi am început să discutăm despre plănuitul lui roman, „Poarta Brandenburg”, pe care îl intuiam drept formidabil, dar Victor părea preocupat de altceva, de un subiect năstruşnic, pe care îl purta în minte ca pe o bucurie. Începuse să-mi explice cât de frumoasă e viaţa şi ce dar dumnezeiesc înseamnă ea – opinie pe care o împărtăşeam total, explicându-mi că sinuciderea este şi o blasfemie, şi o nebunie. Iar eu, care o aveam pe Cozmina drept rost fundamental în viaţă, drept pomuşorul meu cosmic, menit să-mi fixeze înnăscuta-mi cosmogonie, am perorat cu entuziasm pentru viaţă, lăsându-l pe Victor fără replică. Abia într-un târziu, după frământări ale minţii pitite sub tăcere, Victor Micu m-a întrebat uimit:

– Cum, nu ai intenţionat nici o clipă să te sinucizi?

– Ferească Dumnezeu! Eu am pentru ce şi pentru cine trăi, domnule Victor!

Şi nu am mai avut nici un farmec. Am terminat de mâncat în tăcere, iar Victor s-a întors în redacţie.

La Iaşi am ajuns în seara premierei. Domnul Achiţei mi-a predat spectacolul, explicându-mi că actorii nu prea ştiu rolurile şi că ar trebui să găsesc un loc cât mai bun pentru suflat. Mai era o jumătate de oră până la

ridicarea cortinei, când am privit prin vizetă, deşi liniştea din sală era atât de densă, încât îmi închipuiam că nu a venit, încă, nici un spectator. Şi nu mi-a venit să-mi cred ochilor: sala era arhiplină. Am fugit la cabine şi le-am vestit actorilor, care, după ce au pândit, unul după altul, prin vizeta cortinei, au intrat în panică. Nu prea ştiau rolurile, pentru că nu le plăcuse banalitatea piesei, scrisă de Vampilov la 19 ani, dar nu-şi puteau permite să se facă de râs în faţa publicului. I-am liniştit, spunându-le că voi pune câte o cabinieră sau maşinist la fiecare pantalon (draperiile de scenă), care să le spună replicile la timp. Cristi Rotaru, care interpreta un miliţian sovietic şi care ţinea enorm la evoluţiile sale scenice, mi-a cerut, căutând o salvare, să-i dau orice îl poate ajuta să se facă de nerecunoscut. Cum ne aflam la Iaşi, i-am adus o mustaţă mare, ca a lui Stalin, şi o burtă din burete şi l-am ajutat să se deghizeze. Când s-a privit în oglindă, a dat cu ochii de o caricatură a lui Stalin, care părea să nu mai aibă nimic din actorul Cristian Rotaru. A exersat câţiva paşi, iar cei crăcănaţi se potriveau de minune personajului.

S-a ridicat cortina, iar spectacolul a început cu un dialog între Mioara Ifrim (Maşa) şi Radu Duda (Kolea), care îşi ştiau bine replicile şi exersaseră, cu regizoarea Cristina Ioviţă, şi mişcările scenice necesare, apoi a dat buzna în scenă „studenţimea" Ada Gârţoman, Puşa Darie, Marina Ştefanache, Adrian Păduraru, Costică Florea, Bogdan Gheorghiu şi Doru Zaharia, de la Iaşi, care avea să-i încredinţeze rolul, după angajarea acestuia, lui Make Manolache. O frenezie scenică normală acoperea replicile şoptite din toate părţile culiselor, iar tinerii actori îşi elaborau inspirat personajele din mers, mai ales după

ivirea „miliţianului” Cristian Rotaru, care a improvizat fantastic, storcând râsete cu lacrimi: din tocul pistolului a scos un şerveţel, în care a adunat prăjituri de pe masă, pe care le-a îndesat în toc; procesul-verbal l-a scris cu degetul în palmă şi aşa mai departe. Cristi a slobozit atmosfera, o concepţie spectaculoasă de spectacol prinzând contur inspirat; la monologul de vreo şapte minute al lui Sebastian Comăneci, actor cu adevărat profesionist, care niciodată nu avea nevoie de sufleor, sala a împietrit şi abia după câteva chinuitoare secunde a izbucnit în urale, care, şi în viitor, aveau să dureze mult, Sebi fiind nevoit să-şi facă de lucru cu foarfeca de grădinar, până la ivirea liniştii, care să-i permită următoare replică, şi ea zăgăzuită, de restul spectacolului, de ropote de aplauze: „Ei, Kolea, Kolea, multă lume necăjită!”.

Existau, în „Adio, studenţie”, atâtea replici, care, bine potenţate, spuneau multe în acele vremuri şi oamenii le înţelegeau ca atare, mistuindu-le cu lăcomie. „Miliţianul” lui Cristian Rotaru ne aducea, uneori, neplăceri, tentative de arestare a tânărului actor, pentru „satirizarea miliţiei noastre socialiste”, făcându-se, începând de la Negreştii Iaşilor, până la… Constanţa, unde nu mă aşteptam la o astfel de reacţie, care a inclus şi prezenţa unor ofiţeri de securitate, puşi habotnic pe cenzură tâmpită.

La sfârşitul premierei de la Iaşi, urmat de o jumătate de ceas de ovaţii şi de ieşiri la scenă, toţi plângeam şi ne strânsesem, în spatele cortinei, ca un ghem de furnici, strâns îmbrăţişaţi şi dând, astfel, expresia deplină a statutului de familie unită, pe care îl impune scena. Încă nu ştiam că prezenţa numeroasă la spectacolelor noastre

se datora filmului „Declaraţie de dragoste”, care începuse să ruleze în ţară, film în care, alături de Adrian Păduraru, care, împreună cu Teodora Mareş, susţinea rolul principal masculin, mai jucaseră, cu roluri mai mari sau mai mici, mulţi dintre actorii noştri, în frunte cu minunata Mioara Ifrim. La Iaşi am fi putut juca, mereu cu săli arhipline, câte două spectacole pe zi, chiar şi o lună întreagă, dar turneul pe litoral fusese organizat, aşa că am plecat la mare, luându-mi şi fetele mele cu mine, pentru care cumpărasem al doilea pat dintr-o căsuţă a campingului „Zodiac” din Jupiter. Cozmina era în al nouălea cer, descoperind un univers fabulos, de care avea să rămână pentru totdeauna fascinată.

În seara în care „Adio, studenţie” s-a jucat la grădina de vară din Neptun, s-a produs panică, la aflarea veştii că printre spectatori se află şi Nicu Ceauşescu. Printre oameni circulau basme despre violurile pe care le-ar comite şi, tocmai de aceea, nici o actriţă nu se simţea în siguranţă. L-am văzut, părea interesat doar de spectacol, de care s-a plictisit curând, pentru că, în fond, „Adio, studenţie” era o comedioară uşoară, în care doar oamenii obişnuiţi puteau descoperi, drept revelaţii, replici bine ascunse în interiorul fiecăruia. A plecat, lăsând în urmă un oftat general de uşurare. Aveam să-l văd, a doua oară, la Sibiu, când venise împreună cu Ion Gheorghe Maurer, şi a stat până la capăt, inclusiv pe durata aplauzelor.

Au urmat turnee lungi şi obositoare, pe care le organizam împreună cu maşinistul Nicu Leizeriuc, până la angajarea prozatorului Petrică Drişcu şi, apoi, a Ecaterinei Vasincu în postul de impresar. Prima organizare pe

care a făcut-o Kati, la Botoşani, m-a avut drept co-părtaş. Pe drum şi prin oraş, i-am spus replicile piesei de la capăt, la capăt. Odată, la Piatra Neamţ, după un turneu obositor, adormisem, pe scaun, în culise, iar când Liviu Manoliu a avut un neaşteptat blocaj, i-am spus replica prin somn. M-a trezit, năpustindu-se peste mine, după ieşirea din scenă, ca să-mi mulţumească, iar sunetistul şi ceilalţi parteneri de culise m-au încredinţat că aşa a fost.

La Cluj-Napoca, actorii şi tehnicul puseseră mână de la mână pentru un cadou, Radu Duda împlinind, în acea zi, nu mai ştiu ce vârstă. Costică Florea, un actor care semăna în multe privinţe cu Mircea Diaconu, dar rămânând actorul Constantin Florea, a venit la mine, mi-a întins banii, rugându-mă să merg şi să aleg cadoul pentru Radu, timp în care se va ocupa el de obligaţiile mele de culise. Am ieşit în oraşul urmaşilor şi urmaşilor urmaşilor mei, chestie pe care nici nu o bănuiam pe atunci, şi am păşit pe străzi, privind atent vitrinele magazinelor. Curând am optat pentru nişte albume muzicale, gândind că dacă Radu le are, le poate dărui altcuiva, cu ocazia altor onomastici. Printre altele, am cumpărat „Anotimpurile" lui Antonio Vivaldi.

După sfârşitul celui de-al doilea spectacol, actorii, în frunte cu Radu Duda, ne-au ajutat să strângem decorurile, recuzita şi costumele (la fel avea să ni se întâmple şi în Ploieştii actriţei Carmen Ciorcilă), iar la hotel, pentru că noi, tehnicul, ne sfiam să mergem la petrecerea organizată în camera lui Radu Duda şi a lui Adrian Păduraru, sărbătoritul a mers, întâi, după cabiniere, apoi după toţi bărbaţii din serviciul tehnic. La sărbătorirea zilei de naş-

tere a lui Radu Duda, într-un hotel din Cluj-Napoca, nu viitoarea Alteţă Regală, ci noi, truditorii anonimi ai scenei, am fost sărbătoriţi cu adevărat.

În turnee, împărţeam camera cu Constantin Stănică. Ne procuram, de unde puteam, câte o halcă de slănină, pe care o crestam cu cuţitul după numărul de zile pe care le avea turneul. Stănică ştia să facă şi nişte cartofi prăjiţi aproape delicioşi, dar în hoteluri nu eram primiţi cu reşouri şi tigăi, fiind controlaţi straşnic la bagaje. În geanta mea „Diplomat”, în care ţineam actele, nu căuta nimeni vreodată, dar tigaia nu încăpea din pricina cozii prea lungi, pe care am scurtat-o cu bomfaierul, aşa că Stănică îşi putea valorifica talentele bucătăreşti. Mirosea atât de frumos, încât, la Câmpina, după ce au scăpat de asaltul publicului, Radu Duda şi Adrian Păduraru au venit la noi, cu o puzderie de bunătăţi, oferindu-ni-le, la schimb, pentru câte o porţie de „friptură de cartofi”. Stănică a luat doar ceea ce putea folosi pentru creşterea calităţii „fripturii”, apoi am mâncat, în patru, într-un târziu de noapte.

Datorită spectacolelor, nu prea mai ştiam noi ce se întâmplă prin ţară. Aflasem, la Piteşti, că în Scorniceşti putem găsi conserve din carne de porc şi de vită, pepsi, pastramă şi orice lipsea de pe piaţa românească, dar Scorniceştii nu figurau în itinerariul nostru de spectacole. Trebuia găsită o idee, iar când Liviu Manoliu, şeful acelui turneu, l-a sunat pe directorul Mircea Radu Iacoban, ca să obţină acceptul ca, în drum spre Slatina, să facem un pelerinaj la casa natală a şefului statului, Iacoban a aprobat, întrebând doar a cui a fost ideea.

În Scorniceşti, există obiceiul ca, atunci când moare o rudă sau o cunoştinţă, să se pună pe casă, pe peretele dinspre stradă, o cruce din pânză neagră; şi cum mor, zilnic, oriunde, mulţi oameni, nu am întâlnit casă care să nu fie însemnată cu câte 3-5 cruci de doliu. În autobuz, am început să fremătăm de speranţă, mai toţi opinând că ar fi bine dacă toate acele cruci ar vesti moartea Elenei Ceauşescu. Când am oprit lângă pârâiaşul mocirlos, care trecea pe lângă fântâna şi casa Ceauşeştilor, Vasile Corduş a întrebat-o, neinspirat, pe o bătrânică, dacă a murit Nicolae sau Elena. Bătrânica, înspăimântată, şi-a dus mâna la gură, şoptind cu fereală:

– Măi băiete, ai grijă ce spui: aici nici mugurii nu sunt muguri, ci microfoane!

– Dar crucile!?

Cumva relaxată, localnica ne-a povestit despre obiceiul aşezării, apoi am mers la fântână, cioplită de Corneliu Baba şi Ion Jalea – altă ironie involuntară a întâmplării, şi am scos o găleată cu apă, dar nu am putut bea, pentru că avea un gust imposibil. Peste vreo doi ani, când aveam să revenim la Scorniceşti, pârâul mocirlos se transformase într-un râuleţ cu albia betonată, în care înotau vesele gâştele şi raţele. Din diurnele, pentru tot turneul şi, eventual, din salarii, dacă trebuiau încasate în timpul turneului, fiecare dintre noi şi-a cumpărat cele necesare pentru câte măcar o lună de confort casnic. Eu era să rămân fără cumpărături, pentru că priveam fascinat palmele bătătorite şi pline de crăpături ale localnicilor, care nu puteau pleca din Scorniceşti decât la mină sau la

facultate. Aveau galantarele pline, dar munceau ca sclavii. Pământul era prost, dar trebuia să rodească mai mult decât mănoasa glie a Dumbrăvenilor.

Nu mi-am propus să scriu o monografie a teatrului sucevean, al cărui prim şi ultim salariat am fost, tematica premeditatei cărţi „Vremea cu oameni” vizând doar trăirile mele, de-a lungul vremii, şi dobândirile de omenesc de care am avut parte. Am avut norocul de a mă intersecta cu mari personalităţi ale culturii române, dar nici o întâmplare nu înseamnă o lustruire, ci doar o conştientizare a câştigurilor sufleteşti în necontenita căutare de sine, care a fost viaţa mea. Viaţa în teatru a însemnat ceva. Îl cunoscusem pe admirabilul actor Teofil Vâlcu, care m-a dus la inginerul care, pornind de la un compot de prune, a descoperit metoda de a salva Veneţia, dar şi clădirea Teatrului Naţional din Iaşi, durată din piatră moale, prin ionizare inversă controlată. Cu Dionisie Vitcu împărţeam adesea câte o sticlă cu apă minerală, fie la magazinul specializat din Iaşi, fie cu ocazia turneelor prin ţară. În cafeneaua teatrului din Iaşi am jucat şah cu mai toţi artiştii de teatru şi de operă, iar directorul adjunct Ioan Puha m-a dus chiar şi la Casa Oamenilor de Ştiinţă, ca să-i bat şi pe ei, aşa cum îl băteam pe domnia sa. Eram bun la şah: poetul Victor Ionescu, din Câmpulung Moldovenesc, care deţinea statutul de candidat de maestru, nu a izbutit niciodată să mă bată, nici măcar mai târziu, când s-a mutat la Bucureşti, şi m-a găzduit o noapte. Chiar şi cu maestrul Ghilea am izbutit câteva victorii, până ce am aflat cine este; mă păcălise Ghiţă Parascan, care, în timpul unei şedinţe de machetă, m-a pus să joc cu „un domn de la ţară”. Şedinţa nu a durat mult, pentru că

toată lumea era curioasă să vadă cum mă striveşte maestrul Ghilea; când au dat buzna în sala de şah, tocmai încheiam o partidă cu remiză şi câştigasem alte două.

– Cum, remizaţi cu maestrul Ghilea!, a exclamat domnul Ion Nedelea şi m-am blocat.

În general, în viaţă am evitat blocajele. Nu am crezut vreodată în rău şi răul nu m-a atins. Respectam oamenii şi mă bucuram de respect. Şi n-am minţit, pentru că Mark Twain mă învăţase, încă din copilărie, că o minciună trebuie memorată, încărcându-ţi inutil memoria, pe când adevărul nu. Multe dintre adevărurile vieţii mele mi s-au şters din memorie, pentru că nu prea le-am dat importanţă şi pentru că nu mi-am imaginat că voi scrie, cândva, şi o carte de amintiri. Dacă aş fi ştiut, aş fi ţinut un jurnal, iar în clipe cu adevărat însemnate, mai toate petrecute în prezenţa lui Vasile Blendea, i-aş fi cerut acestuia să-mi facă poze. De ce? Pentru ce? Nici o fotografie nu înseamnă nimic şi nu ţine loc de trăirile dintr-o clipită doldora sau alta. Fotografiile nu înseamnă dovezi, ci trufii. Poate că şi literatura nu-i decât o trufie a sufletului:

cărţile, aceste trufii întrupate, numerotate,
aceste infatuări ale sufletului sub povara
târzie a cântecelor, tipăriturile, cărţile
au de ispăşit caznele efemerităţii: seara
liniştilor şi dimineaţa trezirii buimace,
inutila risipă de după aceea, de după
năvala în strada infatuată, rapace;

abia când nu mai poţi duce cântecul apar cărţile
inutil să-ţi vehiculeze făptura prin lume,
lăuntric rămâi o cămară deja pustiită,
inima ta e un gol ancestral, un adânc fără nume,
nimeni nu te poate vindeca de senzaţia golului
conturat precum pasărea în balans peste cer,
astfel ţi-i sufletul când se mută-ntr-un cântec
inima ta, cântecul tău lepădat şi stingher.

Şi dacă nu ar fi venit Revoluţia Română, teatrul din Suceava tot s-ar fi desfiinţat, din simplul motiv că Suceava nu poate asigura mai mult de două săli mici de spectatori. Locuiam în Suceava, după plecarea actorului Răzvan Popa la armată, la început într-o garsonieră, apoi într-un apartament cu două camere, repartiţia având o poveste amuzantă. Tocmai se eliberase, prin mutare la trei camere, un astfel de apartament şi, deşi aveam o cerere depusă la Comitetul judeţean pentru cultură şi educaţie socialistă, un prieten m-a sfătuit să merg în audienţă la preşedintele Alexandru Toma:

– Fii atent: dacă vrei să ai vreo şansă, cumpără-i un telefon cu taste, că nu are!

La consignaţia de lângă biserica Sfântului Dumitru existau telefoane cu taste, dar cel mai ieftin costa mai mult decât leafa mea pe o lună, aşa că nu mi-am putut permite un astfel de cadou. Am mers, totuşi, la Inspectorat, dar fără să îndrăznesc să intru. Dacă nu aveam telefonul cu taste, ce să fac! Ezitând între să intru şi să-mi

văd de drum, numai ce dau nas în nas cu Alexandru Toma, care mă ia amical la rost:

– Tu de ce rezemi zidurile pe aici?

– Dacă nu-mi daţi altele, pe care să le reazem acasă…

– Păi, nu ţi-am promis că, la prima recepţie a unui bloc nou, îţi repartizez unul şi ţie?

– Da, dar acum aveţi un apartament liber, cel în care a locuit Marian Palade…

Alexandru Toma, care avea puzderii de probleme pe cap, şi-a amintit şi l-a strigat pe vicepreşedintele Mihai Ghergu:

– Fă-i o repartiţie pentru apartamentul din Grigore Ureche!

Şi a plecat, iar eu m-am mutat la două camere, fără să fie nevoie de un telefon cu taste. După Revoluţie, când am ajuns coleg cu Alexandru Toma, în redacţia „Crai nou”, i-am povestit toată tărăşenia, iar el a rămas pe gânduri.

– Deci aşa se explică, Ioane, cultul personalităţii, începând de la cel mai înalt nivel şi până la cel de jos…

– Exact, ca în „Piramida cu pigmei”, a lui Constantin Morariu…

În ciuda numelui, care putea fi blamat, Inspectoratul judeţean pentru cultură şi educaţie socialistă însemna o instituţie de cultură prestigioasă, cum nu vom mai avea vreodată. Alexandru Toma, Mihai Ghergu, Marcel Mureşeanu, Petre Drişcu, Ianoş Horvath, Costache Dumitriu au făcut atât de mult pentru cultura acestui judeţ şi în limitele permisive ale democraţiei minţii încât sunt greu de egalat. Am scris monografia instituţiilor de cultură ale judeţului Suceava, publicând-o în prefaţa cărţii „Un adaos de veşnicie la veşnicia lui Nicolae Labiş”, şi vorbesc în deplină cunoştinţă de cauză.

În săptămâna de decembrie 1989, premergătoare Revoluţiei – eu nu pot nega jertfele miilor şi miilor de tineri, peste sângele cărora au tropotit profitorii – la Suceava urma să se ţină ediţia a XXI-a a Festivalului Naţional „Nicolae Labiş”. În 21 decembrie, în biroul noului şi ultimului director al teatrului sucevean, Marcel Mureşeanu, se adunaseră doar câţiva poeţi, care făceau parte din juriu, printre care şi sucevenii Adrian Dinu Rachieru, Ion Ţugui, George Damian şi Ion Beldeanu, hotărând, datorită situaţiei excepţionale din ţară, să acorde un singur premiu, de care a beneficiat ieşeanul Constantin Savin, pentru poemul „Trece soldatul”. O fotografie, pe care am folosit-o în menţionata antologie a festivalului, sugerează că preşedinte al ediţiei ar fi fost poetul Gheorghe Tomozei, dar în presa vremii şi în arhivele Centrului de Conservare şi Promovare a Tradiţiilor populare nu am găsit informaţii despre festival, pentru că, în 22 decembrie 1989, când trebuia să se facă premierea, sângele altora a deschis ferestre şi în Suceava. Îmi amintesc, însă, că actorii sunau prin ţară şi aflau de la

colegii lor că se trage în Timişoara şi în Cluj-Napoca, iar mai târziu şi în Bucureşti. De câteva zile, actorul Dan Victor ne tot vorbea de şansa Revoluţiei şi ne implora să ieşim şi noi în stradă. Suceava, însă, paşnică şi patriarhală ca întotdeauna, adunase doar câteva pâlcuri în stradă, în vreme ce, în balconul Palatului Administrativ şi în cel al Casei Culturii era mare înghesuială cu foşti profitori ai regimului comunist, inclusiv informatori ai securităţii. I-am privit, o vreme, pe noii revoluţionari ai osului de ros, împreună cu domnul Costache Achiţei, apoi am plecat la redacţia „Zori noi”, aflată şi ea sub asalt, şi am jucat şah, până târziu, cu Mircea Sfichi. Şi în timpul rebeliunii de la Moscova aveam să procedăm la fel, chibiţaţi de speranţele deşarte ale foştilor activişti de partid, care rămăseseră în privilegii administrative. La drept vorbind, ei erau profesionişti ai administraţiei şi nu puteau fi înlocuiţi cu oricine; în plus, fiecare avea câte un dinte împotriva unui fost şef, ceea ce, în fond, însemna propria lor revoluţie, care consta în satisfacţia că-i vor putea zice ălora, de la obraz, câte o vorbă dură. Nu o făceau, dar acasă, înainte de a adormi, toţi îşi auzeau adrenalina crescând, pe fondul revoltei lor intime şi secrete.

În vreme ce tot felul de cârciumari şi de profesori anonimi şi netalentaţi încercau un puci împotriva redactorilor de la „Zori noi”, studenţii suceveni, care îl aveau lider pe Sorin Marius Avram, au cerut doar înlocuirea numelui ziarului, mai întâi în „Suceava”, iar după 24 de ore, în „Crai nou”, iar Dănuţ Burgheaua, consiliat de Gheorghe Parascan, tocmai punea bazele primei publicaţii particulare din România, „Tinerii Revoluţiei”. Şi

cum, din lungul şirag de poeţi, doar eu aveam habar de tehnoredactare, mi s-a cerut să fac publicaţia, fără materiale, pentru că majoritatea poeţilor, cum avea să-mi şi mărturisească unul dintre ei, aşteptau, deocamdată, să vadă cum se aşează lucrurile. Pentru că una este să fi publicat o poezie şi alta să te fi dovedit tranşant duşman al regimului comunist. Scriam eu ce era de scris, semnând cu o puzderie de pseudonime şi cu prenumele cumnaţilor şi nepoţilor mei. Am făcut doar două numere din „Tinerii Revoluţiei”, pentru că, înfrânţi în disputa cu ziariştii profesionişti, puciştii s-au aciuat pe lângă noua publicaţie şi nu mă mai simţeam deloc confortabil. Am plecat la o altă nou înfiinţată publicaţie, „Glasul Bucovinei”, unde eram plătit cu mărunţiş, în vreme ce proprietarii ei se îmbogăţeau pe seama muncii mele. Între timp, am predat Teatrului Naţional „Vasile Alecsandri” din Iaşi toată gestiunea secţiei din Suceava (caiete program, decoruri, recuzită, costume etc.), urmând să solicit transferul într-un alt loc de muncă. Oferta de a mă muta la Iaşi nu mă atrăgea, deşi oraşul şi oamenii mi se lipiseră de suflet, în cinci ani de zile, în care petrecusem măcar câte trei luni pe an la Iaşi.

Se spune că fiecare copil vine pe lume cu norocul lui, pe care îl răsfrânge aură asupra familiei care urmează să-l crească. Odată cu naşterea Cozminei, am ajuns să lucrez în sistemul culturii – pălmaş, ce-i drept, adesea umilit pe nedrept – şi să capăt o locuinţă în Suceava, dar din 14 august 1990, aveam să-mi aflu cu adevărat rostul, trăind numai şi numai din scris. Dimineaţa, pe la ora nouă, am început negocierile cu Ion Paranici şi Dumitru Teodorescu pentru un post de redactor la „Crai nou”, iar

pe la ora unsprezece, când am sunat la maternitate, mi s-a spus că tocmai mi s-a născut un băieţel frumos, sănătos şi cuminte. Două rânduri de îmbrăţişări sincere, din partea vechilor mei prieteni întru ale gazetăriei, mi-au luminat ziua, iar a doua zi, cu cererea de transfer în buzunar, am plecat la Iaşi. Pe drum, am scris un poem, „A doua zi după Christos”, conştient fiind că, în sfârşit, Iisus Hristos a înviat şi pentru mine, iar o astfel de şansă nu trebuia ratată cu nici un preţ. „Deasupra noastră grauri, grauri / bat calendarele în cuie, / iar anotimpul dovedeşte / că s-ar putea muri frumos, / sorbind din naltele potire / secunda asta care nu e, / căci iarăşi existăm, prieteni, / a doua zi după Christos”.

Peste câteva zile, împreună cu Mircea Sfichi, care avea să-l boteze, am mers să-mi iau băiatul din spital, „Lada” prietenului meu fiind cea dintâi maşină cu care a călătorit Andi. A ajuns pe lume printr-o întâmplare complicată, care era să-l lase fără mamă, care intrase în moarte clinică. Dacă nu s-ar fi aflat în Suceava, în acea zi, Domnul Doctor Fusa, Andi nu şi-ar fi cunoscut mama. Aflând despre dramă, am cumpărat, de la piaţă, o sticlă de whisky şi am mers, împreună cu Cozmina, la cabinetul particular al reputatului medic sucevean, doar ca să-mi rostesc recunoştinţa, pentru că de plătit nu o voi putea plăti vreodată. Domnul Doctor a râs, spunându-mi că nefericita întâmplare l-a convins că, într-adevăr, este un medic adevărat, iar Cozmina, care avea aproape şase anişori, s-a dus la Domnia Sa şi i-a sărutat mâna, fără să rostească o vorbă. Cutremurat de neaşteptatul gest îngeresc de recunoştinţă, Domnul Doctor şi-a strigat nora, care a apucat să vadă cum buzele unei fetiţe sărutau ca pe

o icoană mâna chirurgului care i-a înviat mama. Există oameni prin care ni se arată bunătatea lui Iisus Christos, iar Domnul Doctor Fusa este şi va rămâne unul dintre aceştia.

veşnicia unor nume care merită totul

Citind cu atenţie, de-a lungul anilor, pamfletele lui Victor Micu, publicate în „Zori noi”, am înţeles că pamfletul nu înseamnă un atac la persoană, ci la mentalităţi. În mare parte, pamfletul este un poem în proză sau măcar o tabletă literară, care are tot atât de multe de spus şi în care se vor regăsi multe, multe personaje ale zilei. Nici pamfletele interbelice ale lui Zaharia Stancu nu-mi erau necunoscute, dar, în ceea ce doream eu să scriu, nu încăpea şi duritatea expresiei lui, pe care o înlocuiam cu o ironie tristă, risipită prin atmosferă aidoma unei desfaceri a norilor sub respiraţia zefirului. Încă nu aveam de gând să scriu pamflete, dar în zilele Revoluţiei Române, în ciuda aglomerării atribuţiilor (trebuia să scriu mai mult de jumătate din conţinutul publicaţiei „Tinerii Revoluţiei” şi să conduc tehnoredactarea), aproape instinctual am formulat caracteristicile pamfletului meu, prin două texte, „Os de ros” şi „Doi comunişti”, primul text schiţând intuitiv, dar exact, deceniile următoare ale societăţii româneşti:

„Încă nu s-a uscat sângele, încă mai curge sânge, atmosfera se sufocă sub povara icoanelor însângerate, până şi cuvintele se preling, pe degetele celor care le scriu şi ale celor ce le citesc, în şiroaie de sânge, până şi

pietrele în care odihnesc sufletele strămoşilor transpiră sângele lor, ţara însângerată se ridică din genunchi şi îşi vindecă rănile, redându-ne nouă, tuturor, demnitatea şi mult aşteptate Libertate! În numele Libertăţii şi al Demnităţii, prin venele noastre pulsează sânge proaspăt aceeaşi inimă, inima cea mare, generoasă a Patriei.

Viitorul cere pluralism politic, cere sindicate libere, dar cere, mai ales, o uriaşă şi unitară concentrare de forţe pentru garantarea mersului înainte al istoriei. Putem trăi mai bine, putem fi liberi, doar în măsura în care fiecare om al acestui neam îndelung năpăstuit se poate bucura şi de bunăstare şi de libertate. Bunăstarea şi libertatea trebuie să devină bunuri cotidiene, eliberate de litera mare a lozincarismului politic. Sunt convins că majoritatea partidelor care se vor constitui vor avea ca prim scop binele nostru al tuturor, binele patriei; dar trebuie să ne păzim mai ales de cei care înţeleg din binele universal un plus de bine pentru ei, de cei care schimbă osul zgârcit al ceauşismului cu osul dolofan pe care li l-ar putea oferi alegerile libere şi democratice. Nu aveţi un os de ros?, întreabă fostul trepăduş schimbându-şi numai masca. Nu aveţi un os de ros?, strigă fostul spoliator, din atât de perfecta mafie administrativă, dându-se, azi, drept un mare persecutat, dar locuind într-un apartament somptuos, posesor a două autoturisme şi al unei colecţii de tablouri de peste un milion de lei.

Nu aveţi un os de ros?, îşi arată patriotismul delapidatorul, cu vilă în Zamca, tremurând la gândul unei anume reforme… monetare. Nu aveţi un os de ros?, se înghesuie tot soiul de nulităţi şi de rataţi, care găsesc mult

mai dulce să „se angajeze în democraţie”, decât să pună umărul la reconstrucţie. De Revoluţie scăpând „fără pierderi”, pentru că ea, Revoluţia, n-a mai avut vreme să plătească tribut năprasnic de sânge şi pe aceste locuri sfinţite şi de oameni si de Dumnezeu.

Şi în vremea asta mai mor oameni, şi în vremea asta poporul trudeşte în fabrici, în uzine, pe câmpuri, pentru că le-o cere Patria şi Poporul prin glasul lor cel mai autorizat deocamdată, cel al Frontului Salvării Naţionale”.

Publicaţia apărea într-o sută de mii de exemplare, tirajul epuizându-se în câteva ore. Cititorii erau oameni cu adevărat educaţi, indiferent de statutul lor social, pentru că la lecturi ample şi vindecătoare ne obligau constrângerile comuniste. Primul meu pamflet viza nu doar o temere, ci contura ameninţarea unei perspective, în care buluciţii în politică, toţi proveniţi din linia a doua a activismului, vor acapara totul. Profesorul Octavian Nestor, pricepând printre primii mesajul, a încercat să-şi facă o rubrică „Os de ros” în cotidianul „Crai nou”, dar pe adresa redacţiei au sosit atât de multe scrisori de protest, în care îl acuzau de plagiat, deşi nu era un plagiat, încât rubrica a fost abandonată. Eu nu puteam admite o dictatură a mulţimii şi, tocmai de aceea, am scris un al doilea pamflet, „Doi comunişti”, pornind de la faptele demne de admiraţie ale lui Ion Siminiceanu şi Ovidiu Mustaţă, dar fără să dau nici un nume. Militam doar împotriva mentalităţii bolşevice a culpabilizării colective, susţinând că fiecare om în parte, din fosta administraţie comunistă, trebuie privit din proprie

perspectivă, în baza faptelor sale. Cunoşteam mulţi foşti comunişti, care chiar credeau în îndreptăţirea tuturor la egalitate, şi nu vroiam să devin complice în lapidarea lor cu pietre. Miu Dobrescu, Traian Gârba, Nicolae Moraru, Nelu Răcaru, Ileana Paranici, Alexandru Toma, Costache Achiţei, Ion Paranici, Ion Nedelea, Mihai Ghergu, Mihai Frunză, Ion Ţăranu, Petru Fasolă şi chiar „tovarăşa" Busuioc, pe care o întâlnisem pe la depozitele de grâne, contaminate cu fecale de şobolani, străduindu-se să păzească pâinea sucevenilor de astfel de contaminări, meritau, din punctul meu de vedere, un alt fel de tratament. Dar să iei apărarea unor comunişti, în vremurile tulburi şi aţâţate ale unei răzmeriţe, însemna un risc, pe care mi l-am asumat şi nu a protestat nimeni, pentru că oamenii începuseră să se dumirească şi asupra trecutului, şi asupra viitorului, şi îmi împărtăşeau opinia. Iar dacă venea vreun arţăgos la redacţie, ca să-şi verse otrava în dauna unuia dintre şefii lui de până atunci, refuzam textul, pentru că nu de răfuieli are nevoie timpul nostru, ci de echilibru şi de atitudini corecte.

Pamfletele pe care le-am publicat de-a lungul timpului au avut, uneori, şi rezolvări amuzante. Scrisesem, de pildă, fără să folosesc nici un nume sau situaţie concretă, despre ticăloasa primă privatizare, în care fiecare fura cât putea, iar la biroul redactorului şef Ion Paranici s-a făcut coadă cu „îndreptăţiţi la replică", toţi recunoscându-se în textul pamfletului, deşi, în realitate, nu era vorba despre nici unul dintre ei. Iar când a sosit dorneanul de la exemplul căruia de lăcomie pornisem în elaborarea pamfletului, Ghiţă Parascan l-a trimis la coadă.

Şi mai amuzant a fost când, împreună cu Vichenti Cosma, căruia îi împrumutam volumul de pamflete al lui Zaharia Stancu, am decis să publicăm, în „NordPress”, unul dintre ele, „Bandiţii sub Tricolor”, dar fără semnătură, pentru că textul din 1933 se potrivea mănuşă şi găştilor politice din 1995. A doua zi, au început să curgă replicile din partea organizaţiilor judeţene ale tuturor partidelor, plus ameninţările cu depunerea unor plângeri în justiţie. Am lăsat să treacă vreo câteva zile şi-abia apoi am dezvăluit identitatea autorului şi data apariţiei pamfletului, iar penibilitatea recunoaşterii drept „bandiţi sub Tricolor” i-a făcut pe gălăgioşii lideri politici de atunci să-şi autoimpună o penitenţă de minimum o lună de zile.

Pe vremea aceea, jurnalism însemna să mergi în toate localităţile judeţului şi, discutând cu oamenii, să culegi primele informaţii despre o afacere neonorantă sau alta, pe care să o verifici, după aceea, şi în alte surse. Uneori, primeam şi informaţii anonime prin telefon, dar le verificam şi pe astea. De pildă, un cetăţean mă tot informa despre gândurile negre pe care mi le purta colonelul Vasile Vargan şi, deşi erau nemeritate, nu le-am pus la inimă, ci am mers la prim-procurorul Buzdugan, despre care ştiam că este prieten de familie cu Vasile Vargan, rugându-l să-l prevină pe acesta că unul dintre cei trei prieteni ai săi, în faţa cărora se răcorea împotriva lui Drăguşanul, mi-l toarnă. Curând după aceea, n-am mai primit telefoane, iar la prima întâlnire întâmplătoare, Vasile Vargan s-a convins că, de fapt, eu chiar îi port un fel de simpatie.

În prima mea săptămână de lucru ca salariat la „Crai nou”, participând la şedinţa de machetă, s-a pus în discuţie, la sesizarea unei ziariste, demiterea lui Constantin Ştefuriuc pentru indisciplină. Când s-a pus propunerea la vot, nu am ridicat mâna, iar când domnul Ion Paranici mi-a spus că am voie să votez, chiar dacă sunt nou, am spus că nu îndrăznesc să mă fac vinovat de condamnarea la moarte a unui poet prin înfometare. Pentru că, dacă îl dăm afară pe Ştefuriuc, asta ar însemna, să-l condamnăm la moarte. Toţi ne lăudăm că dacă Eminescu ar fi trăit în timpul nostru l-am fi răsfăţat cu de toate, iar blamarea poetului Constantin Ştefuriuc nu înseamnă decât o dezminţire a acestei inutile trufii. Toţi, inclusiv denunţătoarea, au rămas pe gânduri, iar hotărârea finală a desemnat o echipă, formată din Dumitru Teodorescu, Mircea Sfichi şi eu, care să meargă acasă la Ştefuriuc şi să-l convingă să mai şi treacă pe la serviciu. L-am căutat, în aceiaşi zi, la „Central”, unde ştiam că obişnuieşte să-şi facă veacul, cu o foaie albă şi un pix lângă cana de cafea. Când m-a zărit, m-a salutat bucuros cu formula lui tradiţională:

– Salut! Dai o votculiţă şi o cafeluţă?

– Dau.

– Atunci ia loc… Şi ce mai citeşti, ce mai scrii?

De fiecare dată, indiferent de conviv, era interesat doar de lecturi şi de preocupările scriitoriceşti. Jurnalismul ajunsese să-i repugne, chiar dacă nu ştia să facă nimic altceva în viaţă. De asta, de fapt, nu trecea pe la

redacţie, iar când o făcea, juca şah cu Gheorghe Parascan sau cu Victor Micu, iar când intram în arenă noi, greii, adică Mircea Sfichi, Ion Mândrescu şi eu, chibiţa, urmărind atent fiecare partidă în parte. Când Dumitru Vinţilă se pregătea să ne pozeze, Ştefuriuc făcea giumbuşlucuri – într-o astfel de fotografie arăta scorul cu degetele. Scria puţin, doar atât cât să-i acopere minimumul normei lunare, iar poezie nici măcar atât. Nimic nu-l mai interesa, nimic nu mai avea sens pentru el. Păşise pe prima treaptă a îmbătrânirii trupului, iar sufletul lui de veşnic adolescent răzvrătit nu putea accepta îmbătrânirea. În cele din urmă, şi-a cerut transferul la ziarul patriotard al unui potentat local, năimit fiind cu un salariu uriaş, pe care nu l-a încasat niciodată. Ultima oară l-am întâlnit pe o canapea de pe holul redacţiei „NordPress”, cotidian pe care urma să-l preiau:

– Ioane, spune-mi că vii, ca să ştiu dacă mai am pentru ce trăi…

A doua zi, a fost internat în spital, de unde a evadat în veşnicie. Peste nici şase luni, sculptorul Cezar Popescu, pe atunci student la arte plastice, îi amplasase un bust în şcoala generală din Udeşti, pe care avea să-l dezvelească Grigore Vieru, cu ocazia primei ediţii a Festivalului literar „Constantin Ştefuriuc”, numit, din păcate, la rugămintea unor localnici, „Eusebiu Cămilar – Magda Isanos – Constantin Ştefuriuc”, ulterior numele Poetului fiind răşpăluit de pe afişe, din pricina pasiunii amorelnice a unei culturnice. În 2004, aveam să-i scot o carte a cărţilor lui de poezie, „Cineva mi-a împuşcat sufletul”, cu o prefaţă pe care am scris-o eu, „Prinţii

adolescenţei şi posesorii de suflete”, şi cu o alta a lui Emil Satco, „Poetul”, prefaţă pe care Emil Satco o scrisese pentru cartea de poeme inedite ale lui Constantin Ştefuriuc, pe care el o lucrase, dar s-au lustruit alţii cu munca lui, îmbrâncindu-i şi prefaţa dincolo de coperţile unei îndelungate trude. Cele două texte de prefaţă înseamnă şi nişte mărturii despre schimbarea de atitudine faţă de autorii suceveni contemporani, dar şi despre susţineri publice care merită menţionate, şi tocmai de aceea le reproduc.

Ion Drăguşanul: „Poet pur-sânge, existând între Apă şi Cer. Prinţ al adolescenţei. Mesteacăn. Condamnat la adolescenţă, incapabil să pună la cale evadări.

În Bucovina, cărţile lui sunt rare. Lipsesc din mai toate bibliotecile. Bucovina există din ce în ce mai fără Ştefuriuc, deşi i se rosteşte anual numele, cu ocazia concursului literar de la Udeşti. Numele poetului a devenit, deja, un pretext, o ocazie de a se lustrui unii, alţii, cu numele lui Ştefuriuc.

Într-un anume fel, Constantin Ştefuriuc împărtăşeşte soarta ostaşului udeştean Zamfir Nicoară din Rus-Mănăstioara. Nicoară, proaspăt absolvent al Gimnaziului greco-ortodox din Suceava, a fost încorporat în armata austriacă şi trimis să lupte, împreună cu colegul lui de liceu, Dumitru Catană, la Săcele, lângă Braşov. Când au priceput că „inamicii” sunt ostaşii români, cei doi tineri învăţători au început să-şi sape mormintele. Nu aveau de ales: trebuiau să tragă în fraţii lor români sau să-şi sape singuri mormintele. După respingerea asaltului, Nicoară

şi Catană au fost împuşcaţi şi uitaţi pentru totdeauna. Nici măcar la Liceul „Ştefan cel Mare” din Suceava, nici măcar la Udeşti, nu s-a pus o piatră mărturisitoare a eroismului-martiriu care apropie atât de tulburător de Iisus.

La Udeşti, există un bust în ipsos al Prinţului adolescenţei, lucrat de artistul plastic Cezar Popescu, şi el prinţ al adolescenţei, în primăvara anului 1995, când omagia opera poetului din Udeşti printr-o operă. Bustul acela n-a mai fost turnat în bronz, ba nici măcar de o banală lăcuire nu s-a mai ocupat nimeni.

Cu sau fără busturi, cu sau fără dedicări de concursuri de poezie, poeţii pot supravieţui prin operă. În fond, ei au trupuri de litere şi, câtă vreme literele vor vibra în toată splendoarea fiinţei lor reale.

După nopţi nesfârşite, pe care i le închinasem, iar cervicea înţepenită începuse să doară, am zis spre o fotografie a lui Constantin Ştefuriuc, aflată pe masa mea de lucru:

– Titi, doar cartea şi gata!

Şi-atunci am auzit, de pe faianţa albă a bucătărie, în care se reflecta un George Damian viu, în costum grena, o voce arhicunoscută:

– Nu, zău?

– Ai dreptate, naşule! Am să fac şi cartea ta, apoi gata!

Dar nu m-am putut ţine de cuvânt, pentru că rafturile bibliotecilor erau doldora de goluri, care trebuiau umplute, aşa că, din 2004, încoace, o puzderie de nopţi mi s-au îngemănat cu veşnicia unor nume care merită totul.

Suceava a avut, la începuturi, şi câteva remarcabile personalităţi în politică, dar care au fost îndepărtate, încetul cu încetul, de mediocrităţile cu spirit de gaşcă de mai târziu. Cei doi mari lideri administrativi ai judeţului erau inginerul Daniel Catargiu, care ocupa funcţia similară celei de prefect, şi Gavril Moroşanu, primarul judeţului, deci un fel de preşedinte al Consiliului Judeţean. Şi mai exista, în Primăria Sucevei, un alt om de mare calitate, ca primar: inginerul Filaret Poenaru. Ambasadorul Ion Siminiceanu se întorsese din Cuba, dar nu s-a implicat în politică. Îi era suficient faptul că, în mandatele sale de primar comunist al Sucevei, se durase oraşul modern, inclusiv o universitate şi un muzeu. În Parlament, ne reprezentau cu demnitate universitarul Mihai Iacobescu şi doctorul în medicină Ioan Ieţcu; existau, desigur, şi personaje amuzante, precum Nicolae Lazăr, fost inginer silvic, sau Nicolai Senciuc, fost funcţionar prin aparatul judeţean de partid. Pe mine mă impresionase, în mod deosebit, Gavril Moroşanu, ţintă predilectă a materialelor mele de presă, dar pe care îl iubeam fără rezerve, după ce, într-una din zile, m-a chemat şi mi-a spus:

– Fii atent la ce-ţi spun, Drăguşanule: dacă nu ne vom grăbi să ocupăm piaţa sovietică, nu vom mai avea nici o şansă, pentru că nici măcar în ţara noastră nu vom putea contracara concurenţa europeană!

În ţară era la modă nu doar anti-sovietismul, ci şi un anti-rusism secular rudimentar şi desuet, care-i aruncau în penibil chiar şi pe marii scriitori ai celei mai temeinice literaturi din lume. Eu, cunoscând principiile culpabilizărilor colective, specifice bolşevismului, n-am făcut niciodată confuzie între bolşevism şi poporul rus şi nu am mutat, vreodată, anatema unor lideri asupra celor asemenea mie de prin vastul imperiu, dar Gavril Moroşan, om de o inteligenţă rară, ca să devină şi mai convingător, m-a sunat, într-o dimineaţă, ca să-mi ceară să-i dăruiesc o zi. Am ieşit în stradă şi am urcat în maşina care a oprit lângă mine. La volan se afla domnul Aursulesei, iar pe scaunul din dreapta şoferului, Gavril Moroşan. Nu mi-au spus unde mergem şi nici nu am întrebat. Ca să treacă vremea mai uşor, discutam tot felul de fleacuri. În cele din urmă, am oprit, la Bacău, în dreptul unui bloc turn de formă triunghiulară, încadrat de gazon englezesc, până înspre lacul artificial de la marginea gazonului. În holul uriaşei clădiri se aflau nişte automate, pe care habar nu aveam cum le-aş putea folosi. Gavril Moroşanu m-a întrebat ce prefer (supă, cafea, ciocolată caldă etc.) şi am optat pentru o cafea, dezgustat de sugestia unei supe la pahar.

Am urcat cu liftul, pe un perete interior al unei superbe grădini japoneze, care împodobea curtea interioară a clădirii, şi ea triunghiulară. Peste tot, tablouri,

lucrări de sculptură şi de grafică originale. Ne aştepta un domn longilin, cu un început pronunţat de calviţie, care mi s-a prezentat simplu: Plăcintă. L-am întrebat despre originea pieselor de artă şi mi-a spus că sunt donaţii din partea celor mai buni artişti plastici băcăuani, care au ţinut să-şi exprime recunoştinţa pentru faptul că, săptămânal, primesc gratuit carne şi preparate, în cantităţi care să depăşească nevoile familiilor lor. Apoi am mers să vedem halele de producţie şi de prelucrare, încheind parcursul cu grădiniţa, pe care UNESCO o catalogase drept cea mai bună din lume. Şi era normal, pentru că vlăstarele omeneşti se puteau iniţia, acolo, în toate artele şi profesiile, inclusiv în pilotarea unor avioane cu simulatoare electronice. Drumul spre succes al fostei „Avicola" din Bacău a fost simplu: după privatizarea MEBO, de care beneficiau toţi salariaţii, a fost căutat un partener german, care a furnizat tehnologii moderne şi a asigurat o piaţă de desfacere sigură în întreaga Europă. Principala condiţie pusă de germani: standard de viaţă nemţesc pentru toţi salariaţii „Avicolei". Pe aceleaşi principii, domnul Plăcintă se angaja să sprijine fosta puternică industrie alimentară a judeţului Suceava.

În judeţul Suceava, mureau de foame porcii, vitele şi găinile din fostele ferme de stat, iar Abatorul din Burdujeni, construit, în urma convenţiei comerciale dintre România şi Austro-Ungaria din 1910, pentru favorizarea exportului, tocmai intra în faliment. Se putea salva totul, dar nu s-a vrut. Şi nu se putea pentru că, între timp, personalităţile fuseseră înlocuite, prin voia votului popular, de o caracudă penibilă şi obtuză, care îl izola cu succes pe Constantin Sofroni, intelectual de calibru, sociolog,

caricaturist, om cu experienţă în administraţie, ajuns primul preşedinte al Consiliului Judeţean Suceava, în fruntea unei echipe excelente, din care făceau parte şi vicepreşedinţii Gavril Mîrza şi Mihai Grozavu. Din păcate, Constantin Sofroni, mereu izolat de răutatea agresivă a găştilor politice, nu a izbutit să-şi pună amprenta personalităţii sale nici asupra judeţului, nici asupra Sucevei. Despre Gavril Mîrza şi Mihai Grozavu, oameni care, vorba lui Gheorghe Flutur, la lansarea cărţii mele „Povestea aşezărilor bucovinene”, cu cheltuială privată, încă mai poartă pe piept cicatricile peniţei mele, pot vorbi, acum, cu aceeaşi preţuire pe care am avut-o şi o voi avea veşnic pentru Gavril Moroşanu. Nu le-am fost niciodată duşman, ci doar mi-am făcut datoria. În 1997, când scoteam „Drumul spre succes”, carte despre începuturile afacerilor în judeţul Suceava, cu o prefaţă de Gavril Moroşanu, acesta mi-a zis, de faţă cu toţi cei prezenţi la lansare:

– Măi Drăguşanule, tu chiar ţii la mine, mă! Şi-atunci cum se explică numeroasele articole negative, cu care m-ai tot împuns?

– Prin respectul faţă de profesie, nea Gavril: când păşeai strâmb sau doar mi se părea că o faci, datoria mea era să ţip.

Făceam jurnalism fără ură, dar cu o exigenţă faţă de liderii noştri pe deplin justificată. Nu conta cine mi-i prieten şi cine nu. Prietenii existau pentru suflet, nu pentru a mă transforma într-un complice, prin tăcere, la giumbuşlucurile lor necinstite. Cu oamenii de calitate, chiar dacă, în baza unei greşeli, îi încondeiam temeinic,

rămâneam prieten. Dar s-a întâmplat o poveste, care mi-a slăbit încrederea în jurnalism şi în scopul aparent al vieţii mele. La Casa Culturii din Suceava se lansau două sau trei cărţi, printre care „*Visul sărută Japonia*” a lui Mircea Motrici. Manifestarea era moderată de Constantin Sofroni, care, fără să aibă timp să lectureze acele cărţi, pe care le primise în dimineaţa zilei respective, le-a prezentat excepţional, aşa cum nimeni nu ar fi făcut-o mai bine, iar când l-am întrebat cum le-ar fi prezentat dacă ar fi avut şi timpul necesar să le citească, mi-a şoptit: „Mult mai prost, pentru că m-ar fi inhibat”.

În deschiderea lansării, Constantin Sofroni a ţinut să salute personalităţile reale ale Sucevei, pictori, scriitori şi muzicieni prezenţi la eveniment, iar în finalul enumerării, m-a menţionat drept „temutul jurnalist Ion Drăguşanul”. Mi-a stat inima în loc: nu mai eram nici măcar poetul care câştigase, până mai adineauri, toate concursurile naţionale de poezie din România. Eşuasem într-un statut la care nu râvneam şi care mă dezgusta, acela de „temutul jurnalist”. În clipa aceea, mi-a fost clar înspre ce viitor va trebui să păşesc, dar păşirea în viitor nu se poate face decât prin probarea unui respect netrucat faţă de trecut şi faţă de posteritatea ta. Nu aveam voie să scot o carte de poezie, până ce nu m-aş fi purifica prin respectul faptic faţă de poezia celor care au împânzit închisorile României, pentru că au scris poezie şi au fost încarceraţi, sub pretexte născocite, doar pentru a adânci prăpastia autocenzurii în ceilalţi scriitori. Nu aveam dreptul, în intimitatea mea, să public interzisul manuscris „Opriţi planeta, eu vreau să cobor!”, până ce nu voi vesti poezia suferinţei, alcătuită în suflet şi tipărită în minte de autori

precum Vasile Pânzariu şi Dumitru Oniga. Nu ştiam cum se face o carte, dar, după ce colegele mele Rose-Marie Iftode şi Mihaela Filţingher culeseseră şi tehnoredactaseră cele două cărţi, am izbutit, cu sprijinul fraţilor Gheorghe, Vasile şi Ioan Iftode, proprietarii cotidianului „NordPress", şi cu sprijinul Tipografiei „Muşatinii", să scot „*Coşmar în noaptea veacului*", de Vasile Pânzariu, şi „*Cântece triste*", de Dumitru Oniga, poeţi cărora aveam să le rezerv un loc aparte (capitolul „Mărturii din noaptea oprimării") în singura istorie a literaturii noastre provinciale, „*Mărturisitorii. O istorie a scrisului bucovinean*", pe care am scos-o, pe cont propriu, ceva mai târziu, plătind cu ea şi o parte din costurile bustului Eroului Bucovinei, Ion Grămadă, pe care l-am amplasat la Stroieşti.

„Există o întreagă literatură română cultă care a supravieţuit numai prin oralitate, fiind încredinţată paginilor târziu, uneori de autori, alteori de ştiutori, de „oamenii-cărţi", adică de foşti deţinuţi politici care au supravieţuit comunismului.

În general, „mărturiile din noaptea oprimării", cum le numea poetul Vasile Pânzariu, s-au făcut prin „versificare în gând", pentru că poemele dibaci şlefuite şi păstrate în gând nu mai puteau fi descoperite, confiscate şi arse de către torţionari, dar se puteau încredinţa, prin şoptire, şi altor camarazi de suferinţă, care, datorită melodicităţii şi datorită aparentei simplităţi a versurilor, lesne reţineau poemul în care clocotea şi propria lui suferinţă. Şi, deşi au văzut lumina tiparului târziu, după Revoluţia Română, poemele „scrise în gând" fac parte din literatura

iconaristă, în măsura în care toţi deţinuţii politici au fost nişte iniţiaţi în moarte, în memorie şi în dumnezeire.

Vasile Pânzariu (n. 1930). Poetul care a avut „Revelaţia Trinităţii“, trăind un adevărat „coşmar în noaptea veacului“, Vasile Pânzariu, s-a născut la Burdujeni, în 12 ianuarie 1930. Era tânăr, de-abia absolvise liceul, se ţinea departe de politică, dar nu putea admite să nu facă nimic împotriva ocupaţiei bolşevice, aşa că, în noaptea de 22 spre 23 august 1950, împreună cu Eugenia Donici şi Catrinel Popescu, a împrăştiat manifeste antibolşevice, în numele organizaţiei „Cetatea lui Ştefan cel Mare“, pe care el o înfiinţase în 1947. A fost arestat în noaptea de 26 august şi condamnat la muncă silnică cu decădere din drepturi, în 27 septembrie 1951. La Jilava, la Gherla, la Văcăreşti, în minele de plumb de la Baia Sprie şi Cavnic şi în lagărul de muncă de la Poarta Albă, Vasile Pânzariu şi-a făcut ucenicia poetică.

Primul mare dascăl de „ars poetica“ i-a fost, timp de zece zile ale anului 1955, în spitalul penitenciarului de la Văcăreşti, poetul-martir Radu Gyr. La Baia Sprie şi la Poarta Albă, a avut alţi maeştri, pe Ion Caraion şi pe Ovidiu Papadima. Apoi, după ce deja scrisese în gând o primă carte de poezie, a fost eliberat, în 24 august 1960, şi încadrat în frontul muncii prost plătite.

După vreun deceniu de muncă, Vasile Pânzariu începe să frecventeze Cenaclul „Nicolae Labiş“ din Suceava, iar Radu Mareş îi publică şase poezii în „Coordonatele literare“ ale ziarului „Zori noi“, ediţia din 4 februarie 1970. În 22 septembrie 1970, pentru că şi

Academia Română, şi câţiva scriitori comunişti suceveni „descifraseră“ în cele şase poezii un grav anticomunism, dibaci disimulat, Vasile Pânzariu a fost arestat, iar Radu Mareş demis din redacţia ziarului. Iarăşi Văcăreştii, apoi Aiudul, iarăşi alături de trei sute de martiri, până în 8 septembrie 1972, când regimul comunist, la presiunile Europei, se vede obligat să-i elibereze şi pe ultimii deţinuţi politici.

Şi n-a mai fost nimic altceva decât suferinţă, chiar dacă, începând cu anul 1994, când i se publică, la Hliboca, cărticica „Dincolo de Azi“, poeziile lui Vasile Pânzariu încep să-i despovăreze sufletul pentru a se aşeza între coperţi de cărţi. Au urmat celelalte cărţi de „mărturii (poetice) din noaptea oprimării“, „Coşmar în noaptea veacului“ (1996). „Amprente pe Golgota lumii“ (1998), „Revelaţia Trinităţii“ (2003), apoi, în 2005, o antologie de autor, purtând titlul unei cărţi anterioare, „Coşmar în noaptea veacului“, toate apărute în editurile pe care le-am coordonat în aceşti ani.

În întreaga lui operă poetică, Vasile Pânzariu înfăţişează, de fapt, oneste străfulgerări ale sufletului de o superbă verticalitate, cu care a fost înzestrat tragicul şi profundul poet cu rădăcini răzeşeşti sub poala pădurii din vecinătatea Sucevei.

Vasile Pânzariu n-a fost şi nu este un aspirant la glorie, ci un martor.

Toate cărţile lui sunt mărturii care pot clătina doar vietăţile umane dotate cu suflet, vietăţi care se pot iniţia, prin lectură, şi în ultimele taine ale suferinţei:

Prieten drag

Rămâi, păianjene, rămâi cu bine,
doar tu mi-ai fost prieten de celulă,
ai vieţuit alăturea de mine
şi-am îndurat mizerie destulă.

Ne-am înţeles prin simţuri, fără vorbă,
ne-am plâns de frig, am fost lipsiţi de hrană,
mult timp trecea până sorbeam o ciorbă
sau apa moartă cu aceeaşi cană.

Păianjen drag, prieten de-nchisoare,
cum am pândit la gratii împreună!
Tu aşteptai vreo gâză zburătoare,
eu, de la vânt, un semn de veste bună...

Vieţile ne sunt ca două fire,
şi firul tău şi-al meu o să se rupă,
dar, până-atunci, un strop de amintire
îmi va rămâne-n amărâta cupă.

Ne număra în scoica pietrei sure
un temnicer, în fiecare seară,
el se-ncrunta, obişnuit să-njure
de tot ce-i sfânt, şi dimineaţa iară.

Prieten drag, păianjene cuminte

şi arhitect de ţesătură fină,
tăcuţi şi trişti vom suferi-nainte,
fără s-aducem nimănui vreo vină.

Ne-om despărţi, de-oi mai avea putere,
osânda sper prea lungă să nu fie,
n-am să te uit, te-oi pomeni-n tăcere
ca şi-n această scurtă poezie.

La moartea mamei

scrisă după visul ce l-am avut
în noaptea de 23/24 iunie (sânziene) 1957
la Gherla

La moartea mamei n-a fost chip s-ajung,
vedeam prin vis prohodul de departe
cum se târa ca şi un şarpe lung
pe-un drum sucit, pe lângă garduri sparte.

Prin ceaţa vremii dibuiam grădina
să caut bolta mărului cel mare
sub care mama îşi găsea hodina
când ne-mpletea flanele şi fulare.

Ea ne-a crescut, purtându-ne de grijă
la şase fraţi şi două surioare,
plângea-n ascuns, avea o schijă
de dor în ea, dar nu spunea ce-o doare...

Suna prin mine clopotul simţirii

şi vara-n doliu astupa cangrene
sub bolţi cernite, căutându-şi mirii
se năduşeau prin aer sânziene.

Toţi şi-au lăsat în ochii ei făptura,
cât mai avea o clipă de lumină,
dorea ceva, dar i se-nchise gura
fără ca fiul cel mai mic să vină...

Am încercat să-nlătur nişte pume
cu braţul libertăţii mele ciung.
Zadarnic ea m-a tot chemat pe nume,
la moartea mamei n-a fost chip s-ajung!

Din cavoul 101

Gherla, 1958

Înmormântat de viu în cimitirul
cu sute de cavouri suprapuse,
în care zac fiinţele depuse,
ce nu şi-au dat Satanei roşii birul,

Aici doar ruga neamului pătrunde
şi veghea Domnului Iisus, ce-n şoapte,
ne dă puteri să-nvingem lunga noapte
în care laba urii ne ascunde.

Prin crăpăturile oblonului ce-astupă
ochiul de geam cu gratii ca o pleoapă,
sug aerul ce-abia poate să-ncapă

cu-un strop de cer mai mic decât o crupă.

Şuviţele luminii din afară
pătrund furiş din zilele frumoase,
ungându-mi pielea seacă de pe oase
măcar o clipă cald să mi se pară.

Ca foametea mai lesne să ne sugă
vigoarea trupurilor sechestrate,
ciracii crimelor organizate
adaugă torturi, să le distrugă...

Păianjeni suri din umbre coşcovite
sunt singurii prieteni ce coboară
să-mi ţină de urât în racla chioară
cu legănări de aţe nezărite.

În mine strâns, sunt doar o licărire
ce-a mai rămas din sfintele răsaduri
să biruiesc vremelnicii de iaduri,
purtând milenii de osânde-n fire.

Credinţa, ce-i un duh din miez de astre,
îmi pregăteşte marea evadare
din silnica şi neagra îngropare
spre mântuirea sinei prin dezastre...

În jurul junghiului din scoica vieţii
îşi rotunjeşte demnitatea perla,
cu ea ieşi-voi singur şi din Gherla,
oricât de duri şi reci i-ar fi pereţii!

În cimitir, toţi morţii vii aşteaptă,
aştept şi eu, cu noi, dintr-o durere,
întregul neam e-n prag de înviere
printr-un Cristos biruitor prin faptă!

Oazele

Poezie arestată în 1970

Oazele, oazele, mijloc de nadă
în calea fiinţelor care vor cert
să bea libertatea ce încă mai zace
păzită de labe şi dinţi în deşert.

Ce tristă minune, deşertul le-a dat
culoarea şi simţul acela felin
s-adulmece-n aer suflarea de guri
ce aspre de sete prin arşiţă vin.

Ce mare-i deşertul, usucă şi frige
pe mulţi călători prinşi de groază,
de sete mereu şi mereu o să strige:
Ajungem noi vreodată în oază?

Ferestrele mele

Tot dintre poeziile arestate în 1970

Într-o zi am deschis ferestrele mele spre lume,
aburite de invidie şi răscoală.

Credincioşii se-nchinau după
nimfele dorinţelor lor
ce se pierdeau pe străzile zării.
Ciungi, chirciţi, ologi se târau pe trotuare
să cerşească la colţul străzii moderne.
Sicriele tot mai scumpe
se cumpărau cu plata înainte
de către cei ce urmau să moară.
Namile de vătafi contemporani
umbreau speranţele lumii
pentru care nu mai pâlpâia
soarele dreptăţii.
Stârnită din om în om de-o cumplită nevoie,
prin toate şi prin totul
trecea roata ciubucului.

Tocurile pantofilor eleganţi,
purtaţi de închipuitele doamne,
ţăcăneau pe lângă suferinzi
ca un fel de ironie stridentă.

Timpul poreclit liber
al acelora ce se numesc oameni
era măcinat fără de întreruperi
la moara cozilor.
Graba, pretutindeni prezentă,
încâlcea şi ameţea sensurile,
ciudată înălţare a civilizaţiei
pe treptele spoite cu etică şi echitate!

Stăpânii frâielor statului, înfricoşaţi
de geamătul răbufnitor al gloatelor,

angajau tot mai mulţi haidamaci
cu valută de privilegiaţi
pentru posturi sigure de oprimatori.

Destrămarea, inepţia, corupţia
dansau extaziate
în jurul mentorului deghizat
în costumul prosperităţii...

Nemaiînţelegând nimica din lume,
năpădit de zgomotul străzilor moderne,
măcar pentru a plânge în mine
am tras ferestrele!”.

(Coşmar în noaptea veacului,
Partea I. Mărturii din noaptea oprimării,
Grupul editorial
Crai nou – Muşatinii – Bucovina viitoare,
Suceava, 2005)

Dumitru Oniga (n. 1925). Născut la Stupca, în 14 august 1925, Dumitru Oniga, rănit de un glonte rătăcit, pe când privea, ca tânăr gimnazist, din Parcul Central al Sucevei, la o represiune armată, a fost arestat, în martie 1942, pentru apartenenţă presupusă la „Frăţiile de Cruce“, condamnat la trei ani de închisoare şi încarcerat la Cernăuţi. Nu era legionar, dar avea să devină, din spirit de solidaritate, un naţionalist temperat după arestările şi condamnările din 1944, din 1946 şi din 1958, soldate cu aproape 17 ani de detenţie politică. În timpul detenţiei la „Uniunea Scriitorilor din Aiud“, cum numea Petru Pandrea temniţa celor 45 de mari scriitori români,

Dumitru Oniga avea să ucenicească în arta poetică pe lângă Radu Gyr, dar poemele lui aveau să fie încredinţate colilor de hârtie abia de prin 1990, când neştiutul poet bucovinean începe să publice în gazetele „Crai Nou“ din Suceava, „Solstiţiu“ din Satu Mare, „Tribuna Transilvaniei“ din Cluj-Napoca, „Ţara“ din Chişinău, „Plai Românesc“ din Timişoara etc.

În 1996, ziarul sucevean „NordPress“ al fraţilor Ioan, Vasile şi Gheorghe Iftode i-a publicat, ca şi lui Vasile Pânzariu, o primă carte, „Cântece triste“, iar de atunci cărţile lui apar cu ritmicitate pentru a rosti dragoste, libertate, credinţă într-o Bucovină din ce în ce mai încenuşată şi mai insensibilă.

O antologie de autor, apărută în 1998, „Novissima Tristia / 1948-1989“, o carte de sonete, „Iubiri“, apărută recent, un volum de memorialistică, pregătit pentru a fi încredinţat tiparului spre sfârşitul anului 2006, stabilesc coordonatele tulburătoare ale unei opere literare dedicată „Celor ce iubesc fără limite Libertatea“.

Colind

Colind străbun, cules de prin psaltiri,
Te-a scris o mână albă de bătrân,
Ţi-a pus miros de smirnă şi de fân,
Cum spun în carte sfinte prorociri.

Sub geamul închisorii mai rămân
Doar fulgii de zăpadă cu-amintiri,

Colindul vechi, cules de prin psaltiri,
Se stinge-n fum de smirnă şi de fân.

Prin ce hrisoave dragi şi-n ce trecut
Mergi, suflete, în noaptea de Crăciun
Vibrezi adânc ca un colind străbun,
Te bucuri de Iisus cel nou născut?

Şi lacrimile-n taină se adun
Pe-acelaşi drum de lacrimi cunoscut,
Din rănile ce vin şi ce-au trecut
Un nou colind în noaptea de Crăciun.
(Aiud, decembrie 1952)

Mama

Azi, burniţele toamnei se leagănă-n suspine
Ca lacrimile tale – că n-a secat izvorul
În ani de aşteptare, când plânsul şi când dorul
Au ars ca două candeli vrăjite pentru mine.

Azi, fulgii grei ai iernii se leagănă pe vânt
Ca părul tău ce timpul ţi l-a albit la tâmple,
Azi, când mă-ntorc acasă, tot sufletul se împle:
M-aştepţi în poarta casei sau poate în mormânt?

Îmi voi pleca genunchii, de te-oi găsi în viaţă,
Ţi-oi pune capu-n poală să-l mângâi, să mă cerţi,
Doar tu vei înţelege, doar tu vei şti să ierţi,
Primi-voi cu smerenii blajina ta povaţă.

Dar dacă peste timpul ce-n urmă se destramă
Găsi-voi doar o cruce pe bulgări de pământ,
Îmi voi pleca genunchii şi ruga mea pe vânt
Va implora iertare. Iertare, mamă, mamă!
(Aiud, iulie 1952)

Conştiinţa

Cine se vaită-n noapte răguşit
De se cutremur munţi din temelie?
Ce vânt năprasnic tună-n vijelie,
Ori s-au făcut spărturi în infinit?

Se-nvolbur uragane din pustie
Sau osii-n univers au ruginit?
Al haosului clopot a dogit?
Cine se vaită-n noapte? Cine ştie?

Nimic. Afară-i totul liniştit.
Tresar prin somn miresmi diamantine,
Iar noaptea pe călcâie-a adormit.

Cutremurul ce smulge mări şi vine
E-aici, în pieptul meu dezlănţuit,
Tot iadul parcă huruie în mine.
(Aiud, octombrie 1954)

Reîntoarcere

Şi, totuşi, peste anii grei de zgură

Mă-ntorc iar la palatul de cristal
Acelaşi cavaler medieval
Să-ţi plec în faţă vechea mea armură.

Bat cu mânerul spadei în portal
Şi-aştept să se deschidă piatra sură
Ca să sărut pios, cu-aceeaşi gură,
Icoana ta crustată-n ideal.

Bătaia-n ziduri se prelinge mută,
Castelul mort răsună a pustie,
Prin parcul plin de spini şi de cucută

Doar luna-şi cerne colbul argintiu
Peste ruini, pe gloria pierdută.
Şi, totuşi, m-am întors. Dar prea târziu.
(Aiud, iulie 1954)

Mai îngăduie, suflet!

Mai îngăduie, suflet al meu,
Curând temniţa cărnii se va destrăma
Şi te vei elibera de întuneric şi chin,
Mai îngăduie puţin!

Până voi trece dincolo de fiinţă,
Mai am un legământ, o făgăduinţă,
Să sădesc în suflete o credinţă
Măcar
Cât un bob de muştar
Care să răstoarne munţii de ură,

Minciună, înşelătorie, impostură,
Să-i prefac în pulbere, în zgură.

Până când semnul îngerului o să mă cheme,
Mai îngăduie o vreme!
Cu ultima fărâmă de voinţă, de cutezanţă
Să aducem în cugete o speranţă
Pentru dreptate, libertate, bunăvoire,
Pentru un petic de cer, pentru izbăvire.

Până se va apropia clipa despărţirii
Ceva va veni în plicul nemărginirii
Să pot aprinde în inimi o scânteie de iubire,
Să ne putem apropia de dumnezeire
Cu sfânta ramură de măslin.
Mai îngăduie puţin!

Pe fundul paharului a mai rămas drojdie amară
Şi ştiu că nu mi-e îngăduit să mă eschivez,
Curând o să te eliberez,
Mai aşteaptă un ceas, o seară,
Suflet al meu, nepieritoare comoară!“
(Cântece triste, Editura NordPress, 1996)”.

Respectul făptuit faţă de viitorimea posterităţii mele era mult mai greu de arătat. Ştiam că în judeţ există adevărate şcoli zonale de literatură, îi cunoşteam personal pe mulţi dintre poeţii tineri, dar nu găseam o sursă de finanţare, până mi-a venit ideea afirmării conceptului „Solidari cu cartea bucovineană”, care presupunea ca, pentru 100 lei pe an, în valoarea de astăzi, cei care îşi manifestau solidaritatea să fie onoraţi şi prin primirea

cărţilor tipărite din banii lor, dar şi prin alcătuirea unei liste nominale, care să fie publicată în interiorul noilor cărţi şi, în măsura în care se putea, şi pe coperta a patra. Ideea a prins, şi datorită susţinerii necondiţionate din partea Domnului Vasile Ilie, pe atunci prefect al judeţului Suceava, încă de la publicarea volumului „Poeţi sireteni: *Frumuseţea îngerilor înainte de revoltă*”, lista sucevenilor solidari cu cartea bucovineană cuprinzând, în ordine alfabetică, următoarele nume demne de tot respectul:

Costache ACHIŢEI, secretar al CJ Suceava
Mihai ARDELEANU, medic,
director general adj. DSP
Alexandru BALĂU, primar al
oraşului Gura Humorului
Mihai BEJENAR, patron „Civica”
Vasile BODNARIUC, patron MBH Rădăuţi
Florin BOERU, inginer şef RNAR
Vasile BULIGA, patron MBH Rădăuţi
Maria BUMBU, şef serviciu Prefectură
Dan BURGEAUA, director „NordCapital”
Aurel BUZINCU, consilier şef
Inspectoratul de Cultură
Mihai CHIRIAC, deputat PD
Viorel CIOATĂ, patron „Brutărie” Vatra Dornei
Nicolae CIOCAN, profesor,
inspector şcolar adjunct
Daniela COJOCARU, director general DSP
Bogdan CRISTACHE, director general
Prefectură
Dragoş CROITOR, patron „Ecuator Holding”
Viorica CROITOR, patron „Ecuator Holding”

Dragoş DANUBIANU, vicepreşedinte
CJ Suceava
Gheorghe DAVID, patron „Assist Software”
Costică DAVIDEL, director adjunct
Administraţia Financiară
Mihai DELIU, preşedinte CNIMM
Ştefan DROBOTĂ¸director tehnic
Direcţia Silvică
Cristian DUMITRESCU, senator PD
Costică DĂSCĂLIUC, viceprimar al Sucevei
Petrea FASOLĂ, viceprimar al Rădăuţilor
Dan FÎRŢESCU, director
Administraţia Financiară
Gheorghe FLUTUR, director general
Direcţia Silvică
Mihai FRUNZĂ, primar al Rădăuţilor
Vasile GALAN, patron „Civica”
Eugen GĂITAN, comandant al
Grupului de Pompieri
Mircea GOLEA, comisar şef-adjunct
Garda Financiară
Valică GOREA, subprefect al judeţului
Gelu GRECEANU, director
Administraţia Pieţelor
Mihai GROZAVU, vicepreşedinte CJ
Teodor HAUCA, senator PD
Ioan HEROIU, preşedinte al
Camerei de Comerţ şi Industrie
Mihai HUNEA, secretar al
Primăriei Gura Humorului
Gheorghe IFTODE, patron „Roinvest Bucovina”
Ioan IFTODE, patron „Trust Orizont”

Vasile IFTODE, patron „Orizont 2000”
Vasile ILIE, prefect al judeţului Suceava
Cristian LUPAŞCU, director general al
Tipografiei „Muşatinii”
Sorin LUPU, viceprimar al oraşului
Gura Humorului
Păstorel MACOVEICIUC, director general
PSIP
Ioan MIHEŢIU, medic, preşedintele
Casei de Sănătate
Marcel MIRON, director adjunct
FDEE, consilier PNL
Toader MÎNDRILĂ, secretar al
municipiului Câmpulung
Gavril MÎRZA, preşedinte al CJ Suceava
Constantin MORARU, director general
al DMPS
Viorel MUHA, patron „Alaska”
Silvia Odette NICOLAE, director adjunct
IPSMP
Ioana NISTOR, artist plastic
Liviu OSTAFI, comisar şef-adjunct
Garda Financiară
Corneliu PETREANU, patron „BitTelecom”
Valerică PINTILIE, patron „Civica”
Vasile RÎMBU, comisar şef Garda Financiară
Victor ROBU, patron „Procarnsuin”
Vera ROMANIUC, muzeograf în
Gura Humorului
Radu RUMP, patron „Alisa International”
Alecu SANDU, deputat PD
Aurel SAUCIUC,director general DGFPCFS

Viorel SCUTAR, patron „Civica”
Florin SINESCU, şef serviciu Prefectură
Cristian SLAVIC, director OJPC Suceava
Constantin SOFRONI, primarul Sucevei
Radu SOLOMON, director coordonator
„RomTelecom”
Dorin STĂNESCU, medic
Cezar STRATON, publicist
Filip ŞERBAN, director economic
Direcţia Silvică
Vasile TABLAN, primar al Siretului
Daniel TĂNASE, patron „Assist Software”
Gică TĂTAR, acţionar „Mobilextra” Câmpulung
Paula TUDOSE, profesor,
bibliotecar la Biblioteca „I. G. Sbiera”
Mihai UNGURAŞU, patron „Remcet”
Costel UNGURAŞU, director „Remcet”
Alex Unguraşu, fiul lui Mihai Unguraşu
Mihăiţă UNGURAŞU, fiul lui Mihai Unguraşu
Ion DRĂGUŞANUL, editor.

Acestei liste i se mai adaugă Primăria Sucevei, cu 30 de abonamente, Filiala Suceava PD cu 20 de abonamente şi Filiala Suceava ApR. Nu se adunau bani suficienţi pentru tipărirea cărţilor, dar diferenţa de cost o suportau „Assist Software” şi Tipografia „Muşatinii”, care, astfel, au ajuns şi sponsori pentru două ediţii ale Festivalului Naţional de Poezie „Nicolae Labiş”, când festivalul nu avea fonduri alocate şi se menţinea doar graţie eforturilor financiare făcute de Vasile şi Silvia Tudor; atunci am pus, practic, temelia pentru o puzderie de cărţi de debut, precum antologiile „Poeţi sireteni:

Frumuseţea îngerilor înainte de revoltă", „Poeţi humoreni: *Humorenele*" sau „Bucovina viitoare: *111 copii şi adolescenţi scriitori*". Dintre cărţile de debut, finanţate de către solidarii cu cartea bucovineană, au mai rămas în biblioteca mea: „*Bazarul cu îngeri*", de Romeo Petraşciuc, „*încercare de EU*", de Andreea Iacobina Melinte, „*Dezacorduri*", de Oana Iacob, „*Povestea unui bob de orez*", de Daniela Marcu, „*Toate scuzele*", de Călin Ciobotari-Pascal şi „*întrupările*", de Daniela Rusu, plus două cărţi, de acelaşi format, dar de o importanţă sentimentală deosebită: „*Mic dicţionar al limbii române pentru copii Bucovinei*", tipărit în 1998, în două mii de exemplare şi trimis în satele româneşti din nordul Bucovinei, dicţionar făcut de mine şi plătit de Gavril Mîrza din resurse proprii, precum şi studiul universitarului din Chişinău Gheorghe Colţun, „*Enigme ale frazeologiei*". Mai apăreau, tot atunci, drept fructe ale aceleiaşi solidarităţi, „*Şarpele casei*", de Marcel Mureşeanu, şi „*Întâia carte a pierzaniei*", de Ion Drăguşanul. Deja făcusem un pas înainte în recuperarea parţială a identităţii mele: pe diploma de „cetăţean de onoare", care mi s-a înmânat, la Gura Humorului, în acelaşi contingent cu Ştefan Popa Popa's şi Cornel Udrea, scriindu-se, sub numele meu, „publicist şi scriitor"; deci mă lepădasem parţial de renumele nedorit de „cel mai temut jurnalist".

Într-un concediu, pe care îl petreceam cu familia la Breaza, primarul de atunci al comunei, Fănel Grămadă, m-a întrebat dacă nu aş putea afla nişte documente vechi, care să se refere la istoria satului. I-am promis că o să mă interesez, apoi m-am bucurat de o minunată poveste. O cumnată găsise în pădure un pui de ciută, pe care l-a adus

acasă, cu intenţia de a-l creşte până la un an, când îl putea vinde ocolului silvic pentru a fi exportat în Italia. Andi era micuţ, pe atunci, încă mergea în patru labe, ridicându-se rar în picioare, iar puiul de căprioară, cum l-a văzut, numai de el a început să se ţină. Gângureau amândoi, Andi îl pupa pe botic, iar la amiază, când Andi era dus la culcare, puiul îl urma şi aştepta cuminte sub masa de la televizor, până i se trezea prietenul şi începeau o nouă zbenguială. La despărţire, lacrimi şi în ochii copiilor mei, dar şi în cei ai micuţei vietăţi a pădurii. Comunicau. Cu cât eşti mai aproape de naştere, comunici mai lesne şi cu dumnezeirea şi cu creaţiile ei.

La Suceava încă mai lucra bibliotecară doamna Ţan, pe care o ştiam din vremurile anilor mei de liceu, o femeie care ştia toate cărţile Bibliotecii „I. G. Sbiera” şi care mi-a recomandat, novice fiind eu pe atunci, colecţiile Academiei de Ştiinţe Sociale şi Politice a RSR, „Documente privind Istoria României” (DRI), „Documenta Romaniae Historica” (DRH) şi „Călători străini despre Ţările Române”. Am început să citesc şi să-mi fac fişe pe o agendă, apoi pe o alta, constatând că istoria minte şi, tocmai de aceea, fiind eu un „consumator încrâncenat al drogului numit istorie, îmbolnăvit încetul cu încetul de un naţionalism stupid şi care culminează cu sinceritatea cu care-mi trăiesc mândria de a fi în obcinile Bucovinei – de parcă aş avea vreun merit pentru zămislirea acestei alcătuiri dumnezeieşti numită Bucovina, de parcă mi-ar aparţine şi altceva în afară de văz şi suflet, nici n-am băgat de seamă că eu şi lungul şir de strămoşi care-mi populează subconştientul absentăm din istorie, tot aşa cum absentaţi şi dumneavoastră, contemporanii

mei de fiecare zi. Noi n-am făcut istorie, adică n-am făcut comerţ cu oameni, cu locuri, cu suflete, cu aspiraţii, cu dumnezeire. Noi doar am murit, generaţie cu generaţie, pentru idealuri numite patrie şi neam, fără să pricepem că, de fapt, am murit pentru prosperitatea unora-altora, care se lăfăiesc în filele cronicilor, sfidându-ne, dispre-ţuindu-ne şi dincolo de moarte. Noi am fost doar mulţimea, furnicarul cu o identitate sugerată şi care s-a mândrit cu această identitate, fiind mereu gata să moară pentru ea, fără să bage de seamă că i-a fost furată identitatea adevărată, cea de fiinţă umană, care, dacă tot s-a născut, trebuia să fie şi fericită, trebuia să-şi trăiască Dumnezeu în libertate".

Această identitate, pe care Nicolae Iorga, într-o prefaţă la colecţia de înscrisuri vechi de pe cărţile bisericeşti, a lui Ilie Corfus, o numea „istoria măruntă care face istoria mare", a început să mă intereseze şi am tot căutat-o prin veacuri, stârnit poate şi de exemplul lui Bogdan cel Orb, care ameninţase Bistriţa cu represalii armate, dacă nu-l eliberează pe „omul şi iobagul nostru, Matei din Mihalcea". Încă nu-l citisem pe Cantemir, ca şi majoritatea dintre dumneavoastră, şi nu ştiam că existau iobagi mult mai bogaţi decât cei mai mulţi dintre boieri, datorită turmelor pe care le creşteau şi vindeau, dar care nu beneficiau de dreptul de a ocupa funcţii în stat; încă nu ştiam că şi o sfoară de pământ, deţinută în proprietate, precum cea a ţiganului Vrabie din Câmpulung, consacra statutul de răzeş. Încă nu ştiam mare lucru despre asu-prirea cumplită a „robilor lui Dumnezeu" pe moşiile călugăreşti, dar descifram destul de uşor contururile comunităţilor obşteşti tradiţionale, cu consecinţa alcă-

tuirii unei prime sinteze de istorie obştească, într-un capitol care împrumuta titlul unei cărţi a lui Ilya Ehrenburg, „Oameni, ani viaţă”, capitol în care încercam să reconstitui, din urice vechi, povestea unor sate din nordul moldav, uneori încurcând discret lucrurile (la Oprişenii lui Dumitru Covalciuc inclusesem şi nişte date despre Oprişenii Fălticenilor). Oricum, ceea ce începusem eu nu se mai făcuse şi nici nu o să se mai facă. Dar ţelul real era să nu mă mai las minţit, pentru că e de preferat să mă înşel singur, citind mărturiile, decât să mă mai las minţit de istorici.

Cartea „Identităţi deturnate / o istorie anecdotică a Bucovinei”, tipărită pe cont propriu, în anul 1999, a fost bine primită şi a beneficiat, pe lângă tulburătorul studiu al universitarului Florin Pintescu, publicat în „Crai nou”, şi referinţe naţionale şi internaţionale, datorită ineditului temei. Scria universitarul sucevean Florin Pintescu, în recenzia „Note despre istoria Bucovinei”, publicată în *Crai nou*, miercuri 31 ianuarie 2001, p. 5:

„Datorită istoriei şi poziţiei sale geopolitice speciale ce a prilejuit convieţuirea paşnică a mai multor etnii, Bucovina este o regiune unică de interferenţe culturale, situata „între Orient şi Occident”. Această fericită expresie a fost mediatizată de cunoscutul cercetător german, realizator al unei bibliografii exhaustive a scrierilor despre Bucovina, Erik Beck. Trecutul cu totul aparte al acestei provincii istorice româneşti a constituit un subiect de cercetare de primă importanţă pentru numeroşi pasionaţi de istorie, români sau străini. În acest context, cunoscutul om de condei Ion

Drăguşanul a publicat recent o lucrare ce oferă cititorului prilejul unor reflecţii interesante despre istoria Bucovinei *(Identităţi deturnate. O istorie anecdotică a Bucovinei*. Grupul editorial Muşatinii, Bucovina Viitoare, Suceava, 2000. 271 pagini).

Titlul bine ales al acestei lucrări este limpede motivat pe parcursul naraţiunii. Autorul condamnă frecvent naţionalismele, adevărate „deturnări de identitate”, conturând totodată o schiţă de istorie „anecdotică” a Bucovinei, diferită de abordările (inevitabil mai mult sau mai puţin rigide) ale istoricilor de profesie. Identificându-se cu mulţimea oamenilor obişnuiţi şi constituindu-se într-un apărător al acestora, autorul conchide că „noi doar am murit, generaţie cu generaţie, pentru idealurile numite patrie şi neam, fără să pricepem că, de fapt, am murit pentru prosperitatea unora-altora, care se lăfăiesc prin filele cronicilor, sfidându-ne, dispreţuindu-ne şi dincolo de moarte” (pag. 3). De asemenea, este arătată deturnarea omului simplu de către elitele conducătoare de la rosturile sale creştine. „Adevărurile lui Iisus au fost transformate în mit, adică în îndepărtare de Iisus şi creştinism. Bisericile şi statele au funcţionat ca afaceri mai mult sau mai puţin înfloritoare pe seama îndepărtării omului de la rosturile sale, pe seama unei permanente deturnări de identitate” (pag 8). Sugerându-se explicaţia cuvintelor „istorie anecdotică”, incluse în titlul lucrării şi aplicate la conţinutul acesteia, autorul conchide că „fapta cotidiană, cea reprezentată de cumpărarea unei sfori de pământ, de o iubire împlinită sau nu, de o naştere sau de o moarte, nu înseamnă istorie, ci anecdotă” (pag. 95).

Lucrarea autorului sucevean încearcă să acrediteze un punct de vedere sensibil diferit de cei al istoricilor „oficiali”, români sau străini, asupra istoriei Bucovinei. Menirea principală a lucrării se constituie în oferirea unei perspective noi de percepere a trecutului istoric al Bucovinei, trecut care, ca şi în majoritatea statelor subdezvoltate, ajută la construirea unui fel de mitologie naţională care să justifice eşecurile şi neîmplinirile prezentului preponderent pe seama străinilor care la un moment sau altul al istoriei au cucerit şi controlat parţial sau în întregime teritoriul acelor state. În aceste condiţii, nu sunt menţionate greşelile, neîmplinirile şi conduita improprie a unor popoare, realităţi ce au condus inexorabil la dominarea lor de către alte popoare. Ion Drăguşanul respinge acest gen de istorie, atacând cu vigoare trei idei-forţă ce apar des în istoriografia românească despre Bucovina: caracterul negativ al stăpânirii austriece în această provincie, colonizarea de către austrieci a populaţiei ucrainene în Bucovina, unitatea de monolit a elitelor şi poporului român din Bucovina împotriva germanizării culturale sau slavizării etnice**.** De asemenea, sunt demascate diferitele tertipuri cu ajutorul cărora elitele şi-au subordonat întotdeauna masele. În cele ce urmează, vom oferi cititorului câteva citate semnificative care ilustrează aceste idei, citate ce au şi rostul de a incita cititorul la citirea acestei cărţi.

Analizându-se setea de parvenire a elitelor româneşti, fapt ce a avut consecinţe păgubitoare asupra istoriei noastre, se conchide că „a fi în prezidiu, a aspira la un loc de vază ne-a adus pierzania. Noi, prin străbunii noştri, n-am mai avut alte idealuri decât acela de a sta în faţă. Ne-

am vrut cât mai galonaţi şi, când nu ne-au mai ajuns demnităţile autohtone, am bătut cale lungă după demnităţi străine” (pag. 16). Într-un capitol sugestiv intitulat „Noi, împotriva noastră”, este dezvăluită o listă întocmită de istoricul Ion Nistor, ce conţine 43 de învăţători români care, la începutul secolului nostru, îşi trădaseră etnia din care făceau parte, devenind zeloşi propagatori ai limbii rutene (ucrainene) în Bucovina (pag. 70). Simpla prezentare a acestei liste face inoperante consideraţiile ce pun nenorocirile istorice ale românilor exclusiv pe seama străinilor. Tabloul acestei triste situaţii este întregit de menţionarea expresiei „Me Rusniake” (Noi, rusnacii), cu care îşi începea orice discurs un celebru apărător şi ucrainenilor, fost urmaş al boierilor de viţă română (Cantemireştii).

În ceea ce priveşte caracterul stăpânirii austriece în Bucovina, autorul face o serie de consideraţii ce au menirea de a pune în valoare, pe bază de mărturii istorice, dorinţa austriecilor de a moderniza Bucovina şi de a realiza o creştere a nivelului de trai al locuitorilor acestei provincii. „Fără îndoială, raptul acesta (răpirea Bucovinei, nota noastră) , merită să fie condamnat de istorie, deşi, pentru locuitorii din nordul Moldovei, pe care statul nu-i mai apărase vreme de vreo două veacuri, cucerirea ţinutului a însemnat mai curând schimbarea unei administraţii ineficiente cu una extrem de riguroasă şi care avea să le îmbunătăţească viaţa prin punerea în practică a unui adevărat program de dezvoltare economică” (p. 51).

Vorbind de colonizarea populaţiei huţule şi ucrainene în Bucovina, autorul se ridică împotriva părerii conform căreia această colonizare a fost rezultatul dominaţiei austriece, prezentând câteva mărturii istorice care atestă că această colonizare a început mult mai degrabă, datorită proprietarilor de moşii şi mănăstirilor care au dorit să-şi aducă mână de lucru ieftină. „Colonizarea Bucovinei cu neamuri străine, pe care istoricii o pun în cârca austriecilor, s-a făcut de către mănăstiri şi de către proprietarii de moşii... Colonizarea a început odată cu întemeierea statului feudal Moldova, a continuat de-a lungul veacurilor, inclusiv în vremea ocupaţiei austro-ungare, dar, în mod cert, nu se datorează imperialilor, care nu aveau nici un interes ca, peste timp, datorită noii compoziţii etnice a Bucovinei să legitimeze pretenţiile teritoriale ale unui imperiu de talia celui ţarist" (p. 46). Facem totuşi cuvenita îndreptare ce nu ţine de vreo consideraţie naţionalistă, că în vremea stăpânirii austriece în Bucovina documentele consemnează un aflux mai mare de populaţie slavă în această regiune decât în epocile anterioare.

O serie de consideraţii ce ţin de filosofia istoriei punctează opera, consacrându-i originalitate şi savoare. Redăm cititorului o astfel de consideraţie, ce are menirea de a ilustra şi mesajul autorului pentru cititorii săi. „Istoria are vicleşugurile ei, se păzeşte să rostească adevăruri, care pot fi interpretate în beneficiul altora. Popoarele nu câştigă niciodată nimic din astfel de interpretări. Popoarele îşi sacrifică doar generaţii întregi pentru bunăstarea celor care, ocârmuindu-le, fac o afacere ca oricare alta, dar incomparabil mai profitabilă. De

fapt, asta este şi singura idee pe care vreau s-o slujesc scriind această carte, ideea că mie, deci şi dumneavoastră, nu mi-i nimeni duşman, cu excepţia celui care nu mă lasă cu nici un chip să trăiesc după cum mă îndeamnă sufletul, liber şi cinstindu-l pe Dumnezeu, pe cel care m-a creat pentru a-l descoperi ca libertate" (pag. 23). Din paginile cărţii răzbate cu prisosinţă ideea necesităţii colaborării paşnice a tuturor etniilor, indiferent de eforturile de învrăjbire depuse de către diferiţi „doctrinarzi", idee cu desăvârşire creştină şi în conformitate cu ideile de toleranţă ale lumii contemporane. În finalul lucrării, autorul ne oferă un binevenit dicţionar de localităţi din Bucovina istorică. Sunt trecute în revistă date interesante din istoria a 179 localităţi bucovinene, începând cu Adâncată şi încheind cu Zeleneu.

Lucrarea succint analizată în aceste rânduri reprezintă o reuşită încercare de popularizare a unor probleme istorice delicate din istoria Bucovinei şi, totodată, o subtilă analiză a raporturilor dintre elite şi mase. De aceea, o recomandăm cititorilor cu toată căldura şi considerăm că autorul acesteia, Ion Drăguşanul, merită omagiul cititorilor îndrăgostiţi de Bucovina şi de trecutul ei. / **FLORIN PINTESCU**".

Iar primele mele începuturi în literatura cu tematică istorică şi/sau de istorie a culturii beneficiau, din partea aceluiaşi reputat istoric, de aprecieri entuziaste, domnul Conf. univ. dr. Florin PINTESCU, scriind, în eseul domniei sale „*O pledoarie pentru (re)considerarea sacralităţii vieţii, naturii şi datinilor*", chestiuni interesante, eseul fiindu-mi oferit, apoi, ca să-l folosesc

drept prefaţă la cartea „*Datina, Biblia Românilor*", publicată în 2005 şi premiată cu „Diploma de excelenţă" a Asociaţiei Române pentru Patrimoniu, Doctorul în istoria culturii al tuturor universităţilor cuprinse între Madras (India) şi Catalunia (Spania), Artur Silvestri, considerându-mă, în prezentarea autorilor de eseuri despre „Filosofia lui Francis Dessart", drept „un filosof al culturii şi un etnolog strălucit".

Eseul domnului Florin Pintescu nu diferă, ca atitudine, de opinia lui Artur Silvestri:

„În cadrul activităţii culturale laborioase desfăşurată în ultimii ani în cetatea voievodală a Sucevei, se detaşează opera de recuperare istorică întreprinsă cu deosebită pasiune şi sagacitate de către poetul, publicistul şi omul de cultură Ion Drăguşanul. Rezultatul acestei acţiuni de recuperare a fost concretizat mai cu seamă în lucrările *Identităţi deturnate. O istorie anecdotică a Bucovinei* (2000), *Veniţi de vă veseliţi!* (antologie a folclorului obştesc de iarnă, realizată împreună cu Aurelian Ciornei, în 2001), *Suceava, sub povara istoriei* (2002), *Bucovina faptului divers* (2 vol., 2003)[1]. Meritul principal al acestor lucrări constă atât în (re)punerea în circuitul ştiinţific al unor texte importante pentru istoria Bucovinei, cât şi în deconstrucţia trecutului istoric de tip „triumfalist" al acestei provincii istorice româneşti.

---

[1] Folosită şi de Scharr, Kurt, *Die Landschaft Bukowina / Das Werden eine Region an de Peripherie / 1774-1918*, Universitat Innsbruck, Bohlau Verlag Wien – Koln – Weimar – ISBN 078-3-205-78463-0, p. 314: Dragusanul, I., 2003, *Bucovina faptului divers*, Suceava (Bukowina verschiedene Fakten)

Aceste lucrări sunt la antipodul celor care se constituie în părţi ale unei pseudo-mitologii naţionale, tipice pentru orice stat subdezvoltat, care justifică eşecurile şi neîmplinirile prezentului preponderent pe seama unui trecut în care dominaţiile şi conspiraţiile externe au tarat şi încetinit dezvoltarea factorului naţional”.

În mod concret, Ion Drăguşanul respinge interpretările istorice de tip maniheist, care prezintă istoria unei etnii române dotate cu toate virtuţile, asuprite şi deznaţionalizate, în opoziţie cu istoria alogenilor numeroşi, intriganţi şi rapaci care au asuprit-o, au sărăcit-o şi, în parte, au deznaţionalizat-o. Ca o consecinţă logică a acestui fapt, autorul menţionează frecvent neîmplinirile românilor bucovineni din perioada administraţiei austriece, datorate – în cele mai multe cazuri – conduitei inabile şi greşelilor proprii, rezultând o istorie mai echilibrată a Bucovinei.

Noua sa lucrare, *Datina, Biblia românilor,* constituie o abordare multidisciplinară complexă, situată la intersecţia mitologiei, etnologiei, etnografiei şi folclorului cu istoria. În viziunea autorului, ea constituie un „roman al unei călătorii în timp, săvârşită cu cărţi, cu imaginaţie cu dragoste”. Pe parcursul a 20 capitole cu titluri sugestive autorul îşi invită cititorii să parcurgă drumul sinuos al apariţiei şi conservării datinilor (majoritatea pre-creştine iar unele pre-indoeuropene), impregnate de sacralitate, în spaţiul etnic românesc.

Sublinierea sacralităţii pre-creştine a acestor datini se înscrie în trend-ul general vest-european de

recuperare a sacrului, care a supravieţuit mai cu seamă în societăţile rurale din sud-estul Europei. Aşa cum sublinia Mircea Eliade, „majoritatea acestor recuperări ale sacrului reamintesc un tip de religie cosmică dispărut după triumful creştinismului şi care a mai supravieţuit numai la ţăranii europeni. Redescoperirea sacralităţii Vieţii şi Naturii nu înseamnă în mod necesar o întoarcere la „păgânism" sau „idolatrie". Deşi religia cosmică a ţăranilor din sud-estul Europei poate apărea ca o formă de păgânism în ochii unui puritan, ea nu e prin aceasta mai puţin o „liturghie cosmică creştină" (Nostalgia originilor, Bucureşti, Humanitas, 1994, p. 9).

Cititorii îndrăgostiţi de mitologie, de tradiţiile intelectuale privind conservarea şi valorificarea sacrului şi a esoterismului în lumea modernă (promovate cu strălucire de René Guenon iar în spaţiul românesc de Vasile Lovinescu) vor avea surpriza unei lecturi plăcute şi instructive.

În lucrare sunt tratate diverse probleme legate de patria primitivă a indoeuropenilor, care „consideră Steaua Nordului drept „ax al lumii", „coloană a lumii", „coloană a cerului" sau „axă celestă". Pentru a-şi justifica argumentaţia privitoare la aceste aspecte, autorul îl citează pe Mircea Eliade (*Încercarea Labirintului*), care subliniază „unitatea fundamentală nu numai a Europei, dar şi a întregului ecumen care se întinde din Portugalia până în China şi din Scandinavia până în Ceylon".

Autorul aduce în discuţie şi problema celebrelor (şi controversatelor) tăbliţe de la Tărtăria (cca. 4500 a.

Chr), cercetate şi de Constantin N. Bărbulescu, care conchide că Badtabira menţionată în „Lista din Larsa” a dinastiilor sumeriene ar fi Tărtăria.

În finalul primului capitol al cărţii (Ecumen sau „Căminul Soarelui”), autorul mărturiseşte o profesiune de credinţă, ilustrată elocvent pe parcursul lucrării: „Moştenind Legea-Datină prin obiceiuri şi prin tradiţii, noi ne legitimăm drept continuatori în „lecturarea” imaginativă şi analitică a naturii … Nu cred că tradiţiile şi obiceiurile, ca retrăiri ale Legii şi ale Datinii, ne mai conservă capacitatea de „lecturare” a naturii, că mai suntem capabili şi de trăiri metafizice similare celor ale protopărinţilor … Retrăirea Legii şi a Datinii înseamnă doar o nobilă legitimare, o subconştientă regăsire a identităţii culturale iniţiale şi doar atât”.

Capitolul doi al lucrării (Legile de „lângă râul de apă”) este axat preponderent pe conturarea şi descrierea unui „teritoriu de sacralitate, datina, în care sunt înveşnicite tainele pe care nici măcar pietrele sau cărţile nu le-ar fi putut păstra mai temeinic, mai întru puritate, mai întru adevăr”. Autorul insistă asupra celebrei civilizaţii pelasge din vremea lui Homer şi a războiului troian, „pe care numai noi, românii, o mai moştenim drept datină, prin obiceiuri şi prin tradiţie”. În sprijinul acestei afirmaţii este făcută o amplă paralelă între cutumele menţionate în celebrele legi belagine, Iliada şi jus valachicum din Evul Mediu, subliniindu-se aspectele comune.

În următorul capitol intitulat sugestiv Naşterea zeilor, se arată că „Povestea naşterii zeilor pământeni

(dave, generaţii spirituale la sumerieni) începe, în toate religiile mitologice, la nord de Dunăre şi de Marea Neagră, privite ca un tot unitar”. Totodată, este tratată doct şi competent problema obiceiului Caloianului, care continuă un mit al tracilor din Asia Mică, consemnat de Diodorus Siculus. Theogonia se sfârşeşte cu trecerea în revistă a informaţiilor antice privitoare la Zalmoxis şi la unele caracteristici ale religiei geto-dacice.

Capitolul patru („Calea cea demnă de admiraţiune”) debutează cu descrierea Cheilor Bâcului (Basarabia) de către învăţatul principe Dimitrie Cantemir şi de către poetul basarabean Constantin Stamati, posibil construite de mâna omului în neolitic. În continuare se sugerează o paralelă între aceste Chei şi „nişte monumente ce consistau din bolovani sau lespezi mari, aşezate în şir neregulat, la mici intervale unele de altele”, descrise de Quintus Curtius Ruffus. Capitolul se încheie cu citarea unor afirmaţii ale specialiştilor privind caracterul pelasg al civilizaţiei egiptene.

Capitolul următor (De la Pelasg, la Apollo) aprofundează problema „pelasgilor, tribul din care se vor alege zeii Eladei”, deoarece Herodot vorbeşte despre <<Ellada, ţinut care mai înainte vreme se numea Pelasgia>>.

În capitolul intitulat sugestiv Peanurile lui Apollo, imnele Titanilor, adică colindele este analizată minuţios filiaţia precreştină a colindelor, care îmbină într-un tot unitar elementele precreştine cu cele creştine.

În continuare (Bădica Troian sau „Fertilitatea e Osiris”), cititorul este invitat să parcurgă pagini de mare fineţe şi concizie privitoare la Bădica Troian, „căpetenia obştească emblematică pentru lumea carpatică”, la problema cuplului mamă-fiu Troiana-Troian din satul Dacozaria (viaţa Sfântului Vasilisc) şi la numeroasele tradiţii legate de Dochia.

În capitolul opt („Locuitorii petrec în joc lunga noapte de iarnă”) reţin atenţia consideraţiile privitoare la hora sacră a pitarailor (piţărăi) – în sumeriană Pitar înseamnă Tată – la filiaţia nordică a bradului de Crăciun şi la istoria sa, la sărbătoarea Naşterii Domnului împământenită cert pentru prima dată la Roma, în anul 354.

Capitolul nouă („Luncile Soaelui”) tratează problema reminescenţelor precreştine ale sărbătorilor poporului român, autorul conchizând pe drept cuvânt că „toate aceste sărbători, ţinute prin abţinere de la muncă şi, eventual, prin farmece, vrăji şi descântece, au pătruns în calendarul datinii străbunilor drept „timp creştin”, destul de târziu, împrumutate fiind fie din creştinism (un creştinism nepredicat, cu slujbe şi ritualuri săvârşite în alte limbi), fie din mitologiile slavilor, tătarilor sau chiar ale ţiganilor”.

Capitolul intitulat „Munci şi Zile”, „Povestea Muncei” porneşte de la analiza textului cu acelaşi nume al lui Hesiod şi prelungirea în Europa peste milenii a ocupaţiilor agricole descrise acolo. Sau, aşa cum conchide autorul, „singurul <<călindariu>> agrar al antichităţii europene (secolul VI î.e.n.), <<Munci şi Zile>>

supravieţuieşte şi în proverbele şi zicătorile românilor, în frazeologisme, în calendarul anual al muncilor agricole, în port, dar şi în dimensiunile pieselor pentru uneltele gospodăreşti, pentru plug şi car. În satele noastre, <<muncile>> reprezintă succesiunea <<zilelor>> secolului şase î.e.n. cu o consecvenţă exemplară, iar sfaturile antice îşi găsesc firească şi fidelă oglindire în proverbe şi zicători.

În Horele sacre şi horele profane se porneşte de la textele clasice ale lui Homer cu descrierea Horei (dans) şi personificarea Horelor: <<Străjuie Horele acolo tot cerul şi-Olimpul ridică / Norii cei deşi şi-i coboară, fiind în Olimp portăriţe>> (Iliada, V, 737-738). Autorul conchide că „până a fi <<în Olimp portăriţe>>, deci anotimpuri, deci fiice ale lui Cronos, Horele au fost virtuţi, apoi preotese, şi-abia în vremurile civilizaţiei miceniene s-au transformat în anotimpuri. Iniţial, şase la număr, precum în statuetele feminine precucuteniene şi cucuteniene sau în simbolistica stilizată a ceramicii, care transmite mesajele Tărtăriei într-o formulă de o frumuseţe plastică tulburătoare, aşa-zisele <<poeme ale culorii>>. Conchizând în final că suntem un „popor de sinteză”, autorul ne arată că „am rămas singurul neam european care-şi exercită <<cunoaşterea trăitoare>> şi prin horă”.

Datina creştină reprezintă un excurs sumar în problemele legate de geneza creştinismului, organizarea clerului creştin, viaţa credincioşilor în timpul creştinismului primar, erezii şi „Crezul” lui Grigore Thaumaturgos, episcop în Cesareea Nouă din Pont (210-270).

Următoarele patru capitole reprezintă un excurs „neortodox” în istoria creştinismului (Epoca persecutării intoleranţei religioase; Datina păgânizării creştinismului; Creştinii, monoteişti şi intoleranţi; Creştinismul, la urmaşii pelasgilor). Reţine în mod deosebit afirmaţia conform căreia „politeismul păgân reînvia, dar cu aură creştină. Datinile nu mai erau interzise, ci <<creşti-nate>>, adică populate cu simboluri bisericeşti. ... Calea spre asimilarea păgânismului o reprezenta cântecul-cântarea, deci amestecul de imn păgân arhaic cu patronime şi toponime creştine” (Datina păgânizării creştinismului). La finele ultimului capitol consacrat explicit creştinismului, cititorul poate consulta o listă lungă de cuvinte sumeriene foarte asemănătoare cu o serie de cuvinte româneşti.

În capitolul „Împăcarea creştinismului cu peanu-rile tracilor prin colindă” aflăm că în a doua jumătate a secolului al XIX-lea colindele pascale erau cântate numai de clerici. Totodată, cititorul îndrăgostit de surprinzător şi exotic, află că doctorul Ovidiu Bojor, trimis în Nepal, în anii ’80 ai secolului XX, ca expert ai Organizaţiei Mondiale a Sănătăţii, a cunoscut în masivul himalayan, într-o regiune de platou, la peste 3.000 metri altitudine, o populaţie diferită de nepalezi: „Hainele ei tradiţionale se aseamănă până la identificare cu portul maramureşean. Ba mai mult, ei practică… colindele de Anul Nou. Cetele de copii recită, într-o limbă ciudată, versuri foarte rimate, având ca refren <<Dă şi mie!>> rostite într-o românească fără cusur. Zicând acestea, copii întind un căuş spre a primi ceva, un bănuţ sau un fruct de la cei colindaţi”. Aceiaşi locuitori beau o „băutură alcoolică rezultată din

fermentarea şi rafinarea fructelor, pe care o numesc <<răchie>> … Prezenţa acestor obiceiuri la români şi nepalezi, a cuvintelor neaoş româneşti din colindele nepaleze, nu a fost cercetată de specialiştii români”.

Capitolul „În vremea lui Ciuca-Buga Cătlăbuga” este axat pe hermeneutica informaţiilor privitoare la mârzacul tătar Kutlubuga/Kutlugboga („Borul Norocos”), demnitar al Hoardei de Aur din a doua jumătate a secolului XIV. Acesta a lăsat urme în folclorul basarabean (toponimul Cătlăbuga din Buceag). Numele său apare într-o urătură cu caracter războinic rostită în perioada de iarnă în satele basarabene Tătăreşti şi Burlacu (jud. Cahul), Mârzaci şi Mitoc (jud. Orhei), iar în părţile de nord a Moldovei numele apare deformat, Ciucabuga). Reţin în mod deosebit atenţia două judecăţi de valoare ale autorului.

Astfel, „tradiţiile noastre târzii, deşi statornicesc în memoria obştească „ore astrale” ale neamului, nu sparg tiparele Datinii şi ale Legii, încadrându-se perfect, printre altele, şi în cerinţele tuturor şcolilor de studiere a folclorului din lume”. Deşi la noi s-a realizat acest fapt cvasi-miraculos, „etnografii şi folcloriştii nu prea pun preţ pe istorie, tot aşa cum istoricii preferă să ignore izvoarele veşnic viu mărturisitoare ale Datinii, ale obiceiurilor şi ale tradiţiei”.

Capitolul „Oameni de la munte” subliniază pregnant ideea că numai în „casa aşezată pe înălţimi a dacului înzăpezit” durează şi Legea şi Datina”.

Ultimul capitol al lucrării, intitulat sugestiv „Nu mai e loc pentru cuvinte” conţine o selecţie largă din aprecierile unor călători străini cu privire la datinile şi obiceiurile din Muntenia şi Moldova, începând cu secolul XVII, aprecieri despre românii bucovineni din perioada administraţiei austriece (interesează aici cu deosebire consideraţiile privind „Născocirea… portului popular studenţesc” (1860).

Finis coronat opus. La finalul travaliului său ştiinţific şi de interpretare, autorul conchide cu dreptate că „de la explicaţii banale şi neadevărate, vin, în fond, desacralizarea datinii şi abandonarea obiceiurilor şi tradiţiilor, contrafacerile rurale devenind „un bun de consum”, o artificială „reproducere a folclorului tradiţional” prin care nu se mai comunică un mesaj tradiţional… Satele nu mai iniţiază în datină prin obicei şi tradiţie, ci doar produc spectacole, îmbrăcând recuzita aflată prin lada cu vechituri a existenţei lor deja pustiită de memorie. Satele s-au împărtăşit din singurătate, s-au produs dezbinările definitive în acel <<avânt poetic (cu care) se sărbau>> (expresia aparţine lui I.G. Sbiera, nota ns.), odinioară, identităţile reale ale neamului”.

Datina, Biblia Românilor este o lucrare amplu documentată pe baza unor izvoare antice şi medievale şi a unei considerabile bibliografii de specialitate, iar Indexul general de nume şi materii îi uşurează consultarea. Această lucrare reprezintă o **strălucită pledoarie pentru (re)considerarea sacralităţii vieţii, naturii şi datinilor** într-o lume modernă care a înaintat mult pe calea desacralizării. Există încă speranţe pentru realizarea aces-

tui deziderat deoarece omul modern, „nu este niciodată complet desacralizat, şi avem toate motivele să ne îndoim chiar că o desacralizare totală este posibilă” (Mircea Eliade, Nostalgia originilor, Bucureşti, Humanitas, 1994, p. 9).

Amploarea investigaţiei, stilul frumos care trădează existenţa şi exersarea continuă a darului poetic, concluziile, judecăţile de valoare şi ipotezele judicios construite, ce merită verificate şi adâncite, fac din această carte un adevărat eveniment editorial. De aceea, autorul binemerită omagiul cititorilor îndrăgostiţi de geneza şi evoluţia datinilor şi tradiţiilor din spaţiul românesc sau, pur şi simplu, de o lectură plăcută şi incitantă”.

Bucovina era cu buzunarele goale. Chiar şi acum, dacă-i aruncaţi cărţile mele, tot cu buzunarele goale rămâne. O istorie a culturii ei nu exista, cu excepţia dicţionarelor şi, ulterior, a enciclopediei lui Emil Satco, continuată de fiica lui, Alis Niculică, şi a antologiilor succinte de poezie realizate, tot pe atunci, de Emil Satco şi de Adrian Dinu Rachieru. O istorie a aşezărilor ei, cu excepţia unor monografii locale exaltate, nu exista. De asta m-am pus pe trudă, sfătuindu-mă adesea cu Emil Satco şi cu istoricii Mihai Iacobescu, Florin Pintescu, Constantin-Emil Ursu, Paraschiva Batariuc, Ştefan Purici, Ioan Mareş şi Pavel Blaj. Cu Emil Satco, omul care şi-a trăit viaţa căutând informaţii în pustiu despre spiritualitatea bucovineană, puteam discuta orice, inclusiv prin controverse. De pildă, Emil Satco era convins că între criticul şi prozatorul interbelic Aurel Vasiliu şi poetul Aurel Sânger există o singură identitate. Eu,

bazându-mă pe structura poemelor „Generaţii” şi „În altă lume”, semnate Aurel Vasiliu, scriam că „Am îndoieli că Aurel Vasiliu ar fi una şi aceeaşi persoană cu Aurel V. Sânger, cel născut la Huşi, în 19 iunie 1889, mort la Cluj-Napoca, în 27 aprilie 1976. Am îndoieli pentru că poezia lui Aurel V. Sânger este de un rudimentar tradiţionalism, în vreme ce poezia semnată cu numele lui Aurel Vasiliu, doar vag tradiţionalistă, impresionează prin imagini baladeşti insolite şi prim metafore largi, încăpătoare. La Aurel Vasiliu „trec oamenii şi anii / Cum trec de-a pururea ţiganii“, în vreme ce la casa lui „din lumea ceialaltă / Vor străjui doi plopi la poartă, / Când viaţa pământească va fi moartă”, schimbările acestea de planuri mit/realitate, realitate/mit regăsindu-se aidoma şi în prozele lui Aurel Vasiliu, inclusiv în cea pe care o voi reproduce ca mărturia, nuvela „Pan Lazăr“.

Aurel Vasiliu, membru al Societăţii Scriitorilor Bucovineni, critic literar „de serviciu“, dar responsabil, de ţinută şi plin de nobleţe, a fost un poet şi, mai ales, un prozator temeinic, un adevărat „iconar“, care exploatează, cu imaginaţie şi cu dibăcie, cele trei relaţionări: credinţă, dragoste, lut. Tocmai de asta am îndoieli că tot el ar fi, şi încă în 1943, autorul unor versificări fără miez (Aurel V. Sânger) precum: „Păduri de brad... miresme de răşină... / Tăcere împietrită-n care sapă, / Cu ciocănaşe de argint şi apă, / Şoapta pârâului cu unda lină. // Prin codri zimţuiţi pe creste, / – Frunte de foc – luna răsare: / O Cosânzeană din poveste... / Brâu de lumină lunecă pe zare. // Înăbuşite-n brazi şi prund, / Trec unde repezi, şerpuind sub lună: / Şopârle, scânteind, s-ascund / În fund de codru şi genună. // Sub scânteierea blândă, caldă / A

stelelor, în apa rece, / Trup tremurat şi luminos se scaldă, Când, peste valuri, luna leneş trece. (Emil Satco, *Antologia poeţilor români din Bucovina*, p. 53).

Punând astfel de texte, precum şi pe celelalte, publicate cu semnătura „Aurel V. Sânger“ în „Revista Bucovinei“, acolo unde Aurel Vasiliu semna şi cu acest nume, mă îndoiesc asupra identităţii celor doi. Poate că mă înşel (mărturiile, totuşi, lipsesc), dar, şi în cazul în care cele două nume ar desemna o aceeaşi persoană, rămâne o datorie, cea faţă de prozatorul Aurel Vasiliu, învrednicit la memorie prin detaliile de viaţă bucovineană şi prin chipurile pe care le-a zugrăvit cu un remarcabil har scriitoricesc".

Precum se vede, nu mă năpusteam cu bâta peste admirabilul Emil Satco, deşi, aşa cum aveam să descopăr mult mai târziu, Emil Satco avusese dreptate, un eseu din gazeta „Suceava" fiind semnat Aurel Vasiliu-Sânger.

Şi în cărţile mele scriitoriceşti cu tematică istorică, eu nefiind istoric, ci scriitor, manifestam puncte de vedere uşor diferite de cele ale „liniei Nistor" şi, deci, şi faţă de perspectivele deschide de reputatul istoric Mihai Iacobescu, omul care îmi citeşte cărţile cu creionul în mână. Cândva, domnul Iacobescu m-a întrebat cum se face că nu l-am atacat niciodată, aşa cum au făcut alţii.

– Domnule Profesor, dar eu vă respect opera şi individualitatea ştiinţifică. Dacă, uneori, avem puncte de vedere diferite, asta nu înseamnă că doar unul dintre noi are dreptate şi ar fi îndreptăţit să-l „execute" pe celălalt.

Cărţile mi le scoteam, de regulă, pe cont propriu, pentru că întotdeauna s-au găsit mulţi oameni care să le cumpere. Aş fi cedat, totuşi, „Mărturisitorii. O istorie a scrisului bucovinean” şi „Povestea aşezărilor bucovinene”, volumele I şi II Centrului pentru Conservarea şi Promovarea Culturii Tradiţionale, dar o colegă, procedând după principiul descoperit de Dimitrie Petrino („Dar când Iuda e aproape, nu-i departe nici Hristos”), s-a prefăcut că n-a observat propunerile mele de carte şi nu le-a inclus în proiectul cultural anual. Directorul de atunci, istoricul Pavel Blaj, a vrut să-mi facă dreptate, dar am refuzat umilinţa şi mi-am scos cărţile pe proprie cheltuială. S-au vândut ca pâinea caldă, multe, multe exemplare fiind cumpărate de maica stareţă de la Suceviţa, pe care nu o cunosc, dar ţin să-mi afirm recunoştinţa, ca urmare a rugăminţilor unor români din Diaspora. De altfel, la mănăstirea Suceviţa întâlnisem, pe vremea în care copiii mei erau mici, multe călugăriţe care mă impresionau prin erudiţie, în frunte cu maica Tatiana; mai nou, ştiu că acolo se află, ca preot, şi părintele Marcu, de la Putna, cărturar discret, dar de mare valoare.

Cărţile publicate cu finanţarea Consiliului Judeţean Suceava au devenit ca şi cum nu ar mai fi fost ale mele; le gestionează alţii şi primesc arar câte zece exemplare dintr-o ediţie. De asta, în rafturile bibliotecii mele, lipsesc multe dintre cărţile pe care le-am scris.

În anul 2000, prin vară, o nouă zavistie se revărsase peste oraş, pe seama fostelor averi mănăstireşti. Câţiva politicieni lansaseră subiectul „adevăratei cunoaşteri a istoriei noastre”, de care habar nu aveau, iar epis-

copului locului şi câţiva protopopi porniseră ofensiva „noi vrem pământ”, deşi, de la Iosif al II-lea încoace, când s-au secularizat („încamerat”) toate averile mănăstireşti din întregul imperiu, pădurile şi pământurile Bucovinei fuseseră recunoscute drept „avere naţională românească”. Ştiam că pădurile Bucovinei, cu care sistemul silvic îşi acoperea găurile judeţelor neproductive şi jafurile din ce în ce mai agresive, ar fi trebuit să-şi recupereze acest statut de „avere naţională românească” a locuitorilor Bucovinei, dar nu puteam accepta întoarcerea în bezna feudalismului. Am mers, deci, la Arhiepiscopia Sucevei şi Rădăuţilor, convins că un om de erudiţia ÎPS Pimen Suceveanul nu va refuza un dialog argumentat, dar l-am întâlnit acolo doar pe Anton Hrib, al doilea om în puterea ecleziastică locală, despre care am scris usturător uneori, dar cu care mă împăcam bine, în baza unui respect reciproc greu de zdruncinat. Istoricii tăceau mâlc, de teama unor anateme şi blesteme. Între timp, sosi şi ÎPS Pimen şi, în biroul lui Anton Hrib (în stânga, în fosta gospodărie de partid), am purtat o lungă discuţie. I-am explicat că fundaţia particulară, pe care o înfiinţase şi din care nu făcea parte nici măcar Arhiepiscopia, nu poate reprezenta obştea bucovineană şi că ar trebui să fie înfiinţată o alta instituţională, din care să facă parte Arhiepiscopia Sucevei, Consiliul Judeţean Suceava, direcţiile pentru sănătate publică, şcoală şi cultură, iar ca electori ai congresului bisericesc, primarii aleşi ai localităţilor. Speram să revină judeţului Suceava această avere uriaşă, iar banii să fie folosiţi, în baza unor proiecte aprobate prin votul majorităţii electorilor, şi pentru construcţia de mănăstiri şi biserici, şi pentru repararea drumurilor, şcolilor, spitalelor, şi pentru acte de cultură.

Noua fundaţie putea să fie condusă de Arhiepiscopia Sucevei, dar nu de către un anume arhiepiscop, ci de cel pe care soarta sau bunul Dumnezeu l-ar fi desemnat pentru această înaltă onoare.

Arhiepiscopul a clătinat din cap, nemulţumit de sugestie, susţinând că instituţiile lumeşti nu ar fi de acord cu o astfel de fundaţie; numai că eu discutasem cu liderii lor, în dimineaţa zilei respective, şi toţi se arătaseră entuziasmaţi de idee.

– Nu trebuie, pentru că noi vom face acte de binefacere…

Vorbisem de pomană.

– Ştiu. Numai că dumneavoastră nici binecuvântarea nu o daţi pe gratis…

Înalt Prea Sfinţitul a zâmbit şi m-a binecuvântat, deşi nu de binecuvântări, ci de dreptate aveam eu nevoie. Peste câţiva ani, într-o dezbatere la Prefectura Sucevei, când i-am amintit de acest episod, ÎPS Pimen nu a negat, ci doar a plecat privirile, probându-mi că este un om cu adevărat demn.

Între timp, împotriva tentativei de înşfăcare a pădurilor Bucovinei de către o grupare de oameni, politicieni liberali şi ierarhi, nu se găseau adversari în media, cu excepţia lui Sorin Avram, care ridicase flamura „Jupânu'"-lui pe baricadele apărării a ceea ce ne aparţinea tuturor, iar eu am început să scriu „Istoria uitată

şi iertată a averilor mănăstireşti”, descoperind argumentul juridic cel mai important: Statul, prin „Legea din 6 februarie 1924 pentru persoane juridice (Asociaţii şi Fundaţii), publicat în „Monitorul Oficial” nr. 27 din 6 februarie 1924, făcea distincţie între „persoanele juridice de drept public”, care se creau numai prin lege, şi „persoanele juridice de drept privat”, care se constituiau prin voinţa asociaţilor.

Lansarea cărţii, moderată de Sorin Avram, s-a făcut în Sala Mică a Casei Culturii din Suceava, fiind invitaţi să pună întrebări reprezentanţii Arhiepiscopiei şi ai liberalilor, care nu au găsit vreun alt cusur cărţii, decât pe acela că „nu e scrisă de un istoric”, de parcă eu i-aş fi oprit să o facă. Şi-atunci, din public, Aura Brădăţan le-a închis gurile ezitanţilor detractori:

– Ştiţi care este diferenţa între a fi scrisă această carte de un istoric sau de Ion Drăguşanul? Dacă ar fi fost scrisă de un istoric, era cel mult răsfoită; dacă a scris-o Drăguşanul, va fi citită din scoarţă în scoarţă.

Curând după aceea, au început, la Câmpulung Moldovenesc, procesele de presă împotriva mea şi a lui Sorin Avram, judecătoare fiind fata unui cârciumar, care avea să-mi plătească o poliţă. Ne însoţea, de fiecare dată, poetul Roman Istrati, responsabil cu buna dispoziţie. La Gura Humorului, de pildă, zărise câţiva condamnaţi care prestau munci în folosul comunităţii:

– Şi asta e o idee! Poate vă condamnă şi pe voi la fel, caz în care vă rog să-mi spuneţi ce mâncăruri preferaţi, ca să vi le trimit la pachet…

A scos un pix şi un notes, de parcă ar fi vrut să noteze.

La Câmpulung, în faţa instanţei, Sorin Avram era într-o vervă umoristică atât de spumoasă, încât doamna procuror de şedinţă avea ochii înlăcrimaţi de eforturile de a se abţine de la râs, iar eu am întrebat-o cu trucată naivitate:

– Doamnă procuror, atât de tare v-a emoţionat mesajul creştinesc al părintelui protopop încât v-au dat lacrimile?

Şi nu s-a mai putut abţine: a izbucnit într-un hohot dezlănţuit, care era cât pe ce să-mi aducă o amendă din partea fetei de cârciumar care-mi purta sâmbetele, din clipa în care luasem apărarea ziaristului Maricari împotriva unei sentinţe nedrepte, corectată apoi de către Tribunalul Suceava. Aveam obiceiul să iau apărarea ziariştilor pe nedrept târâţi în faţa Justiţiei, doar pentru a fi umiliţi întru ostoirea ofticii denunţătorilor. În schimb, când eram eu chemat într-o instanţă, presa suceveană triumfa, iar când venea decizia finală, total favorabilă mie, „uita” să o mai menţioneze. Nu ştiam de la ce venea acea stupidă ură, dar, ceva mai târziu, avea să mi-o explice Mihai Chira, de la „Crai nou”:

– Era greu de îndurat ca, peste tot unde intri, să fii întrebat dacă îl cunoşti pe Drăguşanul… Dar, gata, problema s-a rezolvat: spunem că Drăguşanul este scriitor şi, atunci, rămânem noi cei mai buni ziarişti…

Mă aflam la Universitatea din Cluj-Napoca, unde lansam, în organizarea fiicei mele, Cozmina – ca lucrare practică, „Datina, Biblia Românilor”. Veniseră mulţi, mulţi profesori şi studenţi, inclusiv de la alte facultăţi, care să participe la întâmplare. Mi se ceruse să nu vorbesc mai mult de 50 de minute, iar fiică-mea mă prevenise că un profesor tânăr şi exigent pregătise „20 de întrebări încuietoare”, încă înainte de a şti ceva despre carte. Am vorbit exact cât trebuie, iar întrebările care mi s-au pus, după aceea, au ajutat la lămurirea unor teme mai puţin cunoscute la noi, apoi am privit spre universitarul tânăr:

– Domnule profesor, unde sunt cele „20 de întrebări încuietoare”?

– O să vi le dau, dar numai ca mostre al nepriceperii mele..

Deşi toţi profesorii păreau mult prea grăbiţi la începutul lansării, la final aveau timp berechet şi, ca să putem continua discuţia, am mers la o cafenea studenţească din „Zorilor”, însoţiţi şi de mulţi studenţi. Era deja târziu, când m-a sunat prefectul Orest Onofrei, întrebându-mă dacă nu voi putea participa, a doua zi, la ora 11, la o dezbatere pe tema averilor mănăstireşti. Ca să prind ultimul tren de noapte spre Suceava, aveam nevoie

urgentă de un taxi, dar mi-a rezolvat problema unul dintre universitari.

A doua zi, cu deputatul ţărănist în capul mesei, flancat de Arhiepiscop şi de Anton Hrib, au început dezbaterile, dar prefectul nu putea deschide gura, pentru că făcea parte din altă biserică, iar mulţimea călugărilor din sală izbucnea în zgomotoase invective. Sorin Avram se uita des la mine, cerându-mi să intru în discuţie, dar eu tot ridicam din umeri, şoptindu-i că nu este problema mea. Şi aş fi tăcut până la capăt, dacă, întrebat de Dana Humoreanu, dacă din fundaţie fac parte şi Arhiepiscopia, şi mănăstirile (şi nu făceau parte), deputatul Vasile Lupu nu ar fi minţit cu seninătate. În faţa acestei insolenţe, a început să-mi clocotească sângele şi fără voia mea am izbit cu pumnul în masa de stejar, care adăposteşte, de regulă, şedinţele consilierilor judeţeni.

– Minţi!

Şi m-am ridicat. Se făcuse linişte, călugării plecând tăcuţi capul în jos şi ascultând discursul meu, dintrodată calm şi adresat mai mult „domnului Pimen Zainea”. Am vorbit vreun sfert de ceas, apoi m-am îndreptat spre ieşire, oprindu-mă atunci când l-am auzit pe Vasile Lupu, încercând să iasă din încurcătura demagogiei lui spulberate:

– Aşa, domnul meu: e bine să ieşiţi puţin la aer…

– Nu ies la aer, ci plec definitiv.

Din uşă, am concluzionat cu un catren al epigramistei Florina Dinescu din Ploieşti:

– Multe minţi mai luminate / spun că proştii n-au idei. / E greşit, gândesc şi ei / …din păcate!

Şi am plecat, însoţit de doi călugări tineri, care încercau să mă convingă că bunul Dumnezeu, pe cale naturală, va face să se stingă aceste lăcomii pământeşti.

– Măi băieţi, voi încă nu realizaţi că, îndată ce aţi îmbrăcat aceste haine, v-aţi pus pe suflete şi păcatele cu care s-au stigmatizat prin veacuri…

Ajuns acasă, m-a sunat prefectul Orest Onofrei, ca să-mi mulţumească.

– Cum, deja s-a terminat dezbaterea?

– Da. Imediat ce aţi plecat dumneavoastră, s-a terminat totul.

După aceea, nu m-a mai interesat subiectul, chiar dacă-i vedeam pe ştabii silviculturii proslăvindu-mă, pe la diverse televiziuni, drept „marele scriitor Ion Drăguşanul”. Minţeau. Doar se apărau cu cartea mea, chestie de care aveam să mă conving curând, când le-am cerut o sponsorizare pentru cartea „Povestea aşezărilor bucovinene”, volumele I şi II, pe care nu mi-au dat-o niciodată. Pădurile Bucovinei, jefuite ori de unii, ori de către ceilalţi, nu ne-au aparţinut şi nu ne vor aparţine vreodată drept „avere naţională românească”, aşa că nu m-am mai

băgat, deşi, după cum se părea, cartea mea îşi căpătase o îndreptăţire. Într-o zi, m-a sunat Emil Ursu, ca să mă roage, din partea domnului ministru Răzvan Teodorescu, să scriu un elaborat de două pagini despre statutul averilor mănăstireşti de odinioară.

– Şi de ce nu m-a sunat domnul ministru?

– E ocupat, dar m-a rugat pe mine să…

– Bine, Emile. Spune-i domnului ministru că, dacă nu mă poate suna, îi scriu cele două pagini, dar costă zece milioane pagina…

Peste vreo zece minute, m-a sunat iar Emil, doar pentru a-mi retransmite rugămintea ministrului, iar eu i-am răspuns că, între timp, preţul paginii a ajuns la douăzeci de milioane şi că e în continuă creştere. Mi se părea o atitudine ciocoiască, din partea ministrului, pe care nu o puteam accepta. Ulterior, aveam să facem haz pe chestia asta, dar nu am cedat şi pace. M-a sunat, totuşi, şefa de cabinet a premierului Adrian Năstase, clujeanca aceea frumoasă şi inteligentă, dar al cărei nume nu mi-l mai amintesc. Mi-a pus întrebări, iar eu am sugerat să se dea, totuşi, Arhiepiscopiei nişte păduri, care să fie de folos pentru încălzirea bisericilor şi a caselor parohiale. Aşa s-a şi făcut, dar nu a fost preot care să primească un vreasc pentru biserica şi casa parohială din mijlocul comunităţii în care slujea. Pădurile au fost rase, păşunate pur şi simplu, în acelaşi dispreţ faţă de oameni, inclusiv faţă de liderii lor spirituali, preoţii. După aceea, problema nu m-a mai interesat, deşi scrisesem un proiect de lege,

pe baza vechiului statut al Fondului, minţit fiind de un deputat sucevean cum că se va bate pentru ca averea românească a bucovinenilor să le revină lor. M-a minţit, pentru că, începând de a doua zi, deja trata cu Arhiepiscopul „cota” care i-ar reveni lui, dacă i-ar aduce averile mănăstireşti plocon.

pasărea şi clipa

În vara anului 2001, poetul rădăuţean Simon-Petru Oprea, care tocmai îşi lansa primul şi singurul volum de poezie, „Lăuntrica transfigurare”, dintr-o serie plănuită de douăsprezece cărţi „Dimaxion” (Editura *Muşatinii – Bucovina viitoare*), m-a provocat să scriu un roman, cu pagini nenumerotate şi nelegate, puse într-un plic aidoma unor cărţi de jos, pagini care, după stabilirea unei ordini aleatorii, prin amestecarea filelor, să poată fi citit fără a-şi pierde sensurile. Simon-Petru se mutase în Suceava, unde avea să şi moară, angajându-se consilier al primarului Constantin Sofroni, care credea în vocaţia incontestabilă a poetului Simon-Petru Oprea. Ca să nu pierd prea mult timp, am hotărât să scriu doar o sută de pagini, pe două coordonate: trufia vremelniciei (pasărea) şi vremelnicia trufiei (clipa), înlăturând determinismul unităţii de timp. În cartea mea nu mai conta ordinea întâmplărilor, pentru că nu prin risipa de clipite se împlinea sau nu ceva. Două milenii de rătăcire prin etnii, până

la reîntoarcerea în cea iniţială, se rezolva într-o singură pagină printr-un exerciţiu de imaginaţie care s-ar putea să cuprindă o „clipită” existenţială din istoria civilizaţiei umane:

„Acasă, pe pământ, străbunii etnici stau de veghe în subconştientul urmaşilor, avertizându-i, prin vise, asupra rătăcirilor. Unii cred în vise, alţii trăiesc izolaţi în doctrinele urii.

La cumpăna nopţilor, subconştientul zvâcneşte din aripi, căutând forma zborului. Deasupra somnului, în munţii cu câte douăsprezece pietre, ard cruci nevăzute.

Ard pentru nu se ştie ce şi pentru nu se ştie cine.

Călăreţul costoboc grăbeşte pe urmele fraţilor săi înspre Dunăre, iar subconştientul urmaşilor îi culege urmele. Câteva bătălii presură cenuşă şi sânge peste capătul urmelor, apoi călăreţul cade în robie. Târziu, i se naşte un fiu dintr-o dragoste cu o roabă elenă, iar fiul acela se suprapune peste imaginea călăreţului în subconştientul urmaşilor. Asemeni învelişurilor cercurilor din trunchiul copacului se aşează memoria străbunilor etnici în subconştientul urmaşilor.

Fiul îmbracă uniforma legiunilor romane şi mărşăluieşte prin Istorie. Iată-l pe un munte domol, cercetând cu tăişul lăncii dacă Răstignitul mai trăieşte! Iată-l, apoi, împlinindu-se în dragoste cu o izraeleancă, iată-i şi fiul evreu pe o corabie atacată de piraţi! Iată-l rob pe coasta de vest a Africii şi, mai târziu, iubind o negresă cu nease-

muită dragoste! Când se naşte fiul lor, apoi fiul acestuia, străbunii lor etnici nu mai există nici măcar în memorie.

Nepotul, un tânăr arab, luptă vitejeşte pentru cucerirea Spaniei. Nepotul nepotului, oacheşul ostaş spaniol, cade prizonier la francezi. Rămâne pentru totdeauna în Franţa ca să se împlinească prin dragoste cu o localnică. Fiul lor se naşte francez, iar nepotul, micul toboşar de la Waterloo, îşi salvează viaţa învăţând să bată pe tobă ritmurile de luptă ale englezilor. Fiul lui se naşte englez, undeva, în Essex, iar fiul fiului, rănit pe câmpurile de luptă ale primului măcel planetar, este salvat de o nemţoaică, o femeie tânără, care-i îngrijeşte şi vindecă rănile. Copilul lor se naşte german şi este iniţiat în ură faţă de toate celelalte etnii ale pământului. Din subconştient, străbunii lui etnici îl avertizează, prin vise, că nu e drept să ridice mâna asupra lor, dar urmaşul lor din generaţia aceea nefericită nu crede în vise şi nu află niciodată că, de-a lungul mileniilor, şi sângele lui a locuit toate popoarele lumii”.

Chiar şi secvenţele „revoluţiei de la Suceava” şi-au găsit loc în acest roman ciudat. Ciudat, dar singurul care menţionează numele celor care au făcut parte din prima formulă administrată democratică, adică: Liviu Acostoaiei, Dragoş Adamoaei, Vasile Bălăceanu, Vasile Bercea, Ion Băiţan, Florin Bucaciuc, Dorin Buzdugan, Constantin Ciobanu, Lucian Constantinescu, Emanuel Diaconescu, Mircea Dăneasa, Gheorghe Galeş, Daniel Gondor, Adrian Graur, Vasile Hasnaşi, Marcel Hasenfratz, Mihai Iacobescu, Gheorghe Irimia, Nicolae Lazăr, Paul Manoliu, Eduard Măciucă, Cristinel Moisii, Gheor-

ghe Munteanu, Ovidiu Mustaţă, Octavian Nestor, Gheorghe Nesteriuc, Silviu Onuţu, Constantin Pop, Viorel Popescu, Gheorghe Prepeliuc, Liviu Râmbu, Laurenţiu Seniuc, Lucia Şindrilar, Ion Tcaciuc, Mihai Trestianu, Sava Tudosă, Ionel Ţimpău şi Sofia Vicoveanca.

Scoasă pe cont propriu, „Pasărea şi clipa" s-a lansat împreună cu cartea „Veniţi de vă veseliţi! / O antologie a folclorului obştesc de iarnă", de Aurel Ciornei şi Ion Drăguşanul, iar la vreo săptămână după aceea, într-o şedinţă a Consiliului Judeţean Suceava, a fost pusă la index, cerându-se grabnica ei retragere de pe piaţă.

– Uitaţi, aici e vorba despre dumneavoastră, domnule preşedinte… Aici e vorba despre colega noastră… Aici despre…

Ioan Cocuz împărţea câte o pagină sau chiar mai multe consilierilor judeţeni, pe care-i recunoscuse descrişi, deşi nenumiţi, în paginile cărţii mele. Cei mai mulţi au refuzat să se identifice cu personajele, iar cartea nu fusese tipărită cu finanţarea consiliului judeţean:

– Stimaţi colegi, a concluzionat preşedintele Gavril Mîrza. Cartea aceasta a fost tipărită pe cheltuiala autorului, nu a noastră, deci nu o putem retrage. Eu v-aş sfătui să nu vă recunoaşteţi în personaje, pentru că nu vă face cinste…

Şi totuşi gomoşenia „păsării", care nu are merite pentru zbor, acesta fiind firescul ei existenţial, începuse

vârtos dominaţia asupra societăţii sucevene. Rămăsesem doar câţiva oameni liberi, dar asta nu ne ajuta la nimic.

O cronică, „Pasărea şi clipa” de Ion Drăguşanul, publicată de Luminiţa Andriciuc, în „Obiectiv”, numărul din 4 aprilie 2002, mi-a probat că mesajul acestei cărţi fusese recepţionat corect:

„Romanul lui Ion Drăguşanul apărut în 2001 la Editura „Muşatinii / Bucovina viitoare” reprezintă un experiment interesant atât din punct de vedere al structurii cât şi al tematicii. Intenţionează o radiografie a democraţiei noastre „originale” de tranziţie concomitent cu o introspecţie istorică, filozofică şi sociologică a involuţiei gândirii unui popor.

Metafora păsării pluteşte deasupra clipei distrugându-se una pe alta şi împlinindu-se una în faţa alteia, două pagini ale aceleiaşi foi de hârtie – feţe ale timpului inert, aparent mişcător.

De o certă profunzime este radiografierea subconştientului de-a lungul evoluţiei umanităţii, în limite etnice. „Călăreţul costoboc grăbeşte pe urmele fraţilor săi înspre Dunăre, iar subconştientul urmaşilor îi culege urmele... Câteva bătălii presură cenuşă şi sânge peste capătul urmelor, apoi călăreţul cade în robie. Târziu, i se naşte un fiu dintr-o dragoste cu o roabă elenă iar fiul acela se suprapune peste imaginea călăreţului în subconştientul urmaşilor. Asemeni învelişurilor cercurilor din trunchiul copacului, se aşează memoria străbunilor etnici în subconştientul urmaşilor. Fiul îmbracă

forma legiunilor romane şi mărşăluieşte prin Istorie. Iată-l pe un munte domol cercetând cu tăişul lancei dacă Răstignitul mai trăieşte! Iată-l, apoi, împlinindu-se în dragoste cu o izraeliancă, iată-i şi fiul evreu pe o corabie atacată de piraţi! Iată-1 rob pe coasta de vest a Africii şi, mai târziu, iubind o iubind o negresă cu neasemuită dragoste! Când se naşte fiul lor, apoi fiul fiului acestuia, străbunii lor etnici nu mai există nici măcar în memorie".

Mersul omenirii de la simplitate la complexitate este întrerupt. Istoria îl întrerupe prin înlocuirea faptului cu mitul, pecetluind în timp devenirea omenirii. Substanţa mitului înseamnă jertfa, sacrificiu permanent, ispăşire. Ispăşire însemnă înregimentare în Istorie, în neam, în religie: „Patria, neamul, biserica au nevoie de generaţii pe care să le sacrifice".

Sacrificiile şi ispăşirea întru mit au întărit conştiinţa vremelniciei, a lipsei de libertate, stavile în calea libertăţii lui Dumnezeu: „Dumnezeu ne-a creat liberi şi ne-a învăţat să veghem libertatea. Fără ea nu se poate descoperi Dumnezeu".

Fizionomia şi conformaţia umană au subliniat la rândul lor, prin sensibile transformări, trecerea de la metaforă la mit. Adaptarea la Istorie a început odată cu adaptarea la real, la cuvânt, la curgerea sângelui, la viaţa în temniţele sacerdoţilor (care împiedică imaginea lui Dumnezeu).

Timpul neclintit în zodia mitului se măsoară în anotimpuri. Anotimpurile vestesc stingerea oamenilor

care mor pentru Patrie şi nevoile ei, după noua lege a istoriei.

Limba română a decăzut la rândul ei din demnitatea de efigie a unui popor unic printre celelalte, slujind doar pentru numirea umilinţei ajunse până la os. Pedeapsa supremă au întrupat-o păsările hrănite cu trupurile cuvintelor şi ale făptuitorilor „falsei Românii Mari".

Limba şi ţara au fost desacralizate cu toate jertfele pe care le-au adus la cerere.

Vechea existenţă se rezumă la lupta pentru menţinerea vieţii şi la însuşirea lecţiei morţii prin sacrificii inutile, închinate unei mereu noi ordini a lumii. Istoria s-a întrupat şi din uitare şi din „Marele Templu al înaltei Instanţe a Istoriei", ale cărui temelii sunt cruzimea şi dezbinarea, în lumea clipei cei care descifrează metafora păsării sunt împinşi în derizoriu, în uitare. Clipa consfinţeşte celebritatea „oamenilor momentului" în „Făgetina" (Bucovina): „În Agora afişelor electorale ideile se dezbat cu desăvârşită nobleţe iar politicienii îşi muncesc minţile cu încrâncenare căutând moduri foarte subtile de a se face folositori oraşului în care trăiesc, au prieteni şi duşmani, neveste şi amante, copii şi idealuri. Toţi, absolut toţi ne vor binele într-un mod atât de sincer încât sunt mereu gata să-şi sacrifice câte patru ani din viaţă... pentru a se martiriza în numele binelui comunitar".

Locul poeţilor şi al cărţilor lor nescrise este invariabil în anticamerele „marilor bărbaţi", confundându-se

cu „niscaiva ciudate statui” pe care petiţionarii îşi uită câteodată şepcile şi căciulile.

Doar bătrânul oraşului „înţeleptul sau nebunul” aduce aminte de păsările care-i populează închipuirea tulburată pentru totdeauna de vederea exasperant de constantă a efemerităţii clipei. Cartea lui Ion Drăguşanul e mai mult decât un simplu experiment, e o poveste tristă şi lucidă despre jertfă şi cădere, despre căderea jertfei şi jertfa căderii”.

O altă cronică, publicată în „Crai nou” din 5 februarie 2002, de Alma Blănaru, autoarea celebrului „Dicţionar de termeni păstoreşti”, deşi înseamnă un alt punct de vedere, subliniază aceleaşi idei, care transformau „experimentul” într-o carte în sine:

„Riscul prezentării unei lucrări inedite are în contrapondere onoarea de a descifra şi de a oferi spre interpretare o nouă carte semnată de Ion Drăguşanul. De la început, cititorul este frapat de modalitatea de prezentare a cărţii, fiecare pagină volantă fiind o provocare, un îndemn, o atenţionare. Cititorul este astfel nevoit să navigheze între trecut şi prezent, între începutul şi sfârşitul cărţii care se contopesc şi se confruntă într-un cerc atemporal.

Inspirat intitulată „Pasărea şi clipa”, lucrarea adăposteşte personaje totem ale căror semnificaţie şi valoare ni se revelează doar prin imaginaţia autorului. Astfel încât, în calitate de cititor, te întrebi la un moment dat dacă nu cumva eşti şi tu bine pus la păstrare într-o

veşnică şi vie urnă funerară. Dacă ai perspicacitatea să treci dincolo de durata mesajului şi să dezvolţi spaţialitatea, personajele create ni se vor dezvălui ca în Commedia dell' Arte, cu vicii, covârşite de slăbiciuni şi având doar uneori calităţi.

Dacă trecem dincolo de interpretarea imediată a întâmplărilor, aparent banale, trebuie să ne raportăm la sinele nostru, din perspectiva personajelor. Pentru că, altfel, s-ar putea să fim total dezarmaţi de cinismul şi spiritul pamfletar al autorului. Ion Drăguşanul înlocuieşte solemnitatea născută din aroganţă cu spiritul viu şi maleabil, cu inteligenţa românului care ştie să escamoteze răutăţile şi să metamorfozeze binele în tăcere rituală. Cartea este un fragment de istorie a cetăţii şi, de aceea, trebuie asimilată luând în considerare calitatea de exigent observator a lui I. D. El invocă într-un fel de râsu'-plânsu', realismul burghez al secolului XXI, virtuţile de carton, acordând întâietate, ca în tablourile impresioniste, efectelor de la distanţă.

Pe de altă parte, autorul ne oferă un exemplu de adâncă veneraţie a neamului şi mai puţin a elitelor, un exemplu de reală admiraţie a celor mulţi. Cartea e un crochiu al celor striviţi sub vremuri. Autorul afirmă cu îndreptăţită revoltă: „într-o bună zi vom avea parte de o nouă naştere, dar nu înainte de a urca la altarele cele vechi şi de a rosti cu netrucată cuminţenie: pentru că ne-ai încarcerat prin fosta naştere în ţara aceasta, noi, Doamne, te iertăm".

Din punctul meu de vedere, „Pasărea şi clipa" a însemnat perspectiva pentru ce aveam de făcut, într-o

provincie românească bogată în istorie şi în frumuseţe, dar cumplit de săracă în memorie. Iar dacă Iorga le reproşa sucevenilor, în 1920, că nici măcar „Istoria Sucevei”, a lui Schmidt, nu au fost în stare să o traducă, nimic nu s-a schimbat până astăzi, doar cărţile mele încercând, cu metode scriitoriceşti, să recupereze memoria pierdută. Începusem cu interesul faţă de opera lui Ion Grămadă, pe care am vrut să-l citesc, dar doamna Ţan, cea mai bună bibliotecară din istoria Sucevei, mi-a spus că, în afară de o broşură, publicată în colecţia „Steaua”, nu mai există nimic. Mă număram printre puţinii locuitori ai judeţului nostru care ştia despre moartea eroică a tânărului cărturar bucovinean, pe care îl preţuia şi Nicolae Iorga, aşa că mi-am propus să fac o recuperare de memorie în două etape şi fără vreo implicare a fondurilor publice, deşi însemna o datorie a Statului o astfel de recuperare: mai întâi opera scrisă, apoi un bust. A fost nevoie să răscolesc pe îndelete toate colecţiile gazetelor vechi bucovinene, să culeg fiecare text în parte şi să obţin un tiraj cât mai mare, care să poată fi distribuit gratuit peste tot, inclusiv în Republica Moldova, prin intermediul liceenilor de la Colegiul Naţional „Mihai Eminescu” din Suceava.

O cronică, publicată în „Crai nou” din 25 septembrie 2002 de profesorul şi publicistul Gheorghe Giurcă înseamnă o mărturie de atunci, care mă degrevează de alte comentarii:

„Vara recent încheiată a fost marcată în planul culturii locale printr-o apariţie editorială cu semnificaţii aparte: din iniţiativa scriitorului şi ziaristului Ion Drăgu-

şanul şi cu sprijinul material integral al Consiliului Judeţean Suceava – **EROARE:** CJ nu s-a implicat cu nici un şfanţ –, a fost tipărit volumul „Cartea sângelui”, de Ion Grămadă (Grup editorial Crai nou – Muşatinii – Bucovina viitoare, Suceava, 2002, 404 pagini), reprezentând o reuniune cvasicompletă a scrierilor celui supranumit „eroul de la Cireşoaia”. Este un gest recuperator de mult necesar, înfăptuit acum, la împlinirea a 85 de ani de când, sfidând legile impuse de stăpânii de ocazie şi frica de moarte („Mă gândesc foarte puţin la moarte şi nu mă tem deloc de ea”), acest vrednic fiu al satului Zahareşti a trecut de partea confraţilor de sânge, convins fiind că „Războiul nostru este sfânt”. În numele acestui crez, a adus ţării jertfa supremă, dând astfel o exemplară lecţie de patriotism.

În scurta-i existenţă, Ion Grămadă a fost şi un intelectual de seamă, care, prin diversitatea preocupărilor şi prin ceea ce a înfăptuit durabil în doar câţiva ani, a marcat viaţa culturală a Bucovinei din perioada premergătoare primului război mondial. „Cine răsfoieşte hârtiile lui vede câte lucruri îl interesau. Ici dai de gazete scrise în limba germană despre români, acolo de articole germane tratând chestiunea ruteană, dincolo întâlneşti articole despre chestiunea macedoneană sau albaneză, informaţii din lumea mare, în altă parte poezii în limba germană sau franceză, ici notiţe istorice sau geografice, deci o vastă colecţie de note, de unde se vede că pe dânsul îl interesau multe, multe...” (Constantin Loghin).

O importantă parte a volumului a fost rezervată scriitorului Ion Grămadă, despre care acelaşi reputat

istoric literar afirma că este cel mai mare prozator al Bucovinei. Şi nu se afla decât la începutul activităţii creatoare! Nuvelele sale, care amintesc de cele ale lui Slavici sau Rebreanu, tratează teme diverse, dragostea fiind mai des întâlnită, sau prezintă secvenţe din viaţa unor categorii sociale diferite având ca eroi săteni, studenţi, preoţi, soldaţi, artişti etc. În toate se simte o surprinzătoare siguranţă şi pricepere pentru crearea cadrului adecvat desfăşurării acţiunii şi a unor personaje viabile sau îmbinarea armonioasă şi echilibrată a modurilor de expunere. Scrise într-o limbă literară îngrijită, nuvelele lui Ion Grămadă se citesc şi acum cu interes şi plăcere tocmai datorită remarcabilelor calităţi de prozator ale autorului lor.

În paralel cu activitatea de creaţie literară propriuzisă, Ion Grămada era puternic atras, după cum însuşi mărturiseşte într-o scrisoare trimisă lui Victor Morariu la 15 oct 1906, de istoria culturală a Bucovinei, „cu care am şi început să mă ocup intens...”. Ca urmare, a publicat un însemnat număr de studii şi articole referitoare la diferite aspecte din istoria mai îndepărtată a Moldovei, dar mai ales din zbuciumata viaţă culturală a românilor bucovineni, cu precădere din a doua parte a sec. al XIX-lea. Nota lor caracteristică o constituie, pe de o parte, originalitatea punctului de vedere, perspectiva din care sunt tratate temele abordate, iar pe de alta, temeiul documentar solid pe care se sprijină, multe din informaţiile cuprinse în ele fiind inedite. Aşa se face că paginile respective constituie şi astăzi o preţioasă sursă de documentare pentru cei interesaţi de aceste probleme.

Se înţelege că pentru întocmirea volumului „Cartea sângelui” a fost necesară o îndelungată şi asiduă muncă de recuperare a scrierilor răspândite în paginile diferitelor publicaţii de acum aproape 100 de ani, unele foarte greu accesibile în prezent. Este meritul lui Ion Drăguşanul de a-şi fi asumat această sarcină migăloasă şi de a o fi dus cu succes până la capăt. Reuşita lui se înscrie pe linia înfăptuirilor anterioare ale altor oameni cu asemenea preocupări, după 1990 fiind astfel (re)puse în circulaţie scrieri semnate de S. Fl. Marian, Mihai Teliman, Valeriu Branişte, Constantin Morariu etc. Munca aceasta se cere continuată, pentru că au existat şi alţi intelectuali-militanţi cu contribuţii importante la dezvoltarea culturii româneşti de pe aceste meleaguri şi la împlinirea idealului de libertate naţională a românilor bucovineni. Şi credem că prioritatea absolută i se cuvine lui George Tofan, cu atât mai mult cu cât bibliografia sa de autor este deja întocmită”.

Odată cu „Cartea sângelui”, Ion Grămadă a început să capete notorietate în Suceava şi să existe şi dincolo de mine, deşi eu mai avem o datorie de împlinit faţă de memoria lui, adică realizarea unui bust, pe care să-l pun „undeva pe pământul Bucovinei”, cum scriau foştii lui camarazi de front, Dimitrie Marmeliuc şi Ioan Arieşescu. Abia lansasem „Cartea sângelui”, când, conform mărturiei Magdei Axon (în „Crai nou din 21 iunie 2002), Ion Grămadă deja beneficia de un omagiu public, în care nu am avut nici o implicare.

„În profundă smerenie, sporită de mireasma teilor şi liniştea troiţei eroilor din cimitirul Pacea, lângă piatra

funerară ce adăposteşte tainic, de 76 de ani, osemintele eroului de la Cireşoaia, scriitorul doctor în litere, bucovineanul Ion Grămadă, s-a săvârşit ieri la prânz o slujbă de pomenire. Momentul de supremă cinstire a adunat personalităţi marcante ale administraţiei şi culturii locale şi judeţene – preşedintele CJ, dl Gavril Mîrza, vicepreşedinţii CJ, dnii Mihai Grozavu şi Dragoş Danubianu, secretarul general al judeţului, dl Costache Achiţei, primarul municipiului, dl Marian Ionescu, directorul general al Complexului Muzeal „Bucovina", dl Ioan Cocuz, directorul Centrului Judeţean al Creaţiei Populare, dl Pavel Blaj, şi, nu în cele din urmă, publicistul Ion Drăguşanul şi directorul Assist, dl Gheorghe David. Ziua de ieri a marcat începutul unei suite de manifestări de suflet, care se vor derula până la sfârşitul lui august, menite să redea bucovinenilor imaginea personalităţii complete a celui care „s-a învrednicit de o faptă atât de dumnezeiască, jertfindu-şi viaţa", după cum a spus primarul Sucevei în cuvântul său. „Este o chestiune de onoare ca noi, care vieţuim pe aceste meleaguri, să ne cunoaştem eroii, să-i cinstim şi să-i pomenim. Apreciez faptul că s-au găsit oameni de cultură care i-au cercetat trecutul şi i-au scos, opera la suprafaţă", a mărturisit asistenţei dl Mîrza.

Tot ieri s-a produs şi debutul editorial al cărturarului Ion Grămadă, prin lansarea volumului editat de Grupul editorial Crai nou – Muşatinii – Bucovina viitoare – „Cartea sângelui", eveniment asupra căruia vom reveni".

Scurta cronică a poetului Liviu Dorin Clement, „Cartea sângelui" în mâinile cititorilor săi, vestea: „De joi, cu prilejul primei ample manifestări comemorative dedicate omului de cultură şi eroului Ion Grămadă, cele 5.000 de exemplare ale volumului „Cartea sângelui" (apărut la Grupul editorial Crai nou – Muşatinii – Bucovina viitoare), ce conţine texte semnate de Ion Grămadă, căutate, ordonate şi publicate de Ion Drăguşanul, au început a fi distribuite (evident, în mod gratuit) cititorilor. Un moment favorabil l-a constituit, fireşte, lansarea cărţii, petrecută în aceeaşi zi, la Casa de Cultură a Sindicatelor. Eveniment onorat, prin prezenţă şi cuvinte de apreciere, de dnii Gavril Mîrza, preşedintele Consiliului Judeţean Suceava, Costache Achiţei, secretarul general al judeţului, Marian Ionescu, primarul municipiului Suceava. Manifestarea a fost deschisă de scriitorul şi publicistul Dumitru Teodorescu, directorul SCPE „Crai nou", care a precizat că „nu lansăm doar o carte, ci readucem în memorie unul dintre personajele aproape uitate ale Bucovinei". Apoi, dl Gheorghe David, directorul general al Grupului editorial, a dezvăluit câteva dintre secretele realizării cărţii şi a declarat că „am trăit un mare entuziasm, cunoscând-o înainte de apariţie, şi dorim să transmitem acest entuziasm". Printre altele, dl Ion Drăguşanul a mărturisit că, până în urmă cu un an, cunoştea, la rându-i, prea puţine lucruri despre Ion Grămadă, destăinuire care i-a prilejuit, în faţa celor prezenţi, refacerea drumului pe care această carte l-a parcurs de la gând până sub ochii cititorilor săi. În acelaşi context, dl Ion Drăguşanul a precizat că întreg tirajul a fost realizat numai cu fonduri private".

Scurtele cronici ale cărţilor mele, pe care mi le aducea poetul Constantin Hrehor, au rămas necitite până în aceste zile, întemniţate într-o cutie, pe care am uitat să o mai deschid. Ştiam ce am de făcut, ştiam ce am de învăţat şi de recuperat. Prin urmare, unele dintre aceste notaţii ale vremilor mi-au rămas necunoscute, iar printre ele, cronica „Identităţi deturnate", publicată de Ion Beldeanu în „Convorbiri literare" din februarie 2001, şi interviul „Între adevăr şi trecut, la intersecţia cu prezentul", publicat în „Literatură şi Artă" nr. 5 din 1 februarie 1996, sub semnătura studentei Angela Apreutesei. Citind, acum, cronica lui Ion Beldeanu, rămân plăcut surprins de percepţia corectă asupra istoriei reale, pe care o regăsesc la acest poet care şi-a dorit să trăiască numai pentru poezie:

„Am mai afirmat şi în alte rânduri că Bucovina este provincia ce a atras în toţi aceşti ultimi unsprezece ani un interes cu totul aparte; îndeosebi interesul cercetătorilor şi al publiciştilor. E suficient să menţionez că în perioada amintită au luat fiinţă trei institute academice de studii bucovinene la Augsburg, Cernăuţi şi Rădăuţi, că au avut loc numeroase reuniuni ştiinţifice (naţionale şi internaţionale) şi că şi-au făcut apariţia nu puţine lucrări consacrate destinului dramatic al Bucovinei.

Şi, iată, la şirul titlurilor de până acum s-a adăugat de curând încă unul: *Identităţi deturnate. O istorie anecdotică a Bucovinei,* de Ion Drăguşanul (Grupul Editorial Muşatinii –Bucovina viitoare, Suceava). Cartea, rezultat al unor mai vechi preocupări ale autorului în această direcţie, se detaşează de opiniile de dată recentă ale altor

autori care s-au ocupat / se ocupă de subiectul în cauză. Particularitatea sa constă în abordarea frământatei istorii a Bucovinei dintr-un unghi mai puţin frecventat – cel al faptelor obişnuite, comune, ce nu prea reţin atenţia specialiştilor. „... nici n-am băgat de scamă că eu şi lungul şir de strămoşi care-mi populează subconştientul absentăm din istorie”, declară autorul în deschiderea volumului său cu un generic atât de sugestiv (*Identităţi deturnate*). Altfel spus, Ion Drăguşanul refuză poza academică şi, în consecinţă, preluarea clişeelor de interpretare dincolo de care adevăraţii făuritori de istorie, pe care se clădesc evenimentele marcante ale acesteia, nu se mai văd, nu mai există. Ca atare, asumându-şi această istorie a anonimilor jertfiţi „pentru idealurile numite patrie şi neam, fără să pricepem că, de fapt, au murit pentru prosperitatea unora-altora”, Ion Drăguşanul vine şi răsfoieşte foile îngălbenite ale mărturiilor trecutului pentru a descoperi adevărul despre „parcursul devenirii” sale.

Dar spre a înţelege ce este şi ce s-a întâmplat cu Bucovina, trebuie înainte de toate să înţelegem ce este şi ce vrea să fie Istoria (calificată drept „o farsă ideologică”), respectiv istoria Moldovei. Părerile lui I. D. însă contravin, în bună parte, părerilor (chiar convingerilor) cunoscute emise de istorici (autorul nici nu se consideră aşa-ceva, ci „doar un individ care nu vrea să mai creadă orbeşte în orice”). Pentru el istoria Moldovei, de pildă, îşi are partea sa luminoasă doar în începuturile sale, când încă nu începuse pervertirea, adică, de la Bogdan Întemeietorul şi până la Bogdan cel Orb, când ţara a prosperat, iar „iobagul era om”. Ce a urmat, se subînţelege ori

se ştie: o continuă alterare economică, socială şi morală („Ticăloşindu-se domnii, s-a ticăloşit şi ţara”).

Deplângând această continuă erodare a realităţii de fiecare zi, autorul este de părere că la degradarea stărilor de fapt incriminate au contribuit, între alţi factori (cum ar fi lăcomia, dorinţa de parvenire, intriga, dezbinarea, trădarea etc.), Biserica, mai exact slujitorii Bisericii: „Niciodată nu s-a scris în mod cinstit despre rolul nefast pe care l-au avut, după anul 1600, monahii, ca mari latifundiari, în istoria Moldovei. S-a preferat tăcerea mincinoasă pentru a nu întina imaginea Bisericii neamului” (Este şi constatarea la care vor ajunge şi austriecii, după ocuparea Bucovinei). După I. D., în istoria fiecărui sat „răzbate câte o imagine hidoasă de călugăr sau de popă care lasă în urmă suferinţă şi nedumerire”. Un alt factor notabil, cu efecte nefaste asupra destinului nostru istoric, apreciază autorul, l-a reprezentat francmasoneria („în practică, între călugărime şi francmasonerie nu există nici o diferenţă, şi unii şi ceilalţi dorindu-şi avere şi putere”). Chiar dacă mişcarea masonică a contribuit la progresul societăţii româneşti, recunoaşte tot el.

Iată de ce ocuparea Bucovinei (fosta ţară de Sus a Moldovei) de către habsburgi trebuie văzută ca un factor de progres. Austriecii găsesc aici o situaţie deplorabilă din toate punctele de vedere şi primele măsuri luate de ei constau în inventarierea resurselor materiale şi umane. Urmează apoi un şir de acţiuni pentru schimbarea administraţiei ineficiente de atunci „cu una extrem de riguroasă”, care, se-nţelege, avea să modifice pe termen lung

viaţa provinciei, dar şi viaţa oamenilor. Nu intrăm în amănuntele pe care I. D. le oferă şi care, entuziasmat de efectul civilizator al administraţiei cezaro-crăieşti, este de părere că nu ne-ar fi stricat chiar „un secol şi jumătate de ocupaţie austriacă”. Ceea ce nu înseamnă că I. D. poate trece cu vederea metehnele respectivei administraţii, dar mai ales cele ale elitei româneşti din Bucovina, între altele sunt persiflate (şi nu numai) goana familiilor boiereşti după titluri nobiliare, trufia şi falsul naţionalism, precum şi alte păcate resimţite de celelalte categorii sociale, şi Ion Drăguşanul revine de unde a plecat în demersul său, punctând încă o dată teza lansată iniţial: aceea că istoria rămâne mereu indiferentă faţă de cei mulţi, de cei pe umerii cărora se clădeşte această istorie. Până şi mult discutata învrăjbire interetnică din Bucovina „a reprezentat mereu o cinică afacere a celor care au cules fructele puterii”. De aceea, dintotdeauna, cei mulţi rămân „cu sacrificiul şi martiriul”, iar cei puternici „cu averile şi cu împilarea supravieţuitorilor” (Spre edificare, I. D. inserează în partea a doua a cărţii sale fapte, date şi întâmplări din istoria ignorată a satelor şi oraşelor bucovinene).

Oricum, Ion Drăguşanul ne propune o viziune puţin diferită (dacă nu şi mai mult) faţă de cele cunoscute asupra istoriei, în general, şi a istoriei Bucovinei, în special. Tocmai de aceea el se fereşte, cum menţionam, de clişeele ştiute, deoarece „istoria are vicleşugurile sale”, şi coboară în anecdotica măruntă, căutând „adevărurile care, cu bună ştiinţă, nu ni s-au spus”. Transpare desigur din toată această demonstraţie un orgoliu rănit dar nevindecat şi o năvalnică pretenţie „la povestea

fabuloasă numită istorie”, o poveste care, nu-i aşa, ne-ar putea încălzi sufletul şi ne-ar face să putem uita „toate ticăloşiile trecutului şi lipsa de contur a viitorului”.”.

Îmi amintesc vag despre interviul „Între adevăr şi trecut, la intersecţia cu prezentul”, pe care studenta Angela Apreutesei mi-l lua, la rugămintea lui Nicolae Dabija, eroicul cărturar şi poet basarabeam, pe care nu am avut norocul să-l întâlnesc în această viaţă:

„**REPORTER**: Dle Ion Drăguşanu, sunteţi redactor-şef al cotidianului „Nord-Press” din Suceava. Ştiu că iubiţi literatura şi că aveţi un adevărat cult al poeţilor. Cum priviţi dumneavoastră literatura basarabeană în comparaţie cu cea română?

RĂSPUNS: Pot accepta sintagma „literatura basarabeană” doar dacă vreau să subliniez latura mesianică a literaturii române. Altminteri, nu există o literatură basarabeană. Scriitorii de peste Prut sunt asemeni lui Iisus: iau asupra lor păcatele noastre, ale celor de dincoace. Dar haideţi să rămânem la definiţia pe care aţi propus-o şi să vedem ce înseamnă literatura basarabeană! Precum, la început de veac, Alexe Mateevici, cel care a rămas în conştiinţa Neamului prin superbul imn „Limba noastră”, scriitorii români de astăzi ai Basarabiei au parte, în fiecare zi, de câte o uitare, deci de câte o trădare. Alexe Mateevici a căzut jertfă a Marelui Război pentru Reîntregirea Neamului. Grigore Vieru, Nicolae Dabija, Valeriu Matei, Leonida Lari şi toţi ceilalţi par a fi condamnaţi la a se naşte de atâtea ori de câte va fi nevoie pentru ca jertfa lui Mateevici să nu fi fost zadarnică.

Lăsând la o parte cuvintele susceptibile de lozincarism, trebuie să remarc modernismul care ţine de mileniul ce vine al literaturii române scrise de basarabeni. Ei nu scriu, ei înalţă zidiri creştine. Ei nu intră cu nimeni în competiţie, ci poartă lumânarea în mână pentru a călăuzi urcuşul pe Golgota. Sunt neobosiţii căutători de adevăr, iar o astfel de întreprindere dă naştere unui anume stil. Nu cred să existe ceva mai tulburător decât literatura pe care o fac scriitorii Basarabiei.

REPORTER: Ce teme apreciaţi cel mai mult la poeţii basarabeni?

RĂSPUNS: Poeţii uitaţi, dimpreună cu o parte din ţară, dincolo de sârma ghimpată, ademeniţi dincoace doar atunci când jucăm tragicomedia patriotismului politic, au priceput că omul este frumos şi bun, dar împins mereu în disperare şi umilinţă. Din dragoste faţă de om, poeţii din Basarabia au descoperit dumnezeiasca mângâiere numită identitate de Neam. Din nefericire, identitatea de Neam rămâne doar mângâiere, şi aici, şi acolo. Şi de ce rostesc această amărăciune? Pentru că am deschis ochii şi am văzut că „democraţia populară" de tip marxist ne-a fost adusă de către Walter Roman, descălecatul de pe un tanc sovietic, iar democraţia de tip occidental, liberală, ne-a fost adusă de către fiul cu pulover roşu al aceluiaşi Walter Roman. În Basarabia, ca în „Iona", de Marin Sorescu, poeţii reuşesc să se nască, iarăşi, în fiecare zi. În ţară, cei care au murit n-au avut parte nici de înviere, nici de o nouă naştere. Dar ne rămâne sentimentul identităţii de Neam, cel care ne face să ciulim

mereu urechea cu speranţa spre clopotul cel mare de la Putna.

REPORTER: Treceţi cu vederea lucrurile văzute de „ochiul al treilea" sau le consideraţi esenţiale în reuşita vieţii de zi cu zi? Spun viaţa de zi cu zi şi înţeleg prin aceasta limbă, alfabet, suveranitate.

RĂSPUNS: Am trimis la Chişinău o carte care dovedeşte că mai toată istoria pe care o ştim reprezintă un fals. Cartea porneşte de la tăbliţele descoperite la Tărtăria, purtătoare ale unei scrieri mai vechi cu 3.000 de ani decât scrierea sumeriană. Despre tăbliţele astea ştiu foarte multe sumerologii ruşi şi americani, dar în ţară trec neobservate. Ele dovedesc lumii că leagănul civilizaţiilor au fost munţii Carpaţi. Din Carpaţi au plecat sumerienii, un fragment al populaţiei carpatice, care, stabilindu-se în cunoscutul Sumer, s-au văzut nevoiţi să-şi calculeze un nou calendar, pentru că vechiul calendar era calculat pentru paralela 46. Din Sumer au plecat cei care au înfiinţat Troia. Din Troia au plecat ctitorii Romei. Când romanii au cucerit Dacia, aici se vorbea „limba mamă", limba din care se trage şi latina. Aşa se explică faptul că, deşi o mică parte din Dacia a fost sub stăpânire romană, limba română s-a vorbit până la Volga şi până la Baltica. Dar asta e o poveste lungă, pe care v-o pot spune cu un alt prilej. Deocamdată, şi în ţară este aproape necunoscută. Vedeţi dumneavoastră, o mie de ani de ocupaţie maghiară în Ardeal, o ocupaţie care a vrut să ne desfiinţeze ca Neam, n-a reuşit să ne facă să uităm limba străbunilor, iar aproape două secole de ocupaţie romană aveau să ne convertească la limba latină şi pe cei care

rămăseserăm liberi. În cartea pe care am trimis-o Chişinăului, prin domnul profesor Gheorghe Colţun, se mai dovedeşte că rădăcina localităţilor slavizate sau maghiarizate au corespondent şi în Sumer. Povestea e lungă şi, ca să răzbaţi spre ea, trebuie să ai parte, mai întâi, de o adevărată „iniţiere”. Sunt, desigur, unul dintre cei care ştiu câte ceva, dar ştiu. Cred că în mileniul care urmează şi Istoria noastră ni se va înfăţişa aşa cum a fost. Mai ales că va fi cercetată şi scrisă de către români. Numai de către români. Din moment ce ne-am redescoperit identitatea de Neam, nimeni nu ne mai poate pecetlui gura.

Revenind la întrebarea dumneavoastră, de care m-am cam îndepărtat, pot să vă spun că limbă, alfabet şi suveranitate înseamnă prea puţin. Dar atâta timp cât încă nu ştim despre noi, cerem ce obişnuiesc să ceară şi alţii. Nu pot înţelege eu de ce ne-am îndepărtat prin uitare de Zamolxe, care, aşa cum spun legendele Sumerului, urma să fie unul dintre cele şapte Spirite înţelepte, care poate fi auzit de către Dumnezeu, şi care, după o primă înfăţişare, se va retrage în Rarău şi se va arăta Neamului său, după două milenii, spre a-l călăuzi spre locul pe care îl merită. Poeţii Basarabiei, care îşi călăuzesc Neamul prin ce scriu, prin ce respiră, prin ce trăiesc, par a-l avea atavic pe Zamolxe în ei.

REPORTER: Problema Basarabiei şi integrarea ei cu Ţara credeţi că este ceva ce aparţine viitorului?

RĂSPUNS: Deocamdată ştim doar că ne-am născut în aceeaşi Limbă, ceea ce înseamnă mult, dar nu

suficient. Simt că, în curând, vom şti mult mai multe despre noi şi că atunci când vom şti va lua sfârşit şi martiriul Neamului nostru. Există un adevăr şi mai dumnezeiesc decât limba şi simt că noi, generaţiile care suntem, vom avea acces la adevăr. Şi poate că tocmai El este „iarba fiarelor", despre care cuvântă mitologia Carpaţilor, şi că în faţa lui se vor prăbuşi toate lacătele. Ştiu asta de când l-am întâlnit pe Valeriu Matei, la Cernăuţi, şi, deşi nu mă văzuse niciodată, m-a cuprins pe după umeri şi m-a întrebat: „Ce mai faci, Ioane frate?". În clipa aceea, am ştiut că există un adevăr, deloc mistic, în aura căruia am prins să gravităm. Deci cred că viitorul ne va aduce mai mult decât o integrare, adică un loc pe pământ. „Integrare" este termenul impus de oculta financiară planetară, care aplică „noua ordine" născocită de J. F. Kennedy şi care înseamnă cucerirea lumii fără război, numai prin împrumuturi bancare. Dar şi asta-i o temă care se poate discuta separat.

REPORTER: Ştiu că scrieţi şi versuri. Ce teme vă preocupă în domeniul creaţiei proprii? Aţi vrea să propuneţi ceva cititorilor basarabeni?

RĂSPUNS: Am scris versuri până în 22 Decembrie 1989, ziua în care am avut şansa de a trăi a doua zi după Hristos, dar n-am băgat de seamă. Un prieten din America, originar din România, a intuit de ce se scriu cele mai tulburătoare poeme în ţările cu regim dictatorial. Dl Teodor Mardare Gherasim spune că în sistemul marxist nu există libertate, dar omul ajunge să şi-o dorească atât de intens, încât şi are parte de o libertate interioară, numită poezie. Unii aştern în pagină senti-

mentul redescoperirii libertăţii, alţii doar se lasă măcinaţi pe dinăuntru de acest pârjol. În sistemul liberal, spunea prietenul meu din America, nici acolo nu există libertate, dar omul se lasă deposedat de ea, devine complicele Puterii, fiind corupt cu bunăstare. Pornind de la aceste două afirmaţii, pe care şi eu le intuisem, fără însă a le preciza, am început să fişez ştirile externe. Debutasem editorial cu „Vânare de urşi”, la Editura Albatros, aveam depuse la aceeaşi editură două volume de versuri („Opriţi planeta, eu vreau să cobor!” şi „Orbul şi fluturii”) şi, pe neaşteptate, mi s-a părut că trebuie să rup logodna cu poezia. După doi ani de fişare a ştirilor externe, când am lecturat notiţele, m-am cutremurat de spaimă: nimic nu se produce în lume întâmplător, ci în baza unui plan bine pus la punct. Toate marile evenimente planetare (începutul războiului în Iugoslavia, căderea „Zidului Berlinului” şi unificarea Germaniei, invazia Kuweit-ului) au fost precedate, cu exact o lună înainte, de câte o întâlnire „la vârf” între James Backer, secretarul Casei Albe, cu Eduard Şevardnadze, apoi cu o săptămână înainte, de câte o întâlnire „la vârf” Bush-Gorbaciov; cu patru zile înainte, „împricinatul” era chemat la Moscova sau la Washington, apoi se petrecea falsa „legitate” a lui Marx. Pornind de la această observaţie, am început să scriu, sub numele personajului principal, câteva romane, cu iz de roman poliţist, pe tema cuceririi lumii de către oculta financiară mondialistă. Primul roman, intitulat „Omul de sacrificiu”, a şi apărut şi l-am trimis la Chişinău, în câteva exemplare, prin fratele Gheorghe Colţun. Al doilea roman, „Timizii nu mor niciodată”, în care încerc o speculaţie asupra strategiei cuceririi Estului, mi-a fost trimis, la cererea mea, pentru că, astăzi, am priceput mult

mai multe decât în clipa în care l-am scris. Deci, am abandonat poezia şi am intrat în presă, ferm hotărât să nu mor până nu scriu măcar zece romane poliţiste pe tema mondialismului. De ce romane poliţiste? Pentru că printr-o astfel de modalitate ideile sunt mult mai accesibile.

Rezist tentaţiei de a căuta printre vechile mele manuscrise un poem care să se citească în Basarabia. Eu nu vreau să vă mint şi, dacă în Basarabia, acolo unde tragismul a ajuns învelişul fiecărei clipe, poezia reprezintă calea spre adevăr, în Ţară poezia a ajuns să însemne un moft, un fel de „iată cât de deştept mi-s, încât nu pricepe nimeni ce spun!”. De asta am şi renunţat la poezie, deşi o iubesc cu disperare.

Am întrebat, în Ţară, dacă ştie cineva unde şi când a murit Alexe Mateevici, poetul atât de îndrăgit de toată lumea. Şi nu s-a ştiut. Dovadă că un poem valorează mai mult decât jertfa supremă. Şi nu mai pot scrie poemul cât încă nu ştiu dacă aş fi vrednic de jertfă.

REPORTER:. Dle Ion Draguşanul, vă mulţumesc pentru interviul acordat. Numai bine. / Interlocutor: Angela APREUTESEI”.

*

Toate cărţile pe care le-am scris, pe parcursul acestei vieţi, nu s-au mai scris vreodată, nici înainte, nici după aceea; nici ca temă, nici ca perspectivă asupra istoriei obşteşti. Aveam în sânge o dragoste netrucată faţă povestea neamului meu, încât îi căutam cu pasiune respirările, chiar şi atunci când foarte puţine dintre

mărturiile trecutului încă mai erau zăbrelite în magaziile subsolului Bibliotecii Bucovinei „I. G. Sbiera"; astăzi le pot afla şi în bibliotecile electronice ale lumii, inclusiv cu menţionări, din 1531, încoace, în celebra „La Gazette" a cardinalului Richelieu, devenită, mai târziu „Gazette de France", şi tocmai de asta am lucrat, în anii din urmă, 7 volume cu „Bucovina, în mărturii necunoscute", dintre care 3 deja publicate. Celelalte patru vor rămâne doar în ediţia electronică, pentru că am decis să nu mai tipăresc nimic.

În 2002, Primăria Sucevei, care apelase la istorici şi la para-istorici, în intenţia de a tipări o istorie a Sucevei, a apelat, în cele din urmă, la mine, care am lucrat „Suceava, sub povara istoriei", deci cu trimitere clară şi lucidă spre istoria celor mulţi, într-un timp record. Dacă ar trebui să rescriu „Suceava, sub povara istoriei" acum, aş renunţa, probabil la „regulile lui Gusti", care erau, de fapt, ale lui Dimitrie Cantemir şi aplicabile pentru măcar o întreagă provincie, şi aş introduce puzderia de informaţii pe care am redat-o, succint, în ediţia completă a celor 6 volume ale cărţii „Povestea aşezărilor bucovinene", ediţie cu numărul de pagini mai mult decât triplat. Dar cartea a fost foarte bine primită, sucevenii putând fi mândri, vorba unui titlu din „Jupânu'", al unei note semnate de Cristina Dinică[2], că „Avem şi noi monografie:

„Acest oraş era pe un podiş înalt; priveliştea era frumoasă şi clima potrivită şi sănătoasă. O apă mare curge în jurul oraşului", scria armeanul Simeon Dbir

[2] *Jupânu'*, nr. 46 (78), 26.11 – 2.12.2002

Lehati despre Suceava. Adunând capitole scurte care îndeamnă cititorul să parcurgă rapid paginile, Ion Drăguşanul scoate la lumina zilei „Suceava, sub povara istoriei”, o monografie de peste 360 de pagini, despre care am auzit că ar fi singura de acest gen. „Clima şi vremea sub vremuri”, „Cutremurele care ne-au risipit bisericile şi mănăstirile”, „Tradiţia obştii sau Ţara Românească a Moldovei”, „Locuri, oameni şi tradiţii prin ochii vechilor călători”, „Formarea elitelor româneşti în Suceava”, „Bisericile sucevene şi minunile Sfântului Ioan cel Nou”, „Suceava, în vremea Primului Război Mondial” şi „Oaspeţii Sucevei de-a lungul veacurilor” sunt câteva capitole sub al căror titlu se reunesc o mulţime de date, nume şi amănunte.

Suceava e mitul cu care te naşti sau poate că însăşi forma sufletului, pe care de-o veşnicie o cauţi într-aiurea, mereu ademenit de corul de vânătoare al nostalgiilor. Suceava e răsăritul de soare revărsat peste pietrele mărturisitoare şi amurgul aşezat curmeziş peste obcinile albăstrii de dincoace de suflet (...) Tocmai de aceea am scris cartea aceasta, care să se împotrivească vârstelor şi uitării. În lemnul de sub obcini, un corn de vânătoare măsoară anotimpul târziu, în Bucovina (...) Doar voi nu ştiţi, prieteni, prin carnea mea cum trec năprasnice galopuri de cai şi de lumină. Eu sunt contemporanul din voi şi vă aştept în mărul meu de aur – superba Bucovină”.

Ion Drăguşanul îşi lansează cartea „Suceava, sub povara istoriei”, alături de Dragoş Cusiac – „Zona etnografică Siret”, joi 28 noiembrie, ora 14, în Sala Mică

a Casei Culturii Suceava. Pentru a scoate cele două monografii au complotat şi s-au complicat: Primăria Suceava, Consiliul Municipal, Casa Culturii Suceava şi Centrul Creaţiei Populare”.

Cronica evenimentului a fost publicată de „Monitorul de Suceava”, sub semnătura lui Tiberiu Cosovan, teribilul ziarist de cultură de mai târziu, dar pe care încă nu-l ştiam pe atunci. Pasiunile comune aveau să ne înfrăţească şi să ne transforme, pentru o scurtă vreme, în colegi de birou. „Suceava, sub povara istoriei”:

„Antrenat tumultuos într-o campanie ofensivă de promovare a valorilor Bucovinei, scriitorul şi publicistul Ion Drăguşanul lansează astăzi, în ziua în care sărbătorim Unirea Bucovinei cu Ţara, o nouă carte, însoţită de un „Calendar al bucovinenilor” pentru anul 2003. Lucrarea monografică intitulată „Suceava, sub povara istoriei” a fost scrisă, aşa cum mărturiseşte autorul, ca „să se împotrivească vârstelor şi istoriei”, iar cele 3.000 de exemplare, realizate la Grupul Editorial „Crai Nou – Muşatinii – Bucovina viitoare”, aparţin Primăriei Suceava şi vor fi distribuite gratuit.

„Am avut şi avem o intelectualitate fantastică şi un popor pe măsură”. Ion Drăguşanul ne-a declarat că nu crede în festivismul unirii, dar respectă ziua de 28 noiembrie, în primul rând pentru sacrificiul celor care s-au jertfit. „Ei au crezut şi şi-au vărsat sângele pentru Unirea cu Ţara, în schimb Rezoluţia Congresului Naţional al Bucovinei a fost ratificată mai târziu de Parlamentul României. Deci s-au temut s-o recunoască. De la

Bogdan cel Orb încoace am avut o clasă politică demnă de tot dispreţul. Am avut însă şi avem o intelectualitate fantastică şi un popor pe măsură şi asta respect eu în această zi de 28 noiembrie!. „Cred că Bucovina – a continuat el – merită să aibă o zi, iar ocazia este tocmai această zi în care organizez, de câţiva ani, lansări de carte, pentru că nu se sărbătorea”. Apreciind faptul că în acest an se succed o serie de manifestări dedicate unirii Bucovinei cu Ţara, Ion Drăguşanul ne-a spus că, atunci când o manifestare nu este pe gustul său, el salută totuşi evenimentul. „Nimeni nu este stăpânul adevărului, dar este bine că, în sfârşit, sărbătorim şi noi această zi. Eu am salutat şi ziua ucraineană a Bucovinei, pentru că apreciez faptul că îşi cinstesc strămoşii. Partea proastă este că noi nu ştim să ne cinstim istoria, iar ceea ce se face în prezent, la Centrul de Creaţie şi la Grupul Editorial, este de fapt un fel de recuperare a istoriei Bucovinei”.

„Istoria reprezintă o afacere ideologică”. L-am rugat pe autor să ne spună ce reprezintă pentru el această carte. „In primul rând, o deschidere spre cultura Bucovinei vechi, pe care sper că vom putea s-o aducem, încetul cu încetul, la lumină. În al doilea rând, sunt nişte adevăruri care s-au ocolit cu bună intenţie de către istorici, pentru că istoria reprezintă o afacere ideologică, şi să aducem la lumina zilei fapte contemporane”. El a relevat faptul că astăzi în toată Europa a început să se scrie o istorie a contemporaneităţii în care „contează mai puţin regii, pentru că majoritatea au fost nevrednici, şi contează mai mult mulţimea”. „Noi ştim numai minciuni despre ce a însemnat stăpânirea austriacă”, a continuat el, subliniind că eroul cărturar Ion Grămadă, „care era

iredentist şi a murit cu arma în mână”, spunea că, odată cu ocuparea sa, „toate s-au pus în rânduială în ţara aceasta”. Ion Drăguşanul a subliniat faptul că „după Muşatini, Moldova a fost o arendăşie. Noi am fost mereu chiriaşi în propria ţară şi mai trăiesc şi astăzi cu această senzaţie”. „Dacă vrem ca odată să fim cu adevărat simbolul acestei ţări – a continuat el – trebuie să spunem mereu adevărul şi cam asta încep eu să spun în această carte din care o să aflaţi multe lucruri care n-o să vă prea placă, dar sunt reale. Trebuie să ne obişnuim cu adevărul, dacă vrem să stârpim ceea ce este păcătos în noi”.

Autorul ne-a spus că volumul va fi prezentat de personalităţi culturale sucevene, întrucât nu crede că numele sonore, aduse din ţară, trebuie promovate la Suceava. „Noi avem o intelectualitate locală mult superioară celei din multe centre consacrate ale ţării”. Prezentarea va fi făcută de Pavel Blaj, directorul Centrului Judeţean de Valorificare şi Conservare a Tradiţiei şi Creaţiei Populare, de Ion Beldeanu, preşedintele Societăţii Scriitorilor Bucovineni, Dumitru Teodorescu, directorul cotidianului „Crai Nou” şi George Muntean, care „va veni în calitatea lui de bucovinean şi nu de lider al francmasoneriei sau de scriitor afirmat la Bucureşti”.

Cu fiecare carte nouă pe care o scriam recuperam un segment de memorie bucovineană pierdută şi puneam temelia unor sărbători ale memorie cu rol de reper, precum Ziua Artelor Plastice Bucovinene sau Ziua Scrisului Bucovinean, iar într-o formă ironică, dacă nu de-a dreptul acidă, Ziua Cea Mai Scurtă – Ziua Memoriei, pe care ulterior am abandonat-o. Cartea

„Franz cavaler Des Loges” am scris-o şi tipărit-o în doar trei săptămâni, după ce nu s-a găsit vreun istoric în stare să afle date despre cel mai longeviv şi mai înnoitor primar al Sucevei din toate timpurile „Astăzi, 22 decembrie 2006, în cea de-a 356-a zi a anului, care marchează astronomic solstiţiul de iarnă, ziua cea mai scurtă, căreia-i urmează, desigur, cea mai lungă noapte din an, la Muzeul de Istorie vor avea loc două manifestări culturale. Sub genericul „Ziua cea mai scurtă – Ziua Memoriei”, începând cu ora 16,50 va avea loc lansarea volumului „Franz cavaler Des Loges”, care-l are ca autor pe scriitorul Ion Drăguşanul. Volumul (realizat cu sprijinul financiar al Primăriei şi Consiliului Local Suceava, care au acordat pentru tipărirea celor 1.000 de exemplare suma de 3.000 RON), dedicat celui mai însemnat primar al urbei (de la naşterea căruia s-au împlinit în această toamnă 160 de ani), edilul care a înfăptuit Suceava modernă, care, în perioada mandatelor sale succesive (care s-au desfăşurat între anii 1891-1914), a ridicat oraşul la demnitatea unei adevărate capitale de district din monarhia austro-ungară, este un semn de evadare din „adormirea seculară” în care ne-am cufundat şi o încercare de a „trăi, prin memorie” – aşa cum subliniază autorul – nu doar nişte biete vieţi, ci eternitatea istoriei”. Momentul lansării va fi urmat de o nouă ediţie a manifestării cu genericul „Noaptea cea mai lungă”, şezătoarea culturală pe care a „năşit-o” cu câţiva ani în urmă directorul general al Complexului Muzeal Bucovina, Constantin-Emil Ursu, păstorul de atunci, în calitate de şef al Direcţiei Judeţene pentru Cultură, Culte şi Patrimoniul Cultural Naţional Suceava, al vieţii spirituale a urbei, acţiune care s-a însăilat în salba

manifestărilor care împodobesc spaţiul cultural bucovinean şi a devenit o sărbătoare pe care cei care se-ngrijesc să-ncrusteze pe răbojul dăinuirii întru cultură, o marchează apăsat şi adânc. Concepută iniţial ca o sărbătoare de confluenţă a artelor, fără să impună un anumit program, o manifestare voluntară şi degajată în cadrul căreia toţi cei care au freamăt artistic se pot exprima liber şi neîngrădit, cu o pluralitate de voci şi opinii, într-un spectacol fără regizor. Fără gong de începere şi fără semnalul tragerii cortinei de la final, noaptea aceasta de decembrie, aflată sub semnul solstiţiului hibernal (care, prin simbolismul porţilor arcuite păzite, de Ianus cel cu două feţe, deschide faza ascendentă şi luminoasă a ciclului anual) are, pentru cei care-i trăiesc clipele cu luciditate, însemnătatea unui moment de bilanţ cultural. De data aceasta vom avea prilejul să asistăm la o noapte de folk şi colinde interpretate de Carmen Agoutin & Nemesis, Alina Băbeanu, Cornel Angelescu şi grupurile „Odissey" şi „Balada" şi ne vom amuza de caricaturile pe care le vor face membri CUB-ului (Clubul Umoriştilor Bucovineni)".

Seria recuperărilor de memorie spirituală, pe care o începusem cu „Cartea Sângelui", de Ion Grămadă, a continuat cu două importante accesibilizări ale fiinţei lăuntrice a lui Ciprian Porumbescu: „Puneţi un pahar cu vin şi pentru mine!", carte lucrată împreună cu Nina Cionca şi care împleteşte jurnalul şi scrisorile lui Ciprian Porumbescu, aranjate în ordine cronologică, izbutind, astfel, un adevărat roman epistolar al tragicului nostru compozitor, după cum a ţinut să sublinieze, la Rădăuţi,

Academicianul Dimitrie Vatamaniuc, şi cartea poemelor lui Ciprian Porumbescu, publicată în română şi în engleză, sub titlul „Inimă de român / Heart of Romanian" (traducere de Ioan Carp, din Olanda). Pe vremea aceea, deşi Constantin Morariu scrisese despre poezia colegului său de celulă de pe timpul „Procesului Arboroasa", încă nu se ştia nimic despre poezia lui Ciprian Porumbescu, şi mai ales în lumea… profesorilor de limbă şi literatură română din Suceava. Şi felul de a lucra romanul epistolar al lui Ciprian Porumbescu, deşi îl încântase pe Academicianul Dimitrie Vatamaniuc, displăcea unui bolnav de ură câmpulungen, al cărui nume nu a contat vreodată şi nici nu va mai conta. În media, au apărut articole lungi, dar o să preiau doar două, începând cu „2003 – Anul Ciprian Porumbescu / „Puneţi un pahar cu vin şi pentru mine", de poetul Liviu Dorin Clement, publicat în „Crai nou", numărul din 7 iulie 2003:

„Un Ciprian Porumbescu real, nu falsificat de interese politice şi altele...", după cum îl prezintă Ion Drăguşanul, se lasă descoperit, de ieri, în volumul „Ciprian Porumbescu – Puneţi un pahar cu vin şi pentru mine". Cartea, îngrijită de Nina Cionca şi Ion Drăguşanul, realizată de Consiliul Judeţean Suceava, Centrul Judeţean de Valorificare şi Conservare a Tradiţiei şi Creaţiei Populare şi Grupul editorial „Ion Grămadă" (Crai nou, Muşatinii, Bucovina viitoare) a fost lansată oficial ieri, în sala de festivităţi a CJ. La eveniment, autorităţile au fost reprezentate de secretarul general al Prefecturii, Dumitru Paşniciuc. Despre carte, despre cel care o semnează (la exact 120 de ani de la moarte), despre cei care au alcătuit-o şi finanţat-o au vorbit Ion

Cozmei (salutând „gestul de excepţie” şi amintindu-ne de opereta „Crai nou”, de pe scena Casei de Cultură), Pavel Blaj („carte de suflet, întregitoare”, cu noutatea că „propune o nouă abordare a biografiei unei personalităţi”, lăsând cititorii să decidă), Ioan Cocuz (cartea, lansarea – „un eveniment excepţional”; plus aprecieri la adresa CJ, în calitate de coordonator al instituţiilor de cultură), Emil Satco (subliniind patriotismul tatălui Iraclie şi fiului Ciprian Porumbescu şi apreciind pe cel care „scormoneşte în lada de zestre a istoriei”, I. Drăguşanul) şi Emil Havriliuc (anunţând, pentru octombrie, din nou „Crai nou” pe scena suceveana). Cântând „Balada”, l-a întruchipat, prin sunete, pe cel evocat elevul (la „Artă”) Cristian Ruscior. La această „mare adunare întru Porumbescu”, I. Drăguşanul, printre altele, a mărturisit că a ajuns la concluzia că „Porumbescu n-a fost patriot, nici naţionalist, nici etnic român, ci european...”, filmul realizat cu ani în urmă fiind „cea mai mare insultă care i s-ar fi putut aduce” lui Porumbescu. Amintind că se împlinesc şi 180 de ani de la naşterea lui Iraclie, dna Nina Cionca a arătat, parafrazându-l pe Borges, că volumului îi scapă tocmai momentele intime, ale contactului dintre compozitor şi divinitate (**L.D.C.**)”

Celălalt material selectat, „Puneţi un pahar cu vin şi pentru mine”, a apărut în „Crai nou” din 17 iulie 2003:

„Scumpilor şi mult preţuiţilor mei învăţăcei, la acele nobile şi fragede mlădiţe sincere, pe care i-am iubit ca ochii mei din cap, le spun că ei sunt chemaţi şi meniţi de Dumnezeu din mii de inşi să fie stâlpii patriei, naţiunii şi ai bisericii noastre, şi ai propăşirii şi înaintării lor şi ai

culturii în Bucovina. Şi de aceea le recomand şi le doresc şi le testez cu binecuvântarea mea părintească, pietate strânsă faţă cu legile, sârguinţă de fier întru împlinirea datoriilor sale şi urmarea parolei mele, a celei trinităţi sfinte, ce va fâlfâi pururea pe flamură deasupra osemintelor mele: Religiozitatea, Moralitatea şi Naţionalitatea".

Ultimele cuvinte ale marelui dascăl Aron Pumnul, rostite înainte de petrecerea sa din această lume, care au devenit un testament sfânt pentru toţi românii bucovineni, nu numai pentru învăţăceii săi, din a doua jumătate a secolului XIX, îl vor fi influenţat, fără îndoială, şi pe adolescentul Ciprian, crescut de tatăl său, preotul Iraclie, în sfânta credinţă străbună şi cultul strămoşilor. Pentru că Iraclie Porumbescu a fost un preot iubitor de neam, pentru a cărui propăşire a făcut tot ce i-a fost în putinţă.

Avea dreptate Leca Morariu, biograful cel mai autorizat al compozitorului, omul care a ajuns să facă o pasiune de-o viaţă din studierea sub lupă a operei, dar mai ales a biografiei acestuia, când scria: „Faţă de reala valoare artistică a lui C. Porumbescu, faţă de cel ce cu prodigioasă facilitate putea izvodi melodii, faţă de acest Ciprian Porumbescu, care era să devină un Schubert sau Chopin al românilor (cf. George Onciul), rămâne de împlinit încă mare şi multă datorie". În concepţia sa, urmaşii trebuiau să cunoască nu numai opera acestui inepuizabil izvoditor de sunete, ci şi omul. Omul care, spunea C. Morariu, colegul de studenţie şi prieten devotat al lui Ciprian, era stăpânit de o „simţire adâncă şi (de) dragoste fierbinte pentru tot ce e bine, frumos şi nobil.

Omul blând, plăcut la vorbă, foarte onest, de o rară bunătate, duios chiar şi atunci când părea a fi revoltat…, care abunda de nobleţe sufletească”.

Omul, Ciprian Porumbescu. Iată-1, ivit pe lume, la Şipotele Sucevei, ca al doilea copil, în casa preotului Iraclie, mamă fiindu-i Emilia, fiica brigadierului silvic Ştefan Klodniczki. Apoi, elev la Ilişeşti şi la Suceava. Îl vedem apoi, cu aproape 3 luni înainte de a împlini 18 ani, împreună cu tatăl său, amestecat între miile de participanţi la Serbarea de la Putna, trăind cu toată fiinţa emoţiile clipei: ia vioara vestitului vătaf, lăutarul Grigore Vindereu (nu o smulge, nici n-o înşfacă, cum le place unor biografi să exagereze), şi-şi revarsă, prin sunetele ei vrăjite, tot ceea ce simţea, tot ceea ce trăia fiinţa lui, tot ceea ce prin vorbe ar fi fost imposibil de tălmăcit. Nu ştia şi nici nu bănuia că acesta este primul său pas făcut în istorie. Atât ştia: că oamenii aceia, veniţi la Putna în acel an, 1871, din toate ţinuturile locuite de români, simbolizau unitatea neamului nostru, vechea şi nemuritoarea Dacie şi că el, Ciprian, şi-a deschis, în faţa acestei Dacii, prea plinul inimii sale.

Universitatea germană din Cernăuţi. Un mic Babilon lingvistic. Studenţi de diferite naţii, organizaţi în societăţi – erau mai mult de zece –, care respectau vechiul principiu de organizare, moştenit de la universităţile occidentale, între ele, mica şi inimoasa Societate „Arboroasa” a studenţilor români. Ciprian Porumbescu – sufletul ei. Tineri, idealişti, nu prea interesaţi de uniforme, de săbii, de dueluri, de serate dansante pompoase şi alte asemenea practici obişnuite în celelalte societăţi. În schimb, preocupaţi să înveţe istoria neamului

românesc, să promoveze idealurile lor naţionale, să cultive muzica românească, să aibă legături culturale cu fraţii de dincolo de cordun – graniţa artificială austriacă. O mică formaţie corală, instruită de Ciprian, îi cântă compoziţiile şi promovează muzica românească; două foi umoristice, concepute de el, făceau furori printre studenţi; şi acele serate muzical-literare care atrăgeau un numeros public, unde se cântau cântecele lui Ciprian şi ale altor compozitori români, se recitau versuri ale poeţilor români, se jucau mici piese de teatru, se ţineau conferinţe. Dar vine momentul când, în urma solicitării de către conducerea societăţii, a unui mic ajutor bănesc de la Bucureşti şi a trimiterii unei telegrame la Iaşi, fapte deja cunoscute fiind excesiv mediatizate, Ciprian Porumbescu şi colegii săi din comitet sunt arestaţi, învinuiţi de trădare, întemniţaţi şi judecaţi. Zilele petrecute după gratii au fost, credem, ocazia şi nu cauza declanşării bolii care îl va răpi de timpuriu.

Student la Viena. Membru marcant al Societăţii „Junimea”. Contactul cu Eusebie Mandicevschi şi marea muzică. Activitate componistică, corală, dirijorală. Şi boala, care îşi face simţită prezenţa, spre sfârşitul primului an de studii. Ianuarie 1880. Publică o „Colecţiune de cântece sociale pentru studenţii români”, compuse şi dedicate junimii academice române. Inaugurează astfel, în cultura românească, cum spune muzicologul Viorel Cosma, „o direcţie cu consecinţe deosebit de fertile pentru afirmarea şi dezvoltarea cântecului de masă, al creaţiei corale de la noi”. Aici văd, pentru prima oară, lumina tiparului celebrele cântece care au avut un impact extraordinar în viaţa culturală şi politică românească, de

la apariţia lor şi până în zilele noastre: „Pe-al nostru steag” şi „Cântecul tricolorului”. 1880. Nemuritoarea „Baladă” pentru vioară şi pian op.29. Putem spune, fără exagerare, că această creaţie a cucerit lumea. 1882. 27 şi 28 februarie, 26 martie. Braşovul, în mare sărbătoare. Spectacolele cu prima operetă românească, „Crai nou”, dezlănţuie valuri de entuziasm. Compozitorul, care-şi aflase aici slujbă la Gimnaziul mare românesc (1881), dă marea sa creaţie din domeniul teatrului liric. Sigur, departe de a fi perfectă, opereta va deschide drum spre creaţia muzicală românească de gen. De aici, opereta va cunoaşte un lung şi glorios drum: prezentată la Oraviţa, Lugoj, Biserica Albă, va poposi şi în Bucovina unde, la 6 mai 1898, este pusă în scenă de celebra Societate muzicală „Armonia” din Cernăuţi, cu o distribuţie de zile mari şi un succes pe măsură. Urmează drumul ei triumfal din perioada interbelică. Numai Reuniunea muzical-dramatică „C. Porumbescu” din Suceava, înfiinţată în 1903 (centenar care trece aproape neobservat), a prezentat-o de 12 ori la Suceava, Botoşani, Câmpulung, Vatra Dornei şi Rădăuţi.

Muzica compozitorului, preluată de formaţiile corale din şcoli, de la Societăţile muzicale, entuziasmează şi le dă, românilor din Banat, Transilvania şi Bucovina, speranţa de libertate.

Berta Gorgon. O iubire neîmplinită? Firesc, pentru orice tânăr. În fond, cine n-a iubit măcar o dată? Întâlnirea cu Verdi? Posibilă şi chiar firească. Ce l-ar fi împiedicat pe tânărul curios să-l viziteze pe marele compozitor, aflat în imediata sa apropiere? Astăzi toate

acestea nu mai au nici o importanţă. Opera este singura care contează. Şi impactul ei în epocă. Considerat un precursor în muzica corală românească, creator al primei operete cu adevărat naţionale, Ciprian Porumbescu şi-a făurit din muzica sa un soclu, de pe care nu va reuşi nimeni să-l dărâme. Şi dacă numele său a dispărut de pe frontispiciul instituţiei de învăţământ superior de artă, din capitala noastră cosmopolită, asta nu înseamnă că i se poate fura şi dreptul la nemurire. Pentru Bucovina şi provinciile româneşti aflate sub ocupaţie străină a fost un mit. Şi un mit trebuie să rămână. Dacă nu vom şti să ne apărăm dreptul la miturile noastre, vom deveni săraci, foarte săraci. Nişte cerşetori la porţile bogaţilor.

Ciprian Porumbescu. El continuă să trăiască prin noi şi pentru noi. Dovadă, această frumoasă carte în care-i este rememorată viaţa, iar Ciprian, omul, ni se dezvăluie prin intermediul însemnărilor din jurnalul său (scris în limba germană), începând din 17 ianuarie 1879 şi până în preajma dispariţiei sale pământene. Ciprian, tânărul student de la Cernăuţi sau Viena, din vacanţele petrecute în Stupca, tânărul visător, cu toate trăirile sale emoţionale, cu micile şi marile bucurii, cu scene de viaţă atât de reale, încât ai impresia că parcurgi nu un jurnal, ci imaginile unui film care ţi se derulează impetuos în faţa ochilor. „Întreaga mea existenţă – spune la un moment dat Ciprian – toate strădaniile mele, prezentul şi viitorul meu încerc eu veşnic să le leg de acel paradis şi de divinul înger care-l domină (...), stau sub vraja unui cor din lumea transcendentală – atât de dulce, de suav, de duios răsună cântul lor – şi-n diafan licărit al zorilor, cu beteală de petale trandafirii, coboară adorata mea din văzduhul

înmiresmat de viorele". Uimeşte forţa narativă a autorului, încât eşti tentat să crezi că ai de a face cu un adevărat scriitor (şi nu greşeşti de loc), iar nu cu un compozitor dăruit muzicii. Prind viaţă scene de mult trăite, locuri şi întâmplări de un pitoresc aparte, toate cu parfum de epocă. „Puneţi un pahar de vin şi pentru mine!" este un adevărat roman, Epilogul fiind scris de Mărioara Porumbescu-Raţiu, sora devotată a compozitorului, Bertha Gorgon, iubita (care a sfârşit într-o căsnicie cu un farmacist mult mai în vârstă, văduv cu copii), două doamne cunoscute de Ciprian la Nervi, Vasile Halip, Leca şi Constantin Morariu...

Iar când fraţilor m-oi duce
De la voi şi-o fi să mor
Pe mormânt atunci să-mi puneţi
Mândrul nostru tricolor.

La 6 iunie 1883, aceste cuvinte, care încheie „Cântecul tricolorului", au devenit testament împlinit. Compozitorul, transformat între timp în simbol, a părăsit lumea pe care a iubit-o nespus, pentru care s-a zbuciumat, a trăit, a suferit şi a luptat, având pe buze o rugă adresată celor dragi: **Nu lăsaţi să moară munca mea!**"[3].

Când am făcut coperta, combinând o ilustrată cernăuţeană cu o fotografie necunoscută a lui Ciprian Porum-bescu, nu mi-am mai amintit de unde o preluasem, apoi mi-am amintit: din monografia „România

---

[3] Ciprian Porumbescu, *Puneţi un pahar cu vin şi pentru mine!*, volum îngrijit de Nina Cionca şi Ion Drăguşanul

Jună”, de Ion Grămadă, ceea ce probează că nici în paginile vii ale memoriei lucrurile nu funcţionează întâmplător.

Între timp, copiii mei creşteau frumos, bucurându-se de libertăţi pe care puţini dinte colegii lor le aveau. Cozmina izbutise să compună un basm, la Clubul Copiilor din Suceava, cu care a câştigat un premiu internaţional de literatură, apoi, după ce a umplut un caiet întreg cu basme scrise de ea, a renunţat. Abia în vremea liceului, după ce citise „Istoria Bucovinei”, de Mihai Iacobescu, a îndrăznit un eseu, *„Europenizarea Bucovinei în „epoca luminilor”*, pe care l-a trimis revistei electronice AGERO din Stuttgard, condusă de Lucian Hetco, poet şi specialist european în telefonie mobilă. Peste ani, avea să-şi găsească eseul printre referinţele unor studii economice importante, inclusiv în Gabriel Donici, Sorin Ştefan Maha, Liviu-George, THE ECONOMIC DEVELOPEMENT OF BUKOWINA (I) THE FIRST PERIOD OF AUSTRIAN RULE; 1774-1849, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza” din Iaşi, 2010, studiu republicat în „REVIEW OF ECONOMIC AND BUSINESS STUDIES, Alexandru Ioan Cuza Universiy, Iaşi 2011, pp. 265-293, sau reprodus integral de către tot felul de surse. Numai că pe ea nu o interesa nici o carieră literară, nici una ştiinţifică, preferând să-şi trăiască viaţa ca pe o imensă bucurie.

Datorită eseului Cozminei, am luat legătura cu Lucian Hetco, ca să-i mulţumesc pentru încurajare, şi, pentru că aveam pasiuni comune, am plănuit împreună o antologie a poeziei româneşti din Diaspora, căreia i-am dat titlul „Blestemul lui Brâncuşi”, parafrazând titlul unui

poem al Simonei Anomis, din Auingen (Germania). Prezentarea autorilor am făcut-o eu, din postura de al doilea redactor de carte, iar „portretele" lirice făcute atunci merită reluate, pentru că prefigurau un început, care avea să conducă, prin intermediul unei „Antologii a poeziei olandeze" de astăzi, alcătuită de Ioana Carp din Olanda, la Festivalul „Naţiunea Poeţilor", iarăşi cu Ioana Carp într-un rol decisiv, festival premeditat pentru a transforma limba română în limba oficială a poeziei europene şi Bucovina în capitala mondială a poeziei.

„**Blestemul lui Brâncuşi sau poezia fiilor unei ţări risipitoare**. Mă rog bunului Dumnezeu pentru neştiinţă, dorindu-mi să nu fie această carte nici prima şi nici ultima antologic a poeziei româneşti din diaspora. Mă rog, apoi, să mă învrednicească bunul Dumnezeu să pot citi cât mai corect poemele de departe, ştiut fiind că eu, ca şi diasporenii, nu pot citi decât cu sufletul, iar sufletul meu nu ierarhizează, nu discriminează, ci doar trăieşte totul cu neostenită intensitate. Şi mă mai rog, de data asta, cititorilor acestei cărţi să primească în suflet curat ceea ce este de primit, adică un patrimoniu de spiritualitate românească pe care nu mai avem dreptul să-l mai ignorăm. Îngăduiţi-mi, prieteni, să vă încredinţez nişte prieteni:

Sorin ANCA (Königsbrunn, Germania)**, „un foc pentru ultima ţigară / şi pentru a da foc universului".** Pentru că „totul e o marc transcriere a tăcerii", pentru că „orice alfabet începe cu tăcerea însăşi / şi sfârşeşte cu propriu-i început", Sorin Anca îşi construieşte universul poetic într-un spaţiu-timp în care „unele trupuri nu mai

au trup”, iar „unele zeităţi cerşesc la colţ de stradă”. El „scrie pe-nţelesul pietrelor / abia în cele din urmă / pe-nţelesul sângelui”, şi „tot ce se poate raporta despre” el „este faptul că-şi” părăseşte adesea „trupurile / luând o formă aproape abstractă” şi că, simultan, trupurile-poeme „îşi procură arme / şi-ncep războiul total împotriva cuvintelor”. Apoi, „de parcă nu l-ar fi ajuns / vestea morţii cuvintelor”, Sorin Anca renunţă la aripi şi caută „măcar o umbră de pământ” pe care să poată construi ziduri, „împiedicând astfel / coborârea cerului pe pământ”. Abia atunci-acum, adică în spaţiul-timp în care „totul / dar absolut totul / în afara singurătăţii / este ireal”, Sorin Anca izbuteşte să dea „un sens înalt / şi suprem soarelui” şi „livadă devastată de propriul rod / (îi) este poemul”.

Simona ANOMIS (Auingen, Germania)**, „un fel de amendă a sincerităţii”.** „în luptă cu răul, cu păcatele, / cu amintirile”, Simona Anomis a „deschis palma / pentru prima oară cu liniile vieţii în sus” şi meditează la „Crima lui Brâncuşi”, pe care o retrăieşte profund („iarba creşte şi fără mine / sau chiar în locul meu”), fiind condamnată la „vibraţie silnică”. Poetesa preferă „viaţa veşniciei”, deşi singurătatea o „pândeşte de după colţ” cu „atâta linişte încât (se) aud cum jelesc păcatele”, „conjugând verbe la câteva timpuri prezente”. Şi, în vreme ce „face mereu paşi printre zile”, Simona Anomis îşi aminteşte că a uitat să sădească „un copac / pentru a da satisfacţie destinului”, fiind „prea calificată / pentru postul ierbii” şi prea hăituită de „chipul zilei de ieri”, care-i urmăreşte „atentă mişcările înspre / mâine”, un mâine în care „clasicismul înfloreşte pe toate geamurile

verzi ale / minciunii”, geamuri aburite pe care poetesa, imună „fiind la urletul tăcerii din noi”, scrie cu degetul: „Aştept să fac riduri în libertate, / să crap într-o joi / în deplinătatea facultăţilor mintale”. „O clipă / plus trei sferturi de secol” de aşteptare.

Adriana BLESCH (Tubingen, Germania): **„Mi-e scârbă-acum de-atâta bine”.** Fără să o intereseze prea mult dichisurile discursive, dar copleşită fiind de cenuşiul acestui început de mileniu, care „îşi varsă în jur veninul”, concretizând „o linişte a morţii”, Adriana Blesch pune degetul pe cer, caligrafiind pentru prietenii de departe gânduri, emoţii, amărăciune. Iar prietena ei, rămasă într-o ţară săracă, terorizată de gândul că vine ora mesei şi nu are ce pune în faţa copiilor, poate citi, dacă ridică ochii spre cer: „Nu flămânzesc, acum, ca tine, / Dar sufletul îmi este greu, Mi-e scârbă-acum de-atâta bine”. Şi vin norii, iar vântul poară, odată cu negurile, puhoaie de retorism, uneori lipsite de lirism, dar suprasaturate de sinceritate, de trăire. În fond, suflete, „bogat ai fost când ai trăit / în ţara ta săracă”, iar conştientizarea acestei probabile şi, totodată, improbabile împliniri prin patriotism, prin datină, prin neam, prin loc natal atârnă mai greu în balanţa sufletului decât orice răsfăţ stilistic, oricât de înzorzonat metaforic sau filosofic ar fi acest răsfăţ în dimensiunea existenţialului.

Maria-Rozalia CHELARU (Duesseldorf, Germania)**, „ploaia e doar un sunet care aminteşte de copilărie”.** Într-o „toamnă nebună ca Van Gogh”, Maria-Rozalia Chelaru ascultă ploaia, iar „ploaia e doar un sunet care aminteşte de copilărie”, obligând la a privi

viaţa ca pe un zid care desparte două „jumătăţi de anotimp” (în fond, „între noi stau anotimpurile toate”). Dincoace de zid se desfăşoară o jumătate de anotimp, „cea care dă în partea travestită a zidului / acolo unde îngeri desculţi vin să joace şah / când Dumnezeu se odihneşte după norul de libelule”. Apoi ar fi zidul, clipa în care soseşte pescăruşul îndelung aşteptat („înainte / să se facă dimineaţă lângă inima mea”), „zidul gol, năpădit de urzici / pe care plouă întruna ori stau zgribulite ciori / veşnic întoarse din anotimpuri de toamnă”. Iar mai departe nu mai există nimic, nici măcar un anotimp întreg, ci numai „anotimpuri de toamnă”, în care auzi „cum înăuntru” îţi „cresc rădăcini”, răvăşindu-te, ademenindu-te să-l imiţi pe Van Gogh şi să-ţi tai o ureche pentru a sfida jumătăţile de vreme care-ţi molipsesc „sufletul cu rugină” şi, astfel, să aduni „anotimpurile toate” în ceea ce sc trăieşte drept poezie.

Madeleine DAVIDSOHN (Haifa, Israel)**, „când migdalul înfloreşte”.** Născută la Dorohoi, „pe-un picior de plai”, „dintr-o gură de rai”, Madeleine Davidsohn şi-a luat, în 1974, „amintirile într-un geamantan uzat” („munţii şi cu văile / mioarele şi cântările”) pentru a se stabili în oraşul „românesc” Haifa din Israel. „Şi m-am dus, şi m-am tot dus / după alte cântece / zilele să-mi farmece”, îşi aminteşte poetesa, retrăind dragostea pentru „acele plaiuri” ale naşterii mai ales primăvara, „când migdalul înfloreşte” în Haifa, dar „tot îmi mai pare că-i cireş” din nordul Moldovei. Poetesa, cu sufletul marcat de o cumpănă a locurilor, refuză şi condamnă toate „hotarele de ură” care însângerează Ţara Sfântă şi care învrăjbesc două neamuri „plângând aceeaşi piatră de

mormânt / cu-o rădăcină unică-n istorie”. Poetesa opune alternativei „şi noi, şi ei”, alternativa suferinţei („Care mamă mai amarnic plânge?”), universalitatea dragostei, „locul bobului rotund de grâu” fiind luat mult prea des şi cumplit de iraţional de „neghina” urii. Fiinţă umană cu sufletul reverberând pe două continente, Madeleine Davidsohn retrăieşte poetic dimensiunea poetică a dorului, dorul fiind temelia pentru o identitate-regăsire, cea de fiinţă dumnezeiască mereu datoare cu dragoste.

Dan DĂNILĂ (Leonberg, Stuttgard, Germania)**, „şi ficţiune şi / luptă cu dezinformarea”.** Ultim „cristofor”, rătăcind „sub grădinile edenului, chiar sub pomul / cunoaşterii lângă obuze cu cuneiforme / sau în buncăr, în faţa camerei de luat / frumos vederile celor mulţi”, Dan Dănilă încă se mai amăgeşte că „nu, noi nu am rămas de căruţă”, deşi a fost martor, deşi a consemnat că, în România, „dreptatea a ieşit din tribunale / (că) sub zdrenţe are ochii scoşi / (că) simulează alte boli mărunte / dar are cancer şi creşte pe la colţuri”. Poetul a ajuns într-o lume în care „califul harun al raşid / adumbrit de o mie şi una de nopţi / amestecă basmele cu adevărul”, dar a lăsat în urmă, în timp, o realitate care-l doare neo-meneşte, o realitate în care „banditţi ne dau lecţii de morală, / mari escroci dorm în parlament, / demagogi zâmbesc în manuale”, iar „nebănuite secte balcanice auresc / monezile cu efigii guşate multiplu”. Dan Dănilă, trăind şi răstrăind, a fost iniţiat în blestem şi ispăşire, inclusiv prin poezie-poezie: „din picuri amărui ne-am închegat, / dar ce licori o să ne stingă oare, / cine să ne regrete ne-mpăcat / dospind în lacrimi insule de sare?”.

Horaţiu DIDEA (Londra, Marea Britanie)**: „Mă dezbrac de tot / Şi pun poezia în loc”.** Ritualul iniţierii întru culcuşire „sub o floare bolnavă” începe prin dezbrăcare „de prieteni, de istorie, / De pâine, de vin şi de apă, / De memorie”, memoria însemnând „aripile”, apoi, despovărat de toate până la sinceritate, Horaţiu Didea ignoră şi „păsări cu ochii ficşi”, şi „caravele monstruoase ale uitării”, care-l însoţesc, pentru că el nu uită, el nu moare, el doar se despovărează de ceea ce e de prisos, inclusiv de tentaţia zborului, a speculaţiei preţioase şi pretenţioase. După ce se dezbracă „de tot” şi pune „poezia în loc”, deci după ce a devenit creatorul unui univers de care e responsabil, Horaţiu Didca se cutremură de singurătate: „Şi mai cade o secundă de pe mine / Ca un păduche ucis de ger, / Toate se destramă, eu merg înainte, Tată, / Mai e mult până la cer”. Singurătatea este, în fond, universul celor care se crucifică pe cuvinte, asumându-şi păcatele unei umanităţi care nici măcar nu există. Sau, dacă există, ea, umanitatea aceea, a fost imaginată de alţii, dincolo „de prieteni, de istorie, / De pâine, de vin şi de apă, / De memorie”.

Alexandru DRĂGHICI (Langen, Germania)**, „în sălile de aşteptare ale gândului”.** După ce s-a „căutat printre rătăciri” şi s-a „găsit în mijlocul răspântiilor”, acolo unde deja căpătase o identitate, devenind „cuvântul / Punte între două suflete”, Alexandru Drăghici a respirat „adânc din rezerva cu vise” şi, întremându-se, a purces la sisifica muncă de a muta „noianul de dureri şi bucurii / spre litera neagră şi gravidă”. În urma poetului, „doar lumina / Şiroind pe trepte” avertizează că „trecutul îşi aruncă harpoanele

după noi”. În jur, „mercenari de vise / Ce ştiu să şchioapele / Căci zborul l-au uitat de mult”, îmbrăcau „armura rolului de zi cu zi” şi făceau „slalom printre îmbrânciri, ghionturi şi bătăi”, convinşi fiind că „trecutul e un balast şi nici o garanţie” în privinţa viitorului nu se va ivi. Stop cadru. Ostenit, poetul se dezbracă „de măşti, / De zalele cotidianului” şi, după ce regretă „că timpul ne-a înghiţit / scuipându-ne la alte colţuri ale lumii”, ascultă cum „prin prisma secundei îmi ţipă secunda”. Îmi ţipă, îi ţipă, ne ţipă. Vă ţipă, le ţipă, „pe drumul cel bun / pe care ne-am întâlnit la începutul veşniciei”, acolo unde, „pescar viclean, trecutul” îşi caută trup şi îl capătă pe cel al poemului, al poemului „punte între două suflete”, „în sălile de aşteptare ale gândului”.

Lucian HETCO (Rechberghausen, Stuttgard, Germania)**, „predarea de suflet”.** „Rebel nesedus”, care refuză să mai tragă „concluzii / cu orice preţ”, rugându-se „la Fire / într-o bisericuţă cu chirie, / între bigoţi şi alţi rataţi, / la capăt de românism” (deşi „decepţie continuă / este saltul / poporului meu”), Lucian Hetco, pentru că găseşte „rostul cuvintelor / într-un vid social / ce se umple de plictisul cotidian / cu mărunţei aroganţi şi cu văicăreli de epigoni”, „cu toţii egali în ipocrizie”, întoarce „ideile / Cu capul în jos, / lăsând zilele să se scurgă din boltă”. Se arătase „în lumină / aşa” cum vrusese el să fie „dintotdeauna”, nemaifiindu-i frică să păşească „alături de drum” şi, „neavând nevoie de preot”, s-a destăinuit „conştiinţei” sale printr-o „predare de suflet”, înălţând un alt „zid de cuvinte”, o baricadă împotriva vremuirii vremii: „Moartea mea nu va justifica nimic, / Nici măcar trecerea timpului, / cu toate acestea

m-am străduit / să creez detalii / o viaţă întreagă”. Lucian Hetco se ştie muritor şi, după ce linişteşte în felul lui „biologic / celulă după celulă”, ne îndeamnă să „existăm... cu plăcere / fără alte justificări / şi bătăi de cap”. El şi-a creat o indiscutabilă individualitate poetică, asumându-şi „dreptul la culpă” cu o inedită sinceritate: „Ce ciudată / e individualitatea asta nouă, / când trebuie să-mi inventez / Realitatea!”.

Ileana JECA (Assen, Olanda)**, „heruvim târâş”.** Constatând că prostia „e o temniţă / comparabilă cu fenomenul Piteşti” şi că „muntele de tristeţe e pruncul”, iar ea – mama, Ileana Jeca începe „căţăratul de-a buşilea”, „cu studiată melanholie”, dar impunându-şi: „Să nu visezi dulce!”. Condiţia de „heruvim târâş” pe care şi-o asumă ca femeie de provenienţă valah-orientală („sunt numai timpan, / numai receptivitate, / numai feminitate / şi ascult pe toată lumea”, „mai puţin pe şeful tribului. / Aceluia îi ştiu repertoriul / pe dinafară”), dar o femeie care a „luat examenul de trecere / în altă eră geologică”, este determinată de ruptura care s-a produs în mai multe planuri, dacă nu cumva în chiar toate, faţă de „omul cu chipul îngropat / în căuşurile palmelor // (căruia) i-am ucis chipul în mijlocul alor săi. / Nu i-am lăsat nici chipul de mucenic / care-i mai rămăsese”. Din păcate, „chipul de mucenic” al omului rămas, acasă, fără chip, deci fără identitate, nici nu l-a luat cu sine, aşa că universul poetic al româncei olandeze Ileana Jeca când irizează, când se înnegurează într-un joc-nejoc de-a râsul-plânsul admirabil construit.

Ralf Ernest KUVI (Neu-Ulm, Germania) **„salvează speranţa de nedumerit”.** Vag didacticist, dar numai în măsura în care tezaurizează anumite experienţe (ducând în cârcă „o lume ce vine” cu nelinişti, cu „sfântă neştire”, cu „durerea ce apasă”), Ralf Ernest Kuvi „gândul frământă”, căutând soluţii sau doar opţiuni, din dorinţa de a salva „speranţa de nedumerit”. Între speranţă şi nedumerit graniţa este extrem de subţire, uimite fiindu-i visele şi visătoare uimirile. Prin urmare, postura de „contra vieţii”, dominată ba de „frica de ziua de mâine”, ba de „blamajul profund” care te poate depersonaliza până la a „şterge un vis dintr-o viaţă uitată”, permite croşetări intimiste, revolte blajine, împodobite cu zurgălăii vegetali ai rimelor disponibile şi cu finalizări adesea pretenţioase, care aspiră spre postularea icnirilor în cotidian.

Lacrima Luha-Strobel (Bremerhaven, Germania)**, „o formă de a plânge în scris”.** Abandonată în „dictatura democrată” de o patrie veşnic risipitoare („mamă pustiită”), Lacrima Luha-Strobel se „plimbă pe continent” în căutarea sau în recuperarea unei identităţi. O „dor urletele de lunea până luni / şi zilnicele mâini de încrucişat pe piept” şi tocmai de asta pictează „cu stiloul pe hârtie” o tulburătoare dezrădăcinare, în care se regăseşte doar „barcă / părăsită în larg”. Poemele ei, adesea prea lungi şi din cale-afară de furioase, îi copiază sufletul, conturând „o formă de a plânge în scris / la înmormântarea fiecărui vis”. Iar ritualul de înmormântare e simplu şi constă doar în abandonare: „Vreau încă o bere şi o lumânare / şi un cântec de chitară”. Moartea visului se petrece, desigur, într-un loc străin dintr-o ţară străină (un bar mexican dintr-un oraş german), condiţia dublei

înstrăinări-dezrădăcinări obligând la tentative de regăsire (dorul) sau doar de evadare (fuga dinspre sine). Apoi, întrezărind o „lipsă de dreptate" a destinului, poetesa îşi contracarează nefericirile, după datină, printr-o ciudată complicitate a străbunilor („urlă strămoşii înmormântaţi sub brazi").

Elena MARIA (USA)**, „din câte-un amănunt cotidian banal".** Existând în neprecizat, ba în „câte-odată", ba „într-o seară nebună / când fulgerele / Dansau / Pasional o furtună", Elena Maria (semnătura poetică reprezintă, probabil, un pseudonim pentru românca din America, încă fascinată de nu ştiu ce sat Mereni de acasă) rătăceşte, cu un farmec aparte, între incantaţie şi baladă, constatând că îi „curg fluvii pe umăr". Poetesa, neîn-durătoare cu sine, îşi ignoră superba statură lirică (ea fiind „atât de pădure şi atât de curată"), pentru a consemna: „În general, sunt amintirea fără chip, puţin demodată / câteodată mamă, câteodată femeie, câteodată fată". Şi tocmai atunci când izbuteşte să-şi trăiască simultan toate vârstele, în neprecizat, în „câteodată", Elena Maria simte aproape nepământeşte nevoia de a se despovăra de sine: „Ah, cât am vrut să uit!". De parcă s-ar abandona pe sine vieţii, după ce a izbutit să aşeze „în templul singurătăţii" starea sublimă (a poeziei, a vârstelor trăite simultan), pe care urmează s-o venereze „în fiece amurg", „printre frunzişuri rococo / Negre şi albe".

Voicu MARINA (Baden-Baden, Germania)**, „demult, atunci, tare demult, cândva".** „Pe lumea asta plină de minciuni / Eu însumi mă visez ca o minciună", mărturiseşte Voicu Marina, temându-se că „din somn" nu

va „reveni nicicând”, somnul fiind un alt neprecizat temporal, specific poeziei româneşti a diasporei, un fel de extaz sub o boltă înstelată, dar în care „nici chiar o stea a mea nu exista / şi poate nici un fel de alte astre”. De aici, de la neprecizat-înşelător, de la minune-minciună, de la risipire-trufire, încep osândirile „în păcat”, atât în lăuntru, cât şi în afară, până „când clopotul va bate acel ceas” al unei alte reevaluări, o reevaluare făptuită şăgalnic, în baza unui misticism râsul-plânsul care ne diferenţiază printre neamurile lumii. De altfel, alternanţele de genul „te-am căutat, dar ţi-e închisă poarta” sau „vino aici să vezi, se-ntorc cocorii”, ritmate şi rimate riguros, şi vindecă, şi îmbolnăvesc, poezia fiind vibrantă, ba aici, în somnul-memorie, ba „pierdută-acolo, printre astre” şi, în consecinţă, îndemnând la nostalgică melancolie.

Irina MATEI (Africa de Sud)**, „oglinda visului”.** În Africa de Sud, departe de locul naşterii şi al copilăriei, dar, probabil, încă foarte aproape de vârsta aceasta mereu vegheată de „o zână albă”, Irina Matei trăieşte nostalgia casei bunicului, a ţării bunicului, bunicul fiind un fel de zeu moş (zal mox, cum era numit odinioară), care izbuteşte să rămână veşnic tânăr. Mistuită de dor, poetesa proiectează „oglinda visului”, care este „fumurie” şi pentru că „memorii se pierd acolo”. În proiecţia acesta, îşi zăreşte chipul drept „zâna din vis”, care-i aminteşte de ce şi cine este (purtătoarea de dor pentru o realitate deja înstrăinată, dar în care „bunicii au rămas tineri”). Dorul de ţara bunicului Dumitru Matei este atât de profund, atât de acaparator încât tânăra poetesă explodează într-un ţipăt, într-o zvâcnire de pasăre speriată: „Nu vreau să îmi aduc aminte / de tot ce am

avut şi am pierdut”. Tema memoriei şi tema fabulosului tezaurizat în memorie, atât de specifice poeziei diasporei româneşti, poeziei depărtării, izbucnesc prin Irina Matei copleşitor de adevărate, de cutremurătoare, conturate mlădios într-o dezarmantă simplitate.

Lucian-Marius MATEI (Germania)**, „copil de vis sălbatec”.** Un poet pe care „numai dacă eşti liber îl poţi simţi”, îl poţi afla „bând somnul veşniciei”, Lucian-Marius Matei se mută adesea „în rame negre de coşmar” pentru a-şi motiva şi înţelege întoarcerile în Orient, în locurile în care „fluvii de came împuşcată / sunt morţii / care au trecut eroic / prin faţa unei vitrine a vieţii”. Locul natal, desacralizat prin ivirea unui „înger mort sau vreun hoinar”, care aruncă „o lacrimă-n privire / ca să vedem pe unde suntem”, e simbolul unei continuităţi întrerupte brutal („de unde vin, unde apar”, unde „întâmpinăm o nouă zi?”). Poezia lui Lucian-Marius Matei, aparent dezrădăcinată şi provocator rebelizată, caută un punct de sprijin, un ţel, o împăcare cu sine şi cu lumea, caută şi impune o liniştire a sufletului: „Iar dacă suntem unde trebuie să fim, / atunci e locul nostru aici, acum, oricând, / în gând”. Odată localizat spaţiul definitiv al împăcării („există un loc pe care nu-l poţi vedea / şi numai dacă eşti liber îl poţi simţi”), se conturează şi raţiunea de a fi, şi iniţierea în a fi: „Există o singură Dragoste şi e cu mine / şi, dacă o simţi, poţi fi şi tu liber”, iniţiere pe care Lucian-Marius Matei o află în adâncuri, acolo unde încă supravieţuieşte un „copil de vis sălbatec”.

Sorin OLARIU (Detroit, Michigan, USA)**, „crist îmbătrânit”.** Pricepând că „lumea încape într-o lacri-

mă”, Sorin Olariu îşi asumă rostul unui „crist îmbătrânit”, care tânguie în auzul mamei: „ochii tăi, mamă, / începuseră tot mai mult / să semene cu / toamna”. În aparenţă antipsalmic şi antibaladesc, dar rostindu-se profund psalmic şi baladesc, Sorin Olariu a fost martor pe când „ningea cu nepăsare peste lume / peste păduri / şi toate cele” şi tocmai de aceea ne şi propune un dramatic-şăgalnic joc de cuvinte al alternativelor: „pământul semăna a crist albit / eu semănăm / ogorul / morţii mele”. Poet rasat, născut, iar nu făcut, românul nostru din Detroit (localitate americană care-şi trage numele de la Ditrău, localitatea din Scaunele Secuieşti din care au plecat meşterii care au înălţat o catedrală şi în statul Michigan) conştientizează că asupra omenirii troieneşte cu „o nepăsare de sfârşit de veac”, aşa că îşi pregăteşte cu migală evadările, devansând anotimpurile şi destinul: „din primăvară am ieşit anume / zăpada dulce-a morţii / s-o îmbrac”. De unde şi senzaţia nemorţii (singurul necuvânt care-i traversează spaţiul poetic), adică certitudinea rostirii şi a dăinuirii rostirii, pentru că, după Crist, fie el şi îmbătrânit („albit”), rămân cu siguranţă cuvintele pentru a zidi ceea ce merită să fie zidit.

George PREDA (Karlsruhe, Germania)**, „vâslind spre limanul / durerilor surde”.** „Imberb” păşind „peste praguri de ape”, George Preda trăieşte bucuria regăsirii naturii, devenind „ecoul (ei) sihăstrit”, care descoperă că îi „cad umbre cu fauni” pe umeri, atunci când, din prea multă nevoie de lirism, poetul se simte „fulgerat de luciul coasei” şi vrăjit-împoezit de „nectarul caişilor / care ningeau pământul”, rânduind „sub cerul de faguri”. Prizonier al naturii şi, în acelaşi timp şi în egală măsură, creator al

unui spaţiu natural-naturist, George Preda îşi populează universul mângâietor (asta face el din cuvinte, o mângâiere de care are nevoie) cu o ciudată stare de cântec, de omenească împlinire. În acest univers, chiar şi „zăvozii pădurilor cântă”, iar „odiseea pădurii / exultă salutând înaltul ceresc” pentru a întregi „lumina speranţelor” celui avid de frumuseţe, de lumină şi de o odihnă interioară care să se răsfeţe asemeni poienilor între rime care schiţează vag pădurea cea mare şi deasă în care faunii chiar există cu adevărat.

Dani ROCKHOFF (Reutlingen, Germania)**, „undeva la periferia simţurilor”.** Un univers dezmembrat, „cu clipe răsturnate, minute crâmpoţite / şi ore de aşteptare”, cu „coate, genunchi, cefe / nici un trup întreg”, un univers în care „însuşi Dumnezeu e interzis”, iar „impertinenţa unei vieţi în paradigmă” constrânge la a fi „mereu silaba”, o obligă pe Dani Rockhoff să se îndrepte „către uşă”, cu intenţia de a ieşi „în lumină”, în „noaptea Walpurgiei” în care „întreagă e bolta, / mai plină / ca niciodată de aştri”, iar Dani poate fi şi chiar este Walpurgia, zeitatea-femeie, femeia-zeitate care refuză să lase să se înfiripe în ea „o teamă fără saţiu / şi fără de hotar”. În noaptea universală în care este constrânsă să existe, Dani-Walpurgia intră în „dialog cu un orb”, adică se află „la periferia simţurilor” fiecăruia dintre noi pentru a ne dezvălui sufletul nopţii, Walpurgia, adică poezia, adică starea de inefabil, imposibil de definit cu simţurile, dar din ce în ce mai necesară şi, de aceea, mai perceptibilă. În fond, fiecare orb trăieşte acele „zile / în care Dumnezeu îşi întoarce faţa, / lăsându-şi făcutul în voia soartei”.

Laura STELEA (Olanda)**, „Katharsis de sete, de foame şi dor”.** Constatând că o „aşteptau trăiri de muritor” şi că „limita tăcerii oarbe” o „închide-n asfinţit”, Laura Stelea, neputând „grăi prin necuvinte”, în semn de îngerească revoltă a înfăşurat în lacrima sa, numai în lacrima sa, „iubirea şi dorul de bine”. Poetesa, dezinvoltă în a păşi printre cuvinte pentru a deveni, în cele din urmă, o altă „samă de cuvinte” (cum ar zice cronicarul), îşi aşterne sufletul în pagini frumos, cu o eleganţă înnăscută, dar şi cu o înfiorare existenţială cel mai adesea dureroasă, deşi ademenitoare: „Urma să mor şi încă nu trăisem, / Urma să mă strivesc de caldarâm, / Afară-n primăvară înflorisem / Şi tare îmi doream să mai rămân”. Existând o singură şansă de a trăi şi ceea ce încă nu apucăm să trăim, mărturisirea (genul de spovedanie la care şi bunul Dumnezeu caută cu luare aminte). Laura Stelea întinde mâna după „foste dragele-mi cuvinte” şi, după ce le pipăie literă cu literă, îşi motivează cu onestitate acest superb egoism al durabilităţii: „Nu concepeam să fi murit de tot, / Să las în vraf ce n-am putut cuprinde”.

Nicolae STROE (Pforzheim, Germania)**,** „**în furca zilelor de astăzi”.** „E noapte şi negru” în univers, acolo unde „românii ce sunt departe în amintiri se leagă” şi, astfel, ei „se transformă în substanţa fericitei” lor „lacrimi”, lacrima reprezentând, de fapt, un întreg sistem filosofic, din care Nicolae Stroe îi izgoneşte, cu netrucată obrăznicie, şi pe Steiner, şi pe Goethe, şi pe Sartre, şi pe Nietzsche, ba chiar şi pe Dante, care se face vinovat că şi-a pierdut „Infernul” prin Carpati: „Ascultă, Doamne, ruga orgii şi şoapta îngânată-n rugă / Şi nu lăsa ca Europa

să creadă că românu-i slugă!”. Diasporean român care împrumută ceva din frumuseţea îngerilor înainte de revoltă şi care are chiar şi „propriul suflet de răpus”, lui Nicolae Stroe îi „pare lumea părăsită de Dumnezei” şi, de aceea, îşi scrie biografia în „noapte” şi în „negru”: „Visând adevărul, trăiesc o minciună”, „în umbra mea nu mai încap”, „în rana nopţii stau şi sânger”, iar „pe hârtie / îmi plânge propriul univers”. De aici, de la această soartă-nesoartă se întrupă fulger blestemul, îndreptat şi asupra „furiilor din mine ce nasc dureri din neputinţă”, dar şi împotriva existenţei, acest spaţiu planetar atât de propice alienărilor jasperiene.

Gelu VLAŞIN (Madrid, Spania)**, „printre rămăşiţele cărnii”.** Deja un nume al literaturii române contemporane, autoexilat şi autodeportat (delictul românesc al erudiţiei) în Spania, Gelul Vlaşin se conturează liric într-un postmodernism de sfârşit de lume (iar semnele se văd, totul fiind deja gogoaşă, gogoşerie, gogoetc, pentru că sau şi pentru că „lanţurile s-au transformat în vulturi / şi vulturii în cearcăne adânci”). „A fost ieri în paşii tăi”, iar astăzi şi mâine va fi „ca şi când / somnul / s-ar fi prăbuşit / în scorbura timpului”, aşa că vei tresări doar „văzându-ţi stafia în oglindă”. „Scorbura timpului” şi „stafia în oglindă”. Metafore care au scăpat autocenzurii, speranţe de viaţă, de normalitate (dar ce este aceea normalitate?), icnind spre aşteptata apocalipsă a cuvintelor, a cuvintelor care nu mai pot zidi şi care, probabil, nici măcar nu mai există: „să-ţi ghicesc / mi-a zis moartea / rânjind / să-ţi ghicesc / printre liniile frânte / din palmă / din palma palmelor tale / din viaţa vieţilor tale / să-ţi ghicesc / hai / hai / hai să-ţi ghicesc odată / s-a

supărat moartea / aruncându-şi coasa / peste umărul meu”.

Andrei ZANCA (Heilbronn, Germania)**, „la un zbor / depărtare / de înserare”.** „Smerenia e doar / nuanţa de nostalgie / a luminii", „dincolo de lizierele vegheate ale memoriei”, aşa că, după ce-şi alege „secunda unui chip” pentru eventuale rătăciri în cotidian, Andrei Zanca zideşte, aşa cum unii înalţă un templu, „o tăcere atât de lucioasă / precum cea din oglinda / în care-n zori îţi vezi chipul / pălind de presimţiri”. Şi nu mai caută, ci se lasă găsit, cules, ales „din vierea în timpuri diferite, (în care) trăim mereu ademeniţi de timpul altuia”. Poetul are timpul lui cotidian, altul decât timpul-lumină, cel delimitat de smerenie (amurg) şi de regăsire (zori), dar pe care îl încredinţează ademeniţilor de „timpul altuia” pe relaţia regăsire-smerenie, adică dinspre zori înspre amurg, adică dinspre naştere înspre operă, nu înspre moarte, care nici nu există în cele două segmente ale luminii. Şi asta pentru că „adevărata lumină, iluzia / depărtării... / în afara putinţei de cuprindere, cam la un pas / de moarte” capătă consistenţa mărturisirii, deci a „timpului altuia” şi, din acest motiv, chiar dacă este „aproape / pasul de care ne-am temut atât de mult” nu-l mai premeditează nimeni, premeditarea fiind, în fond, condiţia accesului la veşnicie.

Mariana ZAVATI-GARDNER (Norfolk, Marea Britanie)**, „o livadă binecuvântată de cireşi pârguiţi”.** Poet român cu o operă impresionantă, Mariana Zavati-Gardner reconstruieşte universul târgului provincial moldovenesc, datat „înainte ca nevolnicia betonului să do-

mine” şi delimitat de „casa mamei”, de „plopul tremurător sădit de tata”, de „livada cu stupi” şi de „cireşul cel fantastic”, un univers în care familia are propriul ei calendar (din care nu lipseşte „odihna de după prânz”) şi vecinătăţile-relaţiile pe care şi le stabileşte singură. Exisă în această lume patriarhală şi două vânzătoare de borş, „surorile Manole, două fete foarte bătrâne / Aflate la hotar de vremi, sorocite veşnic / să pară de demult”, există şi o spălătoreasă, şi o cusătoreasă, adică alte femei pentru care „tăcerea este-nvăţătura de nădejde”. Un univers în care, scapăr de lumină, adolescenţa se visează „la Curtea de altădată”, dar se înnobilează prin „umilul dar al pâinii”, iniţiindu-se în generozitatea profund umană, dar la care lumea cată şters, cu indiferenţă. Mai curând picturală, aglomerând cuvintele în anumite tuşe pentru a pune în valoare culoarea, poezia Marianei Zavati-Gardner este şi rămâne „o livadă binecuvântată cu cireşi pârguiţi”.

Ruxandra WILL (Berlin, Germania)**, „de veghe lângă lună”.** Citind tăcerea, deşi „e întuneric pe pământ”, apoi ridicând mâna pentru a-i fi găsită, Ruxandra Will veghează „din colţul meu, departe, / Chilie undeva, în noapte” asupra somnului, dorindu-ne să auzim „în vis îngerii cântând”, apoi se mărturiseşte cu zguduitoare sinceritate: „Oameni buni, sufăr de o boală / Care nu se mai poate vindeca: / Eu am în sânge Moldova / Şi oasele mele sunt urme / De la Călugăreni şi de la Podul Înalt. / Mi-e carnea adusă / De pe roata lui Horia, / Iar inima o am de la Ştefan, Mihai sau Decebal, / Ori poate mai de demult!”. Ruxandra Will nu are nici o reţinere pseudointelectualistă, nici o sfiiciune în a-şi mărturisi

dragostea de patrie („Mă doare România!”), iar sufletul ei „se sparge / în douăzeci şi trei de milioane de bucăţi”, semn că „va trebui să-nvăţ din nou / Să merg / Acolo unde paşii mei mă dor”. Şi, pentru că e obligatoriu pentru o ţară să existe la dimensiunea cetăţenilor ei, ţara aceasta mult prea des insensibilă şi nerecunoscătoare iată că-şi asumă trăirile Ruxandei Will, tipărind această carte în care nu vom regăsi fii risipitori, ci numai feţi-frumoşi şi cosânzene pe care i-a tot risipit ţara lor mult prea risipitoare”.

andi, între muzica stelelor şi cea a viitorimii

Pasionat, încă din fragedă copilărie de mituri şi de astronomie, Andi mă punea, adesea, să-l duc pe dealuri îndepărtate, spre care nu răzbătea lumina Sucevei, ca să fotografieze cerul cu un aparat rusesc vechi, care putea fi programat să fotografieze încontinuu timp de câteva minute. Într-o noapte a Perseidelor a mers cu noi şi domnul profesor Dimitrie Olinici, şeful Observatorului Astronomic din Suceava, stabilind, prin discuţii, între ce repere cereşti se înregistrau cele mai dese „ploi de stele", apoi, după developarea filmelor şi realizarea fotografiilor, pe care le-a analizat cu mare atenţie, Andi a redactat şi publicat un studiu, însoţit de imagini color, în cotidianul „Crai nou". Făcea parte din lotul naţional lărgit de astronomie, participase la multe concursuri şi adunase o colecţie de diplome, deşi nu se vedea pe sine, în viitor, paznic al unui observator astronomic, ceea ce, în fond, înseamnă în România chiar şi funcţia de director. Întâmplarea a făcut să ajungă, la doar 13 anişori, în Suedia, la Olimpiada Internaţională de Astronomie Stockholm

2003, iar la întoarcere a scris, doar spre aducere aminte, un scurt jurnal, pe care l-a sintetizat pentru un articol destinat revistei „Primele iubiri”, pe care o făceam pentru copiii judeţului, într-un tiraj de 100.000 exemplare. Şcolari şi liceeni de pretutindeni publicau în revista lor poezie, proză scurtă, reportaje, grafică etc. Visam, pe atunci, să-i ajut pe tineri să-şi contureze şi să-şi asume propria lor cultură, un vis pe care aveam să-l transform în realitate abia peste opt ani, când Andi, încă fascinat de muzica stelelor, a început să-i adune pe cei ursiţi să o vestească, întemeind Festivalul „Bucovina Rock Castle”, domeniu în care mărturiile lăsate de Doru Octavian Popovici şi de regretatul Tiberiu Cosovan se constituie într-o adevărată istorie, care poate fi înjurată de răuvoitori, dar niciodată nu poate fi şi contestată.

Povestea întâmplărilor astronomice de la Stockholm şi nu numai a rămas, povestită în 2003, în două pagini de ziar al viitorimii:

„**Pitiţi în suflet ca să nu-i detecteze vameşii**. Luni, 29 septembrie, un telefon îmi pune familia în alertă: până joi, 2 octombrie, trebuie să ajung la Stockholm pentru a participa, în premieră pentru România, la a opta ediţie a Olimpiadei Internaţionale de Astronomie. Încă din primăvară, făceam parte, alături de **Amalia Mihai** şi de **Tiberiu Purici**, din lotul naţional lărgit, care urma să participe la un stagiu de pregătire la Observatorul Astronomic din Cluj-Napoca. Numai că reunirea lotului nu s-a mai făcut, aşa că, funcţie de cine avea paşaport dintre cei care au ocupat unul dintre primele trei locuri pe ţară, România urma să fie reprezentată la Stock-

holm. Am numai 13 ani (la vârsta asta, aveam să fiu mezinul Olimpiadei Internaţionale de Astronomie), sunt în clasa a şaptea la Şcoala generală nr. 3 din Suceava, urmând să fiu iniţiat abia în acest an, conform programei de învăţământ, în tainele trigonometriei şi ale fizicii, materii fără de care nu se poate face astronomie. Cu trigonometria m-am „împrietenit", pe cont propriu, în vacanţa de vară, aşa că domnul profesor **Victor Şutac**, directorul Palatului Copiilor din Suceava, trebuie să pună bazele unei relaţii intime doar cu fizica, şi în numai două după-amiezi. Ceea ce e greu, dar nu imposibil, apoi plec la Bucureşti, unde-i întâlnesc pe ceilalţi doi membri ai lotului naţional ad-hoc, **Nicu Şerban David** şi **George Robert Butunoi**, ambii din Bârlad. Amalia Minai, din păcate, nu are paşaport, deci nu poate zbura spre Stockholm, deşi lotul naţional este în drept să trimită cinci concurenţi. O să-i aduc din „Veneţia Nordului" o amintire frumoasă, care să mângâie măcar acolo unde nu se mai poate vindeca.

La Institutul Astronomic din Bucureşti, primul astronom al României, domnul **Harald Alexandrescu**, ne vorbeşte, timp de vreo trei ore, despre grupurile de ecuaţii ale lui Gauss, iar profesorii **Valeriu Tudose** şi **Elena Suhay** încearcă săvârşirea miracolului de a ne face, în numai două ceasuri, competitivi pe plan internaţional. La Stockholm ne va însoţi numai profesorul bârlădenilor, domnul **Ioan Adam**, dar eu nu uit să-i iau cu mine, pitiţi în suflet ca să nu-i detecteze vameşii, pe profesorii mei de înţeles cerul, domnii **Victor Şutac** şi **Dimitrie Olinici**.

Uitaţi pe aeroport şi sechestraţi în fosta închisoare a Stockholm-ului. Ajungem pe Aeroportul din Stockholm, după o escală la Bruxelles, în seara zilei de 2 octombrie. Nu ne aşteaptă nimeni, nici măcar un funcţionar al Ambasadei României, cum s-a întâmplat în cazul celorlalte loturi naţionale, cărora, acolo, pe Aeroport, li s-a înmânat steagul pe care trebuiau să-l arate lumii cu justificată mândrie. Nu-i nimic, noi suntem români, ne-am născut cu Tricolorul în suflet şi o să-l scoatem la iveală în cinstea nemuritorului Ciprian Porumbescu, la 150 de ani de la naşterea sa. Pentru că Ciprian s-a născut pe 2 octombrie, dar, spre deosebire de celelalte personalităţi naţionale, este sărbătorit pe 14, conform noului calendar.

Suntem copiii nimănui pe Aeroportul din Stockholm şi, pentru că ni se urăşte de singurătate, cumpărăm cartele şi sunăm fiecare la casa lui. Părinţii trimit, grabnic, e-mail-uri pe adresele suedezilor „anders, cran, bahrami şi marja arond nacka punct se”, iar aceştia răspund, la fel de urgent, că încurcătura nu li se datorează, românii uitând să specifice, în notificare, la ce oră urmau să sosească. Nu ştiu cine au fost românii aceia uituci, aşa că n-o să învinovăţesc pe nimeni, mai ales că am şi avut norocul ca, datorită unui ordin al domnului ministru Athanasiu, de a fi înscrisă România la Olimpiadă, să fiu şi eu, la numai 13 ani, deschizător de drumuri în acest domeniu.

Târziu, la două ore din noapte, după aproape o eternitate de admirat stelele nordului, suntem „pescuiţi” de pe aeroport şi duşi la închisoarea oraşului, care a deve-

nit, între timp, cel mai luxos hotel din Stockholm, de către vicepreşedintele Societăţii Euro-Asiatice de Astronomie, domnul **Anders Vasterberg**. Ce noapte, ce confort, ce vis trăit clipă cu clipă!

A doua zi, când să părăsim fosta închisoare a nordului, suntem sechestraţi în hotel de recepţioneră până în ceasul în care şarmantul domn Anders Vasterberg vine şi ne eliberează, plătind cauţiunea... costurilor cazării. În nopţile următoare, vom locui la Hotel Zinkensdamm, unde lucrează cele mai frumoase şi mai cumsecade recepţionere din lume.

Tricolorul străluceşte pe cerul Suediei. Vineri, 3 octombrie, facem cunoştinţă cu componenţii celorlalte loturi naţionale. Toţi poartă costume „de olimpici", insigne şi simboluri naţionale (inclusiv pe şepci), toţi au steaguri, puse la dispoziţie de ambasade, şi îşi descriu patriile şi drapelele cu tineresc entuziasm. Saşa, un adolescent din Moscova, repetă de zor că lumea încă nu cunoaşte Rusia, apoi eu îi spun că noi, românii, o cunoaştem prea bine, şi-atunci Saşa râde, îmi întinde mâna şi devenim prieteni. De la el aflu că preşedintele Societăţii Euro-Asiatice de Astronomie este un rus, domnul **dr. Mihail G. Gavrilov**, un savant care seamănă, în multe privinţe, cu astronomul nostru, domnul Harald Alexandrescu.

Să te gândeşti la Ciprian Porumbescu, pe 2 octombrie, de ziua reală a naşterii lui, se dovedeşte a fi o inspiraţie divină, pentru că Tricolorul lui şi al nostru prinde a străluci pe cerul Suediei, încă din prima zi de concurs, alături de steagurile Armeniei, Belorusiei,

Braziliei, Bulgariei, Chinei, Crimeii, Danemarcei, Estoniei, Finlandei, Georgiei, Greciei, Indiei, Indoneziei, Italiei, Kazakhstanului, Koreei, Lituaniei, Moldovei, regiunii Moscova, Poloniei, Rusiei, Serbiei şi Muntenegrului, Suediei şi Ucrainei.

Tinerii astronomi ai lumii sunt extrem de prietenoşi. Coreenii îmi oferă o oglinjoară fermecată pentru mama, chinezii o insignă „Yn-Yang”, iar brazilienii şi indienii se lipesc de mine ca marca de scrisoare, cum zice un vechi cântec românesc, mărturisind, la festivităţile finale, că singurul lor regret de olimpici cu tradiţie constă în faptul că românii au venit atât de târziu la această competiţie.

Târziu, fără un stagiu de pregătire, fără o bibliografie de concurs, cu probleme prost traduse (de exemplu, „Ursa Mare” în loc de „Ursul alb”) şi fără textul englezesc la dispoziţie, dar suficient de inteligenţi ca, în baza unui bagaj minim de cultură generală (la care se adaugă aptitudinile pentru conversaţie în limba lui Shakespeare), să putem poziţiona România între primele ţări ale lumii în care se practică şi o educaţie astronomică.

Fascinanta „Veneţie a Nordului”. Undeva, pe nişte insule din Marea Nordului, unite între ele prin poduri şi linii aeriene de metrou, se află fascinanta „Veneţie a Nordului”. Un vapor ne-a plimbat pe canale până la Palatul Nobel, până la Obelisc, până la Târgul Vechi, apoi, în zilele următoare, am putut vizita Stockholm-ul şi pe cont propriu, metroul funcţionând şi ca ghid perpetuu.

Am văzut, în zilele de 3-7 octombrie 2003, un oraş ireal de frumos, cu oameni minunaţi, cu copii care ies de la şcoală ca din biserică, am văzut un licăr difuz al Aurorei Boreale, am cunoscut copii şi adolescenţi care privesc cerul ca pe o carte deschisă, în paginile căreia se poate întâlni şi minunata poveste a călătoriei lui Nils Holgersson prin Suedia. Am trăit într-o altă lume şi am visat că fac parte din generaţia care va muta România în timpul acelei lumi. A fost frumos, va fi frumos. Am numai 13 ani, deci îmi rămâne la dispoziţie o eternitate pentru a face, alături de voi, colegii mei de viitor, ca şi acasă la noi să fie, cândva, la fel de frumos.

La Stockholm, am fost şi învingător, şi înfrânt. Şi olimpic, şi copil al nimănui. Olimpic datorită minunaţilor mei profesori de şcoală, profesori de palat al copiilor şi profesori de observator astronomic. Copil al nimănui – datorită indiferenţei unor oameni mari, pe care nu-i ştiu şi nici nu merită ştiuţi.

În anul lui Ştefan cel Mare şi Sfânt, alţi copii români, dacă nu cumva chiar şi eu, vor păşi pe calea deschisă, datorită domnului ministru Alexandru Athanasiu, de bârlădenii **Nicu Şerban David** şi **George Robert Butunoi** şi de suceveanul care semnează aceste rânduri. Tocmai de asta am scris ce am avut de scris, pentru ca toţi copiii şi adolescenţii aceia să nu mai fie decât olimpici români, nu şi copii ai nimănui, precum noi, primii olimpici români ai Olimpiadei Internaţionale de Astrono-

mie. / **Andrei DRĂGUŞANUL /** Şcoala generală nr. 3 Suceava”[4].

Înfiinţarea unui festival al muzicii generaţiilor viitorimii la Suceava părea a fi de domeniul utopiilor, iar povestea în sine a festivalului a fost mult mai complicată şi s-a definit drept consecinţă fericită a insistenţei inspiratului profesor de muzică Cristian Doboş, de la Colegiul Naţional „Petru Rareş”, care, deşi îl avusese elev pe Andi doar în clasa a IX, nu înceta să-l mustre, ori de câte ori îl întâlnea, că lasă indiferent să se piardă un mare talent. Andi nu prea credea în potenţialul său creativ, dar, în vacanţa de iarnă a clasei a XI-a, i-am cumpărat o chitară. În vacanţa de vară, aflându-se pe Litoral, împreună cu mulţi colegi de liceu, m-a sunat, să mă întrebe dacă nu-i dau bani pentru o chitară electrică, pentru că ar vrea să-şi facă o trupă rock. I-am promis că da, aşa că, din toamnă, împreună cu Alexandru Teişanu (bass), Marius (chitară solo), Edy Ciornea (tobe), Andi, care făcea armonia şi cânta şi cu vocea, a început repetiţiile. Marius nu a acceptat să piardă timpul cu piesele altora, aşa că trupa a început să compună, prima piesă de succes, compusă integral de Andi, fiind „Morning Rush”. În formula aceasta au cântat la un club din Suceava, promovaţi de regretatul Cornel Grosaru, apoi la Muzeul Bucovinei, când deja, în locul lui Marius, care s-a retras, a venit Andrei „Buzu” Parascan, care avea la activ câteva premii pentru muzică folk. În noua formulă şi cu un repertoriu consistent trupa „Toy Machines” a participat la „The Rock Battle”, întâlnind în finală trupa **Astero** din Bucureşti, iar în finală, **White Walls** din Constanţa, care

[4] *Primele iubiri*, Nr. 2/2003

a fost declarată învingătoare după două săptămâni de dezbateri din partea juriului. Dar „bătăliile” rock nu dezbinau, ci înfrăţeau, prieteniile durabile ale trupei „Toy Machines” cu alte trupe din ţară cimentându-se pe astfel de confruntări. Trupa cântase în Vama Veche, în Cernavodă, în Bucureşti, în Botoşani, în Bacău, în Piatra Neamţ şi, odată cu intrarea băieţilor la facultate, în Cluj-Napoca.

La Cluj-Napoca, „Toy Machines” a câştigat rapid simpatia comunităţii muzicale rock, cântând adesea, inclusiv în Piaţa „Matei Corvin” sau „evadând” cu concerte pe la Timişoara, Oradea, Sibiu, Târgu Mureş sau la Bucureşti, unde băieţii au cântat inclusiv pe „Arenele Romane”, dar performanţa o constituie participarea, datorită votului publicului, la „Electric Castle”, fiind prima trupă suceveană care a avut parte de o astfel de onoare.

În 2011, după o „trilaterală” Toy Machines – Relative – Mat, în VOX, primind asigurări de sprijin din partea fiului meu, am încercat cerul cu degetele. Există mărturii despre prima ediţie „Bucovina Rock Castle” – ca să nu mai vorbesc despre celelalte, şi cred că e de datoria mea să le stabilizez într-o carte, care să se alăture ultimei cărţi a lui Tiberiu Cosovan, „Mistagogia penumbrei”, dar nu înainte de a reproduce cronica publicată de Luminiţa Ciobanu în „Jurnalul de duminică” din săptămâna 25 august – 1 septembrie 2011, „Bucovina Rock Castle Festival”:

„Prima ediţie a Festivalului „Bucovina Rock Castle” a debutat la Suceava, la 18 august, dată cu mare însemnătate pentru bucovineni, ziua atestării documentare, la 1388, a târgului Sucevei. Manifestarea, mai degrabă o gală a laureaţilor decât un festival, a fost gândită în spiritul renaşterii rockului românesc prin tânăra generaţie care are, iată, un important cuvânt de spus. De aceea, prezentator al acestei gale a fost un cunoscător, jurnalistul **Doru Octavian Popovici**, în timp ce consultantul artistic şi coordonatorul nopţilor de spectacol a fost **Andrei Teodor Drăguşanul**. Atmosfera creată s-a dovedit, bineînţeles, pe măsură. Concertele au fost incendiare iar tinerii care au participat la festival şi-au putut amplasa corturile în spaţiul special din vecinătatea Cetăţii Sucevei, transformată în fortăreaţa rock-ului, a muzicii nonconformiste. Ediţie specială a Festivalului Naţional de muzică tânără „La Suceava, în Cetate”, „Bucovina Rock Castle” a adus în prim-plan trupe apreciate atât în ţară, cât şi peste hotare. „Trofeul Bucovinei”, operă a artistului plastic Cezar Popescu, a fost conferit trupelor **Luna Amară** şi **Kumm** (din Cluj-Napoca), **The Amsterdams** (din Bucureşti), precum şi trupei italiene Lola and trie lovers (trupă care nu a participat la festival – n. n.). Au primit diplome de „Exelenţă în Rock” trupele **Alternativ Quartet** (din Bistriţa), **Astero** şi**Traum** (din Bucureşti), **Relative**, **Chili Family** şi **Will Doo** (din Cluj-Napoca), **Rava** şi **MAT** (din Iaşi), **P.O.V**. (din Târgu-Mureş), **Odyssey** şi **Toy Machines** (din Suceava). N-au fost uitate nici trupele tinere, între acestea – **The Edge**, **Acid**, **Demisec**, **Fevers**, Aura Neagră (a fost exclusă din pricina obrăzniciei – n. n.), **Broken Strings** fiind distinse cu trofeul „Viitor în Rock”. Şi cum festi-

valul are caracter internaţional, organizatorii speră ca la următoarea ediţie să li se alăture mult mai mulţi artişti ai genului!”.

*

Constantin Sofroni şi poetul Constantin Hrehor au fost doi dintre martorii creşterii copiilor mei, pentru că obişnuiau să mă viziteze. Sofroni aducea, din când în când, câte un maldăr de caiete sau de dactilograme, pe care mi le lăsa pe masă, dacă la ora la care mă căuta îmi refăceam forţele printr-un somn scurt, dar temeinic. Îi plăceau dulciurile şi copiii îl răsfăţau cu ceea ce aveau, apoi plecau împreună prin cartier pentru a cumpăra altele. Odată, mi-a adus un dosar gros, cu memoriile Eroului Umanităţii Ioan D. Popescu, pe care le-am citit cu atenţie, apoi le-am curăţat de chestiunile care ţineau de împăcarea cu lumea, de destinul lui de om îngenuncheat în cele din urmă. Trecuse cu vitejie prin jariştea istoriei, salvase populaţia pe care sovieticii vroiau să o deporteze în Siberia şi avusese dese confruntări cu Vladimir Macoviciuc, luptătorul din munţi care se împotrivea eficient ocupaţiei sovietice şi care, ca să nu le dea pretext ruşilor pentru ocuparea sudului Bucovinei, a preferat să se lase ucis, la Vicovu de Jos, după un chef de pomină. Cunoşteam încă un personaj al acelor vremi tulburi, pe câmpulungeanul Ilie Ilisei, aşa că am mers să-l văd şi, după câteva ore de rememorări ale vremilor, deja puteam trece la scrierea cărţii „Dosarele suferinţei: Ioan D. Popescu / Ilie Ilisei”, o mărturie cutremurătoare despre vremurile tragicei îngenuncheri a românilor.

Rămăsesem fidel datoriei de a vindeca, atât cât se mai putea, rănile nedrepte ale martirilor spiritualităţii româneşti din Bucovina, extinzând conceptul şi luând în discuţie, pentru prima dată, arderea cărţilor Bucovinei, în vara anului 1952, în curtea interioară a închisorii din Suceava. Subiectul era total necunoscut la Suceava, iar eu auzisem despre acest sacrilegiu, de la Ilie Ilisei, întâmplarea fiindu-mi confirmată şi de ceilalţi foşti deţinuţi politici.

Concepusem manifestarea drept recuperare de memorie pierdută, drept renaştere a cărţilor din propria lor cenuşă, şi eram convins, poate că şi datorită unui poem de George Coşbuc, în care spunea că între eroi şi mumele lor sunt munţi şi văi, şi apa cea mare, că am obligaţii egale şi face de gestul dumnezeiesc al celor doi martiri din Suceava, care au preferat să-şi sape singuri mormintele, lângă Săcele, numai să nu tragă în fraţii lor, românii, dar şi faţă de victimele opresiunii comuniste, precum Vasile Pînzariu, George Ungureanu, Dumitru Oniga, Eugen Dimitriu şi Radu Bercea. Prin urmare, împreună cu Constantin-Emil Ursu şi Tiberiu Cosovan, am mers după ţărâna martirilor, pe care am pus-o în două răcliţe şi am îngropat-o sub o stâncă, dăruită de „Civica”, lângă biserica din Vama din Muzeul satului bucovinean, în absenţa presei şi cu o slujbă religioasă ţinută de un inimos preot sucevean. Manifestarea a ţinut, în aparenţă, doar câteva zile, deşi toate acţiunile culturale din timpul verii, pe care le organizam eu, inclusiv „Bucovina Rock Castle”, însemnau expresii ale asumării aceleiaşi datorii faţă de memorie.

„Caseta cu ţărâna martirilor bucovineni **Dumitru Catană** şi **Zamfir Nicoară**, ţărână adusă de sub troiţa din cimitirul ortodox din Satulung – Săcele, va fi îngropată astăzi, miercuri 29 iulie 2009, la ora 10:00, în mormântul simbolic din Muzeul Satului Bucovinean de pe platoul Cetăţii de Scaun a Sucevei.

După 93 de ani de când cei doi învăţători bucovineni, înrolaţi sub pajura Habsburgilor, au primit în piept gloanţele plutonului de execuţie pentru că n-au vrut să tragă în fraţii lor de sânge, ţărâna lor se-ntâlneşte cu pământul – mamă al zămislirii, în culcuşul primitor al mormântului simbolic al eroismului bucovinean. Momentul constituie actul declanşator al manifestărilor circumscrise proiectului „Comemorarea arderii cărţilor Bucovinei", proiect iniţiat de scriitorul Ion Drăguşanul, care se derulează începând de astăzi şi până pe data de 31 iulie a. c. în câteva localităţi ale judeţului / **Tiberiu COSOVAN**, *Monitorul de Suceava*, 29 iulie 2009".

Pe fiecare martir al spiritualităţii bucovinene l-am sărbătorit în oraşul lui natal, aşa cum am făcut, de pildă, în 2012, când am trăit centenarul lui George Ungureanu, la Câmpulung Moldovenesc, publicând şi cartea „Păţania lui Somnorilă", o alegorie a comunismului, compusă în „camera morţii", în care îşi aşteptau sfârşitul şi câteva somităţi ale culturii române. Începusem, tot cu sprijinul lui Andi, să introducem şi muzica în manifestările pe care le organizam, lansările de carte câştigând în emotivitate datorită unor cantautori precum Mihaela Popescu, Vasile Purice, Cornel Angelescu, Lucian Curelariu sau Alexandru Teişanu.

Cartea a fost lansată, mai întâi, la Suceava. Până a doua zi, pentru că Suceava este pururi plină de detractori, „Păţania lui Somnorilă” devenise „o carte legionară pentru copiii”, condamnată de toate televiziunile naţionale, prin iresponsabile dezbateri în necunoştinţă de cauză. Noi am dus până la capăt ceea ce aveam de făcut, apoi, de la… Institutul Inimii din Cluj Napoca, pentru că acuzele au curs vreo două săptămâni, am trimis replici în toate direcţiile, dar numai „Jurnalul Naţional” a publicat un astfel de demers lămuritor, retrăgându-se din campania iresponsabilă de culpabilizare a României.

În toţi anii aceştia, pentru că nu mai simţeam nevoia să scriu poezie, am căutat o motivaţie în plus, o piedică pe care să o am de înfruntat, hotărând să scriu „Elegiile” în formă de acrostihuri, dedicând poeziile, care, ca temă şi trăire nu aveau nici o legătură cu personajele cărora erau dedicate, celor care îşi manifestaseră solidaritatea cu carte bucovineană, prin abonamente. Poemele erau frumoase şi circumscrise rolului mesianic al poetului în istoria civilizaţiei umane, pe fundalul martiric al „orbirii” obşteşti, care complicita inconştientă la sacrilegiu. Cartea aceea ar merita citată în întregime, dar un poem, închinat domnului Alexandru Balău, fost primar în Gura Humorului, mi-a rămas în memorie drept exponenţial:

Am văzut cum au murit poeţii,
le-am şi bandajat atunci arsura,
erau toţi frumos suiţi pe cruce
xenomani în lupta cu natura;

adevărul lor se şubrezise
numai pentru orbii furioşi,
dar cu cât se înmulţiră orbii
răstigniţii-au fost mai numeroşi;
ultimului doar i se lăsase

Baterea în cuie zi de zi
astfel încât orbii să se simtă
liniştiţi că au ce răstigni:
ard deci nevăzute cruci pe sus,
ultimul poet este Iisus.

Odată ademenit în tainiţele de cămară cu fructe ale poeziei, nu am mai rezistat tentaţiei şi am scris „Cămăşile de după”, apoi „Cântecele”, carte pe care am vrut să o lansez în prezenţa cântecelor lui Andi; iar Andi, luându-şi rolul în serios, a compus „Flawless”, pe care a cântat-o, cu ocazia acelei lansări de la Bizz-Caffé, în premieră absolută – nici măcar eu încă nu auzisem piesa aceea de o copleşitoare frumuseţe, iar Andrei „Buzu” Parascan şi Alexandru „Teiu” Teişanu, prezenţi la eveniment, au decis pe loc trecerea urgentă a piesei în repertoriul trupei „Toy Machines”. Dar întâmplarea tată-fiu, unică – după cum susţinea poetul Roman Istrati, s-a petrecut, cu prilejul lansării cărţii „Cântecele despovărării”, de Andi Drăguşanul şi Ion Drăguşanul, finanţată, cu prilejul împlinirii vârstei de 60 de ani, de Centrul Cultural „Bucovina”, în semn de recunoştinţă a muncii mele de peste ani. Întâmplarea a fost frumos povestită şi subliniată şi de *Crai nou*, şi de *Monitorul de Suceava*, dar nu mai reproduc texte de ziar, deşi îi încredinţez pe autori de deplina noastră recunoştinţă. Am

făcut, în viaţa asta, câte am izbutit să fac doar din nevoia achitării unei datorii, din proprie voinţă asumată, faţă de identitatea neamului românesc. Am existat, am mărturisit. Nu îmi doresc nimic în plus.

*

În toţi acei ani, noi aveam o datorie autoasumată de împlinit şi faţă de tineretul Sucevei, aceea de a-i oferi nu doar un festival cu muzica generaţiilor lui, ci şi posibilitatea de a trăi „Bucovina Rock Castle" drept proprie realizare, pentru că nucleul entuziast al festivalului îl reprezentau liceenii suceveni şi, în primul rând, cei de la „Colegiul Naţional „Ştefan cel Mare". Începeam, practic, pe un pământ înţelenit şi nesigur, pe care şanţul de apărare al Cetăţii îl simboliza pe deplin, dar izbuteam, încă de la a doua ediţie, un salt valoric spectaculos, trendul mereu ascendent urmând să se menţină în toţi anii care au urmat, în ciuda numeroaselor piedici puse în calea noastră de mult prea îndătinata oftică românească.

Puţini sunt cei care ştiu cu adevărat câtă muncă în doi, iar după cooptarea lui Mihnea Blidariu de la „Luna Amară", în trei, presupune un astfel de festival, mai ales atunci când îl doreşti din ce în ce mai valoros, deşi îl susţii în cadrul rigid al aceluiaşi buget insuficient. Din fericire, Andi se dovedea a fi inspirat în conceperea nopţilor de concerte, iar rock-ul românesc încă este unul de primă mână, indiferent de generaţiile care îl slujesc. De problemele de fiecare clipă mă ocupam eu şi Emil Ursu, iar rarele clipe când ne puteam aşeza pe scaune, ca să privim şi să ascultăm o trupă, însemnau enorm pentru

mine, pentru că simţeam în umăr atingerea unui umăr pe care mă puteam baza în toate. În fiecare noapte de festival, timp de nouă ani, am plecat ultimul din şanţ, pe la ora 4 dimineaţa, şi soseam primul, pe la ora 10, tot dimineaţa, dar mă simţeam mereu proaspăt şi odihnit, revigorat de muzica minunată, pe care o vegheam. În fond, acesta era rolul meu în festival, să stau de veghe pe ţărmul cântecului cu adevărat viu. În relatările de presă, oricât de corecte ar fi, nimic din cheltuiala de sine pe care o săvârşeam eu şi Andi nu răzbătea înspre lume şi nici nu ne doream aşa-ceva. Noi aveam de făcut, de împlinit şi de a-i bucura pe alţii. Când urcam pe un colţ al scenei, ca să fotografiez publicul, mă cutremuram de bucurie, respirându-i bucuria.

începuturile spiritualităţii româneşti

Întotdeauna am avut presentimentul că spiritualitatea românească înseamnă mult mai mult decât o simplă consecinţă a determinanţilor istorici şi că „datul iniţial", cum numea René Guenon „Datina", în absenţa unui astfel de termen în limbile europene, înseamnă, de fapt începuturile spirituale ale omenirii, „matricea stilistică", deci primul fapt cognitiv al minţii omeneşti, în definiţia lui Lucian Blaga, prin care făpturile omeneşti îşi asumau aderenţa la unul sau altele dintre „scenariile mitice iniţiale", iar aderenţa aceasta, observa Mircea Eliade, „spune mai multe despre natura intimă a unui popor decât o întreagă înşiruire de fapte istorice". Pentru că există, în „mentalitatea magică"[5] a poporului, păstrată aproape integral, deși mimetic, în Datină și, mai ales, în colinde și în orații de nuntă, pe structura intuitivă a gândirii străvechi formulate, nu doar ceremonii ale rotirii

[5] Georgiade, Constantin, *Originile magice ale minciunii și geneza gândirii*, București 1938, p. 65

Soarelui prin solstiții și a Lunii prin lunistiții[6], cum inspirat formula Simeon Mangiuca[7], în reperele similitudinii și identității dintre „epoca Cerbului”[8] şi Timp, două dimensiuni imaginative distincte, „virtuţi analoage”[9], dar cu paliere iniţiatice diferire, în peşteră şi pe munte, funcţie de modalitatea „apropierii de sacru”, deci prin ceea ce acelaşi Mircea Eliade numea „consacrare”[10]. Pentru că iniţierea în peşteră reprezintă manifestări primare ale unei „gândiri de structură *magică*, care-și are originile în însăși închipuirea sufletului”[11] componenţilor civilizaţiei pre-totemice, pentru care „limbajul s-a născut din imitarea sonoră și mimică a formei obiectelor, din schițele acestea acustice și motorii, din simbolurile acestea vocale primitive”, iar „înclinația primitivă a omului de a reda pictural, prin cuvinte, caracteristicile sonore ale obiectelor se reflectă parțial în onomatopee”[12], pe când cele de pe munte definesc „*lumescul care ascende spre*

---

[6] „Calendae latin nu s-a urzit din „calare” (chemare) latin, ci din „colinda” sau „cylindea” grec, care înseamnă: rotare, întoarcere, învârtire de soare ori de lună, în solstiţii ori lunistiţii, şi aceasta se condiţionează de la cultul de soare şi de lună, adecă de la curgerea soarelui şi a lunii jur-împrejur prin zodiac”.

[7] Mangiuca, Simeon, *Călindariu Iulianu, gregorianu şi poporalu românu, cu comentariu, pe anul 1882*, Oraviţa, 1881

[8] Georgiade, Constantin, *Originile magice ale minciunii și geneza gândirii*, București 1938, p. 71

[9] Densuşianu, Ovid, *Vieaţa păstorească în Poesia noastră populară*, II, Bucureşti, 1923, p. 15

[10] Eliade, Mircea, *Cosmologie și alchimie babiloniană*, Iași 1991, p. 27

[11] Georgiade, Constantin, *Originile magice ale minciunii și geneza gândirii*, București 1938, p. 53

[12] Georgiade, Constantin, *Originile magice ale minciunii și geneza gândirii*, București 1938, pp. 109, 110

divinitate"[13], ţin de epocile timpurii deja religioase, în care simbolurile totemice capătă nu doar o „semnificația

Dar, ca să ajungi spre lecturile necesare, care să deschidă perspective, ai nevoie de evadări din convenitul şi nicidecum precizatul istoric, ai nevoie să păşeşti nu pe urmele banalităţii faptice, ci pe arcanele (arcana = taină) unei continuităţi inefabile, care a făcut ca doar limba română să păstreze în totul, chiar dacă în formule alterate de regula dezarmantă a lui „aşa am apucat", ritualurile şi ceremoniile începuturilor. Credeţi că în mod întâmplător cântecele concepute „în limba zeilor"[14], limba monosilabică a religiei iniţiale, au supravieţuit doar în limba română, nu şi în celelalte limbi europene? Din punctul meu de vedere, iar punctele de vedere devin adevărate crime în vremurile prostiei intolerante, cântecele alcătuite în limba primordială aveau să supravieţuiască doar în limbile care se continuă în anumite limbi moderne. Altminteri, ciobanul din Carpaţi, care, în timpul iernii petrecute în sat, asculta „Psalmii" în biserică, nu ar mai fi cântat, prin munţi, colindele şi doinele ancestrale, pe care toate celelalte neamuri le pierduseră, ci psalmi şi cântece din vremea vremuirii lui. Numai că bietul cioban rămâne cu datul iniţial şi cu formulele sacre monosilabice, de tipul „leru-i ler", „na, dai-na, dai-na", chiar dacă i se spune, la biserică, în timpul iernii că „Dai Na" s-a transformat în „Sfânta Vineri", iar mai târziu, după înzestrarea cu

---

[13] Vulcănescu, Romulus, *Mitologie Română*, București, 1987, capitolul *11. Imanentul care urcă,* p. 357

[14] „Homer aminteşte, la diferite ocaziuni, *limba zeilor*, care era limbă antică religioasă (pelasgă)", în Densusianu, Nicolae, *Dacia Preistorică*, Bucureşti 1913, p. 136, nota 1.

moaşte, în „Sfânta Parascheva”, care tot asta înseamnă, Venus (Venera), Zeiţa Dragostei. Hasdeu, de pildă, înţelesese că „Dai Na” (Doina) înseamnă religia primordială a omenirii, dar în vremurile noastre nici măcar scrierile lui Hasdeu nu mai au preţuire, fiind strivite sub suficienţă, doctorate şi prostie. Şi mai are Hasdeu o observaţie interesantă, referitoarea la dansul „Arcana” (= Taina), jucat, pe la 1880 de „ţuţuienii” din trecătorile Carpaţilor şi, în special, de cei din văile Vrancei, dans pe care, cu numiri diferite, aveam să-l găsesc răspândit, pe la 1850, nu doar în Bucovina, ci şi în Oltenia, în Muntenia şi în Dobrogrea, cu o precizare importantă în culegerea lui Alecsandru Berdescu (Caietul 6, melodia 4), aceea de „danţ popular eroic”, precizare care sugerează încadrarea acestui „brâu cosmic” în ceea ce J. A. Vaillant încadra, în *Les romes. Histoire vraie des vrais bohémiens*, Paris, în 1857, în teoria *arcana* a *tainei* primordiale – *mistere*, scriind că „inteligența inzilor, ridicându-se până la *Arcul* cerului, care este reședința *arcanelor* sau a *arcelor* inelului zodiacal, de când *arcanele* au devenit *mistere*, au dat-o ca *principiu*, iar romii au compus *arcanele* lor, adică au imaginat muzical o c*orabie*[15] (deci o *arcă*, precum cea a lui Noe – n. n.), un *argo*; și acest *argo*, ca fiecare arc dintr-un cerc, este un *arc ceresc* care împreună cerul cu pământul, un *arc zodiacal* care favorizează navigarea prin ceruri, un fel de pod, de punte pentru a păşi constant de pe pământ pe cer, biruind *relele timpului*, din noapte, în zi; prin muzica

[15] Deci şi dansurile *corăgheşti* sunt *arcane*, şi anume *arcanele naşterii* şi ale *renaşterii*, prin nuntire cosmică – n. n.

imaginată ei au urcat fără încetare în această *corabie*[16], pentru a naviga continuu dintr-o parte în cealaltă a mării eternității, de la zi, la noapte; și astfel, trecând, în fiecare noapte și în fiecare zi, deasupra capului lor, acest *arc ceresc*, acest *arc zodiacal*, eliberându-i, transpunându-i, trădându-i, noapte de noapte, zi de zi, *arc-anes* sau revoluții diurne și *arcuri anuale,* care *fac misterele cerului*, au făcut *harghah* sau tradiție; și cum lumea este boltită, cupola cerească circulară, cortul al cărui arc este cupola și întregul, şi pentru ei, romii, cortul însemna şi încă mai este carena și întreaga corabie, pe care au fost îmbarcate științele pământului"[17].

Din perspectiva desluşirii *tainei* (= arcana), m-a interesat mult Bucovina, datorită munţilor ei, care păstrau, în sânul micilor comunităţi săteşti, memoria ancestrală a civilizaţiei umane. Iar incursiunile prin istoria mărturisită a Bucovinei însemnau tentative de identificare a unor repere ale vremelniciei, fără să-mi pese dacă, în ciuda enumerării de argumente, numele acestei

---

[16] Numită „Corabia Varra" , cea care avea să supravieţuiască marelui diluviu, oprindu-se în ţinutul şi în timpul căldurii solare, numit, de asemenea, „Varra" - *Zend-Avesta, Vendîdâd*, pp. 16, 17; „Acolo, el a adus seminţele fiecărui soi de copac, din cele mai mari, şi cele mai bune tipuri pe acest pământ; acolo a adus seminţele fiecărui fel de fruct, plin de saţ şi dulce la miros. Toate aceste seminţe le-a adus, câte două din fiecare fel, ca să fie păstrate inepuizabile acolo, atât timp cât acei oameni trebuie să rămână în Varra" – *Zend-Avesta, Vendîdâd*, p. 19, în *Vendidad* (*Vidēvdād*) *or Laws against the Demons Avesta – The Sacred Books of Zoroastrianism,* Book 3, Translated by James Darmesteter (From *Sacred Books of the East,* American Edition, 1898)

[17] Vaillant, J. A., *Les romes. Histoire vraie des vrais bohémiens*, Paris 1857, pp. 34, 35

străvechi provincii româneşti din Moldova (= Valea Luminoasă, în celtică, deci una dintre legendarele „lunci ale Soarelui”) poate fi considerat ca atestat în 1392 sau nu, pentru că anul 1932 înseamnă un reper difuz al istoriei şi nicidecum al spiritualităţii.

E prea mult de aflat şi de sintetizat, cu argumente solide, despre continuitatea neamului nostru românesc în cadrul aceleiaşi matrici stilistice, iar refacerea vasului din cioburi mărunţite – unele definitiv pierdute, se face anevoie; dacă nu i-aş fi avut pe „Zicălaşii” Petru Oloieru, Răzvan Mitoceanu, Narcis Rotaru, Adrian Pulpă şi Ionuţ Chitic, multe cioburi ale vasului cu apă vie ar fi scăpat vederii, cel mai important fiind cel al caracterului instrumental al melodiilor Datinii, ca „zicale”[18] cosmice. Oare nu cumva căluşarii, vorniceii, arcanaua sau arcanul şi corăbiasca înseamnă ritualuri apropiate ale diferitelor faze ale nuntirii cosmice, din moment ce Berdescu numeşte „arcanaua” oltenească „danţ popular războinic”, căluşarii (Ca Lu'ş Ar = Naşterea Limbajului Credinţei)

---

[18] În dicționarul întocmit de Simonescu, se află următoarea explicație: „*zicătură* – un fragment dintr-o operă muzicală, cântec; astăzi (1939 – n. n.) se întrebuințează „zi-mi un cântec”; de la *dico, ere* + sufixul *ura*, și el de origine latină. Pascu, *Sufixele*, 3” – cf. Simonescu, Dan, *Literatura românească de ceremonial / Condica lui Gheorgachi, 1872*, București 1939, p. 203; *zicală* înseamnă „air joué sur quel instrument (*melodie cântată pe oricare instrument*)” – cea vocală numindu-se *cântec*, iar *zicălaş*, „musicien ambulant, ménétrier (*muzician ambulant, lăutar*)” – cf. Damé, Frédéric, *Nouveau dictionaire Roumain-Francais*, Troisième volume M-R, Bucarest 1894, p. 245

însemnând, în fond, adepţii primului şaman[19] care a stabilit ritualurile de pe munte? Oare nu cumva horele individualizate mai târziu şi atribuite aiurea unor „zone etnografice” sau alteia sunt reperele străvechi ale spiritualităţii omeneşti, pe care numai noi, românii, le mai moştenim? Sunt convins că încă se mai pot afla multe, că în muzica primei jumătăţi a secolului al XIX-lea încă mai există mărturii convingătoare, încă necercetate de cineva, dar cum să îndrăzneşti să cauţi pe acolo când toţi semidocţii aruncă nervoşi cu pietre chiar şi în „Zicălaşi”, iar prin mine, în obtuza lor neştiinţă?

În cărţile cu tematică istorică pe care le-am scris, toate nescrise până atunci şi după aceea, am încercat, cu libertatea scriitoricească, să propun ipoteze şi să popularizez mărturii neştiute referitoare la istoria noastră. Şi, în vreme ce profesorul Mihai Iacobescu lucrează, pentru Academia Română, o altfel de istorie a Bucovinei, folosindu-se de o puzderie de informaţii dintre cele scoase de mine la lumină, Suceava incapabilă mă supune unui adevărat linşaj mediatic, fără a pune în contrapondere cărţi, ci insulte şi dezgustătoare calomnii. Practic, se încearcă, printre altele, distrugerea, înainte de a fi publicate, a cărţilor mele, lucrate în anul 2020, „Cartea Datinii”, 2 volume, „Bucovina, în mărturii necunoscute”, 4 volume, „Povestea aşezărilor bucovinene”, 6 volume, „Povestea aşezărilor sucevene”, 2 volume, şi Mircea Streinul, „Călătoria omului”. Numai că există întotdeauna o soluţie. La nevoie, voi transforma aceste cărţi,

---

[19] *Sramana Bhagavan Mahavira,* Volumul 4, *Nihnava-Vada,* cu comentarii de Dhirubhäi P. Thaker, West bengal Puclic Library 1944, p. 12

fără tehnoredactare, în pdf şi le voi posta în cea mai mare bibliotecă electronică din lume, archive.org. Ca să înfrunte timpul.

Nici o carte nu înseamnă o vinovăţie, ci o etapă mai mult sau mai puţin inspirată în tentativele de cunoaştere, pe care le întreprind cei care şi gândesc. S-au mai ars cărţi în pieţele publice, aşa că mă onorează eforturile unora de a mă arde pe rugul cărţilor mele.

*

Mai am câteva cărţi proprii de terminat, cărţi începute de-a lungul anilor şi lăsate să aştepte, datorită îndatoririlor faţă de spiritualitatea românească, pe care singur mi le-am impus. Am făcut loc, mai întâi, recuperării operei lirice a iconariştilor bucovineni, am lucrat şi două cărţi ale Doamnei Sofia Vicoveanca, o voi lucra şi pe următoare, dacă va fi nevoie. A venit, însă, vremea să îmi achit datoriile şi faţă de mine însumi. De aceea, ascultând la nesfârşit piesele primului album de autor al fiului meu, care va fi făcut public începând din toamna acestui an, dar şi minunatele zicale ale „Zicălaşilor”, lucrez cărţile care mi-au mai rămas de dus până la capăt: „vremea cu oameni”, „vărul lui dracula”, „mercenarul negru” şi o alta despre mărturisirea românilor prin veacurile europene, căreia încă nu i-am premeditat un titlu. Exist, trăiesc, mă bucur de urmaşii mei, cu care îmi petrec dumnezeieşte după-amiezile, şi sunt fericit. Locuiesc aproape de Cer şi încep să mă trăiesc şi pentru mine. Cândva, desigur, mă voi întoarce în Bucovina, pentru ca cenuşa mea să se facă adiere de vânt şi să o cuprindă. Dar mai este, până atunci.

s f â r ş i t

cuprins

a şaptea condamnare la viaţă 2
copilul care am fost cândva 14
bastilia adolescențelor 69
în slujba patriei, cu un bacalaureat inutil 102
copilul nimănui 112
fuga de acasă 142
întoarcerea fiului risipitor 209
surâsul dumnezeirii 228
veşnicia unor nume care merită totul 256
pasărea şi clipa 320
andi, între muzica stelelor şi cea a viitorimii 381
începuturile spiritualităţii româneşti 398